

BATHING HABITS OF INDIA-

SHIKAI in South India

విశాల భరతఖండములోని వివిధరాష్ట్రీయులు వారి వారి స్నాన ములకు అనేకపద్ధతుల నవలంబించుచున్నారు. తమిళనాడు వారు (దక్షిణభారతము) శీతాయపొడి వాడుదురు. ఈ అం వాడు క్రమముగా తగ్గుచున్నది. వేలకొలది గృహములలో 'శీతాయపొడి' మున్నగువానికి బదులుగా, స్వస్తిక్ 'కాంతి' సోపు నేడు వాడబడుచున్నది. స్వస్తిక్ వారి యితరవస్తువులలో, సువాసన ఆముదము. స్వస్తిక్! పేషింగ్ స్టిక్, బట్టలనబ్బులు, గోవాలిన్ ట్రాండ్ వనస్పతి మున్నగునవి చేరియున్నవి.

SWASTIK KANTI SOAP

UNMATCHED FOR QUALITY

SWASTIK OIL MILLS LIMITED BOMBAY.

DOM 4 SHILPI
BE INDIAN - BUY INDIAN

సేల్సు డిపో, మద్రాసు నెం. 14, జి. ప్రింగ్ ఫీల్డ్, లోక్ స్క్వేర్, మద్రాసు.
సేల్సు డిపో, బెంగళూరు ఆర్కాట్ శ్రీనివాసాచారి పేర్, బెంగళూరు సిటీ.

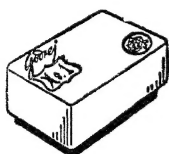
Godrej

గో ద్రె జ్

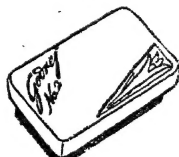
తాళం
చెవి మార్కు

స బుచ్చ ల సరసమైన ధరలు

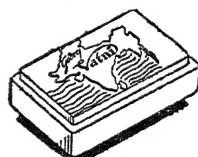
చిల్లరగా అమ్మబడు ఓక్కొక్క నమ్మి ఖరీదు ఈ క్రింద చూపిన చిత్రముల క్రింద ఇవ్వండినవి. (ఎక్కడ సుంకము, అక్టోబర్, టర్కిష్ బాత్, లండన్, రేక ఇతర నమ్మలు ఇవ్వవలసి వుండునో అచ్చట ఖరీదు కొంచెము ఎక్కువగా నుండును.) నమ్మలు తయారుచేయుటకు అవసరమైన ముడిపదార్థముల ధరలు పెరుగుటచే, 10.4.1947 నుంచి మానమ్మల ఖరీదు పెంచవలసిన అవశ్యకత కలిగినది.

సెం. 1—11 అణాలు.

సెం. 2—8½ అణాలు.

'వర్ష'—6 అణాలు.
'వర్ష' (చిన్నపైజా)—1½ అణాలు.

కాండ—7 అణాలు.

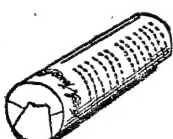
లింబా (వేప)—7 అణాలు.

కన్—7 అణాలు.

అల్పిన్ బాత్—4½ అణాలు.

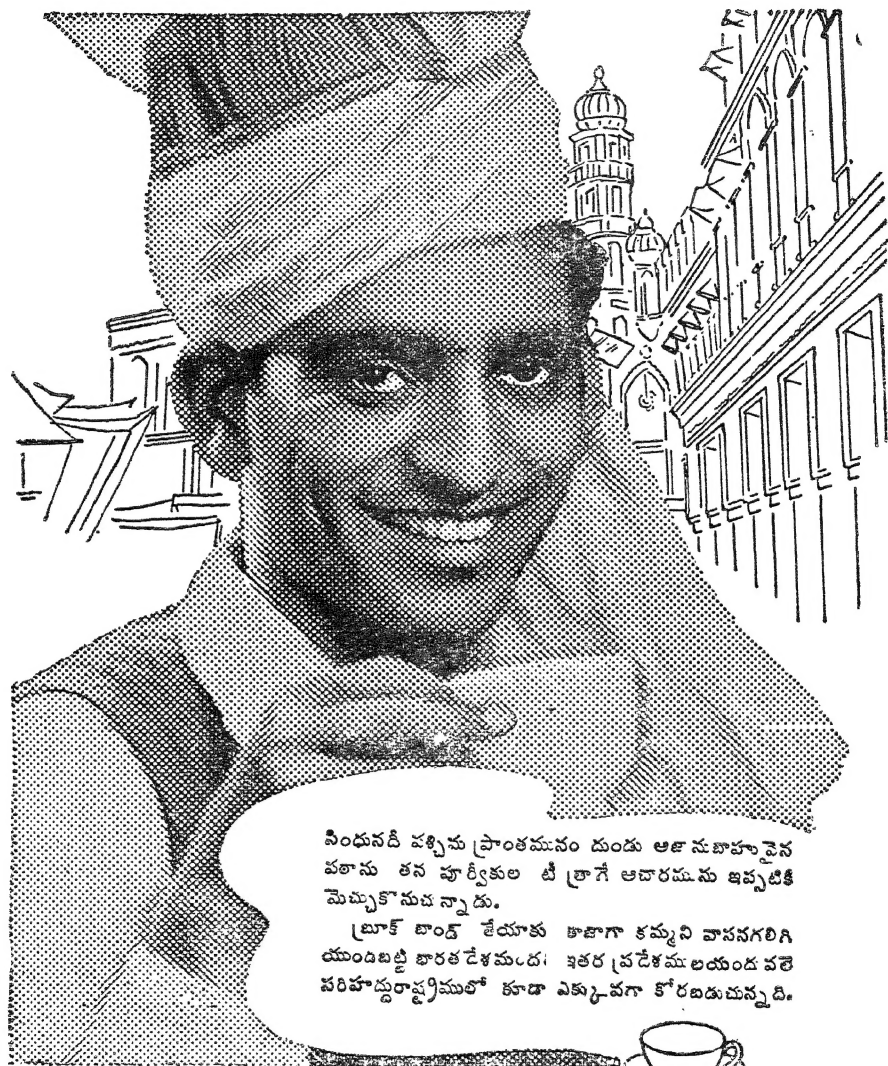
షేవింగ్ స్టిక్ (కార్బన్)—7½ అణాలు.
(ఖరీదులో మార్పులేదు)
షేవింగ్ స్టిక్ (టిన్)—10 అణాలు.

షేవింగ్ 'రాండ్'—4½ అణాలు.
(ఖరీదులో మార్పులేదు)

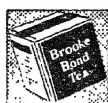
గో ద్రె జ్ సో. ప్య. లి మి సె. డి.

కారణదేశంలో వృక్షైలములతో బాయిలెట్ (స్నాన్) నమ్మలను తయారుచేయుటకు ప్రవృద్ధము.

పిండునదీ పశ్చిమ ప్రాంతమునం దుండు ఆశా నవాహునైన
వనాను తన పూర్వీకుల టీ త్రాగే ఆచారమును ఇప్పటికి
పెచ్చుకొనుచున్నాడు.

బ్రూక్ బాండ్ టేయాకు కాజాగా కమ్మని వాసనగలిగి
యుండిబట్టి భారత దేశమునందు ఇతర ప్రదేశములయందు వలె
పరిపూర్ణరాష్ట్రములో కూడా ఎక్కువగా కొరబడుచున్నది.

బ్రూక్ బాండ్

రెండాకులు ఒకమొగ.

జూన్, 1947

ద్వైపవహ్ని—భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తిగారు	509
ఆంధ్రసాహిత్యం—ప్రొ. రాయలు -టి. రామచంద్రగారు	511
తొలుకారుకోభ -జెల్లూరి శ్రీనివాసమూర్తిగారు	516
అసంతాపాత్మ్యం అమృతశైలి -బులుసు వెంకటేశ్వర్లుగారు	517
ఆపకే పులిచిప్పి -డబ్బే నెల్లెలి!—“నందత్”	521
కృష్ణలీల—మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు	522
రంగయ్య—పన్నరాజుగారు	523
తల్లికో-యద్ధము: సాహిత్యచరితామము-చితగుంట రామకృష్ణరావుగారు	527
సాంద్ర్యమీమాంస—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	... 531
వాగధాన—గరికిపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	... 537
విద్యుల్లోకము—వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు	... 542
బొంబాయి కైలాసము—కపిల వేంకటరావుగారు	... 548
గుణగ విజయాదిత్యుడు—భావరాజు వెంకటకృష్ణరావుగారు	... 553
నందలనం—పో. కా.	... 573
ప్రతిభలం—“జనదగ్గి”	575
రాజరాజుతనలో—మధునాపంతుల నత్యనారాయణశాస్త్రిగారు	... 587
నేటి ఆహారసమన్య—జి. వేంకటేశ్వర్లుగారు	... 589
“శ్రీ వేదమూర్తులు”—ఇంద్రగంటి వాసుమచ్ఛాస్త్రిగారు	... 592
పర్వతాలమధ్య సలవరింతులు—రా. వేం. మ. గం. రామారావుగారు	... 600
కొండపల్లి బొమ్మల చిత్రాలు	.. 601
ఇండో-సినియన్లు: వారి ఆచారవ్యవహారాలు	
—డా. అల్ఫ్రియన్ జె. హెల్మీగారు	.. 603

ఆంధ్రుల జానపద శిల్పకళా ప్రపంచం—సుధాంశు కుమారరాయగారు	607
కలగూరగంప	... 611
విమర్శనము	... 615

త్రివర్ణ చిత్రము:—మొయిలు రేక—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు

స వ రణ

గత సంచిక (మే)లోని త్రివర్ణ చిత్రము శ్రీ సుధాంశుకుమార రాయడిగా పొరపాటున ఆచ్చయినది. అది వారిదికాదు; శ్రీ వైద్యనాథదాసుగారిది.

ఈ సంచికలో ౫౫౦-క పుటలేర్పాటి ౫౫౦ గా పడవలసిన వరుససంఖ్య పొరపాటున పదిసంఖ్య కప్పడాటు చేసి అదేవరసన చివరంటసాగినది. మధ్యలోని ఆ లోటును పాఠకులు అసలు పుటలలోటుగా పరిగణించరాదు.

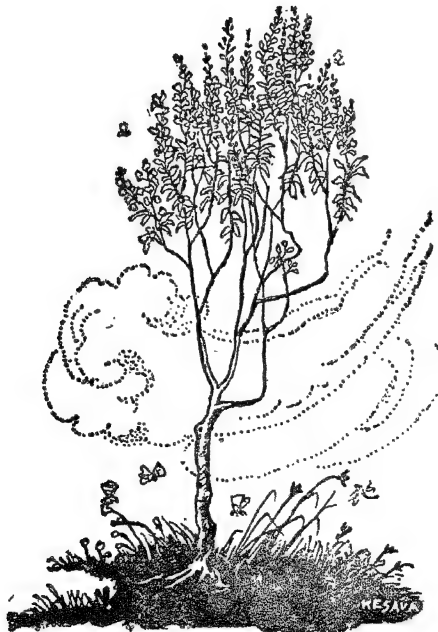
వటుంబం—పంతుల శ్రీరామకృష్ణగారు (క)
 కృష్ణలీల—మల్లాది నారాయణకృష్ణగారు—
 కొత్తరకపు కేసీరేజరు—శ్రీరామకృష్ణగారు (కల)
 గాంధీ, రవీంద్రులు—దేవనూపు విశ్వేశ్వరరావుగారు
 గుండెలు లేని పంకితరాయలు—మధునాపంతుల సత్యనారాయణకృష్ణగారు
 గుణవిజయదీక్షుడు—భాంరాజు వెంకటకృష్ణరావుగారు (నా)
 గులాబితోట—కవికోకిల దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారు
 గ్రహణం—జీవనశ్రీగారు (క)
 జనకకృతశుకపరిక్ష—నోరీ నరసింహకృష్ణగారు (ప)
 జాతకతాజకముల పరస్పర సంబంధము—రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులుగారు
 ఢిల్లీచిత్రకాలలోని కొన్ని చిత్రాలు
 తలుపు కి—కిర—కపిల కాశీపతిగారు (క)
 తల్లికోట యుద్ధము : సాహిత్యపరిణామము—చింతనంట రామకృష్ణరావుగారు
 తార్కికప్రకృతి—కె. అప్పారాజుశర్మగారు (ప)
 తిక్కనకావ్యగర్భాగ్రధనము—గడియారము వెంకటేశ్వరకృష్ణగారు
 తిరక్కృతి—సినికెట్టి శ్రీరామమూర్తిగారు (క)
 తొలుకారులొళ్ళ—బెహ్లాంరి శ్రీనివాసమూర్తిగారు (ప)
 త్యాగయ్యగారి నాదసుధారసం—రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు
 ద్వాపరము—తలమర్ల కళాశాధిగారు (ప)
 ద్వాపరము : గ. వర్ణము—కేళి—అమంచర్ల గోపాలరావుగారు
 దీర్ఘాశ్వాసన—వేలూరి రాధాకృష్ణగారు (తి. వి)
 దేవదాసి—సుధాంశు కుమారరావుగారు (రె. వి.)
 ద్వేషమహిమ—భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తిగారు (ప)
 నవలకు నాజీనంబావిన దొస్తాన్ సీక్—‘చతుర్వేది’
 నాథులొకయత్ర—‘రాము’ (వి. వి.)
 నారెండవభాగ్య—స్వా. లక్ష్మణప్పగారు (క)
 నేటి ఆహారసమస్య—డి. వెంకటేశ్వర్లుగారు
 న్యాయం—సోమంచి యజ్ఞన్నకృష్ణగారు (నా)
 “ “ “ “ “ “
 పంచాయితీలు : గ్రామపరిపాలన—అజ్జరపు వెంకటరమణరావుగారు
 “ “ “ “ “ “
 పట్టి—‘రాము’ (వి. వి.)
 పరింజలి : ఆజన మహాభావ్యము—గరికిపాటి కృష్ణమూర్తిగారు
 పద్మాలా రాగంపున్నదా?—శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు
 పద్మతాలమధ్యకలవరింతులు—రా. వే. మ. గం. రామారావుగారు (గే)
 పద్మానికి రాగం సింధు తెస్తుందా?—శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు
 పద్మానికి, రాగానికి కుసురుకుందా?—శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు
 ప మ్మారం—రాళ్లభండీ నరసింహకృష్ణగారు (క)
 పంక్తియూక్తాలంకారము—కంభంపాటి ముబ్బయ్యకృష్ణగారు (కల)
 పాణినినూత్రాలు : ఆనాటివిశేషాలు—గరికిపాటి కృష్ణమూర్తిగారు

౨ ౧౬౫-౧౭౫
 ౬ ౫౨౨
 ౧ ౯౮
 ౨ ౧౩౫-౧౩౮
 ౧ ౨౫-౨౭
 ౬ ౫౬౩-౫౭౨
 ౪ ౩౪౫-౩౪౯
 ౧ ౫౯-౬౪
 ౨ ౧౧౨-౧౧౪
 ౫ ౪౩౧-౪౩౮
 ౪
 ౫ ౪౨౫-౪౨౯
 ౬ ౫౭౭-౫౮౦
 ౩ ౨౧౨
 ౪ ౩౧౯-౩౨౮
 ౪ ౩౫౫-౩౬౦
 ౬ ౫౧౬
 ౧ ౩౮
 ౫ ౪౦౩
 ౧ ౮౨-౮౯
 ౪
 ౬ ౫౦౯-౫౧౦
 ౫ ౪౨౨-౪౨౪
 ౪ ౩౭౭-౩౮౦
 ౨ ౧౫౧-౧౫౭
 ౧ ౫౮౯-౫౯౧
 ౬ ౭౩-౮౧
 ౨ ౧౨౩-౧౩౪
 ౩ ౨౩౭-౨౪౪
 ౪ ౩౮౧-౩౮౪
 ౫ ౪౮౧-౪౮౫
 ౩ ౨౮౬-౨౮౯
 ౨ ౧౦౫-౧౧౧
 ౩ ౨౩౩-౨౩౬
 ౬ ౬౦౦
 ౪ ౩౫౦-౩౫౪
 ౫ ౪౧౧-౪౧౫
 ౧ ౨౯-౩౭
 ౨ ౧౯౯-౨౦౦
 ౧ ౯-౧౪

పారాశర్యన్యాయుని వేదవిభాగవిధానము—పెండ్యాల వెంకటసుబ్రహ్మణ్యకామ్ర్యుగారు	3	203-209
ప్రణయశ్లోతి—దేవనపాపు విశ్వేశ్వరరావుగారు (నా)	...	21
ప్రతిఫలం—'జమదగ్ని' (క)	...	22
ప్రాచీనభారతీయభాష—పాతూచి సుబ్రహ్మణ్యకామ్ర్యుగారు	...	23
బం తెపూవు—బోయిభీమన్నగారు (ప)	...	24
బక్షుల కామాత్మమృగారి వజ్రీపూర్తి (కల)	...	25
బహిష్కృతి—వీనికెట్టి శ్రీరాముమూర్తిగారు (క)	...	26
బొందిలో కైలాసము—కపిల వెంకటరావుగారు	...	27
భావలహరి—ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు (ప)	...	28
భూ ప్రదక్షిణము—మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యగారు	...	29
" " "	...	30
" " "	...	31
మద్రాసు ప్రభుత్వపు ఖాసీ ప్రభాతిక—నీతంరాజు సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు	...	32
మనచరిత్రసామగ్రి, చరిత్రాను (కాననాలలోని వింతవిశేషము)—ముల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు	...	33
మనచరిత్రము : కొన్ని విశేషములు—బులుసు వెంకటరమణయ్యగారు	...	34
మహానీశుమైన మన ఆంధ్రదేశం—పురిపండా అప్పలస్వామిగారు	...	35
మాతృదేవి—ఘట్టి అంజనేయశర్మగారు (క)	...	36
మానవుడు—పంతుల శ్రీరామకామ్ర్యుగారు (క)	...	37
'మా విశ్వమంహా'—హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	...	38
మొక్కల ప్రపంచములోనివింతలు—'రామ' (వి. వి.)	...	39
మొయిలారేక—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు (త్రి. చి.)	...	40
రంగయ్య—పద్మరాజుగారు (క)	...	41
రాజ్యాంగపరిమర్తన పరిణామము—భోగరాజు పట్టాభి నీతారాయయ్యగారు	...	42
" " లక్ష్యములు : సామ్రాజ్యీయము (కల)	...	43
రాజరాజు తనలో—మధునాథంతుల సత్యనారాయణకామ్ర్యుగారు (ప)	...	44
రాయలవాటి రమణీయకవితము, హంసీక్షేత్రము—పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులుగారు	...	45
రాయలసీమ 'గడియారము'—మధునాథంతుల సత్యనారాయణకామ్ర్యుగారు	...	46
లంకాదహనం—ఖంసవిల్లి లక్ష్మీనరసింహగారు (గీ)	...	47
వనకన్యలు—దేవీప్రసాదరాయచౌదరిగారు (త్రి. చి.)	...	48
వాగ్ధోలు—గరికిపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	...	49
వాఙ్మయపరిమార్థము—'మూరదేశ'	...	50
విద్యుల్లోకము; ౧. నవీనజ్ఞానము—వేలూరి శివరామకామ్ర్యుగారు	...	51
" " ౨. వేలూరి శివరామకామ్ర్యుగారు	...	52
విమలాచల్యుని రాజ్యాధిరోహణము—వేదము వెంకటరాయకామ్ర్యుగారు	...	53
వెలుగునడియ—'మయిరెండ్ర' (క)	...	54
వేణుగనము—నీతాదేవిగారు (త్రి. చి)	...	55
వేదములపై నిడియంత్రము—గ. బుచ్చిర వెంకటానందరాఘవరావుగారు	...	56
వ్యక్తకృత్కలలో యుద్ధం—వై. వి. రమణమూర్తిగారు (క)	...	57
కామ్ర్యకావేదచదవు—భీమడిపాటి శివరామకృష్ణశర్మగారు (క)	...	58
శివాలయము—పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులుగారు (ప)	...	59

శివప్రణామము—గరికిపాటి కృష్ణమూర్తిగారు
 శ్లోకాశ్లోకవనము—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు (గే)
 శ్రీ వేదమూర్తులు—ఇంగ్లండ్‌లో హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు (నా)
 సంక్రాంతి—సుమిత్రపత్ని సత్యనారాయణమూర్తిగారు (గే)
 సంచలనం—'పో. శా.' (ప)
 సంగీతనాట్రయము—జయకృష్ణమహాకవి మాధవరామశర్మగారు (కల)
 సంస్కృతీ నాట్యరణంలో ఉన్న విశేషంకాలు—గరికిపాటి కృష్ణమూర్తిగారు
 సునాటో అన్న విశ్రుతు—కల్లాకర్జుల కృత్తివాసతీధరుగారు (నా)
 సాహిత్యము : శృంగారము—బెక్కెరె రెడ్డి
 సుమృత్తి—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు (క)
 నేలం దొమ్మికేసులు—దిగవల్లి వెంకటశివరావుగారు
 పౌ. దిర్ఘనిమాంస—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు
 స్నానఘట్టము—వైశ్యనాథదాసుగారు (శి. చి.)
 స్మృతిపాళి—భట్లబ్రాహ్మణ కృష్ణమూర్తిగారు (క)
 స్వాగతము—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు (గే)
 హృదయశకలము—సత్యనారాయణరావుగారు (ప)

౪౩౦౭	—౩౦౧
౨	౧౨౦
౬	౫౯౨—౫౯౯
౧	౪౨౪
౬	౫౭౩—౫౭౪
౫	౫౦౫—౫౦౬
౩	౨౧౩—౨౧౭
౫	౪౫౭—౪౬౫
౨	౧౧౫—౧౧౯
౩	౨౨౭—౨౩౨
౧	౪౩—౫౦
౬	౫౩౭—౫౩౮
౫	
౪	"౩౧౨
౪	౩౦౬
౫	౪౦౪

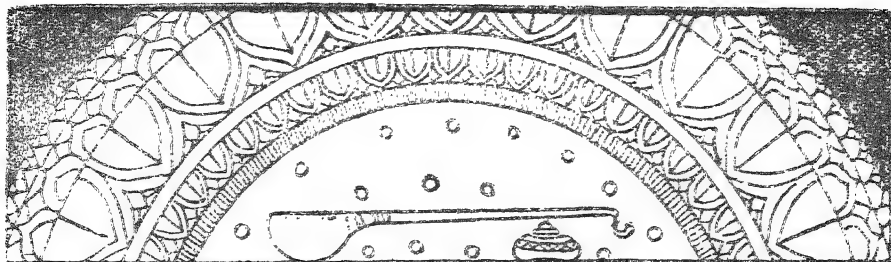

భారతి, జూన్ 1947.

మొయిలు రేక

చిత్రకారుడు: శ్రీ మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి

సంపుటము 24
సంచిక 6

భారతి

జూన్ 1947
సప్తమి, శ్రీకృష్ణము

ద్వేషవహ్ని

= శ్రీ భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తి =

౧

అతని వాడి బాకుకొన నడ్డుగ చీల్చగబడ్డ గుండెపై
నీతని వేడినెత్తురు లదేపనిగా ప్రవహించెడుక్—ప్రభూ !
అత డితండు నీకు సుతు లొదురుగా, పగ మాస్పవేటికో !
రాతియెడందవాడవో, పరాకొ, అనత్యమొ నీచు మన్నియే !

రాముడవో, రహీమువో, విలాసమయప్రకృతికా సృజించినా
వేమిటి కీమనుష్యుల? సృజించితిభో, దయసేసి తేటి క
య్యా మతమన్న పేరి సుర నన్నలు దమ్ములు కత్తిబట్టగా ?
ప్రేమలతకా దహించు పగవేడిపొగల్ నిను జుట్టవా ప్రభూ !

తనప్రక్కింటి కుమారు లేబెదవి నత్యంతాభిమానాన ని
న్ననె ముద్దుల్ గురిపించినట్టి నరు డీనా డేసురం ద్రావెనో,
కనులకా గెంపు నటింప కుంతమున బుగ్గల్ జీల్చి ఆపాప వె
చ్చునీ క్రొన్నెత్తురు గ్రోలె తృప్తిగను : ఆశ్చర్యమ్ము గాదాప్రభూ !

సీరుగ తీర్చికట్టిన మసీదుల ని స్థలపోయనిమ్ము—మం
దారసుమాల మాలల కనత్కనకప్రతిమన్ నితాంతశృం
గారము నేసి వేవిధపు నామములన్ నిను గొల్వనిమ్ము—చ
ల్లారని ద్వేష మేల యెదలందు పరస్పర మోర్పి నిల్వదా ?

౫

నీకయి వాదులాడి మరణించిన ఈ దురదృష్టమానవా
నీకము ద్వేషమున్ విడిచి నేరిచికొన్నది రాతినేలపై
ఏకత ! ప్రక్కప్రక్కల శయించిన వీరి కళేబరమ్ములన్
సోకవు పూర్వపున్ మతపు సూడుల నీడలు సంజచీకటిన్ !

౬

అదె ధూళిన్ బారలాడు జన్నిదపు బ్రహ్మస్నిగ్ధ వర్చస్సుతో
గదిసెన్ తీయని నెయ్యముల్ నెరపగా గడ్డంపు ధావశ్యముల్ !
ఇదె గాలిన్ గదలాడు మేల్ముసుగు కంటించెన్ స్వరక్తచ్ఛవుల్
నుడుటన్ శోభిలుచున్న శోణితమసింధూరార్ద్ర రేఖాంకముల్ !

చచ్చినవారి జూచియు నిషాపయి నుండుట మానవాళికిన్
నచ్చదు స్నేహజీవనఘనత్వము : కత్తులు దూసి నిల్చి రీ
పచ్చని నేల నెత్తురుల వాగులు బారగజేయగా—ప్రభూ !
ఎచ్చట దాగినావు ? కరుణింపవ ? మాన్పవ సర్వనాశమున్ ?

ఆంధ్రసాహిత్యంలోని

సీ పర్యాయాలు

= శ్రీ టి. రామచంద్ర =

మాననజాతికలిక విజ్ఞానంతో వికసించడంతో.

పాటు భాషానుగంధంకూడ నలుదిక్కులా ననలువారసాగింది. ఆదిమానవుడు తన భౌగోళిక పరిస్థితినిబట్టి, ఆవసరాలనుబట్టి సంకేతించుకొన్న శబ్దాలు క్రమంగా కొంత మార్పుతో నానాధాలనూ సంతరించుకొనినవి. ఒక సంఘం మరోసంఘంతో చేరుటతోనూ భావశబ్దార్థవినిమయమూ విశేషించింది.

మానవుడు పరిసరవస్తుపరిశీలనతో సంచితాలయిన భావాలను సంకేతించుకొని అనుభవపుమానలో పోసి వాటికి శబ్దరూప విచ్చిన్నాడు. కమ్మదనంతో కళ్ళకళ్ళలాడే ప్రకృతి పరిశీలించినాడు. ఆయనఅందానికి అమ్మకుపోయినాడు. తన సమీపవస్తువులకు వానిపేరు పెట్టడంతోసంతోషించినాడు. కొవ్వెక్కి ఆకసమంతా అలమిగొని గుండెలు గుభేలుమన గర్జించే మేఘరాజు నుండీ, అడవిఅంతా తనదే అన్నట్లుగా జాలు జాలు వార్చుకొని పొడలూ నదులూ దూర పీఠవిహారం చేసే మృగరాజునుండీ, పురిని విరియబోసుకొని పరవళ్ళు తొక్కి శిఖరాజునుండీ అందమూ, ఆత్మకృత్వాసమూ అలవరచుకొన్నాడు. వాటిని తన భావలో జీర్ణించుకొన్నాడు. చక్కని చిలుకచెలితో తన సహచరిని సరిపోల్చుకొని మురిసివాడు. నదుల ఒడ్డుల సికతాశయ్యలపై ఎకకన్నెములాడే అంచరాణుల మెలమెల్లని నడకలను తనచెలియందే భావించుకొని సంకృప్తిపడినాడు. ప్రకృతిలోని సోయగాన్నంతా ఒకేమారు ఆకలించుకొన ఆటలు సాచినాడు.

ప్రకృతిసౌందర్యబుద్ధివయిన మానవుని ప్రపథమ సంకేతసమూహమే సాహిత్యంగా సాకారమయే కాలానికి తన సంకేతీకారాన్ని సడలించుకొని మరో ఆర్థంలో రూఢిపెరిగి వచ్చినది. కొన్ని సంకేతాలు మానవజాతి మారినకొలది తమ వేషాన్నే మార్చుకొన్నవి. మరికొన్ని అనలే అడుగంటినవి. ఇక కొన్ని తమ వ్యక్తిత్వాన్నే కోలుపోయినవి.

మన భాషలోని స్త్రీవాచకపర్యాయపదాల పరిశీలన ఈ సిద్ధాంతనిరూపణకు మనకు కొంత సాధకం.

ప్రపంచంలోని అన్ని భాషల స్త్రీపర్యాయ పదాలూ గుచ్చెత్తినాకూడ ఒక తెలుగులోని స్త్రీపర్యాయపదాల సంఖ్యకు సరిపోవని నామిత్రుడొక డన్నాడు. ఇది పూర్తిగా నిజం. ఆంధ్రనామసంగ్రహాన్ని బట్టి స్త్రీకి ౪౫ తెలుగుపర్యాయపదాలూ, సాంబసిఘంటువునుబట్టి ౫౪ పదాలూ మనకు లభిస్తున్నాయి. వీనికి ఏలాటి వ్యుత్పత్తికానీ మన నిఘంటుకారులు నిరూపించలేదు. ఆ ప్రయత్నంకూడ చేయలేదన్నా తప్ప లేదనుకుంటాను.

ఏ చీకేకండ్ల ఆమెనో చూచి మనం కమలాక్షీ, ఇందిరమ్మ మొదలయిన సుందరకల్పాలతో సంబోధించవచ్చు. ఒక పవిత్రబ్రాహ్మణిని 'పాలతీ' అనవచ్చు. పేదరాలు పెద్దవ్యూహకూడ 'ప్రాయాల' అని పిలువవచ్చు. ఇల్లు చక్కపెట్టబాలని యిల్లాలినికూడ 'గరితా' అనవచ్చు. కన్యాశుల్క మేమీ లేకనే కరగ్రహణం చేసినకాంతనువొంటుపాటు తొలగదోచుకొని 'తెరవా

అని పిలువవచ్చు. మరొకవిధంగా సంక్రమించిన ఆమెను 'పడతీ, మడతీ' అని అనవచ్చు. మోటుగా, మొరకుగా మనకు దర్శనమిస్తున్న హాస్తినికూడ 'ఎలనాగా, నెలతా' అని ఎలగొత్తి పలుకవచ్చు. అగ్నిసాక్షిగా వివాహమాడినదాన్ని 'చేడియా' అనడం అభాస్యంకాదు.

తెలుగునాట సాహిత్యం సాదగులువారే కాలానికే వీరి సంకేతితవాచ్యం విలయమై రూఢమయి పోయినది. తెలుగుసాహిత్యం సంస్కృత వాఙ్మయ శిథిలాలలో మొలకెత్తిన మల్లెటిగ. దాని పూవుల తావులలో సంస్కృతశబ్ద పూతిగంధం పొరలువారడం అసహజమౌకాదు, అన్యాయ మంతకంటెనూ కాదు. నన్నయభట్టు రాజరాజనరేంద్రుని మన్ననలతో భారత రచనకు గంటం పన్నున కాలానికే సంస్కృతసాహిత్య సాధం నేటవట్టరుయి, పునాదికూడ వీటలుచారినది. కొనడోపిరితో ఉన్న సంస్కృతపదజాలం చేతభావలపై కడపటి దాడి జరిపినది. క్రమంగా సంస్కృతశబ్దాలు కూడ రూఢమయిపోయినవి. ఆ సంస్కారమే గల తెలుగుకవులు వానినే గ్రహించినారు. శబ్దప్రయోగ సారస్యంలో ఏమరినారు. "స్త్రీ రితి నామపి మధురం" అని చొంగలుకొచ్చే రాజాస్థానపండితులూ, కవులూ వాని వ్యుత్పత్తినిమర్చకే వెనుకొడినారు.

నన్నయమొదలు చిన్నయవరకూ గల కవుల ప్రయోగాలే ఈ వాదానికి తార్కాణం. భారతం ఆది, సభాపర్యాలలోని ఈ క్రింది ప్రయోగాలను పరామర్శించండి. (ఇది నన్నయ నాక్షిపించడ మే ముత్రమా కాదని మనవి.)

వాసుకి తన చెల్లెలు జరత్నాదువును 'అంబుజ నేత్రా' అని పిలుస్తాడు. దువ్యంతుడు కొత్తగా ఆశ్రమంలో ప్రవేశించినవాడు అక్కడి ఆశ్రమ కన్యను మర్యాదగా పిలువకదూ? కేకుంఠలను 'వనజనేత్రా' అని సంబోధిస్తాడు. సభలో కేకుంఠలపై కోపం వచ్చి నవ్వుపడకూడ 'అంబురుహాననా' అని అనడం మానడు. ఒక్క మండుకున్నా ఒకటి అందాన్ని విడనాడ దలచుకోలేదుకాబోలు ?

శ్రుతిపుడు తాను గంగబడ్డులో ఒక అందకత్తెను (గంగన) చూచి, దానిని తనకు కుదిర్చి పెట్టుమని తన కుమారుని కోరుతూ, 'కన్యకు' చూచినా నంటాడు. ఆయను కన్య అని ఈయనగారికి ఎలా తెలిసింది ?

దీర్ఘతముడు 'సతులకు' శాపమిస్తాడు. మాది కుంతిని 'అక్కా' అని పిలవడానికి మారుగా 'కమలాక్షి' అని పిలుస్తుంది.

అన్నిటికంటే నవ్వుపుట్టించే దేమంటే హిడింబుడు తన చెల్లెలు హిడింబను 'కోమలి' అనడం, భీముని చంపి తీసుకొనినమ్మరి ఫర్కాయిం చడం. వెంటనే నన్నయగారి కంటికి పడింది 'రమణి' అయింది. భీమునికొకడ అంకేలెండి. లేకపోతే 'వనజ నేత్రా' అంటూ సరసాలాడుతాడా ? ప్రేమ గుడ్డిదంటారుకదూ ! హిడింబి భీముని రూపబలాలకు లొగి తన ఆనతి ఆతిక్రమిస్తుంటే, నన్నయ దానిన "పతిన్నీ నామ 'కామసులకు' బలవంతము, పెరనెయ్యములు వేయు దత్తద్యక్షములే" అని సమర్థిస్తాడు. 'కామిను లనే కట్ట ప్రయోగం ఎంతవరకు ఉచితమో ఏమో ?

స్వయంవరంలో తెచ్చిన ద్రౌపది 'బాలిక' అట. అర్జునుడు ఉలూపిని "తామరస, నేత్ర ఎవ్వరవు?" అని పలుకరిస్తాడు. 'ఎవరమ్మా నీవు?' అని కనుక్కోలేదూ? అర్జునుని సుభద్ర కుశలప్రశ్న వేస్తూ "యానత్ర 'యంభోరుహాక్షి' కుంతిమహాదేవి కుశలయే?" అని ప్రశ్నిస్తుంది. బృహద్రథుడు 'జరను' 'వారిరుహాయతచారు లోచనా !' అంటాడు.

ద్రౌపదిని సభకు లేబోయి, ప్రాతికామి 'వన' జాక్షి ! వెంటర'మృంటాడు. దుశ్శాసనుడుమాత్రం 'పొత్తి' అని పాచ్చరిస్తాడు. (ఇది యాదృచ్ఛికంగా వడిన మాట. ద్రౌపది అప్పుడు రజస్వలగునక ఈ మాట అచ్చంగా సరిపోయింది.) సభలో ద్రౌపదిపై జరిగే అత్యచారాన్ని వికర్ణుడు ఖండిస్తూ ఈ 'కోమలికి' అన్యాయం జరిగిందని అంటాడు. పెద్దయ్యకదా మర్యాదగా పిలవలేదూ? పెద్దయ్య అని తనకు తెలిదనుకుందాము. కోమలి అనే మాటకంటే గంభీరమయిన మాట అనలేదూ ? పట్టుకబడి 'ధృతరాష్ట్రుడు

ద్రౌపదిని సమాశ్వశస్త్రా, 'నుందరి, ఇందుముఖి' అంటూ దగ్గరకు పిలుచుకుంటాడు. ఆ అంధుని నోట ఇవేటి మాటలు? కోడలు బిడ్డకుడునగదా? ఆయనసొంద రాన్ని ఎన్నగూడదని శాస్త్రుకారుల కట్టుదిట్టాలు కదా! అమ్మాయి, బిడ్డా అని పిలువలేదా? భీష్ము డొకడే పెద్దమనిషిలా కనిపిస్తాడు. ద్రౌపదిని ఊరడించే పప్పుడు 'అవ్వా' (అమ్మ) అని సంబోధిస్తాడు.

అమ్మలో పోసిన ఆకారాలులాగ, రవివర్మ రంగుబొమ్మలాగ నన్నయగారి అవవారు పిన్నా పెద్దా అంతా ఒకటే. నన్నయగారేకాదు, తెనుగు కవుల జనానా అంతా ఒకటే. అందరూ వారిరువో ననలే వారిరువోనేత్రలే; కన్యలే కమలాక్షులే; సతులే సీమంతినులే; ఇంతులే గొంతులే; భామినులే బాలి కలే; తరుణులే తనుమన్యలే; లలనలే లలితాంగులే; మానినులే మృగాక్షులే.

తిక్కనమాడ నన్నయ కేమాత్రమూ తీసిపోలేదు లెండి. మాడండి మమ్మకు ఒక ప్రయోగం. విరా టుడు తన కుమార్తెను బృహన్నలకు పరిచయంచేస్తూ 'ఇచ్చేడియ' అంటూ చెంతకు పిలుస్తాడు. ఉత్తరకు ఈ శబ్దార్థం తెలిసేవుంటే "నీనాట్యమానదన, నాణ్య మానదన" అని తండ్రిని నానాచీవాట్లా పెట్టి తొలగి పోయేదే. ఇలాగే తిక్కన ప్రయోగాలూ.

విలాసిని విలాసాలు వజ్రదలై పారిన ప్రబంధాల కాలంలో వాని, వరుస లేకుండా స్త్రీ పర్యాయశబ్దాలు ప్రయోగింపబడినాయి. పెద్దన వరాధినివిలాసాలకు వెంగలిగాక నైష్ఠికుడయిన ప్రవరుని చరిత్రకు ప్రశ్న నిస్తూ "కలంయనే 'సతుల' మాయరే ధీరచిత్తంబులకొ" అని సమర్థిస్తాడు. సతీశబ్దార్థగౌరవంపై పెద్దన దృష్టి బరపివుంటే ఇలాటి ప్రయోగంతో ఎందుకు తన చిన్న తనాన్ని చాటుకుంటాడు? (శ్రీ జనమంచి కేషాద్రీశర్మ గారు దీనివిషయమై ఎంతో చర్చించారుమాడ.)

కొన్నిశబ్దాల సంకేతిత్వార్థం కాలప్రవాహంలో పడి కొంత, కవుల నైర్వప్రయోగాలవల్ల కొంత సమసి పోయిందనడమే పై నిదర్శనప్రదర్శనంలోని పర మార్గం. కాని, భారత కాలంనాటికీ, అంతకు ముందు

నుంచీమాడ వాఙ్మయసౌరభాలు విరజిమ్మే కర్ణాట తమిళభాషలలోని పదాలకుమాత్రం ఇప్పటికీ వ్యుత్పత్తి సౌలభ్యం లభిస్తుండడం తెనుగు పదాలలోని చిక్కను తెచ్చుటానికి కొంత తెరవవుకూన్నది. ఒక సంఘానికి చెందిన వనగలిగి, కాలప్రవాహంలో వేర్వేరు బిడ్డుల బడి, అన్ని సంఘర్షణలనూ ఎదుర్కొని, నానా సాంకర్యాలనూ సంకరించుకొని, ప్రస్తుతం తమ వ్యక్తిత్వాన్ని నిలబెట్టుకుంటున్న అన్ని భాషలూ ఒకే అక్షాతాక్షరేపైనే అంజవేస్తున్నాయి.

మూలశబ్దాలే కొంతమార్పుతో నానార్థాలలో, నానుడులలో నాటుకొనిపోవడం భాషాప్రధానలక్షణ మని చెప్పడం చరిత్రకచర్యణం. ఈ దృష్టితో పరిశీలన అన్నిశబ్దాల వ్యుత్పత్తినిరూపణనూ నిర్ణాయక మవు తుంది. ప్రంతం స్త్రీపర్యాయపదాలను పరామర్శి ద్దాం.

నెలత :

నెలత, నెలతుక, మెలత, ఎలనాగశబ్దాలు స్వని లోనేకాక ఆర్థంలోనూ సమానాతే. మూలభాషలోని ఇళం, ఎళం అనే శబ్దాలు లేత, చిన్న అనే అర్థాన్ని ఇచ్చేవి తెలుగుకనం తెచ్చుకొని (వర్ణ వ్యత్యయం కాగా) లే, లేత అని మారినవి. కొన్నిట 'ఎల'గానే నిలిచినవి. ఎలనాగ, ఎలమాని మొదలయినవి మనకు దృష్టాంతం. కాగా : నెలతను చిన్న ఆడుది, పసిది, బాలిక, కోమలి అనవచ్చు. నెలతశబ్దానికి బహువచన ప్రత్యయంలోని 'క'వర్ణం చేరగా 'నెలతుక' అయి, పదాంత్య ఉకారప్రభావంతో 'నెలతుక' అయిందని మనం సరిపెట్టుకొనవచ్చు. లేమశబ్దానికూడ 'ఇళం' అనేదే మూలరూపం.

పొలతి :—

పొల,పొలను శబ్దాలు అనుచి అనే ఆర్థంలోనూ, క్రమంగా మాంసానికి(మాంసాన్ని అపవిత్రమని భావించి నాగునకు) తెనుగులో ప్రయుక్తం. ('పొలతుక కాంతి యంత పొలివోవగ నీక' తిక్కనప్రయోగం.) కన్న డంలో పొలి, పొలెశబ్దాలు అనుచి, రక్షార్థం అనే

అర్థంలో వాడబడినది. ఈలాటి అశుద్ధకార్యం చేసేవారు పొలములు, పొలయతి-పొలయతి, పొలంతి, పొలయ్యి-రజస్వల, మాదిగది, అశుచిఅయిన స్త్రీ.

పడతి :-

పడతి, మడంతి వివాహిత స్త్రీవాచకాలు. 'మణి'తమిళంలో వివాహార్థం. ఈ 'మణి'పల్ల లభించిన స్త్రీ మడందై -మడంది క్రమంగా పడతి, మడంతి మారింది. 'మణి'నుంచే మనువుగూడ పుట్టింది.

ఇక ధాతువు అందమూ, రుచి ప్రకటించేది. ఇన్-పు=అందము. ఇంతి=నుందరి-ఇంచెనది.

ఈ శబ్దంలోని 'బి'గూడ ఇల్లాలు మొదలయిన వాటిలోలాగనే 'ఐ'శబ్దభాగమనేది స్పష్టం. తొల్, తొల్ ధాతువు సేవార్థకంగా సమకాలిక తమిళ భాషలో కనిపిస్తున్నది. తొల్ + ఆల్=సేవిక, పరిచారిక అనే అర్థంలో వాడబడి క్రమంగా తొల్-ఆల్-తొల్-యాల్-తొయ్యలి అయివుండవచ్చు సేమా!

నాతి, నాచి :-

నాయక స్త్రీ ప్రాకృతంలో నాయకయ్యి నాయకత్రి అయి, తనర్గం చనర్గం కావడం (దంపతి, జంపతి) సహజమే గనుక నాయకత్రిగా మారి క్రమంగా నాచ్చి, మరల నాతి అయివుంటుంది. నంగనాచిత్రానికి మూలం 'సంగనాచి' అనే హిందుస్తానీపదం కాదనకుంటాను. దినమొలగా నాట్యంచేసేంతటి సాహసీకురాలని శ్రీ ప్రతాపరెడ్డిగారు నెలవిచ్చారు. కానీ చేసేదంతా చేసి ఏమీ తెలిసట్లు అమాయకవలె ప్రవర్తించే అడవి అనే అర్థమే లోకప్రసిద్ధం గనుక దీని మూలం వేరని నా ఊహ. నగ్నిక చిన్నప్పిల్ల-దినమొలతో తిరిగేది. నగ్నిక లాగ అమాయకంగా, నిష్కృతంగా ప్రవర్తిస్తున్నట్లు అభినయించే నాతి-నాయకుని స్త్రీ (చతురరాలు) నంగనాచి. నగ్నికాశబ్దం తమిళంలోని నంగై, మంగై,

మడందై అనే అవస్థాశ్రయం తెలిసే సంప్రదాయ వాక్కునుంచిగూడ పసిపాప అనే నిర్ధారితమవుతుంది. నంగై=నగ్నిక. దినమొలతో తిరిగే పసిపాప. మంగై=అంతకంటే పెద్దది. మడందై=వివాహిత.

ప్రాయాలు :-

శ్రీమతి, ఐశ్వర్యసంతురాలు. పురల్=ఫసం + ఆల్=పురళాల్. క్రమంగా, కురల్-క్రావి, తొరవు-క్రావ, పురవ్-ప్రావి మొదలయినవాటిలోలాగ (వర్ణ వ్యత్యయంతో) ప్రాయాల్-ప్రాయాలు అయివుంటుంది ఈ శబ్దంలోని లవర్గం ఆల్ శబ్దభాగమని చెప్పడం చర్చితచర్యం.

'చేడియ' చేటికాశబ్దభసం. పరిచారిక అని అర్థం గనుక తిక్కనయినాసకే, ఎవరయినాసకే యిష్టంవచ్చి నట్లు ప్రయోగించడానికి వీలులేదు. 'బోటి' వధూటిశబ్దం నుంచివచ్చింది. 'బోటి' సామాన్య స్త్రీపర్యాయం కాదు పెరయిటిశబ్దం వచ్చిన స్త్రీ. కోడలు కావచ్చు, మరదలు కావచ్చు. 'చామ' క్యామనంచి పుట్టిన శబ్దం. 'చాన' జాణ-చతురరాలయిన స్త్రీ. జ్ఞానశబ్దం ప్రాకృతంలో నాణ, జాణలుగా మారింది. జాణయే చాన.

చెలువ :-

నుందరి. చెలువు సౌందర్యం. నెల్యం తమిళ కన్నడాలలో సౌందర్యవాచకం. చెలువు, చెలువము గలది చెలువ.

నెలది, నెలందు, నెలంది. వెల్ ధాతువునుంచి నిష్పన్నమయిన శబ్ద మిది. వెల్-నెలుగు. కాంతి, తెలుపు. నెలంది=కాంతిగలది, నుందరి, గౌరి.

గరిత :-

గరి అని కన్నడరూపం. గృహస్త్రీ అనే శబ్దం ప్రాకృతంలో ఘరత్రి అయి, గరత్రి, గరి, గరితగా మారింది. గరిత=గృహిణి, ఇల్లు చక్క-తెట్టుకొనగలది.

తెలివ :-

ఈ పదం మన ప్రాచీనసాంఘికాచారాలకు సాక్షి. 'న్యా శుక్లం పాత్రపుంతల్లో నడచినదండ'

నికి నిద్రగ్రం. తెలుగుశుల్కంతో కొన్న స్త్రీ, క్రింది జాతుల స్త్రీలు మారుమనవు చేసుకొనునప్పుడు కుల స్థులకు చెల్లించే దిండుగ తెలుపు. కన్యకీచ్ఛే శుల్కమని కన్నడనిఘంటుకారులు. తెలుపు చెల్లించే ఆచారం ఆంధ్రదేశంలోని బళ్లారిజిల్లాలో యికా పాతుకొనిఉంది.

అన్న, అన్నవ :—

అన్నె అని తమిళంలో మాతృవాచకం. ప్రకృతం క్షయహారంలోనూ ఉంది. భావ అభివృద్ధికొని కాలంలో అనునాసికాలకు అచ్చే ఢేదిం లేకుండా వుండడం సహజం. పిల్లలు అమ్మ, అన్న శబ్దాలే మొదట పలుకనేరుస్తారు. ఈ రెండు అనునాసికాలకూ పరస్పరవినిమయం వాఙ్మయంలో ఉపలభ్యమవుతుంది. “లోకవంధ్యమృని నప్పరాశరు” అని భారతానుశాసనిక పర్వంలో తిక్కన ప్రయోగించినాడు. కాన అన్నె-అన్న-అన్నవ=అమ్మ.

ఆడది, ఆంటది :—

తమిళ, కన్నడ, మళయాళ, తుళుభాషలలో పురుషవాచకమయిన ఆణ్, ఆళ్ శబ్దాలకూ, తెలుగులోని స్త్రీవాచకమయిన ఆడశబ్దానికి ఏమీ సంబంధం కనిపించదు. ‘ఆడదీ’లోని అరసున్ననుబట్టి మనం ఆణ్ శబ్దంనుంచే యిది నివృత్తమయివుండవచ్చునని ఊహించవచ్చు.

ఆణ్ - ఆళ్ శబ్దం మనవ్యసామాన్యవాచకం, ఉభయలింగం. ఈశబ్దం మనషి అనే అర్థంలో లింగభేదమేమీ లేకుండా పూర్వం ప్రయోగింపబడివుంటుంది. ఉదాహరణంగా ఇల్లాలు శబ్దాన్ని పరికించండి. ఇల్ = ఇంటిలోని, ఆణ్ = మనషి - ఇంటిని చక్కచెట్టై వ్యక్తి అని అర్థం. ఇల్లాలులోని ఇల్ శబ్దం క్రమంగా వాడుకలో లోపించి ఆజశబ్దంమాత్రమే మిగిలినది. గృహిణీ వాచకంగా రూఢమయినది.

ఆణ్ - ఆణ్ శబ్దం ఒకచోట ఆలుగా మారి మరొకచోట ఆణ్లు అయి, పదాంత్యంకారం క్రమంగా ‘ందు’ అయింది. ఆండది, ఆంటది అనే రూపాలు ఇప్పటికిని దక్షిణదేశంలోని తెలుగువారి నిత్యవ్యవహారాలు. పదాంత్యంకారం ‘ందు’గా ఆయిన పరిణామం శ్రీ కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు తమ ‘సంధి’ అనే పుస్తకంలో ఆవక్, రామక్ మొదలయిన శబ్దాల పదాంత్యంకారం అనండు, వాండు, రామండు అని ఎలా మారిందో నిరూపించడం పరిశీలిస్తే అవకతమప్రతుంది.

వై శబ్దాల పుస్తకీతిలోని దొసగులను తెలియబరుప పాతకలోకానికి మనవి. ప్రాచీనుల ప్రయోగకాలానికి వాని సంకేతితార్థం సమసిపోయిందనడమే నా అభిప్రాయం కాని, వారి ప్రయోగించిని పూర్వపతనం చేయడం కానేకాదు.

తొలుకారుశోభ

శ్రీ బెల్లూరి శ్రీనివాసమూరి

రాలిచిపోయె నీ పరిసరంబులలో నొక కొన్ని శుష్కప
త్రాలు నమీరనందనుడు రమ్యవనీఫలమెల్ల పల్లవ
శ్రీలలితంబుగా ప్రకృతిరీతులు మారెడు, నే వినుత్నభా
వాలా స్పృశించు నాయెడద పైకొని యీ మధుమాసవేశలక.

కడచిన వేదనాభరము కన్నుల నీరు దొలంగివైచి యీ
యెడ నెలమావిమోకపయి నింపుగ బాడెడి కోకిలంబుతో
విడువని నేస్తమున్ సలిపి విశ్వమనోహరగీతికావళిన్
దడుపుదు నాజగంబు, నొక తన్మయభావములో నుఖించుచున్.

ఈరమ్ముల్ కుసుమించె పాంథహృదయం బేకాగ్రతం జెంద, వి
స్తారంబౌ తొలుకారు మేఘముల నాచ్ఛాదించె వ్యోమమ్ము, హృ
ద్భారంబున్ దొలగించి యీ నవయుతుప్రారంభమున్ గాంచి నే
నారాధింతున—నా తపోగతులలో నానందమున్ బొందుచున్.

విరహములో కళించి పలవించిన ప్రేయసియున్ ప్రియుండు మో
దరసవశాత్ములైరి, నడుదారుల సంఘటనంబు గూర్చు నీ
శ్వరుని కృతజ్ఞతాంజలుల భావనసేసి, వసంతదివ్యవై
ఖరు లిటు జూచి నామధురగానములో నిముసంబు బుత్తునా.

అనంతామాత్యుని అమృతశైలి

శ్రీ బుల్లుసు వెంకటేశ్వర్లు

ఉత్తమపరిణతి నందిన మా స్వమునకే గాని యుత్తమ శైలి యలవడదు. రచనావిధానమునఁ జక్కని మెలఁకువ రెఱిగి కవి యొంతపరిపాకము గాంచిన నంత సహజమందరము, మృదుమధురము నగు శైలి యాతని మాస్వమున కలవడును. శైలి విషయమున ననంతా మాత్యుని భోజరాజీయ మొక విశిష్టస్థానము గడించు కొన్నది. దీనికిఁ గారణము చక్కని శైలికిఁ గావలసిన పద్ధతము లన్నియు నీ కృతియందుఁ దలదాఁగి యుండుటే. ఉత్తమశైలికిఁ గల ప్రధానగుణములను దలబోసి యాయాగుణములు భోజరాజీయమున కెంత శోభ నొనగూర్చినవో స్థానీవులకన్యాయమునఁ గనఁ గొందము.

సాధారణముగా గానమాధుర్యము, అర్థసౌలభ్యము, నవరసోచితపదప్రయోగము, సహజగాంభీర్యము, మార్దవము, ఔపదేశికసంపన్నత మున్నగునవి మన ముత్తమశైలికిఁ బ్రధానగుణము లని యంగీకరింప వచ్చును. వీనిని గ్రమముగాఁ బరిశీలింతము.

గాన మాధుర్యము

పద్యమునకును, రాగమునకును సంబంధ మున్నదా యనుప్రశ్న ముదయించుటకే తావు లేదు. వాగర్థము లకు, భార్యాభర్తలకు సంబంధము లేదని యంగీకరించినాఁడు పద్యరాగములకు సంబంధము లేదని యంగీకరింపవచ్చును. ఛందశ్శాస్త్రముయొక్క ప్రధాన లక్ష్యములలో నీది యొక టగుటయే యందులకుఁ దార్కాణము. ఈ విషయ మనుభవమోగ్యమే కాని యనుటకు యోగ్యము కానిది. ఎంత నీరసమైన పద్యమైనను జక్కని రాగముతోఁ బాడిన నెంతవారివైన సమ్మోహితులఁ జేయుటఁ జూతుము. వేయేల, మన త్యాగ రాజకీర్తనమలే యిందులకు సాక్ష్యములు. సామాన్యము

లగు మాటలనే మంత్ర మొనరించి యుత్తమగానమున మేళవించుటచేతనే శిలలనైనఁ గరఁగించి భక్తశృంగారములతోపాటు భగవంతుని హృదయమును గూడ శ్రీత్యాగరాజస్వామి కళపఱచుకొనలేదా ! మన తెలుఁగు పలుకులలో నీ గానలహరి యంతహృత్పై యున్నది అని జాణ యగు కవిచేత నెల్లరకు హృదయగ్రాహియై మాధుర్యము నించుచున్నది. ఈ గుణము భోజరాజీయమునఁ గల దనుటకు రెండుమూఁడుదాహరణములు మాత్రము చూచి ముందుగుణముఁ జిప్పింతము :

“చిగురుటాపలలోని జిగి గూర్చి యాటాల
యజ్ఞకాల్గఁ జేతుల నలఁచి రొక్కొక్క
పసిఁడితీఁగెలమిఁచి ప్రభు దెచ్చి యాకొంత
మెయిదీఁగె యంతట మేది రొక్కొక్క
చంద్రబింబముకాంతి పవోంది యా లేమ
మోమున నునుపుగాఁ దోమిరొక్కొక్క
క్రొమ్మెఱుగుల మించు గొనివచ్చి యాయంతి
కలికికన్నులఁ గీబుకొలిపిరొక్కొక్క...

“అనుదిరాక్షి నేత్రరుచు లావనజాసన ముద్దరవృత్తులా
భామిని మందమందవృత్తు భాషితతీతులు డెందమందఁజే
రామనియై తనర్చుటయు...”

“అల్పాలయంచానిలాధాత లత మా డ్గి...”
ఆయాతావులయం దొక్క నునిశితమగు గానమాధుర్యముండుటచే జరువరులకుఁ బద్యపఠనమున నాసక్తి యిరుమడించుచుండును.

అర్థ సౌలభ్యము

అర్థసౌలభ్య మును గుణ మిందుఁ గలదనుటకుఁ గావ్యమంతయుఁ దార్కాణముగాఁ జూపవచ్చును. అన్వయక్లిష్టత లేక పాఠకునకుఁ జదివినంతనే పద

మునో బాటర్థము వెంటనే స్ఫురించుటయే యర్థ సౌలభ్యము. ఈ మగుణము నీక్రిందిపద్యములఁ జక్కఁగాఁ గనవచ్చును :

“కావున నిన్నుఁ జూచి కడఁ
గంటిమి మా దురితాత్మి కంచు సం
భావనచేసి యావనిత
భర్తయుఁ దాను నిషిద్ధభావముల్
పోవఁగఁ ద్రోచి శుభమును
పూర్వపు మేనులు దాల్చి నెమ్మదిం
బోవఁగ విప్రకాంతయును
బోయె నకల్మషశ్రుతి నింటికిన్.”

“చెప్పఁగఁ జూచి సిగ్గువడుఁ
జెప్పఁగఁ; జెప్పకయున్నఁ దీర, చేఁ
జెప్పెదఁగాక; యంచుఁ దెగి
చెప్పఁదలంచు; నిజేమి మాటగాఁ
జెప్పఁగఁ; జెప్పించు బలియుఁ
జిత్రమునఁ గలఁపించునో పరుల్
చెప్పెడు వార్త కాదనుఁ
జెప్పఁగఁబూనును జెప్పఁగా దనున్.
“కన్నకడుపుగానఁ, గడుఁ బిన్నగాన, నే
నతనిఁ బాసి దూరమగునట్టి
వేళగాన, వాని పీడించరాకున్న
వలపుమాన దలిన వదలఁజైతి.”

ఇట్టి సులభమున రచన పరిణతనామధేయకే కాని సామాన్యమున సాగ్యముకాదు. పెద్దల నూత్తులు మూత్ర ప్రాయములు, విచ్చిష్టాగ్రహార్యతకములు, అక్షిప్తములు; అందులననే మధురములు. ఈ కృత్రిమంతయు నిట్లుండుట విశేషములకల్ల విశేషము.

నవరసోచిత పదప్రయోగము

రసోచితము లగు పదములు కావ్యదేహమునకుఁ బ్రాణనాయువులు. భోజరాజీయమున నవర పక్ష్య నములు నాయతావుల నుచితపదజాలములతో విరాజిల్లుచుండుట యనంతామాత్మ్యనితైలి కమ్యుతత్వ మాపాదించె ననుటలో సంచేహము లేదు. శృంగారరసోచిత మగు పదజాలముతోడి యాక్రిందిపద్య గమఁడు :

“స్మగదాపము కమై చను జెంచునట్టి మో
హనసాయకంబో యీ వనజగంధి
హరుజూటయున నుండి యుగగుచెంచినట్టి
చంద్రబింబమొకొ యీ జలజనయన
యంబరస్థలనుండి యరుగుదెంచినట్టి
క్రొమైఱుం గొక్కొ యీ కోమలాంగి
యుద్వాతగులలో నుండి వచ్చినట్టి
యెలదీఁగయొక్కొ యీ యిగురుబోడి
యనఁగ నత్యంతసౌకుమార్యమునఁ చేర్చి
చిత్రమున కింపునించు నచ్చెలువఁ జూచి.”

ఆచిత సౌకుమార్యము మన కేలకాని యీ పద సౌకుమార్యముమాత్రము మనలను సమ్మోహితులఁ జేయుచున్నదిగా!

కరుణరసోచితమున నీక్రిందిపద్యము తాతినైనఁ గరఁగించుఁగదా!

“పిడు గడచినక్రియ నీటె
బాడిచినగతి గుండె పగిలి భూస్థలిమిఁదన్
బడి పొరలుఁ దన్నుకొను ను
గ్గడుపుగఁ గన్నీరు నించు గడగడ వడఁకున్.
“వే యనుఁ దల్లి నీ వెట
పోయెద వను నన్ను డించి పులివాతఁ బడన్
బోయెదవే యనుఁ జెల్లం
బోయను నింకేటి బ్రతుకు పో నాకు ననుకొన్.”

ఇందలి ‘వే’ ‘పో’ యను పదములు కరుణరస స్ఫూర్తకములు. ఇట్లే యితరములగు బీభత్స, భయానక, వీర, హాస్య, రాద్రాహ్మతకాంతరసములును వర్ణించు సందర్భముల నాయతావుల నాయరసములు సుస్పష్టముగా దోర్శితకము లగుచుండును.

“సుక్ష్మిన యంగుళములు దళ
మెక్కిన దేహమును గాంతియొడతిన మొగమున్
మెక్కిన చెవులును ముడిఁగిన
ముక్కుననై వచ్చిమహండు ముద్దియఁ గనియొకొ”

అనుచోట బీభత్సమును,
“వచ్చిన సమ్మహాత్ముఁడును
వావిరిఁ దత్తరకాళి డిగ్గి వే

వచ్చి నృపాత్మజుం గడిసి

వాని శిరోమహారాజి యొక్కచేఁ

జెచ్చెరఁ జుట్టి పట్టి యొక

చో మొగ మెత్తి గళంబుచాయకున్

దెచ్చి మొగంబు దంష్ట్రీకలు

దీటుచు నుత్కటసంభ్రమంబునన్."

అనుచో భయానకరసమును,

"...అకుమారకంఠీరవుం డకుంఠితసత్త్వం
బున...సత్త్వహీనంబగు మామకంబు నెగురవైచి
యాడు మార్జాలంబుచుం బోలెఁ గొంతతడవు వీరవినో
దంబు సలిపి యధికరోమంబున నా దోష కారిం గడ
కొలువట్టి భేదరక్షితిగా బడినవైచు చొప్పునం
దెప్పి..."

మున్నగు తావుల వీరరసంబున,

"చంపంగవచ్చిన జమునిదూతలకు లం

చము నెట్టి వచ్చెనో చావు నొల్లఁ

బొమ్మని మోఱుకంబునఁ ద్రోచి వచ్చెనో

యింటివారికిఁ జెప్ప కిడటఁ జచ్చి

నట్లైనఁ గోపింతురని చెప్పవచ్చెనో..."

మున్నగుచోట్ల హాస్యరసమును,

"చెలంగి కార్ద్రావ్రిన నిలరక్కలై భుజం

గమరాజుతలల రత్నములు దోఁప

వెనఁ జెల్లెచిన వసుధాధిపేంద్రగ

హ్వరముల హోయ బిట్టదరి పడఁగఁ

గొమ్ములఁ గోరాడి చిమ్ముచో నెగసిన

ఘనగంఢశిలలు మేఘములు దాఁకఁ

జీదఱగొని పాటుచోఁ దరుక్తేణులు

దుర్వాతహతిఁబోలెఁ దుమురుగాఁగ."

ఇత్యాదితావుల రోద్రరసమును,

"తెరు విమ్మని యటు లడుగుము

సరభసగతి నుదక మిరుచెసఁ బాయఁ గడుం

బరువునఁ బోవఁగనయ్యెడఁ

దరుజీ యరుగు మఱికాలు తడిగాకుండన్.

అనిన వసిష్ఠాంధు మున్న

ట్లనుటకుఁ దోడిదియు నొక్క యాశ్చర్యము పా

మ్మని తలఁచుచు గౌతమికిం

జని యట్టల పల్ల నది వెసం దెరు విచ్చెన్."

అనుచో నద్భుతరసమును,

"వెచ్చినమున శోకింపఁగ

నవ్యత్పశిరంబుమీఁద నానన మిడి నీ

వెవ్వకిఁ గాఁగ వగఁచెద

వివ్వవని జాలిపడఁగ నేటికిఁ బుత్రాఁ."

"పుట్టిన పిమ్మటఁ జావును

గట్టి వృథామరణ మొందుకంటె బుధులకున్

దట్టమగు కీర్తి నుక్కతము

లిట్టలయఁగ గల్గు చావు లింపులు గావే."

మున్నగుతావుల గోమాత పులివారఁగ బడుటకై
పుత్రుని నొప్పించి పోవుసమయమున శాంతరసమును
సార్థక పదహారుతోఁ జక్కఁగ నొప్పొరియున్నది.

సహజ గంభీర్యము

సహజ గంభీరమగు తైలి యలవడుట కవిపూర్వ
పుణ్యవశమునకే కాని యలవడుచుకొంద మున్న నలవడు
నది కాదు. ఈ కుగుణ మున్న దనటకు నిదర్శనము
పద్యములలోఁ గుంటినడక కాని, వర్ణ్యపదములుగాని
పాదపూరకములె యుండక యొకే ప్రవాహముగాఁ
బద్యమంతయు నడచుచే. ఇందుల కుదాహరణముగా
రెండు మూడు పద్యముల గమనించినఁ జాలును.

"మమకారంబు నహంకా

రము సంసారానుబంధరజ్జువు లనిచి

త్తముల వివర్జితురు సం

యము లీవును నడుపుమా తదాచారంబున్.

అడకు మనత్యభాషలు

గూడకు కొఱగానివానిఁ గొంకక యెరు తె

గ్గాడిన నెదురు తీర మీఁ

జూడకు విని విననివాని చొప్పునఁ జనుమి.

చులుకన జలరహ జంతువు

చులుకన తృణకణము దూది చుల్కననుమి

యిల నెగయు ధూళి చుల్కన

చులుకన మఱి తల్లితేని నుతుండు కుమారా?"

ఇట్లే కృతి యామూల్యముగా సహజ గంభీర శైలికి నిలయమై యున్నది.

మార్దవము

ఇక మార్దవ మను కుగుణ మెట్లాప్సినదో చూతము. కవి తా నేరికొను పదములు కుమనదృశ్యములై యుండునట్లు చూచుకొనును. నిఘంటువుల జూచుకొన్న నర్థము సరిపడునుగదా యన్న సంతృప్తితో సత్యవి యే పదమును వాడెడు. మాధుర్యమునకుఁ దోడు మృదుపదజాలముఁ గవి యెన్ని యొక కుమన హారమునలెఁ గావ్యహారమును నిర్మించును. అనంత మాత్యుని మార్దవగుణమున కీ క్రింది పద్యము లెట్టి చక్కని తార్కాణాలో పరికింపుఁడు.

“తావి”నని పుష్పదామంబు విభమునఁ జిరుమఁబడని మావిదిగురు భంగిఁ ద్రావఁబడని నవసుధాధారపగిదిని జెలువఁ జూడ సురతవిహ్ను లేడు.”

“పెదవులు గదలెం గదలవు రదనంబులు గానవచ్చె రా వసుపాటిన్ మృదువచనరచన లెనగఁగ ముదిత యతని హృదయకమలముం గరఁగిం చెన్.”

“జనములకుఁ జొరక మఱితపములకుఁ జనక మదిఁ గపటములు విడిచి నినుఁ గృపణులయి వేడెన్ విపులతరమగు పరమకృప చిగురు నిగుడఁ బెఱ సెపములకుఁ దోడిపఱవ కపుడు నిజరూపం బుపమలకు మిగిలి యతినిపుణగతిఁ బొరలు మృదు లపితముల సెనఁగ నశికపుమహిమ మాపన్ సువధ మగు కుగతి గని యవగతధరితు లగుదు రపరిమితవిధములను ద్రిపురదనుజాఱి.”

ఇట్టి మృదువచనములచేతనే దైవద్యును ముదిత పతిహృదయమును, దుదివద్యును భగ్గుండు భగవంతుని హృదయమును గరఁగించి వశపఱచుకొనుట వర్ణించి యనంతమాత్యుఁ డాకారణముననే పాతకహృదయ ముల నపహరించెయన్నాడు.

బౌదేశిక సంపన్నత

బు.పి. యగువారడే కవి యగును. ఆతని ప్రధాన లక్ష్యము కావ్యములలో విధిరూపముననుండి భీతిని

గలిగించు పరమధర్మములను దాను కాంతాసమ్మితము చేసి మృదుమధురముగఁ జెప్పి పాతకులను సన్మార్గము నకుఁ ద్రిప్పఁజూచును. ఈ శక్తి మానవాతీతము. విషయము ప్రాతదే యైనను జెప్పవారికిఁ గల యీ శక్తి కతముననే యది మహామంత్రమై పలువుర కాదర్శ ప్రాయమగును. ఈవిషయమున ననంతమాత్యుని దండె వేసిన చేయియే. ఈ విషయమునను రెండు మాఁడు పట్టుతే పరికించి యనంతమాత్యుని యతిశయనిపుణత కానందింతుము.

పాపకరోముఁడును, సోదరియు నొకే గురువు నొద్ద కావ్యనాటకాదు లభ్యసించుచున్న దినములలో నొకనాఁడు పాపకరోముని సోదరిని :

“గురతనూజుండు మనమునఁ గోర్పినిగుడఁ దోడిశిష్యుల నందఱి వీడుకొల్పి వనిత నేకాంతముండిరంబుఁకుఁ బెచ్చి కదియవచ్చిన నది వాని కళ లెఱింగి”

యిట్లు బోధించినది.

“ఇటు తగునయ్య విప్రఁడఁ
వహీనగుణాధ్యుడఁ బిచ్చ నీకు నే
మిటి కిటువంటి దౌష్ట్యము
కేమిం చునె మజ్జవండు విన్నఁ ద
క్కుటి జను లేమి యంద్రు
ముదిఁ గాంతుయె గల్గిన నగ్ని సాక్షిగాఁ
జిటికెన పట్టి కాక
మృగనీయుట ధర్మమై కన్యకాత్వమున్?”

పడఁతికిఁ గన్యాధర్మం
బెడలినఁ గొఱ యగునె వెండి యెవ్వరికైనం
గడిపోయిన పువ్వులు మఱి
ముదురునె రసికుఁ డగువాఁ డమోఘవిచారా!”

ఇట్టి బోధనముచేతనే పిమ్మట నాతని హృదయము పవిత్రమై యీమెను మాతృభావముతో సంస్తుతింపినాడు. ఈమెయే మహాకూరరాక్షసుని హృదయమును దన సత్యనాక్యరిపాలనముచే మార్చివైచి యాతని కిట్లుపదేశించినది:

“బొంకకు మెన్నఁడున్ దనుజులంగవ
కాంతివహించియుండు మే

ఆడవే పురివిచ్చి ఆడవే నెమలి !

పంకను జీవబాధ లగువాని నొనర్చకు

శాచివై గతా

పాంకరణుండవై ఘనదయామతివై

విజితేంద్రియండవై

పంకజనాథ దివ్యపదపంకజ

భక్తి పరాయణుండవై."

తన సత్యవాక్పరిపాలనమునఁ బులి కాహార
ముగాఁ బోవు గోవు తన వత్సము నెట్లు బోధించి బుజ్జ
గించుచున్నదో కనుఁడు.

"నిన్నుఁ గని యిన్ని దినములు

చన్నిచ్చితి నేను బుణవశంబున నిక నీ

వెన్నుఁడు నన్నుఁ దలంపకు

నున్న మమత్వంబు విడువునున్న మనమునన్ ...

"ఓంటిఁ జరింపకు పొలముల

నింటికిఁ గడు ప్రాధుగలుగ నేతెంచుచు రా

వెంటఁబడి పొడుచు గోవుల

చంటఁ జనకు క్రయ్యఁబడకు సందడియగుచోన్.

"చులకన జలరుహ జంకువు

చులకన తృణకణము మాది చుట్కుననుమిచ్చి

యిల నెగయు ధూళి చుట్కున

చులకన మఱి తల్లి లేని నుడువకు కుమారా.

కావున నిట్టి లాఘవము గానుపకుండఁ

బ్రభుత్వతాగుణ

శ్రీ వెలయుంగ సజహలఁ జెంది

తదీయహితోపదేశముల

నీవిమలాంతరంగమున నిల్పుచుగాని

నిగదగోస్తికిం

బోవకుమయ్య దుర్గములఁ బొందకుమయ్య

వివేక హీనతనన్."

ఈ విధముగా సంధ్యాచిత్రముగ సహృదయ
హృదయ రంజకముగా నాయూ సుగుణముల నల
చఱచుకొన్న యనంతామాత్యుని యమృతహస్త మమృత
శైలి నే ప్రవర్షించినది. ఇంకను నాయాపట్టులఁ గల
సంభాషణ చాతుర్యము, హితోపదేశము, ధర్మబోధ
హృదయంగమముగా షతశల నోలలాడించుచుండును.

ఇట్లనంతామాత్యుఁడు సులభ సుందరముగ భాషలో
సుజన స్తవనీయముగ భోజరాజీయము నాంధ్ర భాష
కొసఁగి చిరస్థాయి యైనాఁడు. పసిడిడల్లకై న నర్థముగ
నీతని మృదువుగుర భాషయు, నాతని రచనా విధానము
నెల్లరకు నాదర్శప్రాయము లనుబట్టి సంజేహములేదు.

ఆడవే పురివిచ్చి ఆడవే నెమలి!

"సంప

ఆడవే పురివిచ్చి ఆడవే నెమలి,

వాడిపోయిన మనసు వీడి వెన్నెల గాయ-

వడాదిగా నీవు ఎదురుచూచిన మొగిలు

కొండదరిలో తాను గొడుగల్గె వాలింది-

ఏ చెట్టు, ఏ గుట్టు, ఏది చూచినగాని

కనుమూసుకొని లోన కలలు కంటున్నాయి-

ఎలుగిచ్చి, తలకుచ్చు ఎత్తి చూశావంటె

పులకించి, పన్నీరు చిలకరించును మబ్బు

నీరనేసరికల్ల నోరుతెరిచే భూమి

తీరుగా నాగుండె తెరచి నుంచున్నాను.

ప్రస్థానము

ప్రతిభాను కృష్ణకర్ణామృతములొని యొక స్తోత్ర మిది :—

“కృష్ణేనాంబ! క తేన రస్తు మధునా మృగ్యతేతా స్వేచ్ఛయా
సత్యం కృష్ణ! క ఏవ మాహా? మునతీ, మిథ్యామృత త్యాగమ్,
వ్యాధే హీతి విదారితే శిశుముఖే దృష్ట్యా సమస్తా జగత్
మాతా యస్య జగము విస్మయపదం కృష్ణ స్మృత్యైతత్ సః”

ఇందు ‘అమ్మా! కృష్ణ! డాక్టరు వచ్చి మన్ను తిన్నాడమ్మా’ యని బలరాముడు యశోదతో చెప్పినంతనే ఆమె చెంటనే ‘నిజమేనా కృష్ణ!’ యని యడుగుటనుబట్టి కృష్ణుడు దగ్గఱ నుండగానే బలరాముడు చెప్పినట్లు స్పష్టమగును. అతడు కృష్ణుడు ‘నీ కెవరు చెప్పినారమ్మా’ యని యడుగుటయు, ‘బలరాముడు చెప్పినాడని యామె బదులాడుటయు సుసంగతములు కావాలవు. అందుచే బలరాముడు ఫిర్యాదు చేసిన కొంతసేపటికి కృష్ణుడు డింటికి వచ్చినట్లును, అతడు ‘మన్ను తిన్నా వంట నిజమేనా కృష్ణ!’ అని తల్లి యడిగినట్లును అధ్యాపకీయము చేర్చి సమన్వయించుకొనవలసి యున్నది. అట్లర్థస్ఫూర్తి యగునట్లు పై స్తోత్ర మా ముగ్ధుని మాటలలో ననువదించఁబడినది. ఈ క్రింది మాటలు సంధులు కలిపి చదివినచో సీసపద్య మగును:—

బల—అమ్మాయి! కృష్ణుడే!! అడుతూ మన్ను తిన్నాడు—
యశో—ఏమిటి? ఏడి వాడు? రాని!

...

...

...

యశో—ఏమిరా కృష్ణ! నున్నెందుకు తిన్నావు? చెప్పవే?

కృ—ఎవ రమ్మ చెప్పినారు?

యశో—రాముడన్నయ్య!

కృ—అయ్యో! మన్ను తిన్నాన? అది యబద్ధము, చూడవమ్మ నోరు.

యశో—తెలివరా నోరు!

కృ—సందేహము తీర్చుకో, తెలిచుచున్నా

నని తెలిచినట్టి, నన ముఖించున జగ మెల్ల కనిన తల్లి-కడ్కుతానందములు గూర్చినట్టి యఖిలభువన

గర్భండు పద్మనాభండు లోక-కాళింబు డగు కృష్ణుండు గాయ మనల.

మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రి.

పాం డి యు ి
ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్
(ఇండియాలో స్థాపితము)

ఉన్నత సేవచేయుచున్నది
అగ్ని, మోటారు, ప్రమాదములు
మొదలగు భీమాలను నిర్వహించును

మొత్తం అస్తులు రూ. 62,00,000 దాటినవి.

హెడ్డాఫీసు :

మదుర

బ్రాంచీలు :

బొంబాయి, అహమ్మదాబాద్
కలకత్తా, రావల్ పిండి.

ప్రిన్సిపల్ యేజంట్లు :

మెసర్సు ఏ. & ఎఫ్. హార్వీ లిమిటెడ్.
మదుర వగైరా.

మెసర్సు కే. ఎం. ఎన్. లక్ష్మణయ్యర్ అండ్ సన్సు,
మధుర, తిండివనం, మద్రాసు, నగరి, బెజవాడ,

కాకినాడ, విజయనగరం సిటీ.

రిజిస్టర్ చేయబడి

పరిశీలన పొందిన

ఫాలగుగంధితేష్టం

ఇది రక్తమందలిచేయు అనేకనూరికలతో తయారుచేయబడినది. స, వా మే హ ములు, మేహపాషలు, మచ్చలు, కురుపులు, చర్మ వ్యాధులు, కృష్ణ, మలబద్ధము, కీళ్లవాపులు మొదలగు అనేకవిధములగు వ్యాధులను ఖండించుటలో అద్భుతమైనది. 2 డబ్బీలు చాలును.

20 కులముల డబ్బీ రు. 2-0-0.

పోస్టల్ ప్రత్యేకము.

పి. సి. ఏ. అం! కంపెని,

పెరి చేపి, (సెల్లారు జిల్లా).

మదరాసు శ్రావి:

7, వీనుమొదలి వీధి. (మిడ్డెమిద)

వెలెకు టాకీస్ ఎదురుగా. శార్దిటపు.

గాలియాత గ్రంథకర్తగారి

దివ్య చూర్ణాలు

మొండి వ్యాధులను ఖండించును.

శ్రీ జమహర్ లాల్ సెహ్రా, మాలానా అమల్ కలాంఅజాద్, ప్రభుత్వం యొందుట రాంఘర కాంగ్రెసులో సీటిలో యాది నట్టు గాలిలోహడా యాదవచ్చునని రుజువు చేసినట్టియు, సర్. రాధాకృష్ణ మొదలగు వారిచే కొనియాడబడిన "గాలి యా త" గ్రంథమును రచించిన యోగిగారిచే యోగ శాస్త్ర రీత్యా తయారుచేయబడినవి.

ప్రాచీన యోగీశ్వరులు వ్యాధి నివారణ మనకు, నిత్య యోగవనమునకు, పూర్ణాయుర్రాయమునకు వాడమా వచ్చినట్టివియు, మానవ దేహమునకు అత్యవసరమైనట్టివియు, సులభముగా జీర్ణమగునట్టివియునైన, అత్యధిక పోషక పదార్థములతో నిండియున్న ఔషధ రాజములు.

యోగి, యన్. వి. ఆచార్య,

కంగరాయకొండ (సెల్లారు జిల్లా).

M. S. M. Ry.

కానీర్

అన్ని విధములగు దగ్గులు, ఉబ్బసము, ఆయాసము మొదలగు క్షేమ్యవ్యాధులకు ఆమోఘమైనది. సీసా రు.1-12-0. అన్ని మందుల సాఫులలో అప్రబధను.

గిరిజా అండ్ కో,

దానవాయిపేట, రాజమండ్రి.

మద్రాసుస్టాకిస్తులు: జె. బాలాభాయి & కో,

చెనాబజార్ రోడ్.

సాహిత్యమునందు

పోటీలు

1947 జూలై, 19, 20, 21 తేదీలలో

జరుపబడు శ్రీ తిక్కన జయంతి

ఉత్సవముల సందర్భమున వక్రత్వం,

వ్యాసరచన, చిన్నకథలు, ఈ

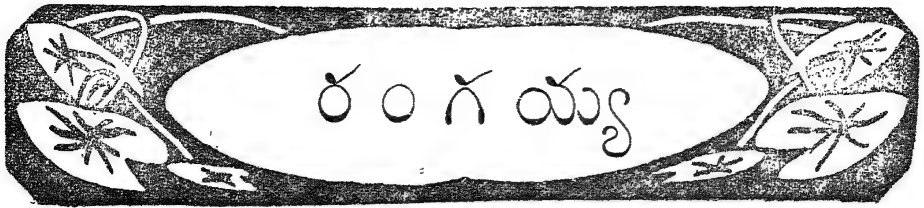
మూడింటిలో పోటీలు జరుపబడును.

నియమాది వివరములకై కార్యదర్శి,

శ్రీతిక్కన విద్యాలయము, పాత

గుంటూరు, గుంటూరు, అని వ్రాయ

వలయును.

[క థా ని క]

*

= శ్రీ పద్మరాజు

కొత్త ఇంటికి గోడలు పూర్తిగా లేచాయి. దూలాలు పరిచేసే ఎక్కిస్తున్నారు. ఒక పక్క పెద్ద పందిరికింద పెద్దగొయ్యి తవ్వకర్ర కొస్తున్నారు. కొంత మంది కూలివాళ్లు ఇటుకలు మోస్తున్నారు. కొంతమంది తెుదిడి మోస్తున్నారు.

ఇన్ని పనులమీద దృష్టినిలిపి చూడలేక సుబ్బారావుకి నీరసం వస్తుంది. ఇంత మంచి కూలివాళ్ళిగా ఎవడు బద్ధకిస్తున్నాడో కనిపెట్టడం ఎంత కష్టం? ఒక కూలివాడు తట్ట కిందజెట్టి చెట్టుకి చేరబడి చుట్ట వెలిగిస్తాడు. సుబ్బారావుకి ఆ సమయంలో చాలా కోపం వస్తుంది. కాని అతను ఏదో అంబా మనుకునేసరికి కూలివాడు తట్ట తీసుకొని మళ్ళీ బయలుదేరుతాడు. తీరా తట్టతీసుకు సడుస్తుంటే వాడు పని చేస్తున్నట్టేగా? అంచేత సుబ్బారావు వాడిని ఏమీ అనలేక పోతాడు. కూలివాడైతేగా అతనివేపుచూచి చిరునవ్వునవ్వుతాడు.

సుబ్బారావు! పనిపేను సంరత్నరాజు. మేనమామ గారి ఇంట్లోవుండి చదువుకుంటున్నాడు. అతని మేనమామపేరు రామశాస్త్రి. కష్టే కొత్త ఇల్లు రామశాస్త్రిది. అతను సుబ్బారావుని పిలిచి ఒకనాడు ఆన్నాడు:

“ఒకే సుబ్బన్నా! నవ్వు ఈ కలవరికి ఇంటికి ఎందుకు పోవడం? నీకు సంకటలన్నీ బాగా తెలుస్తాయి. మన కొత్త ఇంటి దగ్గరకు పోయి కనిపెట్టి చూస్తుండు. ఇటువంటి వన్నీ నేర్చుకోవాలి. ఒకేయి, ఆకూలివాళ్లు దొంగవెనకలునుమా! బ్రాక్షత్తగా కనిపెట్టి చూస్తుంటావి. బోలెడంత యివససాను, కర్ర ఉంది. ప్రతిరోజూ లెక్కచేస్తుండు సామాను. చెప్పడం మరిచి పోయాను. ఆ రంగయ్య వొట్టి బద్ధిస్తును. వాడిని పొడుస్తుంటావి.”

కాని సుబ్బారావుకి రంగయ్యని చూస్తే అమిత భయం.

రంగయ్య ఎప్పుడోకాని పనిచెయ్యడు. ఊరికే చుట్టకాలస్తూ తిరుగుతుంటాడు. మెలి తిరిగిన మీసాల, ఎర్రటి కొంఠెకళ్లు-అత్తన్నీ వ్యయా లొంగదీయలేకు. అతను తిరుగుతూ కబుర్లు చెప్పేతుంటాడు. పం వాళ్ళు విని నవ్వుకుంటారు. ఆ నవ్వులలో కొంతసేపు పని ఆగిపోతుంది.

సుబ్బారావుకి పనిచేసినదానికంటే నవ్వడంలోనే ఎక్కువకాలం వినియోగపడుతున్నట్లు అనుమానం. అంచేత అతను ఒకనాడు దైన్యంచేసి రంగయ్యదగ్గరకు వెళ్ళి సగం జంతుమూసే ఆన్నాడు:

“రంగయ్య! నవ్వు బొత్తిగా పనిచెయ్యడం లేదు. మామయ్యతో చెపుతాను.”

రంగయ్య విరగబడినవాడు. పక్కని ఉన్న ఒక పెద్ద దూలంమీద కూర్చుని చట్టానీ రాల్చాడు.

“ఇలా రా పంతులూ! కూకో. కూకా! మేల్తీ అంటే ఏటవకుంటన్నా? కూలోళ్ళకాత పని నేయించాలన్నమాట. ఇల్లా వొచ్చి కూకో, కాళ్లు లాగుకోయి.”

సుబ్బారావుకి లోపలచాలా ఆసహనంగా ఉంది కాని ఏమీ అనలేకపోయాడు. దూలంమీద కూర్చుని ఈ పని విషయంలో నిబంధన లేమిటోనని అలోచిస్తున్నాడు. రంగయ్య ఏదో చెప్పేున్నాడు. కూలీలు వింటున్నారని సరదాగా.

రంగయ్య నలభేయి సంరత్నరాల నల్లటి మనిషి. అతను పుట్టుతోటే సోమరిగా పుట్టి వుంటాడు. కబుర్లలో అతన్ని కా దనగలవా డెవడూ అతనికి ఇంత వరకూ తగలలేదు. అతనికి పని అప్పగించేవారందరూ

అతన్ని ఎరుగుండే అప్పగిస్తారు. అతను పని చెయ్యడం లేదని ఎరుగుగుండావచ్చి ఎవరూ అవగతేద. అతను నిజానికి అంత మోటుమనిషి కాదు. మాటకీ మాట పైడే మని అంటాడు. అంచేత అతనంటే అందరికీ జంకు.

ఒకనాడు పొద్దున్న సుబ్బారావు పెద్ద గొడవ చేశాడు. మేకులబట్టలో రెండు మరమేకుల పొట్టలు పోయాయి. కూలీలంతా ఆతనిమీద జాలి దలిచినట్టు చుట్టూచేరి చూస్తున్నారు. అతను ఏం చెయ్యడానికి తోచిన గొంతుకలో అంటున్నాడు:

“చెప్పండి, ఎవరు తీశారో, మా మామయ్యతో చెప్పతాను లేకపోతే”

ఇంతలో రంగయ్య వచ్చాడు. “పోండ్లగా పని లోకి, అల్లా మోతాకెటి?.. ఏం పంతులూ?”

“మరమేకుల పొట్టలు రెండు పోయాయి.”

రంగయ్య చుట్టూ కొన పంటితో కొరుకుతూ అన్నాడు: “అం శేగండా. రెండేనా? పోలే పోనాయిలే యొకన్నగా టిల్లకట్టేకప్పుడు దూలాల దూలాలే పోనయి”

“మా మామయ్యతో చెప్తాను”

“చెప్ప..... చెప్పేం లాభం?”

“ఎవరు తీశారో చెప్పడం లేదు”

“ఏం గావకంపుంటుంది? నిన్న క్లేటి ఏ కల్లుపాక లోకో పోయంటయి. ఎవడికి గుర్తుంటుంది?”

“అల్లా దొంగతనంగా పట్టుకుపోతే ఎల్లాగమరి?”

“తమ్ముడూ, నవ్వు దొంగతన మంటున్నావా? నిజంగా దొంగతనం కాదు. మీ మామ ఎంత దొంగో నీకు తెల్సా? వొడ్డిలమీదవొడ్డీలు కూడేసి ఎన్నికొంపలు మట్టు చేశాడు మరి? పోనీ, ఈశ్వరీ రోజుకి రూపాయన్నా లేకపోతే తాగుడుకీ తిండికీ ఎల్లా సరిపోద్ది?”

“అందుకోసం దొంగతనం చేసారా?”

“మల్లీ దొంగతన మంటావేంటి? మాతా! సంద చేల అలిపిపోయి దావతగా తంటుంది. నేకులూ మీ మామ ఓమ్మిడి పెట్టుడు. ఏదో నేటికొచ్చింది పెట్టుకుపోకపోతే సత్తారా? నువ్వే చెప్ప, ఏమంటా?”

సుబ్బారావు గొట్టావలేదు. ఇంత దొంగముండా వాడు ఈలోకంలో ఇంకొకడు ఉండడమన్నాడు. కాని రంగయ్యనిచూస్తే అతనికి లోపల ఏదో ఆందోళన కలుగుతుంది.

“మామ తమ్ముడూ! మీమామతో ఇట్టాంటి వన్నీ పెప్పి ఏం లాభం? పోయి సరుకు ఎల్లాగా రాదు. పైగా ఎందుకు పోయిందని నిన్నే తంతాడు, మీమామ మంచోడు గాడు”

రంగయ్యలేచి కూలివార్యని హెచ్చరించడానికి వెళ్ళాడు.

సుబ్బారావు “ఈ విషయాన్ని మేనమామకు చెప్పాలా? అక్కరలేనా” అని చాలాసేపు తర్కించు కున్నాడు. అతని మనసు ఏ నిశ్చయాని రాలేదు.

ఇల్లా రెండురోజులు గడిచిపోయింది. రెండు రోజులు గడిచిన తరువాత విషయం పొత్తబడిపోయింది. ఇప్పుడింక చెప్పడంలో అర్థంలేదు సుబ్బారావు మట్టాడక ఊరుకున్నాడు.

ఆవేళ ఎండ తీవ్రంగా ఉంది. పని కొంచెం ఇంచుమించుగా సాగటం లేదు. శోడలమీద లేచిన వాసాలు ఇంటి అసిపంజరంలాగ ఉన్నాయి. సుబ్బారావు కునికిపాట్లు పడుతూ పెద్ద చింతచెట్టు కింద తాటాకు చాప పరుచుకుని పడుకున్నాడు. సగం మగ తలో అనేక దృశ్యాలు అతని మనస్సులోనించి నడిచి పోతున్నాయి. ఈ కూలి పనివాళ్లు, వార్యులూడ ఈ రంగయ్య, మామయ్య, యిల్లు, దూలాలు, వాసాలు— ఇవన్నీ అతని మనస్సులో గాబరా చేసున్నాయి. ఇవన్నీ ఉన్న లోకంలో తనబోటి అమాయకులు నివసింపడానికి వీలున్నట్లు అతనికి తోచలేదు.

రంగయ్యని ఏరకంగా ఆరంభేసుకోవాలో అతనికి ఎంత ఆలోచించినా తెగలేదు. అతన్ని చూసినప్పుడల్లా అతనికి మామయ్యగారి ఇంట్లో కోడెమాడ జ్ఞాపకం వస్తుంది. అది ఒక్కొక్కసారి అతను గోకితే అతని చేతిని నాకుతుంది. ఒక్కొక్కసారి గబుక్కున గంతు వేసి ముఖం ఓరగాపెట్టి నానా అలరి చేసుంది. ఒక్కొక్కసారి పోవడానికి తల వంచుతుంది. అంచేత దాన్ని లా బుజ్జగించాలో అతనికి తెలియడం లేదు. రంగయ్యకూడా అంతే.

ఆ కలత నిద్రలో అతనికి బలబలమని ధ్వని వినబడింది. మొదట బద్ధికింది ఇంకో పక్కకి తిరిగి కళ్లు మూశాడు. అని బలబలపళ్లు మల్లీ వినబడింది. ఈ సారి కొంచెం గట్టిగా వినబడింది. సుబ్బారావు లేచి కూర్చున్నాడు. అతనికి మొదట్లో ఏదో పెద్దజంతువు చుట్టూకొలుపున్నట్లు ఆకాశంలో పాగాల కనిపిస్తున్నాయి. పనివాళ్ళు పరుగెత్తుతున్నారు. వడ్రంగులు దూలాలమీద నిలబడి చూసున్నారు.

ఒక వందగజాల అడతల ఇల్లు అంటుకున్నాయి.

రంగయ్య గబగబ వచ్చాడు. గట్టిగా అకస్తా అజ్ఞాపించాడు

“ఒరేయి, ఆ వానాలూ, గీసాలూ ఊడపీకెయ్యండి. మూలాలూ కూడా కిందకు తప్పించెయ్యండి”

“గాలి అటుందిరా. దీనికి పరవాలేదు” అన్నా డొక వద్రంగి.

“ఊడపీకేస్తే ఇంకో నెల పని పెరుగుదలి. ఎర్ర నాయలూ!... ఏమో ఎరు నూడొచ్చారు? గాలి ఉన్నట్టుండి ఇటు తిరిగితే! ఇప్పెయ్యండి గబగబ.”

సుబ్బారావుకి నోట మాట లేదు. అప్పుడే వద్రంగులు వానాలు పీకేతున్నారు. రంగయ్య కాలిన ఇల్లీ వేపు గబగబ పరిగెత్తాడు. సుబ్బారావు అతనిని పిలస్తూ అతని వెనకాతే వెళ్లాడు.

రెండు ఇల్లు జంటగా కాలుతున్నాయి. ఇడతల ఇద్దరు మగవాళ్లు, ఇద్దరు ఆడవాళ్లు నెత్తి నోరూ మొత్తు కుని ఏడుస్తున్నారు. చాలామంది దూరంగా నిలబడి చూడ్యం మాస్తున్నారు. కొంతమంది మాత్రం చంద్రుడికి ఒక నూలుపో గన్నట్టు ఒక బిందెను బిందెడు గీర్లు ఆ పెద్ద మంటల్లోకి పెట్టుతున్నారు.

రంగయ్య నిలబడి చూశాడు. ఒక ర్రి మొగం వాడు రంగయ్యదగ్గరకు వచ్చి అన్నాడు:

“ఇంట్లో నలుగురు పిల్లలూ, ఒక ముసిలి ఉండి పోయారు. గుమ్మలు అంటుకు పోనాయి. పాపం, అర్థం ఏడుస్తున్నారు.”

“ఏ గడలో ఉన్నారు?”

ఏడుస్తున్న మగవాళ్లలో ఒకడు దీనంగా దగ్గరకు వచ్చి అన్నాడు:

“ఇద్దరు పిల్లలు దచ్చిరంగడలో పండుకున్నారు. ఇద్దరు పిల్లలూ, ముసలమ్మ పడమటింట్లో ఉన్నారు. అయ్యమ్మా! కాలి పసుపుపోతారు. నా తల్లులోయి, కుర్రోడు ఒక్కగాను ఒక్కకుర్రోడు బాబోయి....”

“నోరు మానుకో. గీర్లనేదూ, మొగోడివి!”

రంగయ్య తొడుకున్న బనీను విప్పాడు. ఇడతలో సుబ్బారావు అతని దగ్గరకు చేరుకున్నాడు. రంగయ్య బనీను అతనిచేతిలో పెట్టాడు. ఇంటి అరుగు దగ్గరకు వెళ్లి పరిశీలించి చూస్తున్నాడు. సుబ్బారావు కొనసగా అతనిని సమీపించి అన్నాడు:

“ఇల్లంతా మళ్ళీ విప్పెయ్యమంటావా? మామ చెప్తానందు. అంతిమానన్నంది.”

ఒక కాలినమాలం కింద పడబోయింది. రంగయ్య సుబ్బారావుని ఒక చేత్తో ఎత్తి అడతలకి విసిరాడు. తను ఒక్క గంతువేసి తప్పుకున్నాడు. మాలం పెద్దగా మండుతూ అరుగు మీద పడి కిందకి పడిపోయింది. రంగయ్య పక్కనన్న ముసిలి తలకి చుట్టుకున్న తువ్వాయి పీకే గోబీపెట్టి పంచి సుబ్బారావుచేతి కిచ్చాడు.

“మూటాడవంటే మక్కు లిరుగుయి. కూడా కూడా తిరిగావా సతావు.”

సుబ్బారావు పెద్దడు దిమ్మెక్కినమీదట జవాబు ఏమీ చెప్పలేదు. రంగయ్యకి పెద్దకళ్ళతో అమాయకంగా చూశాడు. రంగయ్య పెద్ద కొత్త వానాలు రెండు తెప్పించాడు. రెండు చేతుల్లోనూ రెండు పట్టుకుని మండుతున్న ద్వారబంధం దగ్గరకు వెళ్లాడు. అరుగుమీద కప్పు ఇంకా కాలుతోంది. రెండు వానాలకు కింద కొనలకు అన్ని కత్తికొద్దీ కాలుతున్న ద్వారబంధాన్ని కట్టాడు. సగం కాలిన కర్ర పట్టలేప్పి ద్వారబంధం దభీలుమని మండుతూ ముండుకు పడింది. రంగయ్య పట్టుకొన్న కొంత తూలాడు. మీద పడబోయే ద్వారబంధాన్ని చేతుల్లో ఉన్న వాసంతో అరుగుకిందకి కట్టాడు. పెద్ద మంట మండుతూ ద్వారబంధం కింద పడిపోయింది. రంగయ్య ఇంట్లో ప్రవేశించాడు. నిప్పువేడి తగిలకుండా మూలంగా నిలబడి అందరూ చూస్తున్నారో ఇంట్లో అంతా మంటలూ, పొగ, అన్ని తలుపులూ అంటుకున్నాయి. రంగయ్య కరీరం ఉడుకుతోంది. ఊపిరి ఆడటంలేదు. తిన్నగా పొగ, మంటలమధ్యనించి పడమటి వసారాలోకి చూశాడు. భుజం కాలింది. చేత్తో కాలిన చోట రాసుకుంటూ ఉంటూ ఆటూ వెదికాడు. ఇద్దరు పిల్లలు ముఖాలు జేవురించి కిందదండి ఇంటా అటూ దొర్లుతున్నారు. ముసిలి ఒక పక్కని గోడకి చేర్చబడి కొన పూపిరితో స్పృహ లేప్పివుంది. ఇద్దరు పిల్లలూ అతనిని చూశారు. కానీ లేవలేకపోయారు. బయటికి రావడానికి మార్గంలేదు. గుమ్మం పెద్దగా మండతోంది. సావడిలోంచి పోవాలంటే మంటల మధ్యనించి వెళ్లాల్సి. పిల్లలు తట్టుకోలేరు. కిటికీలోంచి అడతలకి చూశాడు. వసారా అడతల దొడ్డే. అయితే దొడ్డిలోకి దారి పక్కకొంజాలోంచి ఉంది. కొంజా పెద్దగా మండతోంది. రంగయ్య కిటికీమీద పని ప్రారంభించాడు. కిటికీ ఇంకా అంటుకోలేదు. ఇనస

ఊసలు పాతవయనా గట్టిగా ఉన్నాయి. ఒక తుణుం పాటు అతనికి ఆలోచన పోలేదు. మంటపాలు పక్క కొంబాలోంచి వసారాలోకి పాకుతున్నాయి. చుట్టూ కున్న అతనికి ఆలోచన తట్టింది. చేతిలో వాసాల్ని చివర పట్టుకుని రెండోకొసలు కిటికీ ఊసలవ్యక్తి తగిలించి దూరంగా నిలబడి శక్తికొద్దీ వంచాడు. ఊసలు కొంచెం పెంకితనంచేసి వొంగిపోయాయి. ఒక్కొక్క ఊసనీ రెండు చేతుల్లోనూ పట్టుకుని తన బతుకంతా గోడకు తన్నిపట్టి లాగాడు. ఊసలు కమ్మల్లోంచి ఊడిపోయాయి. ఆ ఊపుకి రంగయ్య వెనక్కి పడి పోయాడు. వైనించి దూలం కాల్చి పదిహేటోంది. గలుకున్న లేచి ఇద్దరు పిల్లల్ని చెక్కో చేత్తోనూ పట్టుకుని గోడపక్కకి లాగాడు. దూలం పడిపోయింది. మంట దగ్గరగా దేహాన్ని ఉడికిస్తోంది. కడుపులో అతనికి త్రిప్ప ప్రారంభమయింది కళ్లు మూసుకుని ఇద్దరు పిల్లల్ని కిటికీ దగ్గరగా తీసుకువచ్చి కిటికీలోంచి దొడ్డిలోకి దింపాడు. దొడ్డిపేపు కొంతమంది జనం వచ్చి రంగయ్య ప్రయత్నాలన్నీ చూస్తున్నారు. వాళ్లు తొందరగా పిల్లల్ని అందుకున్నారు. రంగయ్య ముసలమ్మనిగూడా కిటికీలోంచి అందిచ్చాడు. అవతల్నించి ఎంతోమంది కేకలువేరారు.

“నవ్వు కూడా దిగొచ్చెయ్యి రంగయ్య! ...నచ్చిపోతావు రంగయ్య!... ఇంకొచ్చెయ్యి!...” ఒకతుణుం కిటికీకి చేర్చబడి నిలబడ్డాడు. అతనికి స్పృహ తప్పి మళ్ళీ వచ్చింది. అతని మనస్సులో ఏదో ప్రవేశించింది. కాలుతున్న ఇంట్లోకి నిర్లక్ష్యంగా నడిచి వెళ్ళాడు. అందరూ సగం సందేహంతో, సగం భయంతో అతను కనిపించినంతవరకూ చూశారు.

సుబ్బారావు అందరినీ తప్పించుకొని ముందుకు వచ్చి చూశాడు. రంగయ్య ముసలమ్మని ఇవతల్లికి అందిచ్చి లోపలికి వెడుతున్నాడు. రంగయ్య ముఖంలో చావును జయించిన వెలుగోదో సుబ్బారావుకి కనిపించింది. నోరు తెరుచుకొని రంగయ్యచూశాన్ని చూచి చెసుకుంటూ నిలబడ్డాడు.

దక్షిణపు వేపు దొడ్డిలోంచి రంగయ్య గొంతుక వివబడింది. దొడ్డి గోడకి తలుపులేదు. నిచ్చినవేసుకొని ఇద్దరు ఎక్కారు. దొడ్డిలో స్పృహతప్పిన ఇద్దరు

పిల్లలూ, రంగయ్య ఉన్నారు. సుబ్బారావు కూడా చుటుకుని గోడ ఎక్కాడు. రంగయ్య మామూలు రంగయ్యలాగ లేచాడు. ముఖం మాడిపోయింది. రెండుమాడు చోట్ల చర్యం కాల్చిపోయింది. కళ్లు ఎర్రగా గొప్పగా వెలుగుతున్నాయి.

ఇద్దరు పిల్లల్ని, రంగయ్యనీ ఇవతల్లికిచ్చేస్తారు. సుబ్బారావు రంగయ్యని భక్తిగా చూశాడు. పిల్లల తల్లిదండ్రులు రంగయ్య రెండుచేతులూ పట్టుకుని సంతోషం, కృతజ్ఞతా వెలువిచ్చుతున్నాడు. రంగయ్య పచ్చికమీద వెళ్ళికిల పడుకున్నాడు. నలుగురునుగురు చుట్టూ చేరారు. తక్కినవాళ్లు చుట్టూ గుడికట్టి అతని దైర్ఘ్యనైర్యాని పొందుకున్నారు.

“కల్లు రొండుముంతలు తేంపరా!” అన్నాడు కళ్లుమూస్తూ రంగయ్య. సుబ్బారావు అతని తలయెత్తి అతని పంచి, బనీను లుంగచుట్టి తలగడికింద పెట్టి పక్కని హద్దున్నాడు.

కల్లుతాగిన అరగంటకాకా రంగయ్యకి స్పృహ రాలేదు. తరవాత కళ్లు తెరిచాడు. వంటికంటే ఇద్దరు ఆముదం పట్టిస్తున్నారు. రంగయ్య సుబ్బారావుని చూశాడు. వెనకటి కొంటితనం అతని చూపుల్లో ప్రవేశించింది.

“ఏం పంతులూ, ఇల్లంతా ఇప్పేకారా?”
“నేను చూడలేదు.”

“నూకావు పంతులూ! మనసయిట్టిగందుకు నలుగురికి నాలుగురా ల్పొచ్చిట్టు సూడాల. మీ మామ ఇల్లు పూర్తి ఆయిపోతే ఇంక మాకు పనేదీ? ఇప్పుడింకా రెండునెల్లు ఇంకా పనుంటి.”

సుబ్బారావు దానీకేమీ సమాధానం చెప్పలేదు. అతని వేపు ఒక తుణుం చూచి అన్నాడు:

“నవ్వు ముందూవెనకా మానుకోవడా అల్లా మండుతున్న ఇంట్లోకి వెళ్లిపోయావుగదా, వొళ్ళంతా కాల్చి చచ్చిపోతే?”

“నచ్చిపోతే రేపటికి రొండు” అంటూ రంగయ్య బాధతో కళ్లుమూస్తూనే పెదవులతో నవ్వాడు.

తల్లికోట యుద్ధము:

సాహిత్య పరిణామము

శ్రీ చింతగుంట రామకృష్ణరావు =

శ. ౧౮౬౫ సం.న జరిగిన తల్లికోట యుద్ధమునకు ఆంధ్రచారిత్ర ప్రాధాన్యమే గాక, ఆంధ్ర సాహిత్య ప్రాధాన్యమును గలదు. ఆ వత్సరముననే శ్రీ కృష్ణ దేవరాయలచే స్థాపించబడిన విజయనగర సామ్రాజ్యము ఛిన్నభిన్నమయ్యెను; అతనిచే ప్రారంభింపబడిన సాహిత్యోద్యమములును ఊహించ మొదలిడెను, అతని రాజకీయ పతనానంతరము ౫౦ సంవత్సరముల వఱకు కావ్యోద్యమము సజీవముగనే యుండినది. ఏలన, ఆ కవిత్వంగపుని కాలమున పుట్టి పెరిగిన కవులు ఆ యుద్ధముమందే పాటుపడి దానిని ఉన్నతపథమున నుంచ ప్రయత్నించిరి. కాని ౧౭ వ శతాబ్దమునందలి మూడవదశాబ్దమునుండి ౧౯వ శతాబ్దము వఱకు ఆంధ్రకారబంధురమే. ఈ కాలమున పరిమిత లగ్నైవార మెందుగనే యున్నారని గాని కవులు మాత్రము అరుదు; సాహిత్య రచనలు మిక్కిలి మేగాని అని మేలితెగకు చెందినవి మాత్రము కావు. శ్రీ. శ. ౧౮౭౦ నుండి ౧౮౮౦ వఱకు కాలమును సాంద్రము గను, సామర్యముగ వేరిగియు నుండునకు ఉన్నత వృత్తి మేదియు నగుపడని వనమునకు పోల్చట మిక్కిలి సమంజసము. కాని ఈ కాలమున సాహిత్య ప్రవాహ మరికట్టబడియు ఆంధ్ర వాఙ్మయము దక్షిణముదాక వ్యాపించిన విషయమును గమనించి మనము సంతసించ వలెను. ప్రత్యేకాంశములతోను, క్రాంతి పోకడలతోను గూడిన నవ్యగ్రంథోత్పత్తి తంజావూరు, మధుర, పుదుచ్చోటి, మైసూరులనుండి వచ్చినది. ప్రధాన ప్రవాహమైన ఉత్తరాపథము (Northern School) నకు చుక్కెదురైన కన్నట్టులైన దక్షిణాపథము (Southern School) అని ఇది వేరు గాంచినది.

ఉత్తరాపథము ఊహించుటకు కారణముల నరయునము. విజయనగర సామ్రాజ్యము చిరుపోత్యముల క్రింద విడిపోయెను. ఈ పాశ్చాత్యీకారులు విద్యావిజ్ఞానములు తేనివారగుటచేత సాహిత్యోద్యమములను పెంపొందించ లేకపోయిరి. అల్పబోషకులు అల్ప కవిత్వమునే వెలికి తేగ్గిరి. అందుచే కవులకు ప్రేరేపణ, దృష్టి, ఉత్సాహము, బ్రహ్మత్వసాంఘ లేకపోయినవి.

పూర్వ యుగమునాటి గొప్పకవులు వ్యాకరణ వ్యాసాలంకార శాస్త్రముల సృష్టికర్తలు. కాని ౧౭, ౧౮ శతాబ్దములకు చెందిన రచయితల విషయము వేరు. ఏలన, కావ్యరచనావిధానమందలి కవిత శిల్పము క్షిప్రమై యెప్పినందున కవివరుడు ఈ క్రాంతి యందు రచన లానర్ప వ్యాకరణ వ్యాసాలంకార శాస్త్రములందు తర్సిదు కావలసివచ్చెను. కవితాశైల్యుచ్చ శాస్త్రశృంగులములచే బంధించ బ డెను. స్వచ్ఛంద రహితమై ట్టి, మధ్యతెగకు చెందినట్టి కవిత్వకృషికి శాస్త్రజ్ఞుల నియంతృత్వమే కారణ మనవచ్చును.

సాహిత్యానుకరణమునకు కావ్యము తగినపద్ధతి కాదు. ఆంధ్రకవుల నాశములందు 'అనుకరణ' రక్తము ప్రవహించుచునే యుండినది. కావ్యములందు నిడికృత మైన మంచి యంశములను అనుకరణుడు గ్రహింపలేక తేటతెల్లముగు చెడువిషయములను మాత్రమే చూడ గల్గెను. కావ్యరచనా విధానమందు జీవితమునుండి కళ వేరుపరుపబడినది. ఎట్లన, కావ్యమునందు వర్ణనలు మెండు; వర్ణనలకు ఉపమానోత్పేక్షలు ప్రధానము; కాని కావ్యయుగము నాటి గొప్పకవులు జీవితమును,

కళను కేర్చుతో ఆనుసరించిరి. వారి ననుసరించినవారు జీవితముతో సంబంధము వీడి వ్రాయసాగిరి. వారు అష్టదిగ్గజముల వరదవీణే వ్రాయుటచే వారి ఇతివృత్తములను, వారి అభిప్రాయములనే మరల మరల గ్రహించెడివారు. ఈ కాలపు రచనలు ముగ్ధరకమునకు చెందినవే కాక ఏకరీతిని సాగినవి. కావ్యశైలియందలి లోపమే ఉత్తరాపథ దక్షిణదేశకు మూడవ ముఖ్యకారణము.

ఇక దక్షిణాపథ మెట్లుబద్ధమిచ్చినదో చూడము. కృష్ణదేవరాయలచే దక్షిణమున జయింపబడిన ప్రతి దేశమునకు ఆతడు అధికారులను నియమించెను. ఆ సామ్రాజ్య పతనానంతరము వారి యధినమందిలి దేశములకు వారే స్వతంత్రులైరి. ఆశతాబ్దమునందలి చాల భాగము వారు రాజకీయపరిస్థితిని పదిలపరచుకొనుటతో సాగిపోయినది. రాజకీయభాగాలు తొలగినదివలన వారు శాంతియుతమున సారస్వతనీవరు దొడగిరి. రాయలచే నియమింపబడిన రాజప్రతినిధులు ఆతనివలెనే సారస్వతాభిమానలై, వారి ననుసరించినవారు కళారాధకులై, మాతృభాషాస్థులై, దేశాంతరమున నివాస మేర్పరుచుకొనిన తన తోడి సోదరకుల ఆగ్రహానికి తమ జాగ్రత్తగా కాపాడవలసినవై యుండుట నిజముగ మన అదృష్టమే! స్వదేశ నాగరికతను వారిచే స్వీకరింపబడిన దేశమున ప్రతిష్ఠ చేయాలి నను దొడ్డ ప్రయత్నమే దక్షిణాపథశైలికి కారణము. దక్షిణ సాహిత్యము కొంత ౧౭ వ శతాబ్దమునకు, ఎక్కువగా ౧౮ వ శతాబ్దమునకు చెందినది. తంజావూరు, మధుర, పుదుచ్చోరు, మైసూరులు అందుకు సహాయభూతములైనవి.

రాయలచే నియమింపబడిన తంజావూరు అధినేత చక్వరాజు. ఇతని కుమారుడు అచ్యుత నాయకుడు గోవిందదక్షిణతులను తెనుగు పండితుని తన మంత్రిగ నుంచుకొనెను. క్రీ.శ. ౧౬౩౦-౪౦ సం.ల నడుమ అచ్యుతుని కుమారుడు రఘునాథుని ఆస్థానమున క్రొత్త పంట కోతకు వచ్చెను. “వాల్మీకి చరిత్ర” అను గద్య కావ్యమును రాజు స్వయముగ రచించెను. ఆస్థానకవి యగు చేమకూర వెంకటకవి “సారంగధర”, “విజయ విలాసము” అను గ్రంథములను రచించెను. భావలో నిన్ద, భావములలో మృదుత్వము, పద్యములలో రాజా రాఘవతొండమాన్ అధ్వర్యమున కొన్ని శబ్ద

మాధుర్యము-ఈకవివరని రచనలలో చక్కగ సమైక్యమైనవి. ఈతని కైలీ ప్రశస్త్యకతను బట్టి దానికి “చేమకూర పాక”మని పేరువచ్చెను. కవిచాడపు ఈ కాలపువాడని కొందరందురు. అనంతరము క్రీ.శ. ౧౭౬౧ సం.న తంజావూరుకు చెందిన ప్రతాపసింహుని వేశ్య ముద్దుపళిని “రాధికాసాంత్యనము” అను కావ్యమును తెనుగున రచించెను. కాని తంజావూరువలన ఆంధ్రవాఙ్మయము పొందిన గొప్ప బహుమానము త్యాగరాజకృతులని ఘంటాపథముగ చెప్పవచ్చును. త్యాగయ్యకృతులు దక్షిణమున అంతట వ్యాపించినవి. ప్రతిగ్రహమునను వీటి ప్రతిగ్ద్యులు వినవగును. వారి గానామృతమును తనివితీర గ్రీలనివారు లేరు.

కాని ౧౮ వ శతాబ్దమున నిగమనాయకుని తరమువాడు, రాయలచే నియమింపబడినవాడు నగు మధురరాజు విజయరంగచోక్కానాథుని ఆస్థానమున దక్షిణాపథము పరిపూర్ణవికాసము నొందెను. చోక్కానాథుని తండ్రి విశ్వనాథనాయకుడు ఉత్తరదేశముల నుండి పండిత బృందములను తెచ్చి వారికి భూదానము లొసగి వారిని దక్షిణముననే స్థిరవాస మేర్పరుచుకొను నట్లు చేసెను. విశ్వనాథుని దూరదృష్టిఫలములు ఆతని కొడుకు చోక్కానాథుని కాలమున పరిపక్వము నొందెను. పెక్కుగ్రంథములను రచించి దక్షిణసాహిత్యోగ్యమునకు పుష్టికొసగిన కవులలో సముఖము వెంకటకృష్ణనాయకుడు ప్రథముడు. ఇతనిచే వ్రాయబడిన ‘జైమినిభారతము’ నాటి దక్షిణాపథశ్రేష్ఠరచనకు తాల్పాటము. అపాల్యాపకందనము, సారంగధర చరిత్ర, రాధికాసాంత్యనము-ఇతని ఇతరరచనలు. ఇతని రచనలు శృంగారప్రధానములు. శేషం వెంకటపతి ‘తారాశతాంకము’కూడ అట్టి తెగకు చెందినదే. ఈ కాలమున కొన్ని మతవిషయగ్రంథములును వెలువడినవి. శ్యామకవి రామాయణమును వచనమున వ్రాసెను. తుపాకుల అనంతరాజు విష్ణుపురాణము, భగవద్గీత రచించెను. సుమతి రామభద్రకవి హోలాగ్రహమహాత్మ్యమున, వెలగపూడి కృష్ణకవి వేదాంతసారమును వ్రాసిరి.

పుదుచ్చోరులో క్రీ. శ. ౧౭౬౭-౮౯ మధ్య రాజా రాఘవతొండమాన్ అధ్వర్యమున కొన్ని శబ్ద

రత్నాకరములు, పక్ష్యమంజరలు క్రోడీకరింపబడినవి. నదురుపాటి వెంకట నారాయణి భాషార్థము పేర్కొన దగినది. అతని కొడుకు 'వీల్వజీయ' కారుడు.

క్రీ. శ. ౧౬౫౦, ౧౭౦౦ సం.ల మధ్య పీఠ రాజుచే రచింపబడిన ప్రథమగద్యకావ్య మగు భారతము, మైసూరు నృపుని మంత్రి నంజరాజువరచితమగు లింగపురాణము, హాల్మధ్యమాహాత్మ్యము దక్షిణసాహిత్యము మైసూరువలన పొందిన సహాయము.

ఈ కాలమునందలి సారస్వతమును పరిశీలించినచో మనకు కొన్ని ప్రత్యేకాంశములు గోచరమగును. గద్య రచనలను పాతకలోకమునకు అందజేయుటచే దక్షిణాపథము శ్రేణిసాపాత్రమైనది. పురాణ యుగమున నన్నయటిక్కనలు కథను స్వప్రపంచములకు, చదువరుల కొకరిత విరామ మొసగుటకు మాత్రమే పంచముపై ఆధారపడినారు. కాని వారి ననుష్ఠించినవారు చాల మంది అల్పైతావులందు శ్లేషయమకాది అలంకారములను జోప్పించి, వచనము వ్రాయసాగిరి. ఇంకొకన్న రచన పూర్తిగ గద్యమైయొప్పిన బాగుండునని దక్షిణాపథము గుర్తించుటచే అది వాసికెక్కినది.

ఉత్తర పథముయొక్క రచనలన్నియు చంద్రావధతినే ఆలంబించినవి. "పద్యములు అల్లగలిగినవాడే కవిగాని గద్యము వ్రాసెడివాడు కా"దని నాటి అభిప్రాయ మనటకు కవిబ్రహ్మనిర్యచనోత్తర రామాయణమే నిదర్శనము. సంస్కృతమున దండి 'దిశ కుమారచరిత్ర' వచనమున వ్రాసెను. ఆ గ్రంథమును కేతన వచనమందే తెలిగింపక చంద్రావధిని ఆలంబించుట మరియొక ఉదాహరణము. ప్రబంధకవితాలత ఎట్టి వాతావరణమున చిగిర్చి పుట్టించునో ఆంధ్ర కవితాపితామహుడు రాయలకు తెల్పియున్నాడుగదా.

"నిరుపహతిస్థలంబు రమ

జీవితదూతిక తెచ్చియుచ్చ క

స్ఫురవిడై మార్త కింపమున

భోజన ముయ్యెలమంచ మొప్పు త

స్ఫురయు రసజ్ఞు లాహ తెలి

త్తుంగల లేఖకపాకకాత్తముల్

దొంకినగాక, యూరక కృత్తి

కుల్ రచియింపునంగ శక్యమేక"

తల్లికోట యుద్ధానంతరము అంతట అశాంతి నెలకొనెను. కవులకు కావలసిన విశ్రాంతి, విరామము లేకపోయెను. ఆయినను నాగరికత నశింపకుండుటకై రచయితలు వచనరచన సాగించిరి.

ఉత్తరపథము నాటకరచన కెట్టి ప్రోత్సాహము నీయలేదు. సంస్కృతమున కాళిదాసుని నాటకము ననుసరించిన పిన్నోభద్రుని రచన కావ్యపద్ధతినే సాగినది. ఉత్తరపథకవులకుగాని, నాటి పోవకులకుగాని, నాటి ప్రజకుగాని నాటకమున అభిలాష ఎక్కువగ నుండలేదు తెలియుచున్నది. వారికి దృశ్య ప్రబంధములకన్న శ్రవ్యప్రబంధములపై ఆభేరుచిగలిగి యుండవచ్చును. వారు నాటకరచనను సగౌరవముగ చూచియుండలేమోమాదు. కాని దక్షిణాపథకవులు నాటకమునకుగల ప్రయోజనమును బాగుగా గుర్తించిరి.

మతసంబంధరచనలు కొన్నితప్ప తక్కిన ఉత్తర దక్షిణ సాహిత్యరచన లన్నియు వివాహసంబంధమైనవే. నూటికి తొంభైపుస్తకములు పరిణయమును గురించి వ్రాయబడిన ననుట సత్యమునకు దూరముకాదు. వివాహమే కథకు కీలుగ నుండెను. స్త్రీ పురుషుల అన్యోన్యకర్షణయందలి మర్మమే కవిత్వవిషయమై యొప్పినది. కాని కవితాదృష్టి ఒక కాలముయొక్క నాగరికతను నూచింపకమాడదు పురాణయుగకవులు ఈ సందర్భమున ఆతిసునిశితముగను, ఆయస్వికార్థము నెఱిగియు వ్రాసియుండిరి. నాయకుడు ఆర్థాంగిని రణరంగమునకాని, పరాక్రమపాటియందుకాని గెల్చి పొందెడివాడు. కావ్యయుగకవులు ఈ ఆదర్శమునకు చాల కొంతబడిరి. వారు శృంగారరసమునకే మితి మీరిన ప్రాముఖ్య మిచ్చిరి. కారీరికార్షణలను విపులముగ వర్ణించి చదువరులకు వెగటుబిల్గించిరి.

ఈ సందర్భమున కొందరు విమర్శకులు ఉత్తర దక్షిణ సాహిత్యరచనలకు గల భేదమును నిరూపించుచు ఈ క్రిందివిధముగ అభిప్రాయపడుచున్నారు: "దక్షిణాపథము నీతినియములను పూర్తిగ కల్పించినది. అది దుర్మితిని ప్రోత్సహించినది. ఉత్తరపథమున స్త్రీ పురుషుల అన్యోన్యకర్షణ వివాహాంశముగ నుండెడిది

కాని దక్షిణసాహిత్యగ్రచయితలు వివాహమునకన్న పాతివ్రత్యభంగమునే కథావస్తువుగ గైకొనిరి. నాటి రచనలైన సారంగధర, తారాశంకరము ఇత్యాదులు నాటి కవులు దుర్మితి నే మతముగ ప్రచరించిన విషయమును బలపరుచుచున్నవి."

నీరి వాదము సరియి తోచుటలేదు. కథ వివాహోత్సవమున సరే, కాకపోయినను సరే, కవులు పచ్చి శృంగారమును చిత్రించి, చదువరులకు అసహ్యమొనర్చి రనుట నిర్వివాదాంశము. ఉత్తరాపథ కవులు వివాహోత్సవముగల నాటకములను చాలవఱకు గ్రహించియుండుటచే దక్షిణాపథకవులు క్రొత్త ఇతివృత్తములను పాతకలాకమునకు అందజేయువలెనని పురాణములనుండి ఇట్టి కథలను గైకొని యుండవచ్చును. అంతమాత్రమున వారు దుర్మితిని ప్రోత్సహించి రనుకొనుట పొరబాటు. వివాహోత్సవములకు కథలు చదువరులకు నీతిని బోధించుచున్నవి. 'సారంగధర' మాచిసంతమాత్రమున ఎవరను పెడత్రోవ తొక్కరు సరిగదా, నిర్బంధ వివాహముల వలన గల్గెడు చెఱుపు అందరికిని ప్రకృతి మొనర్చుచున్నది. ప్రాత మధ్యమునే క్రొత్త నీసాలలో నింపుట కన్న క్రొత్త మధ్యము పాతకుల కీవలె నను సదుద్దేశ్యమే ఇట్టి రచనలకు కారణ మనుకొనుట యుక్తముగ నుండును.

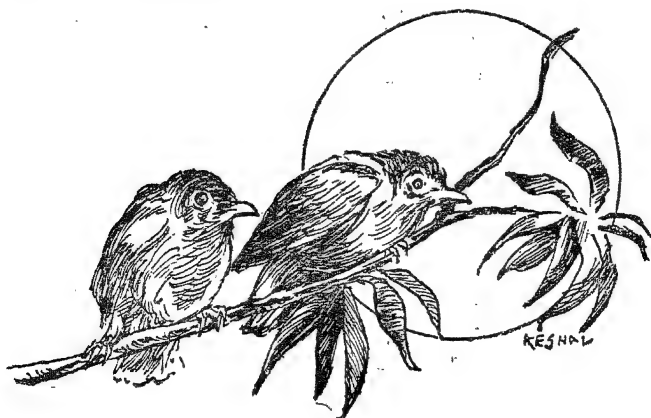
వస్తుతః కథ చెబుదైనను కవిప్రతిభ దానిని మంచిదిగ చూపుగలదని మనము గ్రహింపవలెను.

పాశ్చాత్య వాఙ్మయమున ౧౦వ శతాబ్దం కాలమున, అనగా Restoration Period లో రచయితలు పాతివ్రత్యభంగము, పాతివ్రత్య దూషణ కథావస్తువుగ గైకొని తమ రచనలలో బూతువ్రాసి, సంఘమున దుర్మితిని ఒక మతముగ ప్రచారముచేసి రనుట యుక్తము. కాని షేక్స్పియరు తన 'Rape of Lucrece' అను పద్యకావ్యముందు పాతివ్రత్యభంగమే ఇతివృత్తముగ గైకొని ఇట్టి ప్రచారము చేసెననుట న్యాయము కాదు; ఏలన, రచనావిధానముందు చక్కని నీతులను మనకు బోధించి తన అసహన ప్రతిభ ప్రదర్శించెను. కథావస్తువు ఇంచుమించు ఒకే రకమునకు చెందినదైనను రచనావిధానముందు హస్తీమతకాంతరమున్నది.

"కాకః కృష్ణః, షికః కృష్ణః;
కొ షేషః షికాకయోః!
వసంతకౌలే సంప్రాప్తే
కాకః కాకః; షికః షికః"

షేక్స్పియరు రచనకు, Restoration Period రచనలకు గల భేదము షికాకముల భేదమే. షేక్స్పియరుపద్యకావ్యములంటివే దక్షిణాపథ' రచనలు. అందుచే దక్షిణాపథకవులు దుర్మితిప్రచారమునకు ఒడిగట్టి రనుట అసమంజసము.

విమర్శకుడనినవాడు కేవలము చెడురచనలను వర్ణించి, నీతిబోధకముగు రచనలను మాత్రమే గ్రహింపవలెను. ఈ సందర్భముననే విమర్శకుని కేర్ప ద్యోతకమగును.

సౌందర్యమిమాంస

= శి పోతుకూచి సుబ్బహృద్యశాస్త్రి =

సౌందర్యశబ్దము, కావ్యలోకములోనే కాక వ్యావహారికజగత్తులోకమున ప్రతితము. శిల్పమును గాని, చిత్రమునుగాని, నృత్యమునుగాని, కావ్యమునుగాని, నాటకమునుగాని అన్వేషించు సందర్భమున తత్తద్విషయములు సుందరములుగా ఉన్నవంటి భావజన సామాన్యము. కల్పవృక్షము చూచినప్పుడు మాత్రమే సుందరముగా నున్నారని, లేక అనర్హముగా నున్నారని అనటమాత్రమే పరిపాటి. ప్రతివ్యక్తివృద్ధిలోను ఒక సౌందర్యరస్తువు సుందరముగానే కన్పించుచున్నది. వ్యక్తిభేదముచేత సౌందర్యప్రతీతిలో సహితము ఈ భేదము కన్పించవచ్చును. అంతేకాని సౌందర్యరస్తువనర్హముగాను, ఏర్పాదిమయము సుందరముగాను భాసించుటలేదు. అనగా సౌందర్యము ఆత్మాశ్రయముగాక వస్తువైతమునట్లు జనలందరు అంగీకరించుచున్నారు. విషయనిష్ఠమైన సౌందర్యము (Beauty as objective) ఆత్మస్వత్వివారా అనుభూతిమగుచున్నది (Subjective Experience). కాని శృంగారము ఆత్మనిష్ఠము, ఆత్మాశ్రయము (Subjective) నైవిషయముతో తాదాత్మ్యమునుగాని, అనన్యత్వమునుగాని (Unity, Synthesis) పొందుచున్నది. ఇంతవరకు అందరు ఈ విషయమును అంగీకరించకపోరు.

2

కాని, సౌందర్యమనగా నేమి? అను ప్రశ్నకు జవాబు దొంతుట దుర్లభము. సౌందర్యసామాన్యమును బయలుదేరదబిన, సౌందర్యపానకులగు మహాకవులే విధముగా సౌందర్యమును తెలిసికొనినారో విచారించవలెను. అభినవగుప్తు డనినట్లు మహాకవి కాలిదాసు 'కవిమలచక్రవర్తి', 'భగవదగ్రహపవిత్రవాక్కు' గలవాడు. కావున కాలిదాసువలెనా? కాలిదాసునా? అస్మదాదులు 'ఉపాసితలోచనములతో, నిమేషాలప పశ్చిమంక్షితో' కవితా మధువును త్రావి సేత నిర్వాణ మందగలరు.

మహాసంప్రదములో నిలిపృథము సౌందర్యోపాసన. పార్వతి సౌందర్యరూపి; యావనమును భరించుచున్న మేనకకు అంగుళామ్రతిగా జల్పించినది. మహాకవి ప్రథమస్వర్యో నామిచ్చితమును మాప రిశ్యయించుచు—

“ఉన్మీలితం తూలికయేన నిత్రం
మూర్ఖాంతంభి ర్విన్న మిహావనింజనా,
జగ్ధూవ తస్మా శ్చమరప్రశోభి
వపు ర్విదక్తం నవయానేన” (౧-౩౭)

అనినాడు. ఈ శ్లోకమును సౌందర్యవ్యవచేసికబుడిచునాత్రమే వచింపగలదు. సౌందర్య మిమాంసకిది మూల మంత్రము. ఇంద్రవజ్రోపేంద్ర వజ్రా సంవలితమైన ఈ శ్లోకమును ఏకాదశాక్షరియగు పృంకోజ మనదనము. ఏకాదశక్షుడు లున్నారట! రుద్రుని సౌందర్యోపాసన ఇతివృత్తమేమో! రుద్రుడు—

“స్వయంవిధాతా తపసః ఫలానాం
కేనాపి కామేన తపశ్చచార” (౧-౪౭)

తపస్సులకు ఫలమొనగనవాడు శివుడు. అట్టి శివుడుకూడ ఏమో కోరికతో తపస్సు చేయుచున్నాడట! సౌందర్యప్రతీతి నరించి తపస్సు చేయుచున్నవాడు శివుడు. ఈ ప్రతీతికి తపస్సు ఉభయనిష్ఠము కావలెను. పార్వతి తపస్సుచేసికది. శివుడు బ్రహ్మమయమైన తేజస్సుచే జ్వలించుచున్న (౫-౩౦) నైషికసుందరుడు (౫-౬౨). మార్గమగ్నములో అడ్డముగా వచ్చిన పర్యతమును చూచి ఆకులితమైన నది వలె, తైలాధిరాజతనయయగు పార్వతికూడ శివుని జూచి ముందుకు పోలేక, అచటనే నిలువలేక పోయినదట (౫-౮౫)! అప్పుడా ‘అనంతాంగి’ని చూచి ‘నీతపస్సులచే క్రితుడైన నీదాసుడనని చందమామి రాగాభివ్యక్తిని, భక్తిభావమును కన్పరచినాడు (౫-౮౬). అనగా పార్వతి ఆధ్యాత్మికశక్తి సమున్మిషితయై సౌందర్యరూపియైనది. శివుడు ఆత్మలోకనముతో, నైషికసౌందర్యముతో, బ్రహ్మతేజస్సుతో “శాంతం,

శవం, సుందరం" అని అనుభూయమాను డగుచున్నాడు. అట్టి పార్వతీని మహాకవి సౌందర్యమూర్తిగా నిర్వచించు సందర్భములోనిది వై ఉదాహృతశ్లోకము.

3

చిత్రరవును వేయటం కుపయోగించు కూర్చికకు తూర్తిక అని డేర. తూర్తికతో చిత్రమునకు రూప పోషణ కలుగుచున్నది. ఆ తూర్తికచే ఉన్మీలితమైన చిత్రమువలె నున్నది పార్వతి. అనగా రంజనద్రవ్యముచే నుద్భావితము, సముత్పీర్ణము నైనది చిత్రము. చిత్రము వడంగకము.

“రూపభేదాః ప్రమాణాని భావలావణ్యయోజనమ్, సాదృశ్యేం వర్తికాభంగ ఇతి చిత్రం వడంగకమ్”

అని వాత్సర్యుని కామనూత్ర వ్యాఖ్యానావసరమున జనుమంగళిలో నున్నది. రూపము, ప్రమాణములు, భావయోజన, లావణ్యయోజన, సాదృశ్యము, రేఖ అనునవి చిత్రమున నివేశితములు.

రూపనిష్పదన యగువరకు చిత్రము కళాప్రప్తయొక్క భావవీధిలో నున్నది. కూర్చిక చిత్రమును క్రొత్తగా తీరికొనివచ్చుట లేదు. తతఃపూర్వము భావరము, ఆత్మనిష్ఠము నైన సౌందర్యమును కేవలము అభివ్యక్తియుచేయునది కేలక. ఆత్మనిష్ఠము, ఆత్మనిష్ఠము (Subjective) గా నున్న భావమునకు బాహ్యజగత్తులో స్థితి (Objective Existence) పొందటంకొవలసిన పరిణామము నొసగునది తూర్తిక. అనగా చిత్రమునకు తూర్తిక నిమిత్తకారణ మగుచున్నది. ఆత్మనిష్ఠమైన భావమును కలిగియున్న కళాప్రప్త ఉపాదానకారణము. ఈ వర్తికాభంగమునకు సమాధి అత్యంత మవసరము. మాలవికను ప్రథమమున చిత్రగతగా అగ్నిమిశ్రుడు దర్శించి, తర్వాత మాలవికను జూచి, చిత్రము కన్న మాతృకయే సుందరతమముగా నున్నదని భావించు సందర్భమున—

“చిత్రగతాయా మన్యాం

కాంతివిసంవాదకేంకి మే హృదయమ్,

సంప్రతి శిథిలసమాధిం

మన్యో యేనేయ మాభితా”

(౨-౨)

అనినాడు. చిత్రము కాంతివిసంవాదము, అనగా మాతృకలోని శోభన, సౌందర్యమును తీసికొనిరా లేక పోయిన దని భావము. చిత్రకారునకు సమాధిస్థమైన సితప్రజ్ఞత్వము లేకపోవుటచే, శిథిలసమాధిలో భావించి

రూపనిష్పదనకు ప్రస్థితుడైనాడు గనుకనే మాతృకను చిత్రము మీర లేకపోయినది. కాకుంథలములోని—

“యద్య త్సాధు న చిత్రే స్వాత్

క్రియతే తత్త దన్యథా

తథాపి తస్యా లావణ్యం

రేఖయా కింది దన్వితమ్”

(౬-౧౮)

అను శ్లోకమునకు చిత్రరవున సాధువుగా మాతృక అనప్రవిష్టము గానిచో, పునఃపున రుత్పీర్ణమనమైన; లావణ్యము స్వల్పముగానైనను రేఖాన్వితము కాగలదని సంప్రదాయసిద్ధాంతము. బాహ్యజగత్తులో సుందరములుకాని వస్తువులసహితము కళావిశ్వమున సౌందర్యముగా స్ఫురించగలవు. అనగా కళాప్రపంచముననే సౌందర్యమున్నది కాని అన్యత్ర లేదు. శృంగారాదిరసములుకూడ లోకమునగాక కావ్యముననే కలవు—“సర్వానగ్రహాంహి శాస్త్ర మితి న్యాయా తేన నాట్యంవ రసా న లోక ధర్మః, కావ్యంచ నాట్యమేవ” (అభినవభారతి, పేజీ ౨౯౨) అని అభివవనవు డనినాడు.

పిన్నప్పటికిని శకుంతలా లావణ్యము సమగ్రముగా చిత్రమున భాసించుట లేదని దువ్యంతుని అనుభూతి. దీనికి కారణము భావశీరములైన జననాంతరసౌహృదములతో పర్యవసానమునందిన దువ్యంతుని శిథిలసమాధి (౫-౨). అందుచే భావయోజన (Matter) సక్రమముగా నున్నను లావణ్యయోజన (Form) సరిగా లేదు. అనగా చిత్రమున భావ లావణ్యములు (Matter and Form) ఏకానుసంధానాత్మకములు కావలెను. కాని శకుంతలా చిత్రమున విమాచకు డనినట్లు “మధురావసానదర్శనీయో భావానుప్రవేశః”—ఏకానుసంధానాత్మకముగా లేకపోవుటచే చిత్రమును మృగత్వస్థి కకు, మాతృకను నదికి పోల్చినాడు (౬-౧౬). కావ్య లోకములో రమ్యత భావలావణ్యములు ఏకమూర్తిత్వ నిష్ఠము. కావ్యలహరీతేయమున రమ్యత లేదు. కావుననే “శాస్త్రయనేన యో రమ్యః స రమ్యా నాన్య ఏవహి” అని శుక్రనీతివారముకూడ (౮-౮-౧౦౮) చెప్పుచున్నది.

ఏవంవిశిష్టమైన భావలావణ్యయోజన తూర్తికచే నున్మీలిత మగును. తాదృశఉన్మీలనముగా పార్వతీని భావనచేసిన కాళిదాసున కీర్తయపూనము రచికరముగా లేకపోవుటచే “నూర్వాంశభి ర్భిన్న మివారవింద

అను ద్వితీయోపమ చెప్పబడినది. అనగా ప్రభుమోపమలో కొంత న్యూనత గలదు. చిత్రగతసాందర్యము కవిభావనాసమున్మితమైన దగుటచే వస్తుతంత్ర (Objective) మైనన, మనోవృత్తి (Subjective) చే నావృతమగుచున్నది. అనగా అమర్తమైన సాందర్యమునకు మర్త్యస్వరూప పనికిరాదు. కావుననే—

“మనోరమం యోవన ముద్యహంత్యా
గర్భోఽభవ ద్భూగరరాజపత్న్యైః” (౧-౧౯)

అని మేనకాగర్భోత్పత్తిప్రసంగమున మహాకవి పలికినాడు. మనోరమమైన యోవనములో గర్భము కలిగినది. మనోరమమైన సాందర్యము మర్త్యస్వరూపచే ఊత నందుచున్నది. సాందర్యము సర్వదా వస్తునిష్ఠము, వస్తుతంత్రముమాత్రమే కావలెను. అప్పుడే అపరిచ్ఛిన్నము, అతాకికము నైన ప్రేమ, అనందము కలుగగలవు.

ఈ సందర్భమున కీట్స్ అను నాంగ్ల కవి వ్రాసిన ‘Ode on a Grecian Urn’ అను పద్యము పరిశీలనార్హము. ప్రాచీనగ్రీకు చేతీయులు మరణించినవారి అస్థుల నొక పెద్దపాత్రలో దాచెడివారు. ఆ పాత్రపై కలరకముల చిత్రము లుండెడివి. కీట్స్ చూచిన పాత్రపై నొక ఉద్యానవనము కలదు. ఆ వనవిహారముచేయుచున్నవారిలో నొక ప్రియుడఁ, అతని ప్రియురాలు కలదు. తన ప్రియురాలి కత్యంతసమాపనలో నుండి కొనిచిన్నమితగానై ముద్దుపెట్టుకొనబోవుచున్న టున్నాడు. కాని, అతడు ముద్దుపెట్టుకొనడు, ముద్దుపెట్టుకొనలేడు కూడాను. ఆ సందర్భమున—

“Bold lover, never, never canst thou kiss.
Though winning near the goal yet, do
not grieve;
She cannot fade, though thou hast
not thy bliss.
For ever wilt thou love, and she be fair!”

అని పలికినాడు. “అత్యంతసన్నిహితుడై ప్రేమప్రేక్షకమును చూపగలిగినను, ముద్దుగనలేడు. రావనాస్త్రమున ఖిన్నుడు కారాడు. మర్త్యస్వరూప లేనంతవరకు సాందర్యము ఊజించదు. కృంగారాను భూతితో సాందర్యము వస్తునిష్ఠత్వమును విడచి, పరిచ్ఛిన్నము, భౌతికము కాగలదు. కావున నాస్థితిలోనే అత డున్న శాశ్వతముగా నతడు ప్రేమించగలడు; శాశ్వతముగా నామే సుందరముగా నుండగలడు” అని

కవిభావము. కావుననే కాకుంథలమున తృతీయాంకాంతమునగౌతమి అగమనముచే వానితుడైన దువ్యంతుడేకాంతమున—

“మహా రంకులసంవృతాఞ్శం
ప్రతిషేధాక్షర విక్లవాభిరామమ్,
ముఖ మంపవన్తరి పక్ష్మ్యామృతః
కథమ ప్రియమిదం న చుంబితంతు” (౩-౨౨)

అనినాడు. “మాటిమాటికి నేటిలో పెదవిని కప్పకొని, నిశ్చించుచుంటులను అన్యులుగా నుచ్చరించుటచే స్పృహమై, సుంపరావ ప్రసక్తిలమైన ముఖమును ప్రయత్న పూర్వముగా త్రిప్పియుహావ ముద్దిహ లేకబోయినాడు”. అనగా నచుంబితమైన శమంతిల కేవలసాందర్యమూర్తి. కాగా సాందర్యమున మర్త్యస్వరూప (Subjective transformation) పనికిరాదు. చిత్రగతసాందర్యమున నిది కనబడుటచే, ద్వితీయోపమ మహాకవిచే ప్రయుక్తమైనది.

సూర్యకిరణముల స్వరూపే పద్మము వికసించుచున్నది. పద్మమునకు మనవస్వరూపేదు. రవికిరణజనిత ఉష్ణేషమే సాందర్యాభివ్యక్తిహేతుక మగుచున్నది. అనగా సాందర్యము జగన్మితము. అంతేకాని అత్యనిష్ఠము కాదు. రవికిరణములు పద్మమునకు లేని సాందర్యమును తీసుకొనినచ్చుట లేదు. పద్మమున సాందర్య మావరకే అంతర్భేదమైయున్నది. తదభివ్యక్తికి సూర్యకిరణములు నిమిత్తము లగుచున్నవి. కావున భిన్న శబ్దమునకు ‘అవ్యక్తమే అచ్యానితమే యున్న సాందర్యము అభివ్యక్తమగుచున్నది” అను అర్థము చెప్పకొనవలెను. పాశ్చాత్యసాందర్యము యోజనోదయమున అభివ్యక్తమైనది. పాశ్చాత్య సాందర్యమూ రియైనను తూర్చికచే రూపాస్థిలన మగునట్లు, లేజగుచే రూపాభివ్యక్తి యగునట్లు, యోవనముచే సాందర్య మభివ్యక్తమైనది.

౫

అటువంటి పాశ్చాత్యిని “చతురస్రవోభి వపుః” అని తర్వాత నిర్దేశించినాడు. చతురస్ర మనగా నలుచదురుమరి అర్థము. సాందర్యము చతురస్రమనిన నలుచదురుముగా యాపమన్నదని భావించగారు. ‘అన్యూనాతి రిక్త’మని మల్లి నాథుని వ్యాఖ్య. అనగా ఎక్కువతక్కువలులేని అవయవనిర్మాణము. ఇది పరిగ్రాహ్యము కాదు.

సుందరవస్తువులో భిన్నావయవములు (parts) ఉండకతప్పవు. ఒక్కొక్క అవయవము విశిష్ట రూప యుత్తమైనను, నానాత్వము సాందర్యవస్తువులో ఏక

త్వము నందవలెను. సౌందర్యము భిన్నావయవముల సముదాయము కాదు. మేఘదూతలలో—

“తస్యై క్యామా శిఖిరదశనా పకృబింబాధరోష్ఠీ
మధ్యే యమా చక్రతహరిణీశ్రేతృణా నిమ్ననాభిః,
శ్రోణీభారా దలగమనా స్థాకనమా ప్రసాభ్యాం
యా తత్ర స్యా ద్యుపతిషిషయే ద్రష్టు రాద్యౌన
ధాతుః” (౨-౨౧)

అని యత్తుండు తన భాగ్యము చిత్రించుచు నుండరావయవముల నన్నిటిని ఏకత్ర సమావేశ పరచినాడు. భిన్నావయవయోజనలో నతినిశిత సౌందర్యప్రతీతి కలుగలేదు గనుకనే, ఆమె బ్రహ్మయొక్క మొట్టమొదటి సృష్టి యని స్వాద్యమును సమాధానపరచుకొనినాడు. కావుననే తర్వాత “సా సస్పృశిస్తాభరణ మబలాశేళిం ధారయంతి” (౨-౩౨) అని ఆమెనుగురించి పలికినాడు. ఆమె ఆభరణరహిత యైనన, సౌందర్యము ధరించుచునేయున్నదట! కాని ఈ సౌందర్యము విశేషణము కాజాలదు. సౌందర్య మెల్లప్పుడు విశేష్యమే. అనగా తదితరకర్తులచేయవలసిన సౌందర్య హ్యవసాయిత్వ ముండవలెను.

“సోఽపహద్రస్య సముచ్చయేన
యథాప్రదీపే వినివేశితేన

సా నిర్మితా విత్వస్థా ప్రయత్నా
క్షేప్త సౌందర్యదిదృశ్శురౌహి” (౧-౪౯)

అని పాఠ్యుని కర్తించుచో కాళిదాసు సౌందర్యము భిన్నావయవస్థమని భావించినట్లు కన్పడినను, సౌందర్య మేకమనియు, వస్తుతంత్ర (Objective) మనియు నొక్క చెప్పుచున్నాడు.

సౌందర్యము వస్తుతంత్ర మననచో భిన్నావయవములు (parts) ఏకసౌందర్యసూత్రముచే (Principle of the Whole) అనన్యతములై, తత్సౌందర్యమాజింపంపరిణామమునకుగురియగుచున్నవి. ఆంతర్యామి (Immanent), బహిర్యామి (Transcendent) యైన సౌందర్యము భిన్నత్వములో గల నానాత్వమును నశింపజేసి నాటికి సమగ్రసౌందర్యమున ఆనన్యత్వమును తెచ్చుచున్నది. కావుననే సౌందర్యము అలంకారనిష్ఠము కాదు. “కిమిదహి మధురాణాం మండపం నాకృతీనాం” (౧-౧౭) అని శకుంతలను వర్ణించినాడు. అలంకరణములకే శోభ నాపాదించునది సౌందర్యము. అందువలననే—

“ఆభరణ స్యాభరణం

ప్రసాధనవిధేః ప్రసాధనవిశేషః,

ఉపమానస్యాపి సభే

ప్రత్యుపమానం వపు స్సస్యాః” (౨-౩)

అని ఉద్యుక్తిని నిర్వచించినాడు. ఉద్యుక్తి స్వర్ణమునకే అలంకారమని రంభ యన్నది. వేదాభ్యాస జడులు, తాపసులు ఆమెను సృష్టిచేయలేరు. ఆమె కేవలము కళాసృష్టి (౧-౧౦). ఆమెరూప మద్వితీయము. ఆమె దర్శనముచే బాహ్యంతరాత్మ ప్రసన్నమగుచున్నదని పురురవసు డనుచున్నాడు. అనగా సౌందర్యము ఆధ్యాత్మికత త్వము (Spiritual Reality).

కావున శకుంతలయొక్క అన్యజనునోహరమైన వపున్న శుద్ధాంతదుర్భణము. మర్త్యస్వర్గ లేక పోవుటచే “అనాఘాతం పుష్ప”మృదు శ్లోకమున (౨-౧౦) ఆమెసౌందర్యము అనాఘాతము, అనావిద్యము, అఖండము నని పలుకుచు వస్తుతంత్రత్వమును, అమర్త్యత్వమును ప్రతిపాదించినాడు. అనగా ఆమె మర్త్యస్త్రీ కాదు. ప్రభాతరశ్మిమైన జ్యోతి ధూమి నంది ఉదయించునట్లే, ఆమె మర్త్యాంగన కాదు (౧-౨౧). ఆమె “స్త్రీరత్న సృష్టి రహరా” (౨-౯). ఇందుమతి విధాతృవిధానమునగూడ నతియించినదని రఘువంశమున చెప్పినాడు (౬-౧౧). విధాతయొక్క లలితమైన సృష్టియట (౬-౩౭) ! అనగా లలితాత్మకమైన కళాప్రపంచమునకు చెందినది సౌందర్యము. అనగా సౌందర్యసృష్టి లలితమైన, విజ్ఞానయుతమైన యోజన అవసరము.

“అన్యజనుందరిం తాం

విజ్ఞానేన లలితేన యోజయతా

పరికల్పితో విధాతా

బాణః కామస్య వివదిగ్ధః” (౨-౧౩)

అని అగ్నిమిత్రు డనినాడు. లలితమై విజ్ఞానసంతమైన యోజన (Contemplative and Penetrative Imagination) వలన సౌందర్యాభివ్యక్తి కలుగను. ఈ సౌందర్య మద్వితీయము, ఏకము. దీనిలో భావలోకణ్యముల కేకానుసంధానత్వ ముండును. ఈ ఏకానుసంధానములో Symmetry, Harmony, Proportion అనునవి భావచైతన్యోన్మేషమున రూపావివృత్తిపాతుకము లగుచున్నవి. ఏకవావివృత్తి ‘చతురస్ర’ శబ్దవాచ్యము కనుకనే - మహా కవిచే

ప్రయుక్తమైనది. అనగా చతురస్రశబ్దము సౌందర్యాభివ్యక్తిని చాచకమైన రూపపరము, లావణ్యపరము.

పార్వతీయొక్క శరీరము ఆమెసౌందర్యాభివ్యక్తికి యోగ్యమైన రూపము నొసగునది. కనుకనే ఆమెశరీరము చతురస్రశబ్దమును శోభింపజేయునది, అనగా చతురస్రశబ్దమునకు యోగ్యమైనది. 'చతురస్ర శోభి'యనగా 'అంగసౌష్ఠ్యము కాదు'. చతురస్రశబ్దమును శోభింపజేయు శరీరమున భావలావణ్యముల కేకానుసంధానత్యముండుటచే ఆత్మవృత్తిని ప్రసన్నమైన సౌందర్యభావన, వస్తులంత్రనిష్ఠమైన సౌందర్యయోజన, పార్వతీలో లలితవిజ్ఞానయోజనల పేరనమునది అలాటిక, ఆధ్యాత్మిక సౌందర్యాభివ్యక్తి నికేతకము లగుచున్నవి. కావుననే ఆమెశరీరము నవయోజనముచే భిన్నము!

సౌందర్యము పార్వతీ క్రొత్తగావచ్చిన నుజు వికేవణము కాదు. ఆమెలో నావరకే, పద్మగతసౌందర్యమువలె, ఈ సౌందర్యము అంతర్లీనమైయున్నది. యోజనము తపభివ్యక్తికి నిమిత్తమైత్రమే. ఈ సౌందర్యము ఉన్మీలితము, భిన్నము నై, విచర కథ్యవ్యంతితమైనది.

"ఉన్మీలితం తూలికయేవ చిత్రం" అను స్థోత్రమున మరొకొక వికేషార్థమున్నది. సౌందర్యప్రతీతి త్రిరవస్థాత్మకము (Dialectical). ఈ అవస్థాత్రియమును "ఉన్మీలితం", "భిన్నం", "విభక్తం" అను శబ్దప్రయముచే మహాకవి నిర్దేశించినాడు. సౌందర్యము ప్రవృత్తిరహితమై, కేవల నిగృహ్యత్యైకమైన సావరపదార్థము కాదు. నిగృహ్యప్రవృత్తుల కతీతమై, లోకోత్తర ప్రవృత్త్యాత్మకమైన దీ సౌందర్యము.

కవి భావనాసమున్మీలిత (Subjective Experience) మైన సౌందర్యభావము (Beauty-in-itself, or Being) లో సమగ్రసౌందర్యావధూతి లేదు. దేశకాలపురుషాతీతమైన సౌందర్యము దేశకాలావచ్ఛిన్నమైన పురుషుని అనుభూతిలో సమగ్రముగ ప్రవేశించలేదు. ఈ భావనలో కేవల సౌందర్యభావన (Concept or notion of Beauty) మాత్రమే ఉన్నది. విషయానపేక్షమైన సౌందర్యము సత్య (Existent)మైనన, గగనపరుషమునంటిది (Abstract) కాగలదు. కావున సౌందర్యప్రతీతిలో ప్రథమావస్థ కేవల మున్మీలిత. అనగా ఉన్మీలితశబ్దమునకు Being, Notion, Concept అనునవి ఆంగ్ల

పర్యాయములు. ఈ అవస్థలో లౌకికవస్తువు అభావముగా భాసించును.

దీప్తియావస్థావ్యక్తకము 'భిన్న' శబ్దము. కేవల భావనావ్యాపారాధీనమైన సౌందర్యము విషయానే యెత్తుకము కాగానే భావనాస్థిమైన ఏకత్వము నశించి, జగత్పరాపానుగమైన నానాత్వము సౌందర్యమునకు స్థితింబుచున్నది. దీనినే Negation, Differentiation అని ఆంగ్లమున వండుదు. ఈ యర్థమున "భిన్న" శబ్దమును మహాకవి ప్రయోగించినాడు. నానాత్వముతోనే సౌందర్యము పరిచ్ఛిన్నాత్మకముగాక, వస్తునిష్ఠ మగుచున్నది. అనగా అభావక సౌందర్యమియ్యవలె లౌకికముగా భాసించుచున్నది (Beauty-for-itself).

కాని సౌందర్యము నానాత్వము కాదు. కేవల వస్తులంత్రమును గాదు. వస్తునిష్ఠమై ఆద్యితీయమైన సౌందర్యము ఆత్మేంద్రియములచే అనభూతమైనప్పటికీ పరిచ్ఛిన్నాత్మక నానాత్వము నీహేతుమాయము కాగలదు. ఆ సమయముననే దేశకాలాద్యతీతమైన అనభూతి రాగలదు. ఈయనభూతిలో భావనాశ్రితమైన లాలిత్యము, వస్తులంత్రమైన విజ్ఞానము కలవు. ఇంద్రియావరణమున ఆత్మచే లలిత రూపాద్భాసితమైన తత్వజ్ఞానము ఆస్వాదించబడుటయే సౌందర్యప్రతీతి. అనగా భావనయొక్క ఉన్మీలితము, వస్తులంత్రము యొక్క భిన్నత్వము అను రెంటికిని సమన్వయము కుదరగా, తన్నేర్పనము పొందు పరిణామమే (Synthesis) సౌందర్యము. కావున "విభక్త"మను శబ్దమునకు ఆంగ్లమున Synthesis అని కన్యకాహారము, విభక్తమునగా ఉన్మీలితమునకు, భిన్నత్వమునకు ఏకానుసంధానత్వము, అన్యత్వము నాపాదించుట (Beauty-in-and-or-itself).

ఈ అవస్థాత్రియమున తూలికచే మున్మీలితమైన చిత్రమువలలో నాత్మభావన (Subjective Mind) కలదు. నూర్వక్రీరణములచే భిన్నమై వికసించిన పద్మము వలె సుందరమనుటలో సౌందర్యము వస్తులంత్ర మను భావన (Objective Mind) కలదు. నవయోజనముచే చతురస్రశబ్దమును శోభింపజేయు రూపనిష్ఠుడన భిన్నమైన దనుటలో సౌందర్యాభివ్యక్తజన విషయావచ్ఛమై, ఆద్యితీయమై, 'భగ్నావచ్ఛమైన చిత్' అను లలిత విజ్ఞానానుభూతి (Absolute Mind) కలదు. ఈ లలితవిజ్ఞానానుభూతియే సౌందర్యము. ఆ సౌందర్యమే పార్వతీ.

ఈ సౌందర్యము ఆత్మగీర్వము కాదనుటకు శకుంతలాకర్షణ చాలును. ద్విత్వీయాంకమున—

“అనాఘ్రాతం పుష్పం

కిషలయ మటానం కరరుమోః

అనావిదం రత్నం

మధు సవ మనాస్యాదితరసమ్,

అఖండం పుత్ర్యానాం

ఫల మివచ తద్రూప మనఘం

నజానే భోక్తారం

క మిహ సముపసాగ్యతి విధిః” (౨-౧౦)

అని దుర్యోధుడు పలికినాడు. పుష్పమును వాడన చూడకపోయినను పుష్పగతసౌరభము లేదన విలులేదు. ప్రవసౌరభము నిరపేక్షమై విరాజిల్లునది. ఇది కేవలభావనాత్మకము గాదు. వస్త్రవస్త్రగతమైన దగుటచే సౌరభము కుందరము. వ్రేళ్ళనుకత్తులచే నరుక బడని చిగురుటాకువంటిది శకుంతల. కాళాగ్రములపై ఆకుల మధ్య ఉన్న పప్పిడి కిషలమును కుందరముగా భాసించును. అనగా ప్రకృతి పరిరములలోనే సౌందర్యము ప్రకాశించును. కాగా ప్రకృతిలో నంతర్యామిగా వర్తించునది సౌందర్యము. మానవస్వరూప సౌందర్య విచ్ఛేదకారి.

రత్నము శిలమధ్యమున అవినాభావసంబంధము కలిగియుండును. శిలనుంచి వేరుచేయబడని రత్నము వంటిది శకుంతల యనుచో, పునః సౌందర్యాభివ్యక్తికి మానవస్వరూప నిషిద్ధమగుచున్నది. ఆస్వాదింపబడని శ్రాత్తమధువుతోగూడ శకుంతల పోల్చబడినది. అనగా సౌందర్యమున మనోవృత్తులు కూడవు. అననభూత వస్తువును అనభవించవలెనని మనస్సు ప్రవర్తించును. అనగా శృంగారాది రసానభూతిలో దేశకాలాపహిత ప్రవృత్తియుండును. సౌందర్యానభూతిలో దేశకాలాపహిత ప్రవృత్తియుండును. ఈ ఉపములలో సౌందర్యము ఇంద్రియముల నాగ్రయించుకొని ఉండదని నిర్ణీత మగుచున్నది.

కాగా సౌందర్య మాధ్యాత్మికము, అపరిచ్ఛిన్నము నైన వైతన్యము. పుణ్యముల ఫలము, అఖండము నైనది సౌందర్యము. “అఖండ” శబ్దమునకు “పూర్ణం” అని వ్యాఖ్య చేసినారు. కాని, కర్మాపవంచమున సౌందర్యోత్తర శబ్దములు, భావములు సహితము సౌందర్యమున

విశేష్యమున పర్యవసితములు కావలెను. ఈ సౌందర్య పర్యవసాయికృతే అఖండశబ్దార్థము.

౮

అనగా సౌందర్యము నిష్కామయోజనచే ననుభూతియోగ్యము. శృంగారమున కామప్రవేశ మున్నది. అనగా శృంగారదశలో కృత్తికి పరిచ్ఛిన్న జగత్తులోనే అనభూతి. ఈ అనభూతి సహితము తత్తద్దేశకాలానుగుణములైన మనోవృత్తులచే ప్రేరితమగుచున్నది. కాని సౌందర్యము స్వేచ్ఛతో జగత్తు నధిష్టించి, జగత్ప్రకృతికి కారకమగుచున్నది. అనగా సౌందర్యము వస్తు లింద్రియమై ఇంద్రియావస్థ వదిలితీరిని (Sensuous Existence) కలిగియున్నప్పటికిని, తదతీత మగుచున్నది. అనగా సౌందర్యము మానసిక, ఆధ్యాత్మికానుభూతుల నీయగలగనలెను.

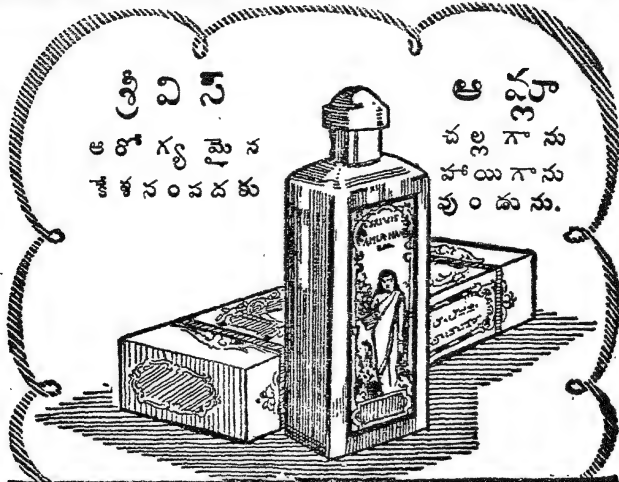
ఈ సౌందర్యానగాహనకు మాత్రమే తత్త్వాన్వేషణ జరుగును. కాని సౌందర్యానుభూతికి తత్త్వాన్వేష సముద్దిష్టమైన విశ్లేషణమర్కనా ప్రవృత్తి (Critical Analysis) అవసరము. కావున మధుస్వరేఖమును జూచి దుర్యోధుడు “వయం తత్త్వాన్వేషేషా నృపకర! మాతాస్యం ఖలు కృతీ” (౧-౨౦) అనినాడు. అనగా ఈ అనభూతిలో వివిధ విభావానుభావాలు, స్థాయి భావాలు మొదలగునవి ఉన్నన, జ్ఞానాకారమైన ఆనందానుభూతియే కలుగుచున్నది. “ఆనంద రూపతా సర్వరసానాం” అని అభినవభారతిలో (పుట ౨౮౩) అభినవగుప్తుడు పుచ్చుచు, “సర్వరసానాం శాంతప్రాయ ఏవాస్యాకో న వివరయేభ్యో విపరివృత్త్యా” (పుట ౩౪౦) అన్నాడు. అనగా రసము లన్నిటిలోను శాంతమే అనభూయమాన మగుచున్నది. శాంత మనగా తత్త్వజ్ఞానమేన అభినవగుప్తుడు సత్యమును వచించినాడు. ఈ విధమైన శాంతమే సౌందర్యము. ఇది కాళిదాసని నట్లు “లలితవిజ్ఞానయోజన”. ఈ లలితవిజ్ఞానయోజనయే శాంతము, సౌందర్యము. తజ్జన్యమై, కామోపహితమై, ఆత్మాక్రమైన ప్రవృత్తి శృంగారము. ఈ భేద మత్యంతము ముఖ్యము. శాంతము సౌందర్యము. ఇదే సత్యము. నిర్వికల్పమైన రసమాత్రమూర్తి సౌందర్యము.

“అట్టనా మిహ దేవానాం

శృంగారాదీక ప్రదర్శయేత్,

మధ్యేన దేవదేవ్య

శాంతం రూపం ప్రకల్పయేత్.”

MANUFACTURERS:
SRIVIS PERFUMERY WORKS.
 S. VISWANADHAM & CO.,
 44, BUNDER ST. G. T. MADRAS.

Mehta's...
**SUNDARI
 ELIXIR**

గర్భాశయరోగాలకు:
 ప్రసిద్ధ బలవర్ధకౌపధము
 సర్వవిధాలై గ బహిష్కరించు
 అనుపమ నివారిణి
 సుప్రసిద్ధ భివగ్వలలే
 ప్రశంసించబడినది.

K.S.MEHTA & CO., 250, CHINA BAZAAR, MADRAS.

తోకప్రసిద్ధిపొందిన
పి. వి. రాజన్
అండ్ కంపెనివారి

శ్రేష్ఠమైన మదరాసు నశ్యం
R. S. సుగంధ ముక్కుపొడి.

అన్నిటిలో సాటిలేనిది.

ధర వివరములకు వ్రాయుడు.

తయారుచేయువారు :—

పి. వి. రాజన్ & కంపెని,

అర్కోణం, Arkonam, N. A. Dt.

ఆయుర్వేద వైద్య నిలయం వారి

“లు కో రి యా క్యూర్”

శ్రీల గర్భాశయ సంబంధమైన సమస్త
వ్యాధులను నివారించి ఆరోగ్యవతులనుగా
చేయుటలో సాటిలేని దివ్యాధి.

90 మాత్రల ప్యాకెటు రు. 2-8-0.

ప్యాకింగు పోస్టేజి అదనము.

ఆయుర్వేద వైద్య నిలయం,

రామానాయుడుపేట, మచిలీపట్టణం.

భవానీ మెడికల్ స్టోర్స్—రాజమండ్రి.

శివరాం అండ్ సన్స్—మచిలీపట్టణం,

అన్ని మందుల సాఫులలో అమ్మబడుచున్నది.

లోధ్ ★ ★ ★

గర్భాశయరంగనివారిలో

ప్రతి వనితకు, గర్భాశయ సంబంధ

మైన వ్యాధులనుండి విముక్తి నొసగి

ఆనందం చేకూర్చుతుంది.

కేసరికుటీరం లిమిటెడ్, రాయపేట,
మచిలీపట్టణం.

నై జామ్ రాష్ట్రానికి, ఆంధ్రప్రదేశ్ లకు,

కర్ణాటకాకు ఏజెంట్లు :

సీతారామ జనరల్ స్టోర్స్,

సికిందరాబాదు-బెజవాడ - మధుర.

వా గ రా లు

= శ్రీ గరికిపాటి కృష్ణమూర్తి =

అన్ని జంతువులూ శబ్దం చేసేవే. మనుష్యుడు చేసే శబ్దంలో ఒక విశేషం ఉన్నది. మనుష్యుడు మాట్లాడే జంతువు. 'స్వక్తవాచామ్' అని పాణిని ఒక సూత్రంలో ప్రయోగించాడు. వ్యక్తవాక్కు కలవాళ్లు ఎవరు? అని ప్రశ్న వస్తే 'శోడి' అని ఒకాయన సమాధానం చెప్పకున్నాడు. అది 'కుకూడ' అని ఆగిఆగి, అందఱుకూ తెలిసేలాగున కూస్తుందిగనుక. ఆకారాది వర్ణాత్మకమైన వాక్కు కలవాడే వ్యక్తవాక్కు. అది మనుష్యులకే ఉన్నది అని పతంజలి స్వనిధాంకం చెప్పి శోపలనికచ్చింది. ఈ వాక్కుకు ఒక అర్థంకూడా ఉన్నది. మనస్సులో ఒక అర్థం గ్రహించి మనం దానిని తెలియజేయుటకు ఒక శబ్దం ప్రయోగిస్తున్నాము. ఈ శబ్దం అనేది ఒక ధ్వని. ఆకారాదివర్ణాత్మకమైన ఈ ధ్వని చెవికి తగులగానే శ్రోతకు ఒక అర్థస్ఫురణ కలుగుతున్నది. గోవు అనగానే సాన్నాటాంగుల కనుదఖురవిహేయములు గల జంతువు అని బుద్ధికి గోచరిస్తుంది. అర్థసంప్రత్యయము కలుగజేస్తూనే అనేగదా ప్రతిమనుష్యుడు శబ్దములను ప్రయోగించుట (అథాన్ సంప్రత్యాయయిష్యామి ఇతి శబ్దాన్ ప్రయుంక్షే)

పరధ్యానంగా ఉన్నప్పుడు ఎంత బిగ్గరగా ఆటచినా వినపడదు. ఏదైనా ఒక ప్రత్యక్షం కావాలి అంటే ముందు ఆత్మమనస్సుతో సంయోగం పొందాలి అని వైయాకీలు అంటారు. తరువాత మనస్సు ఇంద్రియంతో- శ్రవణేంద్రియంతోనో, త్వగింద్రియంతోనో- సంయోగం పొందాలట. ఇంద్రియం అర్థంతో కలిస్తే అవ్వుడు ప్రత్యక్షం- కాబ్దిప్రత్యక్షమో, త్యాచ ప్రత్యక్షమో- కలుగుతుందట. పరధ్యానంగా ఉన్నప్పుడు

ఆత్మమనస్సులు సంయోగించి ఇంద్రియద్వారమున సిద్ధముగా తేవుకాబట్టి ప్రత్యక్షజ్ఞానం కలుగుటలేదు అని అంటారు. తేలుకాటు ఆ మనస్సుని, ఆత్మని కిందకు దింపలేదా అని అడిగితే బాగా పరధ్యానంలో ఉంటే, పరాత్పరధ్యానంలో ఉంటే దింపలేదు అని సమాధానం చెప్తారు. మాట వినపడాలి అంటే ఇంతవని జరగాలి.

మాట్లాడాలి అంటే దానికి ఒక క్రమం చెప్పకున్నారు పాణినియశిక్షలో. మాట్లాడదలచినప్పుడు ఆత్మ బుద్ధిచేత అర్థములను గ్రహించి, మనస్సుని ప్రయోగిస్తుంది. ఆ మనస్సు కాయాగ్నిని ప్రేరేపిస్తుంది. కాయాగ్ని నుంచి మారుతం బయలుదేరుతుంది. ఈ మారుతము ఉర్రుతదేశమునందు మంద్రస్వరమును కలుగజేస్తుంది. కంఠానికి వచ్చేటప్పటికి మగ్వయస్వరమై శిరస్సునకు ఎక్కి అక్కడ తారస్వరమై ఇంకా మైకి పోలేక నోటిలోకి వచ్చి వర్ణరూపంగా బయటపడుతుంది. మనం మాట్లాడుతున్నప్పుడు గాలిపీల్చుకుండా ఉండి నోటితో గాలిని విడిచిపెట్టి శబ్దం చేస్తూ ఉంటాము. బుద్ధిధార మారుతరూపం దాల్చి, వాగ్రూపంతో మనకు ప్రత్యక్షమౌతున్నది. బుద్ధికి వాక్కుకు అచినాభావసంబంధం కనబడుతూనే ఉన్నది. ప్రయోగముచేత అభిజ్యుతితమై శ్రోత్రోపలబ్ధమై బుద్ధిచే నిర్ధిహింపబడినది శబ్దము. అది ఆకాశదేశమునకు సంబంధించిన దని. పతంజలి.

వాక్కు అనేది లేకపోతే ఆలోచన అనేదే ఉండదు అని భర్తృహరి అంటాడు. * నవ్యవైజ్ఞానికులు ఈ మాట ఒప్పుకోరు. మంచి ఆలోచన చెయ్యగలిగిన మూగవాళ్లు అనేకమంది ఉన్నారు. సక్కుకు ఉన్న ఆలోచన ఎవరికీ లేదు. మాటలతో పనిలేకుండా

* 'Linguistic speculation of the Hindus' by P. Chakravarthi.

అక్షరమైన వస్తువులను మనస్సులో చిత్రించుకొని ఆలోచన చేసుకొనవచ్చును అని పాశ్చాత్యవైజ్ఞానికుల సిద్ధాంతము. కాని, మూగవాళ్లకు మాట బయటకు రాకపోయినా ఈ ప్రపంచంలో పుట్టి పెరుగు తున్నారకాబట్టి శబ్దసంకేతము తెలుసుకొన్నారు. అందువలన వాళ్లకు ఆలోచన ఉన్నది. నిజమైన ఆలోచన ఉండాలి అంటే అది మాటలతోనే జరగాలి. దిగ్వాచకశబ్దములు, సంఖ్యాశబ్దములు, సంజ్ఞాశబ్దములు మొదలైనవి శబ్దంతో సంబంధంలేకుండా ఆలోచనలోకి రావు. మనస్సుకి స్వాంతం అనినాడా ప్రయోగిస్తారు. ఈమాట 'స్వన శబ్దే' అనే ధాతువునుంచి వచ్చినదే. శబ్ద బ్రహ్మమును ఒప్పే వైయాకరణులకు ఆత్మ శబ్దమే, మనస్సు శబ్దమే. వాక్కుతో సంబంధముకాని ఆలోచన వారు ఉపహించలేరు.

* "సవీర జీవో వివరప్రసూతిః
ప్రాణేన హోషేణ గుహం ద్రవిష్టః,
మనోమయం మాత్మ ముపేత్య రూపం
మాత్రాః స్వరా వర్ణ భి నిష్ఠిన్తః"

అధారాది మట్టక్రమాలందు అభివ్యక్తుడైన జీవుడు, నాదవంతమైన ప్రాణమతో హృదయమును ప్రవేశించి, మనోమయమైన మాత్మరూపమును దాటి, మాత్రలు (హ్రస్వదీర్ఘపుకములు), స్వరములు (ఉదాత్తానుదాత్తస్వరితములు), వర్ణములు (అకారాదివర్ణములు) అనే అతిస్థూలమైన వైఖరితో బయటపడును అని కృష్ణుడు ఉద్ధవుడికి ఉపదేశించాడు. 'మనస్సు లోని మాట చెప్పటం' అని లోకంలో ఉన్న మాట శ్రీకృష్ణుడి ఉద్దేశంలో సరి అయినదే. పాశ్చాత్యవైజ్ఞానికులకు కాకపోయినా. †

* భాగవతం ౧౧ స్కం. ౧౨ అ. ౧౩ స్లో.

† 'The popular belief that there can be no thought without language is incorrect' W. B. Pillsbury —quoted in Chakravarthi's 'Linguistic speculation of the Hindus.'

అర్థంలేని శబ్దం లేదు. శబ్దప్రయోగముంతా అర్థగర్భియమై ఉన్నది పతంజలి. కొన్ని అర్థాలకు అనేక శబ్దాలు ఉన్నై. కొన్ని శబ్దాలకు అనేక అర్థాలు ఉన్నై. ఈ శబ్దార్థములనిర్ణయం మొదట ఎవరుచేశారు? వైయాకరణులకు దీనితో పనిలేదు. వారికి ఎంతవేలూ శబ్దమిదనే చూపు. శబ్దము కర్మర్థమైనాసరే, సాధువుగాఉంటే సరి, వారు సంతోషిస్తారు. వైగా పతంజలి హుంకారము చేస్తాడు 'ధాతుప్రాతిపదిక ప్రత్యయనిపాతములకు అర్థము ఆదేశించుటకు ఎవరయ్యా సమర్థులు' అని.

అయితే వాక్కు ఏలూ పుట్టింది, వాక్కుకు, అగ్గానికి సంబంధం ఎవరైనా కుదిర్చారా లేక స్వయంవరం జరిగిందా? ఈ ప్రశ్నలు అరిష్టాటితోని అడిగితే 'ఈ శబ్దానికి ఈ అర్థం ఉండాలి అని మొట్టమొదటి మనుష్యులలో ఒక ఒడంబడిక కుదిరింది' అంటాడు. కొంతి కవికవలలోనుంచి మనుష్యవాక్కు బయలుదేరింది అనే డార్విన్ సిద్ధాంతాన్ని ఆమోదించే ఈ రోజుల్లో అరిష్టాటితోమాట అసంవర్జంగా కనబడుతుంది. మొట్టమొదటి మనుష్యులు మాటలురానివాళ్లు అని మనం ఒప్పుకుంటే ఆ మూగమొదలు ఒకటేట కూర్చొని, ఈ అగ్గానికి ఏమి నామకరణం చేద్దాము అని సభచేసి, తలలు తలలూ పట్టుకుంటే ఏమి ప్రయోజనం?

డార్విన్ మతావలంబకులలో కొంతమంది "శబ్దానుకరణంనుంచి భాష బయలుదేలింది. కాకా అని ఆఆదినది కాకి, కోకో అని ఆఆదినది కోకిల అయినది" అని అంటారు. మఱికొందరు "అహో, ఓహో" మొదలైన ఆశ్చర్యనోతికములైన శబ్దములనుంచి భాష బయలుదేలింది" అంటారు. ఈ రెండూకాక ఇంకా కొన్ని సిద్ధాంతాలు తెల్లవారు ప్రతిపాదించారు. ఈ సిద్ధాంతాలన్నీ కూడా భాషలో కొన్ని శబ్దాలు ఏలూ పుట్టినవో చెప్పగలవుగాని భాష అంతా ఏలూ పుట్టినదో చెప్పలేవు. విశేషించి సర్వాంగ సంపూర్ణమైన సంస్కృతభాష ఈ పిల్లసిద్ధాంతాలకు లొంగదు. యానుక్కుడు అనేకశబ్దాలకు నిర్వచనం చెప్పుకున్నాడు. ఆయన మతంలోన, కాకటాయన మతంలోను శబ్దాలన్నీ ధాతువులనుంచి వచ్చినవే. ఈ ధాతువులు ఎక్కడనుంచి వచ్చినై?

మాట్లాడని మనుష్యులు ఒకప్పుడు ఉండేవాళ్లు అని చెప్పే సిద్ధాంతము ఊహాభాగంలోనిదే. ఇప్పటికీ కొన్ని అనాగరికజాతులున్నై. వారందఱూ ఏదో ఒక భాష మాట్లాడుతూనేఉన్నారు. బాగా అనాగరిక జాతులలో దక్షిణ ఆఫ్రికాలోని బుష్మన్ జాతి మొదటిది. వాళ్లు ఇదివఱకు చాలామంది ఉండేవాళ్లు గాని ఇప్పుడు ౭౫౦౦ మంది * ఉన్నారు. మెల్లిగా అంతరించిపోతున్నారు. వాళ్లు పొట్టిగా పుసుజుసు నులై ఉంటారు. చెవికి తమ్మి లేదట-పోగులు పెట్టుకో టానికి మీలతడు. భూమి తవ్వగా వచ్చిన దుంపలు తిని బ్రతుకుతారు. వాళ్ళ భాష వాళ్ళకు ఉన్నది. ప్రతి జాతి వృద్ధి చెందుతుంటే పీర్లు, చెవికి తమ్మి కూడా పుట్టు కుండానే, అంతరించిపోతున్నారు. అనాగరిక జాతులు, నాగరిక జాతులు పక్కపక్కనే ఎప్పుడూ ఉన్నై అని అనుకోటానికి ఏమీ ఆభ్యంతరం కనబడదు. మొట్ట మొదటి మనుష్యులు మాటలు రానివాళ్లు అనటానికి ఏమీ ఆధారం కనబడదు. వాద్వాద ఎప్పుడు ఉన్నదో అప్పుడే ఆక్రమ మాట ఉన్నది అని నిర్భయంగా చెప్పవచ్చును.

అయితే మాటలు వింటూఉంటేనేగాని పిల్లలకు మాటలు రావు. ఇతర మనుష్యులసంపర్కంలేకుండా పిల్లలను ఉంచితే వారి నోట మాట వస్తుందా రాదా అని ఆకృతులచక్రవర్తి సందిచోసుడై, ఆవిధంగా ఒకరిద్దరిని ఉంచి, వాళ్లని మూగవాళ్లని చేశాడని ఒక కథ ఉన్నది. ఒకరిద్దరిని విడిగా ఉంచితే తెలియదుగాని, ఒక వందమందినో రెండు వందమందినో ఒకచోట ఉంచి, వాళ్లని పెంచటానికి మూగవాళ్లని పెట్టి, పిల్లల చెవికి మాట సోకకుండా పెద్దవాళ్లు అయేదాకా పెంచి చూస్తే, వాళ్లలో వాళ్లు ఒకరి గొడవ రెండవవాడికి తెలియజేయుటకు ఏభాష అల్లుతారో తెలుస్తుంది. ఈ పద్ధతిలో పరిశోధనలు సవనవైజ్ఞానికులు ఇంతవఱకు ఎందుకు చెయ్యలేదో ఆశ్చర్యంగా ఉన్నది. ఈమధ్యన అడివిలో (పర్షియాలో) గజల్ శిల్పి తోబాటు పెరిగి వాటిమాదిరి కూత కుయ్యటంతప్ప మనుష్యులకు

చెయ్యటం చేతకాని పిల్లవాడిని వేటాడి పట్టుకున్న సంగతి వార్తాపత్రికలలో అందఱూ చూసినదే. మాట్లాడే మనుష్యుల సంపర్కం ఉంటేనేగాని పిల్లలకు మాటలు రావు.

వాక్కు ఏలాగు పుట్టింది, వాగ్రథముల సంబంధం ఎవరు కుదిర్చారు అనే ప్రశ్నలకు పరిశోధనలఫలితంగా ఎప్పటికైనా సమాధానం వస్తుంది అన్నమాట కలలో వార్త. అర్ధంతేని సిద్ధాంతాలు ప్రతిపాదించి, మన కాపేయస్వభావం నూదించి, డార్విన్ సిద్ధాంతాన్ని బలపరచుటకంటే ఈ భారం అంతా ఒక సృష్టికర్త మీద పడచెయ్యటంలో నుఖం ఉన్నది. భగవంతుడు ఒకడు ఉన్నాడని ఒప్పుట సర్వవైజ్ఞానికుల బుద్ధికి, దృఢాకూ లోపమే. కాని మన తెలివి పనిజేయనప్పుడు సృష్టికర్తయే నానురూపములను సృష్టించి మనుష్యులకు నేర్పినాడు అనటంలో ఒక నుకుపు ఉన్నది. వాక్య పదీయకర్త భర్తృహరి ఇలాను అన్నాడు: “ఏదను మైన మార్గంలో గుడ్డివాడు, అన్యసహాయం లేకుండా, తడుముకుంటూపోతే పడకుండా ఉండడు. అనుమాన ప్రమాణంచేత, హేతువాదంచేత ఈ సంగతులు అన్నీ కనిపెడతానని అన్నవాడి గతికూడా అంతే. కాబట్టి అపారమేమైనా ప్రతిని ఆక్రమించి నిజులచేత కేదాను కాసనం చేయబడదీ.”

‘నానురూపే వ్యాకరణో’- నానురూపములూ కేదాగ్రములు సృష్టికర్త సృశించాడు అని ఉపనిష వ్యాఖ్యం. ‘భూ రితి వ్యాపారన్ స భూమి మసృజత’ అయినగాని ‘భూ’ అనేటప్పటికి భూగోళం తయారు అయిందట. ఆలాగే మిగిలిన ఆర్ధములన్నీ వచ్చినవట. ఈ సృష్టికర్తస్థానంలో వైయాకంఠులు వాక్కుని నిల బెట్టారు. ‘వా గేవ విశ్వా భువనాని జజ్ఞే’ వాక్కువలన ప్రపంచమంతా పుట్టినది. వాక్కు అనేది ఒకదారం, నాను అనేది ఒక ముడి. ఈ దారంతో, ముడితో ఈ ప్రపంచమంతా బద్ధమై ఉన్నది అని వేదం. “వాక్ తంత్రీః నామానీ దామానీ తస్మేదం వాచా తంత్ర్యా నానుభిః దానుభిః సర్వం సితం”-ఇంతకంటే అందంగా వాగ్యాపారం ఎవరు వర్ణించగలరు! ఈ వాక్కు నిత్యమేనట. వైయాకరణులు, మీమాంస

కులు నైత్యశబ్దములు.1 నై యాయుకులు కార్యశబ్దములు.2 శబ్దము, అర్థము, శబ్దార్థసంబంధము లోకంలో స్వతః సిద్ధమై నిత్యముగా ఉన్నవని పఠంబలి చెప్పేవాడు గదా! శబ్దము నిత్యము అని చెప్పిన పఠంబలికి లోక వ్యవహారంలో శబ్దము అనిత్యము అని తెలుసును. 'ఉచ్చరితప్రప్యంసినః ఖల్వపి వర్ణాః, న వర్ణో వర్ణస్య సహాయః' ఉచ్చరించగానే వర్ణములు నష్టమైపో తున్నై. ఒకవర్ణము మఱియొక వర్ణమునకు సహాయ కారిగా ఉండదు అని అంటాడు. కాబట్టి వైయాకరణులు శబ్దము నిత్యము అని చెప్పినప్పుడు అది లౌకిక మైన శాబ్దప్రత్యక్షమునుగురించి చెప్పినమాట గాదు.

"అనాదినిధనమై, అక్షరాత్మకమైన శబ్దతత్త్వము అర్థరూపముగా వివర్తముపొంది జగత్తుయొక్క సృష్టికి కారణమైనది. కొవ్వములో దాగిఉన్న జ్యోతిరి అభిజ్యోతితమై ఇతర వస్తువులను ప్రకాశింపజేయునట్లు, బుద్ధివ్యవస్థనైన శబ్దము, స్పృహ, భిన్నభిన్నభుటపటాది శబ్దముల ప్రత్యక్షమునకు కారణమగుచున్నది. దీపము కనుబడకుండాఉండి కాంతిని చాలాదూరము ప్రసరింపజేసినట్లు స్పృహయు కనుబడకుండా ఉండి ధ్వనిని మాత్రము తెలియజేయుచున్నది" అని భర్తృహరి వాక్య పదీయంలో వ్రాసుకున్నాడు.

వాగ్ద్యారంభించి వాక్కు వస్తున్నప్పుడు అది ఉత్పన్నమైనదా, అభివ్యక్తమైనదా? శబ్దము నిత్యము అని వైయాకరణుల మతం ఒప్పుకుంటే అభివ్యక్తమైనది అనాలి. డప్పు నాయిస్తే చప్పుడు జౌతుంది. ఈ చప్పుడు డప్పులో ఇదివరకు ఉన్నదా, కొత్తగా నాయింపుతో పుట్టినదా? డప్పులోనే ఉన్నది, అది నాయింపుతో అభివ్యక్తమైనది అన్నవాడు వైయాకరణుడు. కార్యకారణభావం చెప్పి నాయింపులోనే ఉన్నది అన్నవాడు వైయాకరణుడు. వైయాకరణులకు తాంత్రికులు తోడు ఉన్నారు. వారు నైత్యశబ్దములే

వారికి మొదటినుంచి అక్షరాలతోనే పని. వాటిని మాతృకలని చెప్పి, పంచభూతాత్మకమైన ఈ సృష్టిని అంతా వాటినుంచి వివర్తంపజేస్తారు. లోకజ్ఞానము మటుకే కల వైజ్ఞానికులు ఇదంతా నమ్మటానికి వీలు లేకుండా ఉన్నది అని అంటే, పెద్దలు దానికి ఒక సమాధానం చెప్తారు. "నభః పతం త్యాత్మకసమం పత్రీణిః, తథా సమం విష్ణుగతిం విపశ్చితః"3- సిట్టలు అన్నీ ఎగిరేవే కాని అన్నీ ఒక్కమాదిరిగా ఎగురువు. కొన్ని ఎక్కువగా, కొన్ని తక్కువగా తమ శక్తిని అనుసరించిపోతై ఈ అనంతమైన ఆకాశంలో. అలాగే పండితులుగూడా యథాశక్తి తెలుసుకుంటారు, విష్ణుగతిని. కొందఱు బాగా తెలుసుకుంటారు; కొందఱు కొంచెమే తెలుసుకుంటారు. తమ మతం ఒప్పునివాళ్లను అజ్ఞులు అనటానికి ఛాందసులు సంజేహించరు.

"దైవీం వాచ మసృజంత దేవాః, తాం విశ్వయాపాః పశవో వదంతి." దేవనిర్మితమైన 'దైవీవాక్కు' నానారూపులైన ఈ పశువులు ప్రయోగించుతై. ఇన్ని భావ లుండగా సంస్కృతము ఒకటే 'దైవీవాక్' ఎందుకు కావలసినవైనది! అకారాదివర్ణములనే మాతృకలని తాంత్రికులు ఎందుకు వ్యవహరించారు? 'దైవీవాక్' అయిన సంస్కృతము ఒకటే లోకంలో ఉండక ఇన్ని మానవభాషలు ఎందుకు ఉన్నై? ఈ ప్రశ్నలకు ఎవరూ సరిగా సమాధానం చెప్పరు. ఇప్పటి సంస్కృతం, గ్రీకు, పర్షియన్ వగైరా భాషలకు మాతృక ఏదో ఒకటి పూర్వం ఉండిఉండాలనీ, దాని నుంచి ఈ భాషలన్నీ పుట్టినవనీ నవీనవైజ్ఞానికులు చెప్తారు. మనవాళ్లను ఈ ప్రశ్నలు అడిగితే, మొదట్లో ఒక సంస్కృతమే ఉన్నదని, దానినుంచి మిగిలిన భాషలన్నీ బయలుదేరిన వని నిర్ణయంగా సమాధానం చెప్తారు. అప్రయత్నశబ్దములు 4 ఉన్నవి అని కాలత్యా యనుడు అన్నాడు. ఈ శబ్దాలను సువ్రస్థానించటం ఎందుకు, అప్రయత్నములని చెప్పటం ఎందుకు, చెప్పకుండాఉంటే సరిపోదాఅని ఆక్షేపం వస్తే "ఇవన్నీ దేశాంతరంలో ప్రయోగిస్తారు. శబ్దప్రయోగవిషయము మహాంతమైనది—మూడు లోకములు, సప్తద్వీపముల గల భూమి" అని పఠంబలి సమాధానం చెప్పాడు. ముల్లో

1. శబ్దము నిత్యము అని చెప్పేవాళ్లు.

2. శబ్దము కార్యము (అనిత్యము) అని చెప్పేవాళ్లు.

3. భాగవతం. ౧ స్కం, ౧౮ ఆ, ౨౩ శ్లో.

4. శబ్దము అంటే సంస్కృతశబ్దమే.

కాలలో సంస్కృతశబ్దప్రయోగం ఉన్నదని పతంజలి చెప్పిన మాట విని ఇప్పటివాళ్లు నవ్వకమానరు. ఈ మధ్యన సో జోన్స్ గారు (Astronomer Royal) మన దేశం వచ్చినప్పుడు ఒక ఉపన్యాసం ఇచ్చాడు. 'ఈ ధూగోళంలోనే కాకుండా మిగిలిన గోళాలలో కూడ ప్రాణి ఉండవచ్చును. ప్రాణి జీవించుటకు పరిస్థితులు అనుకూలంగా ఉన్న చోటునల్లా ప్రాణి ఉన్నాడని అనుకోటానికి, ఆ యా గోళాలలో మూర్ఖ చంద్రగ్రహసంపత్తి మనదేశంలోనివలెనే ఉన్నదని అనుకోటానికి ఏమీ అభ్యంతరంలేదు' అని దాని సారాంశం. ప్రాణి ఉన్నాడు అంటే వాడినోట మాట ఉన్నదనే అనుకోవాలి. వాడు ఏ భాష మాట్లాడుతాడో? సంస్కృతం మాట్లాడుతాడు అని పతంజలి చెప్పిన మాట నమ్ముచుని చెప్పటం లేదు. పతంజలిమాటలకు నవ్వగలిగినవాళ్లు ఈ నవీననైజ్ఞానికుల కబుర్లకే నవ్వగలిగిఉండాల్సింది.

శబ్దము ప్పి నె యాయుకులు కూడా శబ్దార్థముల సంబంధము ఒక సంకేతమని, అది భగవదీచ్ఛలకుల వచ్చినదని చెప్తారు. శబ్దం ప్రయోగించటం ఆర్థం తెలియజేయవలెనేగదా! 'అర్థకృతేన నామశబ్దేన భవితవ్యమ్' శబ్దము చెప్పి తగిలి అర్థసంప్రత్యయము కలుగజేసి కనుబడకుండాపోతున్నది. ముఖ్యమైనది అర్థమే. అలాగు ఉన్నప్పుడు సాధుశబ్దప్రయోగము చెయ్యాలి అని అనవసరంగా దానికోసం శ్రమ పడటం ఎందుకు? అపశబ్దం ప్రయోగిస్తే చాలదా? అని మాటలతో కాలం గృథాపుచ్చని కార్యశూరులు అంటారు.

ఆర్థం తెలియజేయవలె నంటే మాటమాటుకూ ఎందుకు? 'అంతలేజాపి శబ్దప్రయోగం బహువోఽర్థాగమ్యుంజే, అక్షినికోఽపైః పాణినిహోరైశ్చ' చేతులు తిప్పి, గుడ్లుతిప్పి చాలామటుకు ఆర్థసంప్రత్యయము కలుగజేయవచ్చును అని పతంజలికే తెలుసును. అపశబ్దప్రయోగంకూడా అనవసరమే. ఆర్థం బాగా తెలియజేయవలెనంటే ఏదోఒక మాట ప్రయోగించాలి అని అన్నట్లుంటే, ఇంకా బాగా తెలియజేయవలెనంటే గుళబ్దప్రయోగమే చెయ్యాలి అని నైయాకరణులు చెప్తారు. చెడుదానిలో ఉండటం తేలిక. అలాగే చెడు మాట చాలా తేలికగా నోటికి వస్తుంది. పురుషుడికి రాగప్రకృతి అంతటా సమానమే-గమ్యయందు, అగమ్యయందు. అక్కడ ఒక నియమం చేశారు-ఈమె, గమ్య, ఈమె అగమ్య అని. "సమాశ్చ భేదనిగమః, గమ్యాయాం అగమ్యామాంచ, తత్ర నియమః క్రియతే యం గమ్యా, యం మగమ్యా" అని పతంజలి. అలాగే వ్యాకరణులు అసాధుశబ్దమునంచు బుద్ధిని నివర్తింపజేసి సాధుశబ్దము నందు ప్రవర్తింపజేశారు. సాధుశబ్దప్రయోగము సదాచార లక్షణము.

‘సక్రమివ తితఉనా పునంతః
యత్ర ధీరా మనసా వాచ మక్రత
అత్రా సఖాయః సఖ్యాజి జానతే
భద్రైః సాం లక్ష్మీర్నిహితాధివాచి’

జల్లెడబట్టి పేలాలు శోధించినట్లు ప్రజ్ఞానంచేత వాక్కుని శోధించి ప్రయోగించిన సత్పురుషులు సాయుజ్యమును పొందుతారు. వారి వాక్కుయందు భద్రయైన లక్ష్మి నిహితమై ఉంటుంది అని వేదము.

విద్యుత్తో కము

= శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి =

వాయపు, మేఘములు, మెఱుపులు, సూర్యుడు, సూర్యకిరణములు, విద్యుత్తోకము ఈ మొదలగు వానినిఁగూర్చి మన ప్రాచీనుల విజ్ఞాన మొకతూరి గుర్తు తెచ్చికొందము. సవీనవిజ్ఞానమునకు ప్రాచీనవిజ్ఞానమే పునాది. ఆ పునాదిలో నెచటనేని చచ్చు దురిలినచో దానిని బడఁగొట్టియే మాతననిర్మాణ మారంభమగును. ఇది యథార్థసిద్ధి.

కొండఱకు ప్రాచీనవిజ్ఞాన మనినంతనే రోత. సవీనవిజ్ఞాన మనినంతనే జోత. భక్తిపరవశులగు మఱి కొండఱకు ప్రాచీనవిజ్ఞానమునందలి అక్షరములు నూటికి సెలగు.

దినదినాభివృద్ధి చెందుచున్న సవీనవిజ్ఞానమును జూచి ప్రాచీనవిజ్ఞానమును స్థానీవులాకముగా రోయు వారి నిటు లడుగవలయును : నక్షత్రములు స్ఫటికము లనియు, భూమి అచల మనియు పిఠోగరస్ అనెనా, లేదా? కోపర్నికస్, గెలీలియో, న్యూటన్ ల సిద్ధాంతములకువెనుక, అనఁగా పదునాఱవ-పదునేడవ శతాబ్దాలవెనుక భూమి అచల మనియు, సూర్యచంద్ర నక్షత్రాదు లీ యచలము చుట్టును తిరుగుచున్న వనియు పాశ్చాత్యు లనుకొనుచుండిరా, లేదా? కెప్లర్ వెనుకటివారు గ్రహాదులకు సమదూరత్వమును, సమగమనత్వమును అంగీకరించిరా, లేదా? వేయేల? ఈ పాతిక

యేండ్లలోపల శబ్దకరంగము, వాయుకరంగము, హిమ మండలము మొదలగు నెన్నియో విషయములయెడల నెన్నియో పారపాటు లెందఱియో వచ్చెనా, లేదా? మార్కొనీ దవృప్తము కాదా? కెనెలీ హెలిసా యివ్లకు సుమా రిరునదినాలుకేండ్లకు వెనుక విద్యుత్పరిచాలకముగు నొక స్త్రవము కలదని ఊహించిన బాల్ఫోర్ బ్రవాద్లకు పేరున్నదా?

ఇక భక్తిశ్రద్ధలతో ప్రాచీనవిజ్ఞానమున అక్షర పూజ చేయువారల కొక విన్నపము : చంద్రకక్ష్య సూర్యకక్ష్యకు పైదను పురాణమతమును వరాహమిహిరారు లేల ఖండించిరి? ఆర్యభటటుండు భూమికి చలనము లేదని అనెనా, లేదా? ఆతని వ్యాఖ్యాత పృథూదకాచార్యుండు 'భూమి తిరుగు నను సిద్ధాంతమే శ్రేష్ఠ'మని అనెనా, లేదా? రాహువును గుఱించిన పురాణమతమును బృహజ్జాతకము తుత్తుని యలు చేయలేదా? ఈ శాస్త్రజ్ఞులకు పురాణముల యెడల మనకున్న భక్తిశ్రద్ధ లెక్కువా?

ప్రాచీన లసత్కవదులు కారు. 'నే నీ మహా పురుషు నెఱుంగుదును' ! 'తొంటి పెద్దలు మా కిటులు చెప్పిరి' 2 అని యిరీతిగా నందురు. వీరు వైదిక ఋషులు.

కన్ను, శాస్త్రము, నీరు, లేఖ్యము, గణితము ఈ యొదను జ్యోతిర్గణనమున కాధారములని కొందఱుందురు. వీరు పురాణములు చెప్పిన ఋషులు 3. వీరి కన్న యథార్థవక్త లుందురా? ఇక మనము మనీజ్ఞానమునుబట్టియు, ఓర్పునుబట్టియు వీరిని అర్థము చేసకొందుము. అది యటంబె.

1. వేదాహ మేతరు పురుషం మహాస్తవమ్.

2. 'ఇతి శుక్రము పూర్వేనామ్'

చూ. కూర్మపురాణము, వాయు పురాణము ౫3 వ అధ్యాయము.

ప్రాచీనవిజ్ఞానమున మునులనాటికే కొంత సంప్రదాయంతువు విచ్చిన్నమయిన దని అందఱకును తెలియును. 'వ్యాఖ్యానతో' విశేషప్రతిపత్తి ర్మహి సంచేహి దలక్షణమి' అను పరిభాషలోని సందేహ మి సంప్రదాయవిచ్చేద ప్రసూతమే. 'అకృతవ్యాసా' పరి భాష దీనికి దోహదము. కానియో 'వత్సారిశ్చజ్ఞే'

1. వాయు విష్ణు మత్స్య పురాణములు చాల ప్రాచీన పురాణములు.

2. ఆటల మైశ్వ యెత్తున వాయుసాంద్రత భూతలవాయుసాంద్రతలో మూడవ వంతు. ముప్పదిమైశ్వ యెత్తున రెండువేల వంతులలో నొక వంతు. ఇటులు మీడిమిది కేగినకొలదిని వాయువు తన అణుపరమాణువులకు సంఘటనము కలుగనంతగా పలుచబడును. ఈ యణువులు కొన్ని పదివేలమైశ్వ వఱకు మైశ్వగిని వాయువునుండి తప్పించుకొనిపోగలిగినయెడల మహాసూర్యునిన గలిసిపోవచ్చును. కాని భూమ్యాకర్షణమువలన మరల గ్రిందికే రావలసి యుండును. అని నవీనవైజ్ఞానికుల మతము.

ముప్పదిమైశ్వ యెత్తునఁగూడ నాలుగువందల మైశ్వ వఱకు పీచు గాడ్చు కానబడెనని ఆతిసవీనుల మతము.

3. సహస్ర మనూచ్య స్వర్గకామస్య సహస్రా శ్వినే వా ఇతః స్వర్గో లోకః స్వర్గలోకస్య సమస్తైః సంపత్తైః సంగతైః. 2. అధ్యా. 2. ఖండ. భాష్యం:—ప్రబలోఽశ్వినీ వీక్షే నాహ్నాయావంతి యోజనాని గచ్ఛతి తావద్యోజనపరిమితో దేశ ఆశ్వినః. సచ సహస్రసంఖ్యయా గుణితః సహస్రాశ్వినీ 'అశ్వ వైశ్వికాహ గమ్య' ఇతి పాణినీయముత్రా దాశ్వినశ్చేద్య సిప్పత్తి. ఇతో భూలోకా దారభ్య సహస్రాశ్వినీః ఊర్ధ్వదేశే స్వర్గో లోకో వర్తతే. అతః సహస్రసంఖ్యా స్వర్గలోకస్య సమస్తైః ప్రాప్తైః భితి. ప్రాప్తస్య సంపత్తైః స్వాక్షేపిత సర్వభోగ్యవస్తుసంపాదనాయ భవతి. సంపన్నస్యచ సంగతైః మహతా మింద్రాది జ్ఞవానాం ప్రీతిపూర్వకసంబంధాయ భవతి.

త్యాదుల కొకనోటనే యిన్ని భిన్నభిన్న వ్యాఖ్యానము లెటులు? కావున అల్పవిద్య కలవాడు తనను గొట్ట వచ్చునున్నాడని వేదము జంకునని పురాణములు హెచ్చరించును. అర్థము తెలియక వేదపారాయణము చేయవారిని బరువుమోయు ఎద్దు అని వేదమే కానించును. ఏమి గతి? ఆచార్యులనడుము గిత్తల కాళ్లు నలుగుటయే గతియూ? ఇంక నీ అన్యోన్యవాద్రయమును పాక్షకుల యెదుట నిడి ప్రకృతమునకు వత్తును.

వాయువు

పాత పురాణములలో వాయువు లేదు. అన వాము, ప్రవహము, అనువహము, లేక ఉద్యవహము, సంవహము, వివహము, పరావహము, పరివహము.

భూమి మొదలకొని మేఘమండలమువఱకును ఆవహవాయువు. మేఘమండలము మొదలకొని సూర్య మండలమువఱకును ప్రవహవాయువు. అటనుండి చంద్ర మండలమువఱకును అనువహవాయువు, లేక ఉద్యవహ వాయువు. అటుపైని నక్షత్రమండలమువఱకును సంవహ వాయువు. అటుతరువాత గ్రహమండలమువఱకును వివహవాయువు. పైని సప్త మండలమువఱకును పరా వహవాయువు. తరువాత ధ్రువమండలమువఱకును పరి వహవాయువు.

పైఁజెప్పిన ఏడు వాయువులలో ఆవహప్రవహ ములకు రెంటిని మాత్రమే సిద్ధాంతగ్రంథములు గ్రహించెను. అందును ప్రవహవాయువు నంగీకరించె నన్న మాటయేకాని అది అంగీకరింపని చందమే. కావున జ్యోతిశ్శాస్త్రము శేషవాయు విషయమున మూక మనియే చెప్పవచ్చును. 2

మఱియొకటి. ఆవహవాయుప్రసార మున్నంత వఱకును అంతరిక్షము. ఈ యంతరిక్షముమీఁద స్వర్గము, లేక ద్యౌః. వేదమున మూడు లోక ముల ముచ్చట కలదు. ఒకటి-భృగిని, రెండు-అంత రిక్షము, మూడు-స్వర్గము. గుప్తమెక్కి వేయిదినము లలో స్వర్గమున కేగవచ్చు నని ఐతరేయ బ్రాహ్మ ణము3. మేరు శృంగమున స్వర్గము. అది మనకు ఎను బది నాలుగు వేల యోజనముల దవున అని బహుపురాణ

సాధారణము. సూర్యునకుఁ జైని చంద్రుఁడును, చంద్రునికిఁజైని నక్షత్రములును, నక్షత్రములకుఁజైని బుధుఁడును, బుధునకుఁజైని శుక్రుఁడును, శుక్రునకుఁజైని

బుజుఁడును, బుజునికిఁజైని గురుఁడును, గురునకుఁజైని శనియుఁ గలరని సర్వపురాణసామాన్యము.

సూర్యునిమీఁదనే చంద్రుఁడు కలఁడని తైత్తిరీయ సంహితలోఁ గలదు 1. జ్యోతిర్సిద్ధాంత మీ చంద్రుని సూర్యునికిందకి దింపెను.

1. 'తృతీయస్యా మితో దివి సోమ ఆసీత్'. (తై. బ్రాహ్మణ. 3-౨-౧)

2. 'యజ్ఞ మునకుఁగాను వేదము. యజ్ఞము కాలాక్షేపము. జ్యోతిశ్శాస్త్రము కాలాదిబోధకము. కావున నిది వేదమున కంగము' అని భాస్కరుఁడు.

3. చూ. ౧-౨౪ మొ.

4. చూ. ౧-౪౪ మొ.

5. చూ. ౨.

6. ఋగ్వేద ౧-౧౬౪ వ నూక్తమున 'సప్త రశ్మి' అను పద మొకటి కలదు. దీనికి సప్తగ్రహము లని శ్రీ సామశ్రమిపండితు లర్థము చెప్పిరి:— రశ్మి లీ యేడింటి నంటి రవిదేవ లాగును. రశ్మి- 'అశా' వ్యాప్తా. పృథివిగూడ నొక గ్రహమే. ఇవి ఆకృప్తములై స్వస్వకత్వ్యులఁ దిరుగుచున్న వని కొందఱు దీని నిటులు ఖండించిరి పృథివి తిరుగునా? అటు లగుచో 'ఆకాశము నిశ్చలము, పృథివి నిశ్చలము, కొండలన్నియు నిశ్చలము, విశ్వము లన్నియు నిశ్చలము' అని ఋగ్వేదమున ౧౦-౧౭౩ లేదా: " అని.

అస లివట నీ నూక్తములు చల-అచల-ఆకర్షణ సిద్ధాంతములకు ప్రవర్తింపలేదు. 'ధ్యానం వాచిత్రా ద్భూమౌ ధ్యాయతీవ పృథివీ ధ్యాయతీ వాంతరీక్షం ధ్యాయతీవ ద్యౌః' (ఛాందోగ్య. ౭-౫-౧) ఇత్యాదు లెటు లున్నేమిటో అవియు నటులే గమ్యాత్పేక్షలు. చిక్కపెట్టు వేదమున కర్థము తెలిసికొనుటకు ఛాందోగ్యము విజ్ఞానము కావలయు ననున— 'విజ్ఞానేన ఋగ్వేదం వివానాతి.'

7. మత్స్య కూర్మలింగ భారత భాగవతములు.

సూర్యుఁడు

వేదమునందలి సూర్యుఁడు అగ్ని మండలముగను, జ్యోతిర్మండలముగను గనుపించును.

వేదము జ్యోతిశ్శాస్త్రము కాదు. ఆ కాలము నందు ప్రచలితములగు జ్యోతిర్సిద్ధాంతముల నవలంబించిన విషయము లం దుండవచ్చును. వాటి సిద్ధాంతములు మనకుఁ దెలియవు. ఇటీవలి జ్యోతిషము, అనగా వేదాంగజ్యోతిషము మొదలగునది వేదమున కంగము 2.

వేదమున సూర్యులకు సంబంధించిన నూక్తములు పెక్కులు కలవు. వానిలోఁ గొన్ని స్వభావోక్తులు 3. కొన్ని రూపకాతికయోక్తులు 4. కొన్ని రూపకములు 5. కొన్ని ఉపమలు.

కొందఱుకొందఱు విద్వాంసులు—కొందఁడేమికి అంద అన్నను అతిశయోక్తి కాదు—ఇందలి పదములను మెడ విఱచి వానిచేతఁ దమ కనుజూలముగు అర్థము చెప్పించిరి. ఇది తప్పనిసరికలె నున్నది. ఈ సంగతి అందఱుకును దెలిసిన రహస్యము 6.

వేదమున మొదటమొదట నాదిత్యు లాఱుగురు. (చూ. ఋక్ ౨. ౨౭.) పిమ్మట వేడుగురు, తైత్తిరీయ సంహితలో నొకచో నెనమిండు. అందే వే టొకచో పన్నిద్దఱు. వీరు ప్రజాపతికిఁ గొడుగులు.

ఉపాధి భేదముచేఁగాని యీ సంఖ్యాభేదిమున కేకవాక్యత కలుగదుగదా. శతపథబ్రాహ్మణ మా పనియే చేసెను. అది పండ్రెండు మాసములను బన్నిద్దఱు సూర్యులనుగా నిరూపించెను. తరువాతఁ గొన్ని పురాణములు ద్వాదశాదిత్యులను 7 స్థిరపఱచెను. మాసభేదముచే నానుభేదముని కొన్ని వ్యాక

రింగును, కూర్మపురాణ మియెడ 1 విశేషముగా చూడదగినది. వాయుపురాణము కాబోలు ననుపాత మిటులు చెప్పచున్నది. మాఘ-౫. ఘాల్మన, చైత్ర-2. వైశాఖ-౮. జ్యేష్ఠ-౯. ఆషాఢ-౧౦. శ్రావణ-౧౦. భాద్ర-౧౦. ఆశ్విన-౯. కార్తిక-౮. మార్గ-2. పుష్య-౬.

ఇదే నీ పాత పురాణములను విడిచి శాస్త్ర మేమి చెప్పినో చూతము.

1. 'వసంతే గ్రీష్మకేచైవ పక్షి స్స తపతి ప్రభుః శరద్యపి చ వర్షాను చతుర్విః సంప్రవర్తితే' మేమనె శిశిరే చైవ హిమ మత్యుజతితే, వరుణో మాఘమాసేతు నూర్యః పూషతు స్థాల్మనే చైత్రే మాసే స దేవేశో ధాతా వైశాఖతాపనః జ్యేష్ఠే మాసే భవేదింద్ర ఆషాఢే తపతే రవిః వివస్వాన్ శ్రావణే మాసే ప్రాప్తపద్యాం భగఃస్మృతః పర్వత్యశ్చాశ్వినే మాసే కార్తికే మాసే భాస్కరః మార్గశిరే భవే నీతితః పాషే విష్ణు స్సనాతనః పంచరశ్మిసమాసాణి వరుణ స్సార్కకర్మణి పక్షి స్సహస్రైః పూషతు దేవేశ స్సప్తభి స్రథా ధాతా ౭ పృథి స్సహస్రై స్తు నవభి శ్చ శతశ్రతుః వివస్వాన్ దశభిః పాతి పా త్యేకాదశభి ర్ముగః సప్తభి ప్రపతే మిత్ర స్సప్తా చైవాప్తభి స్తేత్ ఆశ్వినా దశభిః పాతి పర్వత్యో నవభి స్రథా పక్షి రశ్మిసహస్రై స్తు విష్ణు ప్రపతి విశ్వధృక్.' (కూర్మ పురాణ. ౮3 అధ్యాయ)

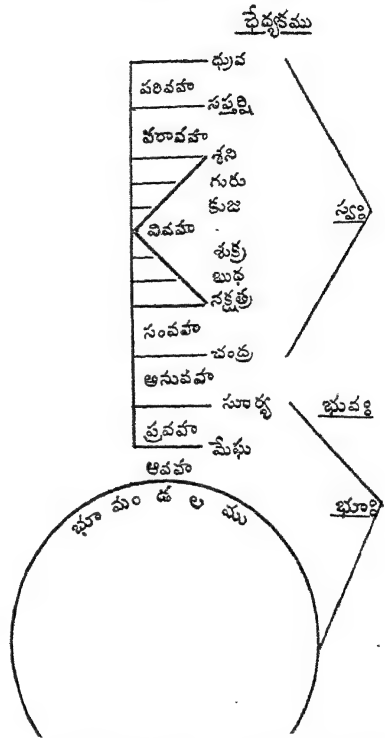
2. తామస కీలకసంజ్ఞా రాహసుతాః శతవస్త్రయస్త్రైశ్చేత్.

3. ఆదిత్యచారాధ్యాయము చూచునది.

4. కూర్మ-౮౨ అధ్యాయము.

5. ఋగ్వేదకాలమున గురుశుక్రల యెడల సందియము లేదుకాని శనిబుధులగళగ్రహముల యెటుక యెడల నందఱును సందియముకలదు. ౧-౧౦౫-౧౦ వ ఋక్కులో 'పశ్య ఉక్షణి' అని ఉన్నది. దీనికి 'ఇంద్ర వరుణాగ్నిత్యం నవిత లనికాని, అగ్ని వాయు నూర్యచంద్రవిద్యుత్తులనికాని అర్థము' అని సాయణుడు. 'పంచగ్రహములే' యని బాలకృష్ణ దీక్షితులు. 'ఈ విధు తారా గ్రహములను నాటికి దెలిసియుండవచ్చు'నని బాంగుగాధర తిలకుగా రనుమానించుచున్నారు. చూ. ఓరియన్-౧౧౬౨ వ పుట.

'సూర్యుని శరీరము నిర్మలము. బింబము అ. కము. కిరణములు స్పష్టములు, నిర్మలములు, దీర్ఘములు

సూర్యబింబమున మచ్చలు పుట్టును 2, ఒకా నొకపుడు నూర్యకాంతి వికృతముగును 3 అని వరాహమిహిర ఉదేశును. వరాహమిహిరునిది సాంత కవి త్వము కాదు. ప్రాచీనసిద్ధాంతముల నతః దొకచో గూర్చెను.

కిరణములు

జేడమునం ద చట న చట సూర్యకిరణము లేడనియు, సహస్రమునియుఁ గలదు. ఈ సప్తరశ్మయే సప్తాస్యండు. వర్ణ భేదముచే సప్తరశ్మయను పేరని కొందఱు అూహించిరి.

పురాణ మియెడ కిరణములకును సుషుమ్న (స్థు)-హరికేళ-విశ్వకర్మ-విశ్వేశ్వర-సంయద్యు - అర్వా వను-స్వర్ 4 అని పేరుపెట్టి వీనివలన గ్రహముగా చంద్ర నక్షత్ర బుధ శుక్ర 5 మంగళ బృహస్పతి

కనులు పుట్టులగుచునని విపులీకరించెను. ఈ యేడును గాక అను యను మఱియొక రశ్మి కలదని మఱియొకచో గలదు.

సూర్యుడు సహస్రాంశుడుగా సర్వవేదపురాణ విదితుడు. అతని కిరణము లగ్నితో సమాన మయిన వేడిమి కలదని పురాణములందున్నది.

1. రెండు కళ లంశంకా చంద్రుడు సూర్యుని జొచ్చి అను యను రశ్మియం దుండును. కాన ఆ తిథి కమావస్థ యని పేరు.

2. వాయు-౫౩ లింగ-౫౭, ౬౦. మఱియు 'తస్య రశ్మిసహస్రం శుశీత వర్ణోష్ణ నిద్రవమ్, తాసాం చతుర్థతా నాడ్యో వర్షస్తే చిత్రమార్తయః' అని కూర్మ మున ౪౩-౧౨. విశేషము.

3. ఆదిత్యస్య శుక్లం భా మైవర్ణయన్నీ లం పరః కృష్ణం తస్మాను. ౧. ౬. ౫.

4. తద్ధ్యేకాంతసహపాతదృప్తే దృష్ట్యే (మా. భాష్య.) ౧. ౬. ౫.

5. అసౌవా ఆదిత్యః పిఙ్గళో ఏవ శుక్ల ఏవ నీల ఏవ పీత ఏవ లోహితః. ౮-౬-౧.

6. విద్యు దళేనులు వేలువేలు. విద్యుత్తు మెఱుపు. అతని పిడుగు. ద్యుత-దీప్తా—విద్యుత్, అత-సంహతా—అతని.

వేదములం దళేనా యను పదము కలదు. విసరి వేయదగు రాయి యని దాని యర్థము. ఇంద్రుని వజ్రము రాయిగాని, యనుముగాని అయియుండు నని వేదవ్యాఖ్యాతలు. 'అశ్మయం వా ఆయం వా' చూ. వాయువు. ౩౯-౫౧.

ఇటులే విద్యుద్బంధర్వవగరుములు వేలు. గంధర్వ నగరము మేరుజ్యోతి కావచ్చునని కొందఱ ఊహ. (Polar lights) నిరక్షుత్పత్తమునకు ఉత్తరదక్షిణ ముల ౨౪-౨౫ అంశల నడిమి ప్రదేశమున మాత్రమే అర్ధరా కనబడదు. మిగిలిన చోటలం దెల్ల గనఁ బడును. కావున గంధర్వనగరము అర్ధరా కావచ్చునని మైయూహకు కారణము. ఇది శోధనకు విషయము.

7. శ్రీపతి చూచునది.

రంగు

సూర్యుని దీప్తి తెలుపనియు, కారు నలు పనియు ఛాందోగ్యము. ౩ కన్ను న్రుద్ధి చూచు వాని కీ కారు నల్లఁదనము కానిపించు నని శంకరులు. ఛాందోగ్యమునందే యింకొకచో సూర్యుడు పింగళుఁ డనియు, నీలఁ డనియు, బీతుఁ డనియు, లోహితుఁ డనియుఁ గలదు.

సూర్యుని రంగు వసంతమునందు కపిలముగను, గ్రీష్మమునందు కాంచనోపముగను, వర్షర్తు నందు శ్వేతముగను, శరదృతువునందు పాంశరముగను, హేమంతమునందు తామ్రముగను, శిశిరమునందు లోహి తముగను ఉండునని మత్స్యకూర్మములు వివరించు చున్నవి.

విద్యుత్తు

వేదములందును, పురాణములందును విద్యుత్తు లును, తటిత్తులును అసలు మెఱుపులకన్న నెక్కుడుగా మెఱయునుగాని వీని కారణ మెఱుంగుటకు మనము జ్యోతిశ్శాస్త్రమునే ఆశ్రయింపవలయును.

సముద్రమున బడబాగ్ని యున్నది. దానినుండి పొగ లెగయును. వాయువు వానిపయికి గొంపోయి అటునిటు చెదరఁగొట్టును. అంత నవి సూర్యకిరణము లచే ద ప్తమగును. అపు డవి స్ఫులింగములఁ గ్రహ్నును. అవియే మెఱుపులు. ఈ వైద్యుతతేజ మకస్మాత్తుగా మృత్తికాదులతోఁ గలియును. అపు డసకూలప్రతికూల వాయువుల యనుూత ప్రతికూలతములజేసి యాకాశ మున సురగాడ్చువలె గీత్రనఁ దిరుగుచుండును. ఆకాల వర్ష ములలో నవి క్రిందఁ బడును. ధూళి వానకారనఁ బయి కెగయదుకావున అశనిపాతము కాదు. విద్యుత్తు ముత్తెగ. ఒకటి పార్థివము. రెండు జలియము. మూడు తైజసము. 7

మెఱుపుల రంగులు

సూర్యకిరణములకువలెనే మెఱుపులకును చాల రంగులు కలవు. కపిలవన్నె, లేక గోరోజునపు వన్నె,

కారుటెలుపు, పసుపుటెలుపు రంగులును, మఱియుఁ గొన్నిరంగులును అచటనచట జూపట్టును. భాస్కరుఁడు ఈ విద్యుల్లోకమునగూర్చి యిటులు చెప్పెను:

“భూమే రృషి ద్వాదశ యోజనాని
భూవాయు రత్రాంబుద విద్యుదాద్యమ్.”

1. ‘ఏహపుత్రస్య విదమ క్షృతస్ర విద్యుతః కపి లాతిరక్త పీత సిత వర్ణః’ (౧-౧౫-౧౩౪) అని ౧౮౮౨ వ సాలన అచ్చుపడిన తెలుగు లిపి విష్ణు పురాణము, ‘వాతాయ కపిలా విద్యు దాతపా యాతి లోహితా, పీతా వర్ణాయ విశ్లేయా దుర్భితాయ సితా భవే దితి జ్యోతిశ్శాస్త్రప్రసిద్ధా’ అని శ్రీధరవ్యాఖ్య, గోరఖోపూర్ నూతన ముద్రణమున ‘ఏహపుత్రస్య విదమ క్షృతస్ర విద్యుతః స్మృతాః’ అని మాత్రమే యున్నది.

వెనుకటి తెలుగులిపి పాఠము తప్పని దాని మొగముమీఁదనే వ్రాసియున్నది. గోరఖోపూర్ ముద్రణమున శోధకులు కొఱవోలు ‘వాతాయ’ అను శ్లోకమును విశేషప్రతిపత్తికి క్రింద నుదాహరించిరి.

విష్ణు పురాణమును తెలిగించిన వెన్నెలకంటి సూరన ‘ఏహపుత్రునకుఁ బగునలువురు మనువులు పుట్టిరి’ అనియే వ్రాసెను. (మా. ౨ అ. ౨౭౬.) అం దీ విద్యుత్తులుగాని, కపిలాద్యవ్యుతరముగాని లేదు.

‘చతుర్థి సంప్రదానే’ అను సూత్రముక్రింద ‘ఉత్పాతేన జ్ఞాప్యమానే’ అను వార్తికమున ‘వాతాయ

భూమికః తై ని పండ్రెండు యోజనములవఱకును భూవాయువు కలదు. అనఁగా ప్రపహము. ఈ ప్రపహ రాజ్యమున మేఘములు, విద్యుత్తులు, ఉల్కలు మొదలగునవి కలవు.

యోజన మామడ యగుచోఁ బండ్రెండు దామడలు తొంబదియాలు మెగు.

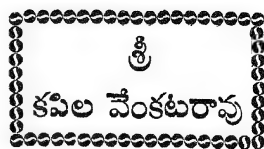
పదునొకండవ శతాబ్దిని అశేవియాదేశపు జ్యోతిషులు గోధూనినిబట్టి తక్కుకట్టి ఏబదియేడున్నర మెళ్ళవేని ఈ విద్యుత్ ప్రక మున్నదని చెప్పిరి.

నవీన వైజ్ఞానికులు విద్యున్మండలము ఏబది యాటుబావుమెళ్ళయెత్తున నారంభమై నూలు నేబది యాటుమెళ్ళ యెత్తునకుఁ బైఁగా దాఁటిపోవుచున్నదని చెప్పుచున్నారు. యంత్రసాహాయ్యము లేని వెనుకటి దినములలో భరతఖండమువారును, అరబ్బులును ఇటు లూహించిన ఊహ నుమాదుగా సరిపోవుట మన కాశ్చర్యము కలిగింపకమానదు.

కపిలా విద్యు దాతపా యాతిలోహినీ, పీతా భవతి సస్యాను దుర్భితాయ సితా భవేత్’ అని మహా భాష్యము (Kielhorn Edition). ‘కృష్ణా సర్వ వినాశాయ’ అని నిర్ణయసాగరముద్రణము. దీనినిబట్టి చూడఁగా కాత్యాయన పరాశరులకుముందే వైశిష్టిన రంగులు జ్యోతిశ్శాస్త్రప్రసిద్ధము లయియున్నవని మన మాహింతుకొనవచ్చును.

బొంబాయి కెలాసము

బొం బొంబాయి కెలాసమునకు బోవలయు నని
తెలిసినవారాజునకు గోరిక గల్గినది. కుల
గురువైన వసిష్ఠభగవానునితో నాతడు —

‘నా కీదేహముతోడన *

నాకము సననగు మఖం బొనర్చు’ డనగా

(మహాబుష్పి)

‘నీ కీదేహముతోడను

నాకమునకు నేగరాదు నరవరోయనడున్ —

మహారాజు గురువుత్తొలస రావించి వారికి
గూడ తన కోర్కెను చెప్పెను. వారు నంగీకరించరైరి.
మహారాజునకు గోపమువచ్చి ‘మాయంటిసామ్మ తిందురే
గాని మా కింతమాత్ర ముపకారము చేయబో’రని
యెత్తిపొడువగా వా రాగ్రహించి ‘చండాలడవు
గ’మ్మని శపించిరి. మహారాజున ‘కమంగళకాశ న్నిభ
గాత్రము’ వచ్చి, యాత డొక ‘పెనుమెలయగు నీతి
ప్రేతిక’ మొలకు జుట్టి, యెర్రనిపాత్ర యొకటి బట్టి,
‘యయోమయభూవలతోను, చెదరిన కేశములతోను,
నినుపచుట్టువైచిన చేతి కర్రతో’ వికృతముగా దిరుగుట
మొదలుపెట్టెను. ఆతడు పదపడి విశ్వామిత్రు నాత్ర
యించగా, వసిష్ఠుని కెప్పుడును ప్రతికషీయగు నా
విశ్వామిత్రుడు రాజుకోరికను దీర్చెదనని బాసచేసి
యందులకై యొక యజ్ఞమును దిలపెట్టి యొక్క
డెక్కడి మునులను ఆహ్వానిం చెను. వా రిటువంటి
విషయములు ‘విన నివి యెంతయు జిత్రము’లని
చెప్పుచు తాము రా మునరి. ప్రాంతీయులను కూడగట్టు
కొని విశ్వామిత్రుడు యజ్ఞము సాగించి సురులను హవి

ర్భాగములకు విలవగా వారు ‘ధూరిష్వరముల’తో
రామని చెప్పివైచిరి. విశ్వామిత్రుడు తన తపోబలము
చేత ‘సెట్లో మహారాజును శరీరముతోనే దివికి బంపెను.
కాని కాచుకొనియుండి యింద్రుడు ‘పో, చండాల’
యనుచు నాతనిని బడ్రోసెను. అప్పుడు విశ్వా
మిత్రుడు వేరొక స్తంభిచేసి యందలి స్వర్గములో రాజు
నకు దావల మేర్పరచెను.

బొంబాయి కెలాసమునకు బోవుటయే మానవునికి
నిజమైన ముక్తి యని సిద్ధులయొక్క మతము.

జీవుడు చేయు కర్మ జీవుని బంధించి బాధించు.
ననియు, కర్మరాహిత్య మగునందాక జీవుడు పుట్టుచు
చచ్చుచు నుండవలసినదే యనియు మన మతకర్తలం
నిపక్కగా చెప్పివైచినారు.

మరి సిద్ధుల మత మేదనగా, జీవునికి జీవించుట
యన్నది యొక ధర్మము. జీవనము చేయుటను ప్రతి
జీవునికి నొక వాహనము, అనగా దేహము కావల
యును. ఒకనొక దేహములో జీవనము చేయుచు
నుండియుండి జీవుడు స్వధర్మనోష్ఠములన మరొక
వాహనము నాశ్రయించుకొని మనుపటివాహనమును
త్యజించినైచును. అట్లు త్యజించుటయే మరణము.

ఒక తనవులో నున్న జీవు డా తనువును విడిచి
పెట్టుకండ నున్నయెడల నింక చావన్నది యుండదు.
చావు లేనిచో నింకొక పుట్టుకయు నుండదు. ‘పున రపి
మరణం, పునరపి జననం, పున రపి జననీజకరే శయన’
మృత్యు నుడిగండ మంతటితో నాగిపోవును. కనుక
ముందు మృత్యువును జయించవలెను.

ఇందులకు రెండు తెన్ను లున్నవి. జీవుడు దేహ
ములో కలకాల ముండిపోవచ్చును; లేదా యా దేహము

* భాస్కర రామాయణము.

నాతడు మార్చి చేసి తీపునికి దేహమునకు గల భేదములను తొలగించివైచి, దేహమునకు సహజములైన బంధములను నశింపజేసి, మారురూపమైన యా దేహముతోనే బ్రహ్మాండములో లీనమైపోవచ్చును. దేహి, దేహము, ప్రాణము, అన్నము, ఆత్మ, ప్రకృతి—ఇవి వాస్తవముగా వేరువేరు కావు. పరమతత్వములో నివి యొక్కచే పదార్థము. అదియే 'సత్యం జ్ఞాన మనంతం నిత్య మనా కాళం' పరమాకాళమ్—ఏకైకమై సర్వవ్యాపకమై యాదిమధ్యాంతము లెరుగని పరాశక్తి యది. దానికి మాయయొక్క సంయోగము వచ్చినప్పుడు బ్రహ్మాండము పుట్టినది. మాయ మాడు రీతులు—శుద్ధముకాని మాయ, శుద్ధమైనమాయ, మహామాయ. శుద్ధముకాని మాయవలన పాంచభౌతికమైన దేహ మేర్పడుచున్నది. మలిన్యములను తొలగించినప్పుడు దేహము శుద్ధమాయాతత్వములోనికి మారును. ఇంకను సాధించినయెడల నది మహామాయా రూపములోనికి మారగలదు. అనగా దేహము స్థూల రూపములోనుండి సూక్ష్మరూపములోనికి, నదుండి యతినూత్నరూపములోనికి పరిణామము చెందును.

పూర్వజన్మపుణ్యముకారణముగ గొందరికి ముక్తి పైని వాంఛగలిగి తిప్పలుబడుచున్నంతలో నట్టివారి నుద్ధరించుట కైలప్పుడును గనిపెట్టుకొనియుండు గురువులు వారిని చేపట్టెదరు. శిష్యుడు గురుకృపవలన సాధకుడగును.

సాధన యెంతకాలము పట్టునో ఎవరికి చెలియును? సాధన పూర్తికాకపూర్వమే యా సాధకుడు మరణించవచ్చును. మరణించుటతోడనే మరియొక జన్మ మాడేకవచ్చును. క్రొత్తజన్మముతో సంసారయాత్ర మరల మొదటినుండియు సారంభమై, వెనుకజన్మలో చేసిన సాధనయొక్క వాసనమాత్రమే మిగిలియుండి, జీవుడు తిరిగియు సాధన ప్రారంభించవలయును. అట్లుకాకుండ ఈజన్మముందే ముందుగా దేహమును శోధించి నీరోగముగా జేసి, మరణమును కొంతకాలమువరకు నెట్టిచేసినయెడల సాధన యెంతకాలమైనను చేయవచ్చును.

కావున సాధకుడు ముందుగా దేహదార్ధ్యమును సాధించును. అది రసాయనసేవమువలన లభించగలదు.

రసవాదమునందు ప్రవీణులైనవారును సిద్ధులే. వారు రసవాదసిద్ధులు. వీరి దొక ప్రత్యేకసంప్రదాయమై, వీరి యుద్ధంత మొక మహాగ్రంథముగను. పాదరసమును శుద్ధిచేసి దానితో గంధకమో, యుద్ధకమో కాస్త్రరీతిని మేళవించి చేసిన రసద్రవ్యమువలన మానవదేహమునకు రోగరాహిత్యమును, వజ్రకాఠిన్యమును, నపారబలమును చేకూరగలవట. 'రసవాదముడు చేసినవాడు వైద్యుడగు'నని యొక సామెత యున్నది. రసవాదులాయుర్వేదమునకు మహిమాన్వితములైన యామగములను సంపాదించిపెట్టిరి. అదికాక దేహిమైద్యమునందు సిద్ధులగునని ప్రత్యేకమార్గ మున్నదికదా.

జబ్బుల కామగముల నిమిత్తము కాకుండ కొన్ని శక్తులు కాంతీంచినవారకూడ రసవాదములోనికి దిగవచ్చును. ఘటికాసిద్ధులనబడునవి హస్తగత మొనర్చుకొని వారు వాయుగమము మొదలైనవి సాధించెదరు. వీరుగల వీరాస్వామయ్యగారి 'కాశీయాత్రచరిత్ర'లో 'తామ జాంగీర్, లేక జాంగరాబాదు అనెడు బట్టిప్రాంతములో నివసించు నొక గోసాయిని గూర్చి చెప్పెను నాతడు గులికాసిద్ధిని గలిగినవాడని తామ విన్నట్లు వ్రాసివారు. ఏ జోలికి బోని ప్రహరణ్ముని కన్నిపాట్లు తెచ్చిపెట్టిన పాదలేపముకూడ నిటువంటి సిద్ధియే యవచ్చును.

మందులకు కాకుండ, మహిమలకు కాకుండ మరియింకొక యరమునకైకూడ రసవాద మధ్యస్థించవచ్చును. అదేదనగా, బంగారము చేయుట. జబ్బు సంపాదించుకొరకు పడవలసిన పాట్లు తిప్పలుటగాను త్సుద్రలోహములను బంగారముచేయు విద్యకొరకై యెందరో యెన్నెన్ని తిప్పలూ బడిరి. నిజముగా నామస్మృత మందే భక్తి గలిగి కొంతకాల మేకాగ్రచిత్తముతో సాధనచేయవలసియుండుటచేత నంతకాలము జరుగు బాటునకై కూడ బంగార మావశ్యకము. కేవల మైహిక చింత తప్పలేని మనస్సులు కొందరుకూడ బంగారమును చేయు విద్య గోరవచ్చును. ఇన్నివిధముల వారుండగా రసవాదవిద్యకు వ్యాప్తి యెందులకుండదు? అది యన్ని దేశములలోను, అన్నికాలములలోను వ్యాపించియున్నది. నాగరికత యున్న వసుకొన్న దేశముల

లోనే యా వాగరికత హెచ్చుచున్న కొలదియు నీ విద్యయు బెరుగుచుండెను. అందుండియే రసాయన శాస్త్రము పుట్టిినది.

రసశాస్త్రరీతినిగాక సాధకుడు యోగముమూలమునగూడ తాను గోరిన సిద్ధిని పొందవచ్చును. ఇది హఠయోగముతో మొదలై రాజయోగముతో నంత మగును. ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానము లనబడు పంచప్రాణములను సాధకుడు తనకు వశములుగా జేసుకొన్నయెడల, మూలాధారాదిపట్టుకములను భేదించి, కుండలీని సహస్రారము జేరినయెడల నాతని కన్ని సిద్ధులును చేకూరును. సమానవాయువును జయించినవాడు కాంతివంతుడై, దూర్వక్రవణశక్తిని బొందును. ఉదాన వాయువును జయించినవాడు నీటియందు మునుగడు. ముండ్లు, రాలు వానికి గ్రుచ్చుకొనవు. కత్తుల మొనలపైని, నిప్పులగుండముపైని వాడు నుడువుగా నడచి పోగలడు. మరియు వాడు స్వచ్ఛందమరణమునుకూడ పొందగలడు. ఇట్టి సిద్ధులకు ముందు ప్రాణాయామాదులతో కూడిన కఠినసాధన మవసరము.

కొందరి కన్ని సిద్ధులును జన్మచేతనే సిద్ధించునట. కపిలమహాముని జన్మసిద్ధుడు. కొందరి కామధములవలన, కొందరికి మంత్రమహిమవల్లను, కొందరికి తపస్సువలనను, నింకను గొందరికి సమాధికల్లను సిద్ధులు లభించును. ప్రతిమార్గములోను గొంతసాధన యవసరము. సాధనవలన నొక్కొక్కమెట్టై యెక్కి సాధకుడు తుదకు ఘోరము నందుకొనును. పరమసిద్ధుడైన గురువు కరుణించినయెడల నన్నిమెట్లు లేకుండ శిష్యుడు సిద్ధి పొందగలడు.

సాధకు జేదో యొక పంఖ ననుసరించి ముందుగా స్థూలదేహమును స్వాధీన పరచుకొనవలెను. అతడు యమనియమాదులవలన దేహమును శోధించవలెను. ఆహారవిషయములలో నాత డతి జాగరూకుడై యుండవలెను. ఒక మార్గమువారు గోక్షీరములనుమాత్రమే యెక్కువ యుపయోగించెదరు. ఆ

గోవునకు మేత ప్రత్యేకముగా నేకరించబడవలెను. జనులచే త్రొక్కిబడనిది, మలినోదకములచే దడుపబడనిది, స్వభావాదులకు గడుదూరమున నుండునది యైన ప్రదేశమునందు బెరుగు పచ్చిగడ్డి, మంచినదార్థములను మేయు మేక యిచ్చు పాలు మొదలైనవి పెట్టి యా గోవును మేపవలెను. అట్టి గోవుపాలు సాత్వికగుణ వర్ధకమట. అపరిశుద్ధ నూయారూపమై, స్థూలాకృతిని గలిగియున్న దేహములలో క్రమముగా మార్పువచ్చి యది శుద్ధనూయారూప ముంది, మాతృకృతినిజెందును. మాతృకదేహము చూచుటకు సామాన్య స్థూలదేహము వలెనే కావచ్చునను, అది స్థూలదేహముమాత్రము కాదు. అది శీతోష్ణములకు లోనుగాదు. కత్తిపెట్టి నరికిన గాయము కాదు. నిప్పుపెట్టికాల్చిన నది కాలదు. ఆకారము కలిగియుండునేగాని దానికి ఘనత్వము లేదు.

ఈ స్థితిలోనికి సాధకుడు వచ్చినయెడల నది జీవస్కృతియని చెప్పబడును. అప్పటికే యాతని కితరసిద్ధులెన్నియో కరగతమైయుండును. జీవాత్మ పరమాత్మ తత్త్వమును సంపూర్ణముగా ననుభవపూర్వకముగ నెరిగినవాడగును.

జీవస్కృతిని మీరినది పరామత్తి. సాధకుడు మరియును సాధించి మాతృకశరీరము నతిమాతృకశరీరముగా మార్చివైచును. ఆ మార్పు నాతడు సాధించిన వెనుక నాత డేతనులుతోనె నను దానిని తెచ్చిపెట్టుకొనగలడు.

స్థూలశరీరమువలెనే యున్న మాతృకశరీరము మరియు మార్చునంది యతిమాతృకశరీర మైపవ్వ డది యాతనునుండి యెదుటివారి కన్నులకు కానరాకుండ బోవును. ఉన్నటు లుండి సిద్ధుడు మన కన్నులయెదుట నాకాళములలోని కెగసి యందు గలిసిపోవును. అదియే పరామత్తి; సిద్ధులకు వాస్తవమైన సిద్ధి.

సమాధినుండి లేచి మూడుదినములు జీవించి యుండి యేనుప్రభువు శిష్యులు చూచుచుండగ నాకాళములలోని కెగసి యదృశ్యుడైపోయెను.

తమిళకైవలసమయాచార్యులలో నొకరైన శ్రీ మాణిక్యవాచగరు శ్రీ నటరాజదేవాలయములో నెల్లరు

డి.డి.టి

అన్నింటికీ క్షేమకరము

కాని కీటకములు మాత్రము కాదు..

న్యూ సి డ్

నూటికి పది వంతులు డి.డి.టి కలిపిన పొదరు
గాయగి గారిచే తయారు చేయబడినది.

. DIK 6018 TEL.

★ జగద్విఖ్యాతమగు డి.డి.టి. ఔషధము.

★ హిందూదేశములో వాడుటకు ప్రత్యేకముగా తయారుచేయబడినది.

★ ఒకసారి తాకినచో కీటకములు చనిపోవును.

ఓడిల హిందూదేశములో దీర్ఘబాంధు.
ఎడవన అందు కంటెని లిమిటెడ్.

హౌటర్‌రొడ్డు,
చుర్రాసు.

జైహర వంశావళి. ఏ.ఎస్. డి.డి.టి. బి.డి.టి.
మహమ్మద్ రహిమ్ ఓరిరి,
88.8 అస్సాన్‌బాన్ రోడ్డు,
బెంగళూరు నగరం.

గాయగి ఇన్స్టిట్యూట్ లిమిటెడ్, నెల్లూరూర్, ఏకల్‌రోడ్డు, బెల్లూర్‌నగర్, బెంగళూరు.

A PINCH OF
"TILAK" BRAND
MISKY ASAFOETIDA.

IN
EVERY DISH
APPRECIATED
FLAVOUR

GOPALJI CHAMPSHI & Co
30 Govindappa Naick St.,
Madras.

ప్రసిద్ధికెక్కిన

తిలక్ మార్కు

మిస్కి యింగువనే వాడండి.

వాసనకున్నా, రుచికిన్ని

శ్రేష్ఠమయినది

న్నిచోట దొరుకును.

గోపాల్జీ చాంపీ అండ్ కంపెని

ఇంగువ, మర్చంటు,

80, గోవిందప్ప నాయక్ వీధి, మదరాసు.

హెడ్డాఫీసు :

బొంబాయి.

బ్రాంచి :

మధుర.

స్వర్ణోత్సవ -
ఆగమనసందర్భం

పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి
జీవమృతము

ఏబదియేండ్లుగా ప్రజాలోక
మునకు అమూల్య సేవజేయుచు,
ప్రజల ఆరోగ్యమును పెంపొం
దించుచు, అనంద సంతృప్తులను
కల్పించి, ప్రజాసేవరంజకమైన
దని జ్ఞేయించుటకు గర్వించు
చున్నాము.

ట నగర్... మద్రాసు.

చూచుచుండ నదృశ్యుడైపోయెను. మరియొక సమయా
చార్యుడైన సంబంధరుకూడ నీశ్వే దైవస్సన్నిధి నదృశ్యు
లైరి. నానక్కు గురుదేవుని యవతారసమాప్తి యైన
తర్వాత నాయనశరీరము మాకు కావలెనని హిందువు
లను, మాకు గావలెనని మహమ్మదీయులను తగవు
లాడుకొని, మరునాడు వచ్చి, పైనికప్పిన వస్త్రమును
తొలగించిచూడగా నందు శరీరము కానరాజేదట. క్రీ.
శ. ౧౮౨౩-౨౪ సంవత్సరముల నడుమ మద్రాసులో
జీవించియుండిన శ్రీ చిదంబర రామలింగస్వామిగారు
కశీబరమును భూమిపైని విడువకయే పరమపదించిరట.
వీరి యంత్యకాలమునందు నివసించిన ప్రదేశమున,
వీరి చచ్చటనుండి యాకాశములో లీనమై యా గృహ
మును నిప్పటికీ పూజార్చనలుగ నెంచి శిష్యులు
కొందరు కాపాడుచుందురట. వీరి శిష్యులకు శిష్యులైన
యొక తెలుగు బ్రాహ్మణునికి వీరి కేశోరూపదర్శనము
కూడ నెనదట.

కీ. శ. ౨ వ శతాబ్దినుండియు మన దేశములో
నీ సిద్ధు లుండినట్లు తెలియుచున్నది. వారు
నాధసిద్ధు లనబడువారు. వీరిలో ప్రముఖులు మత్స్యేంద్రు
డ్రుడున, గోరక్షుడును. వీరి సిద్ధులు కారనియు,
వీరికి విద్య నేర్పినది జాదవులమందలి వజ్రమానాది
పంథల ననుసరించుచుండిన సిద్ధులనియు గొందరి యభి
ప్రాయము.

బుద్ధుడు జీవించియుండగానే సంఘములు చెదరి
పోయి గుహ్యసమాజములు బయలుదేరి తంత్రసాధనలు
బలిసెను. అచిరకాలములో బుద్ధవ్యోధిని బడయుటకై
తంత్రవిద్య యవలంబింపబడెను. అది జాదవులమందలి
ముఖ్యనాత్రములకే యెసరుపెట్ట నారంభించెను. చైతన్య

* తంత్రవిద్య, విశేషించి శక్తిపూజ దక్షిణము
నుండి యుత్తరమునకు బోయినదని కీ. శే. విశ్వదాత
కా. నాగేశ్వరరావుగారి యభిప్రాయము. ఆంధ్రవిజ్ఞాన
సర్వస్వములోని 'అనాచారము' అను వీరి యమాల్య
రచన చూడడు.

ములు కట్టి, సంఘములు పెట్టినంతనాత్రమున బ్రయో
జనము లేదనియు, శీల మెట్లున్నను నెట్టిభయము
లేదనియు చాటుచుండుటవల్ల నీ త్రాత్రవార్తయు దుశ్శీ
లరకు, దుశ్శాస్త్రులకు పట్టుగొమ్మ అయ్యెను.

నాధసిద్ధులు తొమ్మిండుగురు జాధుల
యొక్క లెక్కలో నెనుబడినలుగురు సిద్ధులున్నారట.
వారిలో నీ నవనాధసిద్ధులు చేరియున్నారు. పాద
రసము నభ్రగము గలిపి చేసిన యమృతసమానముగు
రసాయనమువలన సిద్ధి చేకూర్చుగలిగిన రసేశ్వరసిద్ధులకు,
వీరికి చాల దగ్గర.

తీవ్రమృత్యుడై, ప్రణవతమవు అనగా నూత్ను
శరీరమై యున్న యొక శుద్ధవార్తసిద్ధుడు తుంగభద్రా
తీరమున క్రీ. శ. ౧౨ శతాబ్దిలో నుండెనట. అత
డొక మహేశ్వరసిద్ధుడు. అనగా విరంజీవులైన యొక
కోటి సిద్ధులకు గురువైనవాడు. ఇట్టి మహేశ్వరసిద్ధులు
తొమ్మిండుగురు. వీరందరు రసవాద విద్యాపారింగ
కులు. జరామరణములు లేకుండజేసుకొన్నవారు. నవ
కోటిసిద్ధులకు, నవనాధసిద్ధులకు నెట్టి సంబంధము లేదని
కొందరి మతము.

చీనాలోని టావోయిష్టుమతస్థుడైన భోగుడనెడి
సిద్ధుడు సిద్ధిని సాధించి యాచిద్యును లోకమంతట గరప
వలె నను దీక్షతో దక్షిణాపథమునకు వచ్చి యవచ్చి
తైవాచార్యులకును, కాశ్యపులకును గరపగా రెండు
మతములలో రెండు తొమ్మిదులు పడునెనమండ్రు
మహేశ్వర సిద్ధులున, వారిలో నొక్కొక్కరి
కొక్కొక్క కోటిమందిచొప్పిన పరునెనిమిది కోట్ల
సిద్ధులు శిష్యులుగా వెలసినట్లు ఒక గాథ యున్నది. ఈ
అష్టాదశ మహేశ్వరసిద్ధు లందరు దక్షిణాత్యంత *.

మూలర్ అను పేరు గల శ్రీ మూలనాథులు
బహుళః భోగనివలన దీక్షను బహుయుండవచ్చును.
వింధ్య దాటివచ్చి దక్షిణాపథము దచ్చటచ్చట
నుండుచు, సిద్ధవార్తను ననప్తించుచు, తుదకు నిర్విఘ్న
తపస్సుకారకై కిడకూటపర్యంతము చేరిన యగస్త్యుల
వారు భోగనికీ సమకాలికులై యుండవచ్చునని కొందరు
తలచుచున్నారు. సిద్ధకూటనాకుడైన యగస్త్యభగ

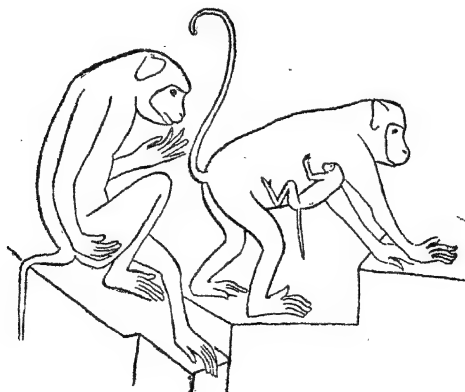
వానుడు చిరకాలమువరకు శిష్యులకు తేజోరూపమున దర్శనమిచ్చుచుండినట్లు వాడుక. దక్షిణదేశములో కరువీరర్ శాక్తేయులకును, మలికదేవులు (తిరుమల గట్టయ్యగర్) శైవులకును ప్రథమాచార్యులై వారు.

బుద్ధరూపజనార్దనుని యాచారము ననుసరించి యారాధించినగాని ప్రసన్నురాలను గానని సంసార వారిణి యగు తారాదేవి పలుకగా ఒక మహాబుష్పి చీనాకుబోయి హిమవత్సర్వతప్రాంతముందు సాధకేశ్వర సేవితుడును, కామినీపరిషేష్ఠితుడు నైయున్న బుద్ధ రూపజనార్దనుని సందర్శించి యాయవలన నుపదేశము పొందినట్లుగా పాఠ్యంతో పరమశివుడు చెప్పిన యుదంతము మహావీరక్రమాచార్యతంత్ర మను గ్రంథములో నున్నదట. విచిత్ర మేమనగా నా మహాబుష్పి వసిష్ఠుడు!

బౌద్ధులు హిందువులైన నాథసిద్ధులకు శ్రేష్ఠివారో, హిందువులైన నాథసిద్ధులు బౌద్ధులకే శ్రేష్ఠివారోగాని సిద్ధహర్గము మన దేశములో తాత్త్వికమార్గ మను మేర వ్యాప్తిగాంచినది. నాథసిద్ధు లనువారింకను వంగదేశములో నున్నారట. వారు యోగులనియు, యుగులనియు బిలువబడుచు నస్పృశ్యులుగా గణింపబడుచున్నారట. జోగులను, సిద్ధపురుషులను చెప్పకొనుచు పాములవాండ్రను చాలవరకు బోలు నొక జాతి దక్షిణకన్నడ ప్రాంతములో నిప్పటికి నున్నట్లు తన 'Castes & Tribes of south India' లో థర్స్టన్ (Thurston) వ్రాసినాడు. వారు తమ గురువు గోరక్ష

నాధుడని చెప్పుకొందురట. సిద్ధహర్గము మన దేశములో నాచారములో నున్నట్లు వివిధమతములలోని తంత్ర శాస్త్రములే చెప్పవచ్చును. తన ప్రభువైన గజనీ మహామృగుయొక్క యనతిమేర కీ దేశమునందలి విజ్ఞానమును సేకరించుకొనుటకై శ్రీ. శ. ౧౦౩౦ ప్రాంతములలో నిచటికి వచ్చిన అల్పైరూసీ యను మహామృదీయ విద్వాంసుడు సిద్ధు డొక మనఃశూని, ఒక వక్త్రును బంగారుగా చేసినట్లు తాను విన్నానని వ్రాసి యున్నాడు.

అక్బరు చక్రవర్తికాలములో నీ మతము మిక్కిలి ప్రచారములో నున్నట్లును, అవినీతికి పట్టుగొమ్మయిన దాని నణచవలెనని అక్బరు చాల ప్రయత్నించినట్లును కూడ తెలియుచున్నది. అతని కుమారుడైన సలీము స్వయముగా నీ మతమును గొన్నాల్ల నుపేక్షించినాడట. అప్పటిలో నిది పంచమకారములను ప్రతిపాదించువారి మతమై యనుష్ఠానములో మిక్కిలి దూష్యమైపోయెను. శేదబాహ్యమై, విదేశీయమై, శౌద్ధాచార్యమైన యీ మతము సనాతనము గల్గించినను, నది యొకానొక మహావృత్తుమవలె, నీ దేశములో గల యన్ని మతములలోనికి వ్రేళ్లు చొప్పించుకొని నిలువబడియో యున్నది. శిష్టులకు క్రమముగా నది యనాచార మయినందున బైరాగుల పాలబడి నేడది మతములలోను, చెట్టుకిందను చేరినది.

గుణగ విజయాదిత్యుడు

[చారిత్రక నాటకము]

॥

= శ్రీ భావరాజు వెంకటకృష్ణరావు =

అంధ్ర దేశము నేలిన చాళుక్య నృపాలురలో నందరికంటె కడు గొప్పవాడు గుణగవిజయాదిత్యుడు. ఆ చాళుక్యచూడామణి శ్రీ. శ. ౮౪౮ నవంబరము మొదలుకొని ౮౯౦ వఱకు, నలువది నాలుగేండ్లు నిర్వక్రవరాజ్యముతో ఆరణ్యభయోఃపదై వసించెను. ఆ మహారాజు కాలమున రాష్ట్రోక్తులులకును, చాళుక్యులకును నడుమ బద్ధవైరము ప్రబలియ్యుండెను. ఆ రాజవంశములు ఒకరి నొకరు కలవైరులుగా భావించుకొనుచు, ద్వేషించుకొనుచుండిరి. రాష్ట్రోక్తులు కర్ణాట, మహారాష్ట్ర, ఘాట్నగ మండలములను సార్వభౌమ వద లాంధ్రములలో విరిపాలించుచుండిరి. వారి రాజధాని మాన్యభేటము, దానికే కిరణపుర మని ప్రతినామ మున్నట్లు తోచును. అంధ్ర భూమిని పాలించుచుండిరి బెజవాడ రాజధానిగా చాళుక్యులు. ఇంచుమించుగా, గుణగవిజయాదిత్యుని కాలమున చాళుక్య రాష్ట్రోక్తులు కలవైరము భయంకరరూపమును దాల్చెను. ఆ రాజేంద్రునికి సంక్రమ రంగములందు నిల్లిప్పుడును అఖండ విజయము చేకూరెను. అతడు నిక్కముగ ఓగ్గిజయము చేయగలెను. నకల దక్షిణావధియును గుణగవిజయాదిత్యుడు చక్రవర్తివడముతో శ్రీ. శ. ౮౭౮ మొదలుకొని ౮౮౮ వఱకు పదియేండ్లు వసించెను, ఆ కాలమున రాష్ట్రోక్తులు విజయాదిత్యుని ధాటికి నిలవజాలక పోయిరి; అంద్రోగ్యవతికి అరిగావులయి వర్తించిరి. అంధ్రుల విభవైశ్వర్యములు మరల నొకసారి యుచ్ఛస్థితికి వచ్చెను.

గుణగవిజయాదిత్యుని కాలము అంధ్రులకు మరియొక కారణమునగూడ గర్వింపదగినది, చిరస్మరణీయమైనది. అతని కాలమునాటికే అంధ్రభాషయందు కవిక వెలసియుండెను. అంతయే కాదు; అంధ్ర కవిత్వ సంప్రదాయములు సంస్కృత కవులనుగూడ మురిపింప నారంభించెను. అంధ్ర కవిత్వ అలంకారములయిన యతిప్రాసములు సంస్కృత కవిత్వమునందుగూడ వ్యాపించెను. అంధ్ర భాషలోని కదవోజవృత్త మొకటి గుణగవిజయాదిత్యుని కాలమునాటిది బయలుపడినది. శిలాక్షర రూపమును పొంది యా కదవోజవృత్తము నేటికిని గానవచ్చుచున్నది.

అంధ్రులకును, అంధ్రభూమికిని, అంధ్రభాషకును మహోపకారమును చిరస్థాయిగా చేసిన మహానభావుడు ఆ గుణగ విజయాదిత్యుడు. అతని కీర్తివంద్రికలు అంధ్ర భూస్థలిని కావ్యకముగా వెలుగుచున్నవి.

మొదటి రంగము

[స్థలము : మాన్యభేటమున లక్ష్మీభవనప్రాసాద

మున అభ్యంతరమందిరము.

* ఆలించియున్నాడేమో (మద్రాసు)వారి అను

మతిని.

ప్రవేశము : చక్రవర్తి ఆమెఘనమ్మడు, యువ మహారాజు కృష్ణకల్ల భుడు, మంత్రి పురహోత్రుడు.]

ఆమెఘనమ్మడు — వేంగి నుండి మల్ల రాజును, శృంగచారుడు విష్ణుభట్టును వచ్చియున్నారు ! వా రే వార్తలు తెచ్చినారు అంధ్రదేశమునుండి ?

పురుషోత్తముడు—గుణగవిజయాదిత్యముహూరాజు
తన ప్రెగడల నంపి మన సామంతరాజులొకమునందు
ఉపాయముతో రాజద్రోహమును వ్యాపింపజేయు
చున్నాడట!

కృష్ణవల్లభుడు—ఎంత సాహసము! - వింగవిల్లి
మహాసంగ్రామరంగమున, ఆతని తండ్రి కలివిట్టరునికి
సంభవించిన అవజయమును, దానివెంట కలిగిన దుర్మర
ణమున, దానితోపాటు వేంగీశ్వరునకు వాటిల్లిన పరా
భవమున బెజయుడు మరువలేకున్నాడు కాబోలు!
దుర్మతి!

పురుషోత్తముడు—యువమహారాజు ఊహించి
నది సత్యము! ఆయినను ఒకవిశేషమును విన్నవించును.
వింగవిల్లి సంగ్రామరంగమున ఈ పరమభట్టారకులు
చాళుక్యురక్తముతో కలివిష్ణువర్ధనాది సకలబంధుమిత్ర
జనయులకును కర్మనాచరించినది. తర్పణము విడిచినది.
కాలుని సంతృప్తిపరచినది కాబాలదు. విజయాదిత్య
మహారాజు పగబూనినట్లున్నాడు.

అమోఘవర్షుడు—మంత్రిప్రంగవుడు వచ్చిచి
నది మాకును యథార్థము యని పొడగట్టుచున్నది. నిక్క
ముగ బెజయు డీ యవమానము నసంపత్లేకున్నాడు.
వింగవిల్లి రణరంగమున కలివిట్టరుని నిష్కారణవధకే
గాక మనము వేంగీమహాసీరాజ్యభాగములనుగూడ
నాక్రమించుకొని గరుడవృజమును బాదుకొల్పినదిగూడ
బెజయునికి క్రోధకారణమై మనకును బాధించుచున్నట్లు
గదా వింటిమి మల్లరాజువలన!

కృష్ణవల్లభుడు—తండ్రిగారు నా విన్నపమును
అవధరింతురగాక! బావ గుణగవిజయాదిత్యుడు సమర
నన్నావతత్తురుడై రణోత్సాహముతో కేరుచున్నాడని
గూడ వృద్ధచారడు తెలుపుచున్నాడు!

అమోఘవర్షుడు—బెజయుడు రణోత్సాహియై
కేరలలో నాశ్వేద్యములేదు. బలవంతులైన బోయకొట్ట
ముల నాయకులను బురికొల్పి, మనము త్రిభువనాంకు
కుని యజ్ఞధికార్థింపజేయులేదా? వారిని వేంగిపై
దండెత్తమని సేనల సహాయ ముపలేదా?—మంత్రి
పురుషోత్తముడు మా కిప్పుడు కర్తవ్యము సుపదేశింప
వలయును!

కృష్ణవల్లభుడు—బావ మల్లరాజు వచ్చియే
యున్నాడుకదా! మనల నాశ్రయించియున్నవాడు—
ఆతని తేగీశ్వరునిగా నభిషేకించినచో విజయుని కావర
మణగగలడు!

పురుషోత్తముడు—ఇది మన మెరిగిన ప్రాత
నీతిపద్ధతియ! ఆనాడు జరిగిన పరాజయమునకును,
పరాభవమునకును ఈ యుద్యమము తీక్షప్రతీకారము
నకు ప్రబలకారణము కాగలదని నా మతము. కావున
ఆ ప్రయత్నమును విరమించుట మంచిది.

అమోఘవర్షుడు—మంత్రి! కృష్ణరాజు పల్కి
నది మాకు అవశ్యము కర్తవ్యమని తోచుచున్నది.
విజయుని కిలంపులు మనకు వెఱపు కలిగిపజాలవు!
కావున మల్లరాజును వేంగీశ్వరునిగా నభిషేకించి,
వేంగిపై దండెత్తిపోవలయు; గుణగని గర్వ మడచి
రావలయు!

పురుషోత్తముడు—ప్రభుచిత్తము, సకల్యము
అప్రతిపత్తములు. అట్లే అగుగాక—స్వామి! ఒక విన్న
పము. గుణగవిజయాదిత్యుడు సామాన్యపీరుడు గాడు.
అతడు మహాపీరుడు. ప్రకృతిచేతనే అతడు మహాబల
సంపన్నుడు. మహామల్లుడు. సాక్షాత్ అంకకారుడు.
మరియు నాతని ప్రెగడ, మహాసేనాని పండరంగుడు
ప్రచండదండనాయకుడని విందుము. బీభత్ససదృశ
పరాక్రమ డాతడు. సాహస శౌర్య విక్రమములు
మాడును మూర్తిగొన్న మహాసభాపునని విష్ణుభట్టు
తెలుపుచున్నాడు. కనభూమిని పెడబొబ్బచెట్టి
“జయభూష” (శంఖము)ను బూరించి ఖడ్గకనహ
యుడై సేనలకు యుందు నిలిచినపుడు ఎదిరిమాకలు
భయభ్రాంకులయి, మహామరతము వీచినపుడు ఎగిరి
పోవు ఎండుటానువలె చీకాకువడి చెదరిపోగలవు.
అంతియ గాదు—పండరంగుడు బృహస్పతి సమును
డయిన ప్రెగడ, మరియు విజయాదిత్యుని మహామంత్రి
వినయడిశర్మ భార్గవసదృశుడు. పగకుని లావు మనము
చులకనచేయరాదు. త్రిభువనాంకుకుడు కోడెత్రాచు
వలె పగబూనియున్నాడు. ఆతని క్రోధానలము మన
లను దగ్ధము చేయగలదు.

కృష్ణవల్లభుడు—మంత్రిభట్టారకులు విన్నవించి నది సత్యము కావచ్చును. కాని వీరనారాయణుడును, రాష్ట్రపాలులకులైలవద్దప్పుడును, పరమభట్టారకులు నగు శ్రీవల్లభ - అమోఘవర్షమహారాజాధిరాజుల శ్రీపాద పద్మముల నారాధింపవచ్చినాడు మల్లరాజు! చాలదే ఇది మాకు? మల్లరాజు వేంగీశ్వరుడు! కరణాకర భూభృవాశ్రయులు ఈ కర్మమహారాజాధిరాజు, విజయా దిత్యుని శిష్యుని మల్లరాజును విజయవేంగీసంహారముపై గూర్చుండిబెట్టలేకపోయినచో కలంకదే పరాభవము మాకు! ఆవశ్య విపుడు యుద్ధమే కర్తవ్యము! పూజ్యులయిన తండ్రిగారి ఆనతి?—

అమోఘవర్షుడు—యువమహారాజు విన్నవించిన రీతి, మా కిప్పుడు కయ్యకు కర్తవ్యమని తోచుచున్నది, వేంగీనుండి యెప్పటికైన మనకు విపత్తు రాగలదు. కావున శత్రుసంహారము గామింపవలయును. బెజయుని మరల తలయెత్తినీకుండ అణచి రావలయు. అది మా అభిలాష!

పురుషోత్తముడు—స్వామి! పగదీర్చుకొనుటకై బాహువుల తీటతో భుజాస్సలనము చేయుచు తరుణ మునకై వేచియున్నాడు విజయాదిత్యుడు—మరచి యున్నార కాబోలు!

అమోఘవర్షుడు—మంత్రిశ్వరుని మతము మాకు గుగతముగుటలేదు!

పురుషోత్తముడు—దేవరవారు అవధరింతురు గాక! వీరనారాయణావతారులైన పరమభట్టారకులు రాజనీతిధర్మములను, దండినీతిని ఎఱుగనివారు కారు. అయినను ప్రభుసేవకుని హితవదనము నాదరింపవలయును. సంగరాటోపమున మన విపుడు విజయాదిత్యుని మీదికి నూటిగా దాడి వెడలరాదు. రాష్ట్రపాలురాజు బంకమనకు దక్షిణసీమలందు నోడంబవల్లన, గాంగ కూటాధిపతులు అగపాలులు. పాండ్యవల్లభులు పర మావులు. నోడంబమంగిరాజును, గాంగపుష్కీపతి యును నైర్వృతినుండి వేంగీసీమలపైకి దాడి వెడలింప వలయును. పాండ్య-వల్లభధూపతులు వారలకు సహాయము రావలసినట్లు కోరవలయును. వారి నందరిని ఎదుర్కొని, యోడించుట గుణగవిజయాదిత్యునికి గులభ

సాధ్యమైన పని గాదు. అంతిమగాదు; వారల నోడింప జాలదు! ఒకతేళ వారిని ఓడింపగల్గినను, విజయా దిత్యుడు హతశేషములయిన మూకలతో మాన్యభేటము మీదికి దండయాత్ర సాగింపవలయును.

అమోఘవర్షుడు—మంత్రిశ్వరుని యాలోచన కడు లెస్సగా నున్నది. రాష్ట్రపాలుసేనాసలకు యుద్ధ సన్నద్ధులు గావలసియున్నదని వార్తల నంపించుడు, ఆయత్తము గండు. (నిష్క్రమింతురు.)

రెండవ రంగము

[స్థలము సోరణముట్టి సంగ్రామ రంగము.

ప్రవేశము: గుణగవిజయా దిత్యుడు, పండ రంగుడు, మహామంత్రి వినయదీ శర్మయు.

సంగ్రామ రంగమున, చెవులు చిల్లులు పడునట్లు రణోత్సాహము పెల్లుగా నబ్బునట్లు, కేంఱి, భేరి, ధక్కా, తమ్మట జయఘంటధ్వనులు వినబడుచుండును. మధ్యమధ్య వీరభటుల హంకారములు, పెడ బొబ్బలు, మదపుత్రేనుగుల స్పంకారములు, మావటిండ్ర హేమ్యరీతలు, రాహుత్తుల బెడరింపులు, అశ్వముల ఘోషలు, సాహిణుల ఉత్సాహవాక్యములు వినబడుచుండును. నడుమ తలలు, ఆవయవములు తెగిపడిన గజశురగవీరభటావళి విహ్వలశోకములు, ఆర్తనాదములు గుండె లవియునట్లు వినబడుచుండును. ఎక్కడ జూచినను రణోత్సాహము. ఎక్కడ గాంచినను మహా సంగం.]

పండరంగ మహాసేనాని—(దూఱించుచు) హా! భువనైకవీరా! హా! తండ్రి! హా! కడనగాంఁగయి! ఎంతటి దుర్మరణము నొందితివి తండ్రి! విశ్రమైకనహాయంపడెనై వచ్చి, నీ ప్రాణములను రక్షించి పిక్వీణమును దీర్చలేకపోయితిని. తండ్రి, ఎంత మందభాగ్యుడను! హా! హావీధి! ఎట్టిపాప విది! ఎంత దాహణము! ఎంత కష్టమెంత కష్టము! (దూఱించుచు)

గుణగవిజయాదిత్యుడు—ప్రభు పండరంగ సేనాపతి, ఊరిడిల్లుడు; ఊరిడిల్లుడు! ... ఓహో! ఎంత విషాదవార్త ఇది— యుద్ధ మారంభమై యొక జాము

కూడ గడువలేదు. ఇంతలో ఎంతటి దుర్వార్త! ఎంతటి మహావిపత్తి! ఎట్టి దారుణమగుట!

వినయడిశర్య—త్రిభువనాంకుశాపరనామధేయ ! విక్రాంత చక్రాయుధా! సమస్త భువనాశ్రయండవు! సంగ్రామసూద్రకుండవు! దుఃఖాంతకమున ధృతిహీనుండ వైనవో—

గుణగవిజయాదిత్యుడు—(అధోక్షిగా) విప్రోత్తమా! చమూపతి కడెయరాజులు మాకు శస్త్రాస్త్రవిద్యలు నేర్పిన ఆచార్యులు. ఆ బ్రాహ్మణ చమూపతి ప్రభువాండరంగనికి జనకులెల్లా, మాకు అట్లే సురువులు, పితృసమానుల! ఒక్కగడియక్రిందట ఆశ్వుధనీరుడు మా చెంతనే శౌర్యప్రతాపమూర్తియై అత్యున్నతముగ కదనము సలిపియుండెను—కలకటా! ఇంతలో ఎంత విపత్తు వాటిలెను!

వినయడిశర్య—వీరుడై వచ్చి, రణరంగమున వీరవిహారము సల్పి, వీరస్వర్గమున జూలొన్న జనకుని ఋణము దీర్చక, పగమాట మఱచి, శోకమున మునిగి విహ్వలడైయున్నాడు ప్రభు పండరంగడు. అట్టివానిని ఊతార్చుచు, ఇచ్చటనే కూర్చుండునా దుఃఖమున మునిగి సమస్తభువనాశ్రయండు? రణరంగమున జయమో, మరణమో బడయవలయు వీరుడైనవాడు! మగపండు—

గుణగవిజయాదిత్యుడు—టుల కాదయ్యి విప్రోత్తమా! అనేక సమరసమట్టులులు, ఖడ్గకసహాయుడై, నా చెంతనే పోరాడి, మా బాహువులను విజయప్రపదకు ఆశ్రయముగా జేసిన మేటివీరుడు ఆ మహాసభావుడు కడెయరాజా! ఆ మాళ, గాంగకూటాగ్రముడును దుర్బదాంధుడు మంగియు గలిసి వ్యూహము పన్ని, అన్యాయముగ చుట్టునుమాగి, కదిసి, ఒక్కని చేసి, నిరాయుధుని గావించి కూల్చినార కడెయరాజును. పరమాద్భుతముగ వీరవిహారము సలిపి గాంగ, పల్లక, పాండ్యుల గజబలమును చీకావపరచి, అరగడియలోపల శతానేక గజములను తుట్టనియలు గావించిన చమూపతిని, గజసాహిణిని గోల్పోయిన మేము మంద భాగ్యులము. నిస్సంశయముగా వేంగీకర్మనకు కుడి భుజము తెగిపోయినది! (దుఃఖించును)

వినయడిశర్య—ఇతడేనా! సమస్త భువనాశ్రయండు?,.....ఒహో! ఏమి యా సంక్షోభము ఆ వంక—ఈ దిశను—ఏదిగి? వీరభటు లేమని యాశ్రయించుచున్నార? మహారాజాధిరాజు త్రిభువనాంకుశుడెక్కడనియా! ఏమి, సేనలు వెన్నువిటిగినట్లు తల్లడిలుచున్నవి!

పండరంగడు—(ఇంకను విహ్వల చిత్తముతో) హా! తండ్రి! భువనైకపీరా! (దుఃఖించుచు మూర్ఛకడియుండును.)

గుణగవిజయాదిత్యుడు—ఏమి దురవస్థ యిది! మా సేనాపతి ఎక్కడ! మహా మంత్రి!.....పండరంగ మహాసేనాపతి! ఊరిపిల్లుడు! ఊరిపిల్లుడు! కర్ణ మాలోచింపుడు. మీ పితృవియోగ దుఃఖమును మీ స్వామికూడ పంచుకొనుచున్నాడు కొంత! ఊరిపిల్లుడు. మారాజచాకుకృతలకల్యాణాభ్యుదయపరం పరాభివృద్ధికై, మా విజయసిద్ధికై కృతజ్ఞుడై, అఖంధిత స్వామిభక్తితో తన యనువులు భారపోసిన శౌర్యమూర్తి, మహావీరుడు అగు మీ జనకుల ఋణమును మే పెట్టు తీర్చుకొన గల్గుదును!.....ప్రభు! పండరంగ సేనాపతి! దైర్య మవలంబింపుడు! పగతుర బరిహర్చట కన్న, పగతీర్చుకొనుటకన్న, మీ ప్రయోజనకులకు మీరును, మా శస్త్రాచార్యులకు మేమును ఋణవిమోచనము గావించుకొనుటకు మరియొక మార్గమును గానము! లేండు! వీరరక్తముతో దడిసిన మీ జన్మిదముల చేబూని ప్రతిగ గొనుడు! పగతుర గుండియును పగులు నట్లు వెహబ్బి పెట్టి సింహనాదము చేసి, వీర శంఖమును బూరించుడు. భిండివాలమును, శూలమును కరముల ధరించి కదనరంగమున ఆకొన్న మగసింగము మాడ్కి—

పండరంగడు—(లేచి వాస్తవములు ముకుళించి, గంభీరస్వరముతో) డేనా! సమస్తభువనాశ్రయండు!... మన్నింతురు గాక ఈయల్పబుద్ధిని. పండరంగడు సర్వదా స్వామికి భక్తుడు. ప్రభువాక్యామృతము పర్షించి, నా దుర్బుధుడుఖము సుభవమింపజేసినది. అంతియేకాదు! మా వీరినవారి వాక్యములు మా తండ్రిగారి ఋణముతో పాటు, నా స్వామిఋణమును గూడ దీర్చ ఉత్తేజన

మిచ్చుచున్నవి. తేవరవారు ఈసేతునిపై జూపిన కరుణకు కృతజ్ఞుడను. కులచైరమును, జాతిచైరమును దీర్చు కొనుటకంటె కర్తవ్యమింకొకటిలేదు ఈ తరుణమున! ఏలినవారు విజయనూచకమైన జయముగగళ శంఖమును బూరించి సింహనాదము చేయుడు. కదలుడు.

దేవా! వినయడిశర్యా! తామును శంఖమును బూరించుడు! సింహనాదము చేయుచు త్రిభువనాంకుశుని ఉత్తహత్యను నధిరోహింపజేసి ముందుకు దుమికింపుడు.

(పండరంగ సేనాపతియు, గుణగవిజయాదిత్యుడును తమ శంఖములను బూరించి అట్టుహాసముతో సింహనాదము జేయుచు కదలుదురు)

మూడవ రంగము

[స్థలము : సోరణమట్టిసంగ్రామ రంగమున మరి యొకచోట.

ప్రవేశము : మంత్రి వినయడిశర్య, గుణగవిజయాదిత్యుడు.]

వినయడిశర్య—మహాసేనాపతి! పండరంగ! ఏమి యీ సంగంభము! ఏమి యీ కలవరము! ఓహో! ఏమి యీ ఆర్తనాదము!.....ఏమిది! ఏమనుచున్నారు! ప్రభువు త్రిభువనాంకుశుడు డెక్కడనియా? ఏమనుచున్నారు యోధవరులు?—సచ్చమూపతి—యవరాజ విక్రమాదిత్యభూపతి—ఏమి—ధూర్జడైన మంగిరాజాధమునిచేత హతుడయ్యెననియా! ఎంత కష్టము—ఎంతటి దుర్వార్త! అబ్బా!

గుణగవిజయాదిత్యుడు—విప్రోత్తమా! వింటిని దుఃఖవార్త! వింటిని పిడుగువంటి దుష్టవార్త! (దుఃఖించుచు)అబ్బా! దుఃఖము పొంగి పొరలి వచ్చుచున్నది. దుర్భరము! దుర్భరము!—ఒక్కగడియ లోపల మరణించిరి, ఇద్ద రావులు, స్వామిభక్తిపరాయణులు, శౌర్యద్రుతాప మూర్తులు—హా! హతవిధి! (దుఃఖించును.) మంత్రిసత్తమా! వేంగియువమహారాజ పట్టమహిషికి ఈదుర్వార్త నేట్లు గొనిపోవునాడనయ్యా! ప్రేమానుజ! సచ్చమూపతి! నకలభవనవందితశౌర్యుడైన నీ కి పరాభవము రాదగినది కాదోయి? (మరల దుఃఖించును.)

వినయడిశర్య—సహజముగ ధీరులైన ప్రభువు ఇట్లు నాపొడవనను. రణరంగమున త్రిభువనాంకుశుడివిధముగ వ్యతిపివరాడు. ప్రభూ! పరాకు. శక్తి త్రయాలంకృతుడవీవు, మహాబలపరాక్రమసంపన్నుడవీవు. స్వామి—పరాకు.

గుణగవిజయాదిత్యుడు—మంత్రి! విప్రోత్తమా! (అశ్లోక్తిహా)

వినయడిశర్య—ప్రభూ! పరచక్రరాముండు, పరవరాహాలంఘనీరమకరస్వజుండు, రణరంగకూడ్రకుండు! సమస్తభువనాశ్రయండు—దుఃఖమున మునిగి కర్తవ్యమును మరచి విహ్వలత కొందకు! స్వామి పరాకు!

గుణగవిజయాదిత్యుడు—పరమాత్మధుర, శక్తి త్రయాలంకృతుడును అగు మంత్రిశేఖరుని ఆడిశముచు గ్రహించినాడను. కృతజ్ఞుడను. దుఃఖించుట కిది తరుణము గాదు—కాని, సోదరా! హా విక్రమాదిత్య చమూతతి!

వినయడిశర్య—స్వామీ! యద్ధ మతితీవ్రముగ సాగుచున్నది. అపరాధ్యము సమీపించుచున్నది. స్వామీ! ఆలసిండుట తగదు!

గుణగవిజయాదిత్యుడు—ఓహో! అంద్రసేనా పతులార! వీరభటులార! ఆలకింపుడు. విజయాదిత్య మహారాజావ్రతిన వినుడు. యవరాజునిక్రమాదిత్యుని, శౌర్యమూర్తిని, బాలుని ఒక్కనిజేసి, పగటరు పలు పురు చుట్టుముట్టి, అన్యాయముగ జంపిన క్రూరకార్యమునకు పగబూని ప్రతీకారము సేయగలవాడు ఈ గుణగ విజయ డు.

ధర్మదారభట్టికముండు, ఈ త్రిభువనాంకుశుడు తన సోదరుని క్రూరముగ తూల్చిన మంగిరాజాధముని శిరము గ్రుంచి కదనభూమిని కండుకక్రీడ సలపగల వాడు. మంగిరాజు రణభూమిని విడచి పారిపోకుండు గాక! అంద్రసేనానులు అప్రమత్తులై యుండురుగాక! —రణభూమిని వెన్నిచ్చి పాఅయూచు అంద్రవీరభటుని కుత్తుక బట్టి అక్కడనే చేదించి యమపురి కంపలసిన దని ప్రతివీరభటునికిని ఈ విక్రాంతవక్రాయుధుని ఆజ్ఞ! ఓహో! అంద్రవీరపుంగవులార! ఆలకింపుడు!

మరియు, మంగిరాజుశత్రుహంకమునుండి ప్రవించు నెచ్చని రక్తధారతోకాని ఈ విజయాదిత్యుడు తన తమ్ముడు విక్రమాదిత్యునకు తర్పణము విడువజోడు. ఓరీ మంగిహతకా! ఈ చిరుదాంకభీముని కరవాలము నకు సరికాకుండ భీరుడవై రణస్థితిని వీడి పారిపోయె దవునుమా!

(సింహానాదముచేసి జయఘోషశంఖమును బూరించి నిష్క్రమించును.

మరికొంతసేపటికి—మరియొకతావున - ఆరణ్యరంగమునందే.)

ఒక వీర రాహుత్తుడు—అంగ్ర సేనాపతులు, వేంగీవాహినీపతులు, పడవాళ్లు, నాయకులు, మన్ననాయకులు, వీరరాహుత్తులు—అందరు మహా సరంభముతో ఏమి పలుకుచున్నారు!

(వినుట అభినయించి)

ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము!—అనుద మనందము! ఎట్లు జరిగెను?—వీర వతంసుడు—మహామతి—మంత్రి వినయడిశర్మ యాదేశ మేర మహాద్యుతమైనది!—రాగోద్రేకమున—ధూర్జటైన సంకిండు, ఎత్తును గంగడు, రాచమల్లుడు వెంటనంటి నచ్చుచుండ, కన్నర భూపాలుడు కంటికి రెప్పవోలెకాచుచుండ, వీరభటు లనేకులు మంగిని పరివేష్టించి అతిభీకరముగ పోరు సలుపుచుండ! భరికే! నృపతిమార్తాండుండు, నిరవద్యుకొర్యుండు, మా చిరుదాంకభీముడు విక్రమించి నాడు. కార్తిచ్యుతోలె శత్రువులు పన్నిన వ్రూహమును దహించునట్లు చొచ్చుకొనిపోయి, మంగిహతకుని దుష్టశరమును ఒక్కరేటున తన కరవాలముతో ఖండించి నాడు; కందుక క్రీడ సలిపినాడు—ఓహో! ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము. రాష్ట్రోహట సేనానాయకులు తమతమ ప్రాణములపై ఆస వీడజాలక ఎక్కడివా రక్కడనే అంతరానమగుచున్నారు. ఆశ్చర్యము! ఆహో! ఏమి! మా అంగ్రవీరుల వీరవిహారము! మాకే అఖండవిజయము.

పండరంగుడు—(అత్యుర్రాధుడై ప్రవేశించి) అంగ్రవాహినీ పరులార! వీరభటులార! విజయ నూచ కములయిన శంఖారావములు గావింపుడు—జయ వెట్టెడు, వెన్నెచ్చిపాటు పగతుర భటులను హూల్చుడు.

(అట్టహాసముతో) తిలకింపుకు! తిలకింపుకు—ఆచంక—విజయలక్ష్మీ, వీరలక్ష్మీ, శాస్త్రలక్ష్మీ సమాంతిగుడుజై విక్రాంత చక్రాయుధుడు భీకరమూర్తియై వెలుగొందుచున్నాడు. వీర మకరస్వరూపి దృగ్వియుడై యున్నాడు. భరికే! కన్నులపండువుగ, మంత్రి పుంగవుడు వినయశీలరూపి సారథియై రథము నడుపుచుండ మా విజయాదిత్య మహారాజాధిరాజు రథారాధుడై యాదేశకే వచ్చుచున్నాడు. ఆటోపమున పగదీర్చుకొని వచ్చు ప్రతాపమూర్తికి, భువనకందర్పనకు, విజయాదిత్య భూపతికి, అంగ్రోర్విరునకు జయవెట్టెడు—జయవెట్టెడు.

(అంతట జయజయస్వములు, విజయశంఖారావములు, మంగళ కామశబ్దములు చెలరేగును)

నాల్గవ రంగము

[మాన్యభేట నగరము—రాజప్రాసాదమున ఆంక: పురోద్ధానవనము.

రాష్ట్రోహటులకు, చాళుక్యులకును నడుమ చెలరేగుచున్న ఐరావలమును జల్లార్చి ఎట్లయిన స్నేహమును, బంధుత్వమును పెంపొందించు తలంపుతో సుగవిజయాదిత్యుడు, ప్రాతపగలను మరచి, ఆక్రమించుకున్న అంగ్రమండల భాగములను వేంగీసుని వశము చేయవలసినదని యవరాజు చాళుక్యుభీముని మాన్యభేటమునకు రాయబారిగా నంపెను. యవరాజు నకు వినయడిశర్మ సహాయముగా జనెను. రాయబారము తుదకు నిష్ఫలమయ్యెను.

రాయబారము జరుగుచున్న ఆ దినములలో రాష్ట్రోహట రాజకన్య, కృష్ణవల్లభుని తనయ, చాళుక్యు భీమకుమారునివై వలపు నిలిపెను.

[ప్రవేశము రాకుమారి నిరవము—నీర పట్కించుచు పొడుచుండును]

రాగము—మధ్యమావతి

సారసాక్షికి నీపైన చాల మురుత గదర!
చారుచాళుక్యుభీమ! చాన నేటుకొనర!
నీ మనసు తెలియలేక నీమీద నిలిపె వలపు

ప్రేమతోడ మనసు దెలిసి పుణ్యము గట్టుకొనర
తామసంబు జేయజేల! దక్కను చమనీ నీకు!

ఏమని తెలిశేవుర? కామించి వచ్చిన కాంత

శీపుడు!

రాక రాక మాయింటికి రమణుడ! వచ్చితిని గదర!

ఏక చిత్తమున ఇంతిని వరించి ఏలకొనర!

చాడుభీమ!

నానీ—

కులమున గుణమున రూపుర

నిల నీక కన్య నిరుపమంతి కన్నెలు గలరే?

చెలవకు నీవే తగుదువు

తలపగ నీయింతి నీక తగును నరేంద్రా!

చాళుక్యభీమడు—రాజకుమారీ!

నిరపమ—ప్రభూ!

చాళుక్యభీమడు—రాజకుమారీ! నీవు శత్రు
రాజకన్యకవు. నీతోడ మాకు చనవు చెల్లెలు.

నిరపమ—ప్రభూ! ఈ తరుణి శత్రురాజకన్యక
గావచ్చును, కాని మీపాదనేర హాసించుచున్నది.

చాళుక్యభీమడు—బావా! వేంగీకన్యరని పను
పున నడుపనచ్చిన మా రాయబారప్రయత్నము నిష్ఫల
మైనది. ఇక మే మిచ్చట ఒక మహావార్తమైనను
తడయరాదు. పోవలయు మా భూమికి తిరిగి, తత్
క్షణము!

నిరుపమ—(దుఃఖించుచు) తాత—వృద్ధరాజు

తృప్తాంతకునిబద్ధుడై, మాతృర్యముతో మీ కిప్పుడు
ఎన్న తలపెట్టుచున్నాడు. దుర్బోధననివలె మా
తండ్రియు, రాధేయునివలె మామ సంకిలుడును దుష్ట
బుద్ధులై వేంగీయునహారాజును నిస్సహాయుని జేసి
బంధించి చెఱవెట్టదలచియున్నార! ప్రభూ! ఈ
దుర్దశ వాటిల్లకుండ మాన్యభేటమును విడచి వడిగ చన
వలయు చాళుక్యరాజకుమారుడు.

చాళుక్యభీమడు—రాజకుమారీ! ఆ మో ఘ
రగుడు దుష్టాత్ముడై తలపెట్టిన క్రూరకార్యము
మాకును తెలియవచ్చెన, ఆప్తులయినవారివలన.
తాతయు, మామీయు ద్రోహబద్ధితో నున్నచో, ఈ

కుమారభీమడు నిస్సంకోచముగా ద్రోహార్థముడు
కాగలడు.

నిరుపమ—బావా! మీ హృదయ మింతను
ప్రసన్నము కాదేడు—నే నెంత నిర్భాగ్యురాలను!
బావా! మీ ప్రాణరక్షణకై మిమ్ముల నిరాప్తు! కూట
రాజధానిని వీడిపామునవలసినదైనది. కాని నాప్రాణ
రక్షణకై మిమ్ములను ఇచ్చటనే నిలుపుమని నా మనసు
కోర్కెతో నరిగిపోవుచున్నది.

(నేపథ్యమున సంరంభము. సింహనాదములు,
కేకలు, ఆయుధముల ఒగ్గిడికట్టములు. అంతట వీర
భటుడు సాయగుండై ప్రవేశించును.)

వీరభటుడు—అల్లుడే! కుమారచాళుక్య భీమ
నృపాలుడు—కులకన్యానుమకుడు—పట్టుడు. పట్టి తల
గోయుడు.

సంకిలుడు—ఓరీ! మారుడా! ఏమను
చున్నావు! నీవు తలపెట్టినది ద్రోహకార్యము. రాయ
బారియై వచ్చిన రాజకుమారుని నిర్దేకుడుగ అంతః
పురముకందు కఠించుట పాపకార్యము.

వీరభటుడు మరియొకడు—వేంగీ యువరాజు
కరవాలము ధరించి, కొదమసింగమువలె మీడికి ఉఱుగు
చున్నాడు. ఎదుర్కొనవల మా కుమారవీరుని.

సంకిలుడు—భీరువులై పారజూచెద తల ఈ
భటులు! చుట్టునుట్టుడు. బంధింపుడు, బంధింపుడు!

(తెరలోనుండి సింహనాదము వినబడును.)

వీరభటులార! నిలుడు, నిలుండు! కుమార
భీమని ఎల్లరు నొక్కసారి ఎదుర్కొనుడు—పారి
పోవుటకు ఉంకించుచున్నాడు అతడు.

కృష్ణవల్లభుడు—చాళుక్య హతకుని చుట్టు
ముట్టుడు. శరవరంపరలచే నాతని మేను నొవ్వజేయుడు
—ఓనో! ఏమి ఈ కుమారవీరుని పరాక్రమము!—
వీరభటులార! అందరు గూడి ఒక్కపరి కుమారునిమీది
కురికి నిరాయుధుని జేసి బంధింపుడు— బంధింపుడు.

(తెరలో—“ఓరోరి పిరికిపందలార! మీ రెంత
ద్రోహంబు— అభర్యయ్యుడనా మీరు సాగించునది.”

ఒక ఆక్రందనము వినబడును. తరువాత కొన్ని ముహూర్తముల కాలము అంతయు నిశ్శబ్దము)

వీరభట్టుడు—వీరభట్టులార! చాళు క్య కుల కేకుపు రాయపడి మూర్ఛనొందినాడు. ఆతని గాయములకు చికిత్స గావింపవలయు; గొనిపాండాతని శీఘ్రము-నేదదేరక మునుపు.

(ఆనాటిరేయి)

నిరుపమ—తండ్రియో, మామయో ప్రూకులై, నా హృదయేశ్వరుని-మూర్ఛిల్లినవానిని బంధించి కొనిపోయి చెఱయం దుంచినారు. నా పతి గాయములవలన ఎంతబాధ నొందుచున్నాడో గదా! హా! ఎంతకష్టము! (దుఃఖించును)

ముఖారి రాగము

నామనను నీ మనను ప్రేమ నిండియుండగ ఏమేమొ కడగండ్ర పాలుయితివే నావారి వలన ఎద గరిగి నామాట యిరుకైన ఎంచురై ముదితతో వాని యిరు తోడితెమ్మరి జేడితి అటువంటివాని కిల్లులుగాని యిటువంటి జన్మ మెందులకు?

(తెరలో కోలాహలము)

సంకీలుడు—ఆమాయకపు హరిజి వేటకాండ్ర యుచ్చులలో జిక్కినది—కులపాంసుల ఈ రాజకన్య. కన్నరళుభుని గారాబుపట్టియని వెఱవక ఆద్రోహిని, నిరుపమను బంధించి చెఱయించుచును. చెలికత్తెల నెవ్వరి నలు చేరనీయవలదు. అప్రమత్తులై యుండగల యును, ఇది రాష్ట్రీకూట కులస్వాముల ఆజ్ఞ!

నిరుపమ—హా! (అని ఆక్రందనము)

విదవ రంగము

[బెజవాడనగరమున - నగరులో-అంతః పురము- మహారాజమాత శీలమహాదేవి-వృద్ధదాసి మంగళ.]

వృద్ధదాసి—పరమభట్టారికా! పరాశ. పరమేశ్వరుడు శ్రీ విజయాదిత్యమహారాజాధిరాజు ఏలినవారి దర్శనార్థము వత్తురని వృద్ధకంచుకి తెలిపినాడు. కచ్చు వేశయెనది.

శీలమహాదేవి—బాలుని - భీముని రాయబార ప్రయత్నము నిష్ఫలమైనట్లేకదా!

వృద్ధదాసి—నిష్ఫలమే కాదు! మహారాజజననీ! అవమానకరముగా కూడ పరిణమించినది. కుమారభీముని, ద్రోహులై తాతయు, మామయు బంధించి చెఱబెట్టినారు.

శీలమహాదేవి—కన్నకు డెంత ప్రూకుడైనాడు! మంత్రి వినయదేశీకర్మ తిరిగివచ్చినారగదా!

వృద్ధదాసి—వచ్చినారు. ప్రాణోపద్రవపరిస్థితులనుండి తప్పించుకొనివచ్చినారు.

శీలమహాదేవి—మంత్రిపుంగవులనుగూడ బంధించ దలపడిరిగాబోలు దుష్టాత్ముల!

వృద్ధదాసి—మహారాజపత్నీ! అనధింపుడు! ఆకథ యిట్లు జరిగెను-కుమారభీముని బంధెగాబట్టుకొనుటలో నిమగ్నులైన కన్నర సంకిలాదులు కొంత ఏమరియుండిరి. మంత్రియు తనకును, ఆయుష్మంతునికీని ఏమయిన వివత్తు రాగలదని ముందుగా గ్రహించి, తన పరివారమును రెండుగా విడచి ఒక దానిని కుమారునికి అంగరక్షగా నిలిపి, రెండవదానిని తనకు తోడుగా నుంచుకొని, యెందులకైనను మంచిదని తలచి ప్రస్తాన ముహూర్తమునకు కొన్నిగడియలు ముందుగానే మాన్య భేటమును విడచి పయనమయ్యెను. ఇది కన్నరాగుల కెవ్వరికి తెలియదు.

శీలమహాదేవి—ఈసన్నాహ మంతయు కుమార భీమునికి తెలిసియుండెనా?

వృద్ధదాసి—తెలియును. భీమకుమారు డంతకు ముందే సర్వసన్నద్ధుడై, నాన వెన్నెలతీయి యని తన ప్రాసాదముచెంత నున్న నందవనమునందు విహరింపబోయెను. ఒంటరిగ-నర్మపఖుడుగూడ వెంటరాకుండ.

శీలమహాదేవి—బిడ్డా! నీవు చేసినది నిక్కముగ అవిచారమైనది నుమా.—విదవ నేమి జరిగెను?

వృద్ధదాసి—ఆ విధముగా కొంతవఱకు - అమాత్యుని అప్రమత్తతవలన-పగతుర పన్నాగములు నిష్ఫలమయ్యెను. రాష్ట్రీకూటరాజధాని విడిచిన నాల్గవదినమున

జరిగిన ప్రామాను నంతయు వినయశీలేర్ప విశ్వసనీయులైన వృద్ధచారులవలన దెలిసికొనగల్గెను.

శీలమహాదేవి—చురాత్ముడైన అమోఘసర్దుడు ఆయుష్మంతుని కేమయిన ఎగ్గు తలపెట్టడుగదా! తరువాత! తరువాత!

వృద్ధవాసి—మాన్యభేటమునందు జరుగుచున్న వృత్తాంతములను ఎప్పటికప్పుడు బెజవాడకు చేర్చవలసినదని మంత్రి చారులను నియమించినాడు.

శీలమహాదేవి—నాకుజాడ కుమారభీముని చెఱవిముక్తిని చేయుట అవశ్యక రక్తముని తోచుచున్నది కాని—

వృద్ధవాసి—ఆయుష్మంతుడైన మహారాజు తల్లిగారి దర్శనార్థము వేదియున్నారు.

శీలమహాదేవి—అవశ్యము ప్రవేశపెట్టుము.

గుణగవిజయాదిత్యుడు—(ప్రవేశించి) అమృతగారి శ్రీపాదపద్మములకు బెజయు డిదే సాష్టాంగ సమస్కారము నాచరించుచున్నాడు. (సాష్టాంగముగ ప్రణమిల్లును)

శీలమహాదేవి—విడ్డా! ఆయుష్మంతుడా! నీ మనోభీష్టును సిద్ధించుగాక!

గుణగ విజయాదిత్యుడు—పూజ్యులైన తల్లిగారి ఆశీర్వాచనప్రభావముచేత! అమ్మా, నన్నీపు డొక సంకటమైన సంతోషము వేధించుచున్నది. కర్తవ్యమును నిర్ణయింపజాలక అమృతగారిని ఆశ్రయింపవచ్చునాను.

శీలమహాదేవి—మంత్రియు, ప్రెగ్గడయు కేమరియుపదేశించుచున్నారు?

గుణగ విజయాదిత్యుడు—వారు, ముందుగా రాజనీతిజ్ఞులైన మహారాజమాతయొక్క ఆభిప్రాయమును తెలుసుకొనగోరుచున్నారు. సమరసన్నాహముతో మనము రట్టపాటిమీదికి జైత్రయాత్ర వెడలినచో, దుష్టత్ముడైన వృద్ధరాజుకు ఏమి దుర్బుధివాడనునో యని భయపడుచున్నారు.

శీలమహాదేవి—ఊహ.

గుణగ విజయాదిత్యుడు—“మాతోడ నైరయు బెంచుకొని మామీదికి యుద్ధము దలపెట్టినచో—మీ యువరాజుమూరుకు మా వీటిలో బండ్లయొన్నాడని మరువకుండురుగాక.” యని సందేశ మింపినాడు పూర్వుడు కన్నురుడు.

శీలమహాదేవి—(కోపముతో) ఏమేమి? పగబూని రట్టేసుకొని శిక్షింపబోయిచో, ఆ కర్తవ్యాజ్ఞముడు కుమారునికి కీడు వాటింతురనియూ నీధయము? ధీరుడా!

గుణగ విజయాదిత్యుడు—అమ్మా! మీగన్నమన జనించిన ఈ బెజయుడు ధీరుడు గాడు—కుమారచాత్రభీముని భద్రస్థితికి ప్రాకులాడుచున్నాడు.

శీలమహాదేవి—రాచపుట్టువుబుట్టిన నీకు, శక్తిధరప్రసాదమున జనించిన నీకు—ఈవిధముగ సంతోషమును, బెజపును ఎట్లు కలుగుచున్నరయ్యా!

గుణగ విజయాదిత్యుడు—అమ్మా! సాహసవిక్రమకార్యములు కఱవై, బెజయుడిట్లు పలుకుటలేదు.

శీలమహాదేవి—బెజయుడా! విగతభర్తృకయై దుఃఖమున మునిగియున్న యువరాజవిక్రమాదిత్యుని పట్టుమీడి కీ పరాధవాగ్ని తల్లు నుండజేయుదే! కాల్పనే! బెజయుడే! కుమారభీముని క్రతువాస్తవత మొనరించి ఇక పేగాంబికకు దుఃఖోపశమన మెట్లు చేయదలచితి వయ్యా?

గుణగ విజయాదిత్యుడు—(ఊహకుండును)

శీలమహాదేవి—పలకమేమి? బెజయుడే! వింకవిల్లిమహాదళారంగమున నీతండ్రిని క్రూరముగ బలిమార్చిన విధము నీ కేల రోషమును బుట్టింపబోయి? పగదీర్చుకొన బుద్ధివోడమ దేల నీకు? ప్రతీకారము చేయజాలని నీమగటిమి కాల్పనే? రట్టేసు డాక్రమించుకొనిన అంగ్రసీములను మరల బలిమివాటించి లాగుకొనుటకు పోయినవైన లేదు నీకు?

గుణగ విజయాదిత్యుడు—(ఊహకుండును)

శీలమహాదేవి—ఊహకుం డెదవేల! ద్రోహియైన పల్లవిగూడ తమ్ముడని యుపేక్షింతువేమి?

గుణగ విజయాదిత్యుడు—(ఊహకుండును)

శీలమహాదేవి—అయిన ఊకేషీంతువా? శీలా ప్రతిమవలె ఊతమందువా నిర్వీర్యుడవై?

గుణగ విజయాదిత్యుడు—అమ్మా! ఒకవంక తమ్ముడు ద్రోహియై శత్రువుల నాశ్రయించి యున్నాడు. శోకవంక సోదరతనాభవుడు శత్రువులచే బిక్కి యున్నాడు బండయై—

శీలమహాదేవి—కర్తవ్యమును నిర్ణయించుకొన జాలని మండిబుద్ధివో నీవు-కులకైరము దీర్చ గురసాహ సములేద నీసంజ్ఞల?

గుణగ విజయాదిత్యుడు—అమ్మా! మీరు విక్రమ దైట్టి తనయుడో, మల్లడుగూడ అట్టి తనూ భవుడేగదా?

శీలమహాదేవి—విక్రమాదిత్యుడున, స్వల్లుడును నీకు సమానమైన సోదరులైనచో గావచ్చున; మత్తుత్రి యంగనైన నాకు వాల్మీకిపురియందును సమానపుత్రులై కు లేదు. స్వామిద్రోహము, దేశద్రోహము, అన్నిటికన్న దుర్భరమైన మాతృద్రోహమును తలపెట్టిన అధముని, పాతకిని, కూకీన కుమారుడని ప్రేమింప జాలము. అట్టివానిని తుంబింపజాలను. తన వంశమున, తన దేవతను, తన దేశమును పారతంత్ర్యమున బడ ద్రోసి, అవమానమును సంఘటిల్లజేసిన నీవుడు, స్వార్థ పరుడైన దుర్బుధి వాకు కొడుకును గాడు; నీకు సోదరుడును గాడు. మల్లడు తుంతవృత్తు గాడు. వాడు మనకు పగవాడై గాడు. పగతురపాదముల నాశ్రయించిన మీనుని చాళుక్యరాజకులకధవు సహింపదు. ఇక్కడ పుత్రస్నేహమునకు నలుసందై తావులేదు

గుణగ విజయాదిత్యుడు—అమ్మా! ఇట్టి వింత వచనములు తమ నోటివెంట వెడలునని నేను ఊహింప లేకున్నాను.

శీలమహాదేవి—విఖ్యాతసాహసముడైన కలివిష్ణువర్ధన మహారాజుల పట్టుమీపి, శక్తికీర్తనభావుడైన విజయాదిత్యుని తల్లి వీరపత్నియని, వీరమాతయని గర్విం చును. గుణగ! మల్లనివంటి కులద్రోహిని గన్నది ఈ శీలమగుదు. ఆ కులపాంసువు ఈ చాళుక్యరాజ కులకధవు స్వగ్రమును తాగలేదు.

గుణగ విజయాదిత్యుడు— మీ వాక్యములను నేను వినజాలకున్నాను.

శీలమహాదేవి—వినలేకున్నచో— బెజయుడా, వేంగిమహారాజ్యమును నీ తమ్ముడు మోహయినికి, నృపకామునికి పట్టుగట్టి, ఎంచేని బొమ్ము! ఆ పంప నీ మామ అమోఘవర్షునివలె, అనుమరుడవు గావున, రాజ్యమును త్యజించి, మునిశృతి మీని, మకమునందు బ్రవేశింపుము. — వేంగీ త్యాగసింహ సనముపై కూర్చుండుటకు అర్హుల లేదు నీకు.

గుణగ విజయాదిత్యుడు—అమ్మా! అమ్మా!

శీలమహాదేవి—నీకు విక్రమసాహసములు లేవు! కుమారభీముని చెజవిముక్తుని జేసి రాజచాళుక్యకులప్రతి వ్యుల నిలుపజాలని అసమరుడవు నీవు. తెలియును నాకు! పతివీహింద్రు పనదుల అవమానమును భరింప జాలక శోకసముద్రమున మునిగియున్న వేంగివికృత-యవరాజిపట్టుమీపికి దుఃఖోపశమముకూడ చేయ జాలని నిర్వీర్యుడవు. కార్యమీనుడవు ప్రతి ప్రతాపుడవు నీవు!

గుణగ విజయాదిత్యుడు—తల్లీ! నీవు మీర పత్నివి-వీరమాతవు—తల్లీ!

శీలమహాదేవి—బెజయుడా! నీ సాహసవిక్ర మములు, నీ కార్య ప్రతాపములు, నీ బాహుబలము, నీ శస్త్రాస్త్రవిద్యలు, నీ రణకౌశలము-అన్నియు నిరర్థకములు.

గుణగ విజయాదిత్యుడు—అమ్మా!

శీలమహాదేవి—బెజయా! నీరాజనీతిమర్మజ్ఞత క్యర్థమైనది! అమోఘవర్ష మహారాజు వట్టి భీకరు, కన్న రుడు దుష్టాత్ముడు. సంకిలని యువదేశమున, ముందు వెనుకల నారయక కుమారభీముని చెజవెట్టి నారాగిని, వా రాతని శిగ్రులనుగూడ వాడనీయబాలర! రాష్ట్ర కుటకులస్వైరముకి అంతటి ధైర్యసాహసములు లేవు. మంత్రి పురషోత్తముని యాదేశముల వారు పాటించి యుండరు. బెజయా! సాహసాంకుడవు గమ్ము! శైత్ర యాత్ర వెడలుము బలముల గూర్చుకొని, విజగీషుడై వేంగికి మరల మహావైభవధర్మములతో మరలి రాగలవు.

గుణగ విజయాదిత్యుడు—తల్లిగారి ఆశీర్వాచనము అమోఘమై ఫలించుచుగాక-అమ్మా! మీ యజ్ఞ

శీలమహాదేవి—శ్రీప్రసంబ ప్రస్థానభేరి మ్రోగించు ట్లు ఆనతిముగ్ధ.

సంచలనం

"పో. కా

విశ్వశుభంకర విద్యుక్త హామ ధూమాబ్జవియత్తల మైనయపుడు
త్వప్తవైశ్వానరదేదీప్యమాన శిఖాపవిత్రమహస్సు కలిగినపుడు
సచ్చాత్ర సువిమల స్వరనిర్గతోగీత వేదగానమ్ము వినించినపుడు
విన్యస్త హస్తార్థ్య వేళాకృతస్నాన సంధ్యాజపాధర్మసంధియపుడు
నిత్యహామేంధనోద్యోగ నియత శిష్య-పాలి కాననాంకర మేగవలసినపుడు
లలిత లలితమ్ముగా మధురమధురమ్ము-గాగ సూర్యోదయమ్ము సంఘటితమయ్యె!

ఆ ప్రాతర్మదుకాంతిలో జలకమై ఆమగ్నలజ్జాకళా
భిప్రాయాత్తవిముగ్ధ యశావన మనఃప్రేమమ్ముతో నామె ది
వ్యాప్రాయమ్మున కూలమెక్కినది నవ్యస్వచ్ఛతారుణ్యరే
ఖాప్రాస్థిప్తమనోహరాంగక రహః క్రాంతిప్రభావుంజమై.

తడిసిపోయినయట్టి తరుణివయ్యెద చూచుకమ్ముల బలిమితో ఘర్షణపడె
మృదుపాదముల నది కదలనీయదు చీరె జీరాడి జీరాడి చిక్కుపెట్టి
తడిసిన తలకట్టు తనచేతి సవరింపులకె విననట్లుగా కొకిలికిపడె
ఆక్లేషకోష్ఠతకైన శరీరమ్ము స్నానశైత్యమ్ము ననాదరించె
నిత్యకర్మలలో నామె నియతిమీద-యశావన మ్మొక్కపెట్టుగా నడ్డుపడియె
ఆమె గౌతమమునిపన్ని ఆకుటీర-మందు సౌందర్యదేవతయా అహల్య.

ఎందఱు స్వకళాయవతు లీమునిపత్నికి లాస్యమిచ్చిరో
ఎందఱు మేనకల్ నడకయే యొక నాట్యమునేత నేర్చిరో
ఎందఱు రంభ లీతరుణి కేమనృణప్రణయాక్షు లిచ్చిరో
అందము లీమె వ్వావిధికి యైనవి కా వవి అన్యస్పృహముల్.

ఆమె నవ్విన నవ్వులో అమరసుధలు-ఆమెవలికిన పలుకులో అమరకృతులు
ఆమెనడచిన నడకలో అమరగతులు-శాపదష్టాస్పరకన్య తోపజేయు.

ఆ తల్కుజూపులో యామిసీప్రియశీతకిరణాల మించెను విరహావహ్ని
ఆ లాట్యవేణిలో లేలిహాసము నై గనిగ్యమ్ము మించెను నిస్తులతయు

ఆ సూక్ష్మకటిలోన హర్యక్షసౌందర్యమును మించిపోయెను నునుపుదనము
 ఆ శ్రోణియుగములో అధికసైకతభూములకు మించినది విశాలక్రమమ్ము
 ఆ మృదులపాదములలోన నమరినయది-పద్మసౌందర్యమును క్రిందుపరచు మెఱుగు
 ప్రకృతికి నవకమును దిద్దవచ్చునామె-ప్రకృతిలో కట్టుబడినది వక్రజగతి.
 ఆమె తటిల్లత ఆమె మ-హామన్యణమహేంద్రచాప మామె గిరిఝరీ
 కోమల ఆమె పరిసరము-లామెకతమ్మున సొబంగు నందినవేమో,
 మానినాధుడు గౌతము డానతినిడె-ప్రాతరర్చనకై శుభ్రవారి దేర
 తాను శౌచమ్ముకోసమై స్నానమాడి-వీకగల యశావనము దాచలేకపోయె.
 అత డెన్నా ఖ్యుగ వేచెనో కనియెనో ఆ నవ్యలావణ్యభూ
 మితమూర్తి తలపోసెనో కలగెనో చిత్తమ్ము తత్సుందరీ
 మతవిజ్ఞానముకోసమై వలచెనో స్పందించెనో బుద్ధి ని
 ర్గతమోహప్రభచే, మహేంద్రు డత డర్చ్యస్వర్గధాతీపుడు.
 ఆమె తనువు కమండలువందు నీరు-నించి మోహనమ్ముగ లేచి నిలువబడియె
 అతని నేత్రమ్ము లామెదృక్తతికి నియమి-తములయస్కాంతసదృశము లమలములుగ.
 యశావన మామె నాతని కటాక్షపరీక్షకు నిల్వబెట్టె, తా
 నావిధప్రభా త్తమునినాధుని పత్ని, అతండ్రి నిత్యను
 శ్రీవరణీయ యశావన విశిష్ట మహిమ్ముడు, తా నహల్య, ఆ
 దేవుడె యింద్రుడో నెదురుతెన్నులు చూచుటా నిగ్రహించుటో?

“లక్సు టాయిలెట్ సబ్బుతో
మీ చర్మమునకు నిజమైన సౌందర్య
సంరక్షణ నొసంగుడు” అని
షామీమ్
చెప్పుచున్నది.

★ సినీయాచారాలకు సౌందర్యమునకెల్ల సబ్బు ! ★

LTS. 156-111-40 TL

LEVER BROTHERS (INDIA) LIMITED

డోంగేగారి

బాలామృతము
బలహీనమైన బిడ్డలకు
పుష్టియున్ను, బలమున్ను
ఆరోగ్యము నిచ్చును

వేటూరి—

సుందరశాస్త్రీగారి

సువర్ణ
సుందరరసము

సర్వసవామేహములకుసంజీవి.

గుణము ప్రత్యక్షము
అనుభవసిద్ధము. ఇకాక్షెన్లు అవసరం
లేదు. ఎటువంటి సవామేహాలనైనా
కుదుర్చును.

50 మాత్రలు రు. 5.

ఆర్ధరసాయనశాల, ముక్త్యాల.

ఉజ్వలమైన సతీత్వము

పండితడిగోపాలాచార్యులవారి

అరుణ

గర్భశయరోగనివారిణి

అరుణ ఋతుదోషములను
పోగొట్టి, పరిపూర్ణ శ్రీత్వమును
ప్రసాదించగల స్వయం సంపూర్ణ
మగు ఔషధము. అట్టిదానిని
విడువక సేవించినట్లయితే,
మిమ్ము ఆరోగ్యవంతులను
జేయుటయేగాక, మీ జీవన
పరమావధియగు అమందా
నందమును తప్పక యొసంగును.

ఆయుర్వేదశాస్త్రమంత్రిమండలి
ట. నగర్. . . . మద్రాసు.

ప్రతిఫలం

[కథానిక]

= 'జమదగ్ని' =

క్కిల మాస్టారు వస్తున్నారు!

ఏ కుట్టాడూ బైటికి వచ్చి తొంగిచూడలేదు. లోపల్లోపల గుసగుసలుకూడా ఏమీ లేవు. అందరూ ఎవరిచోటుల్లో వారు కూర్చుని పుస్తకాలు తెరిచి సిద్ధంగా ఉన్నారు.

అప్పడే మాస్టారు రానే వచ్చారు.

ఎదురుగుండా హోమ్‌వర్క్ పుస్తకాలు పేర్చి పెట్టి ఉన్నాయి. ఆయన వాటిని చూడడంతో కాలక్షేపం చెయ్యలేదు.

'చెయ్యనివాళ్లు ఎవరు?' అని ప్రశ్న వేశారు.

సమాధానంగా ఇద్దరు నిలబడ్డారు. ఒకడు శ్రీమన్నారాయణ, రెండవవాడు గొడ. వాళ్ళిద్దరూ మామూలుగా చెయ్యనివాళ్లే! తెలివితేటలకు తక్కువా అంటే ఏమీ కాదు. కాని చెయ్యకపోవడానికి వట్టి బద్దకమే కారణం. ఈ విషయం వాళ్లకూ తెలుసు, ఆయనకూ తెలుసు. అయినా ఆయనకు కోపంరాలేదు.

చేసినవాళ్ళనంక చూసి 'మీలో ఎవరికైనా సందేహం లున్నాయా?' అన్నారు మాస్టారు.

ఎవ్వరూ లేచి నిలబడలేదు.

'అయితే ఈ లెక్క వేసుకుని చెయ్యండి' అని బోర్డు మీద ఒక లెక్క వ్రాశారు. అందరూ వేసుకుంటున్నారు. నిలబడిఉన్న శ్రీమన్నారాయణ, గొడ మాత్రం ఒకరితో ఒకరు కీచులాడుకుంటున్నారు.

మాస్టారు క్లాసునంక తిరిగిచూచారు. ఇంకెవరికైనా అయితే తోపం వచ్చేదే! ఆయన మాత్రం శ్రీమ

న్నారాయణను పిలిచి లెక్క చదవమన్నాడు. అతను చదవడాడు.

'మనం ఏం కనుక్కోవాలి ఇందులో?'

'అన్నరు కనుక్కోవాలి సార్'

ఈ ముక్క అని ఒక్కమాటు శ్రీమన్నారాయణ క్లాసునంక చూచాడు. అందరూ నవ్వుతారనుకున్నాడు పాపం! కాని వాళ్ళంతా లెక్క చేసుకుంటున్నారు. ఒక్క గొడ మాత్రం వాడన్న మాటకు నవ్వుకుంటున్నాడు.

'ఏమాయ్! అంటేనా గొడా?' అన్నారు మాస్టారు.

గొడకు శ్రద్ధ లేకపోయినా భయమా, భక్తి ఎక్కువ. 'కాదు సార్! పెడల్పు కనుక్కోవాలండీ' అన్నాడు.

'దేని పెడల్పు?'

'భూమి పెడల్పు సార్'

'ఎటువంటి భూమి?'

'దీర్ఘ చతురస్రాకారపు భూమి సార్'

'ఏమాయ్! శ్రీమన్నారాయణా! నువ్వేమంటావ్? ఇదేనా కనుక్కోవాలింది?'

శ్రీమన్నారాయణ తెల్లమొహం వేశాడు. తెలియకాదు. క్లాసు అంతా కాక పోయినా గొడ కూడా తనతో కలిసి రాలేదని. అయితే ఏం చెయ్యగలడు?

‘అవునండీ సార్!’ అన్నాడు.

‘లెక్కలో మనసు ఏమేమి ఇచ్చారు?’

‘వైశాల్యం ఇచ్చారండీ!’

‘దేని వైశాల్యం?’

‘భూమి వైశాల్యం ఇచ్చారండీ!’

‘ఇంకా ఏమిచ్చారు?’

‘పొడుగు ఇచ్చారండీ!’

‘అసలు ఇటువంటి భూమియొక్క వైశాల్యం,

ఏం చేస్తే వస్తుంది?’ అన్నారు ఎదురుగుండా ఉన్న బల్ల చూపిస్తూ మాస్టారు.

‘పొడుగునూ, వెడల్పునూ ఒకదానిచేత ఒకటి హెచ్చుతేస్తే వస్తుందండీ!’

‘కాబట్టి పొడుగునూ, వైశాల్యమూ ఇచ్చినప్పుడు వెడల్పు కనుక్కోవాలంటే ఏం చెయ్యాలి?’

‘వైశాల్యాన్ని పొడుగుచేత భాగించాలండీ!’

‘ఇచ్చిన వైశాల్య మెంత?’

‘ఇరవై అయిదు’

ఇప్పటికీ క్లాసులో ఆందరూ లెక్కచేసేవారు.

క్రీమన్నారాయణ చెప్పిన సమాధానానికి ఆందరినీ నవ్వువచ్చింది. కాని పైకి ఎవ్వరూ నవ్వలేదు.

‘ఇరవై అయిదేమిటి?’

‘మైళ్లు అండీ!’

ఈమాట క్లాసు నవ్వు ఆపుకోలేకపోయింది.

‘ఈ ఇరవై అయిదు మైళ్లు ఏమిటి?’

‘వైశాల్యమండీ!’

‘వైశాల్యం వట్టి మైళ్లలో ఉంటుందా?’

ఇప్పటికీ తెలిసింది క్రీమన్నారాయణకు క్లాసు అంతా ఎందుకు నవ్వుకుంటున్నారో!

నాలిక కరుమకొని ‘ఇరవై అయిదు చదరపు మైళ్లండీ’ అన్నాడు.

‘పొడుగు ఎంత?’

‘ఆటుమైళ్ళు రెండుఫర్లాంగు లండీ!’

‘అయితే ఏం చెయ్యాలి?’

క్రీమన్నారాయణకు పొరువం వచ్చేసింది ఎందుకీటూ ప్రతిదానికీ ప్రశ్న వేస్తాడని. ఈసారి తప్ప

చెప్పగూడ దనుకున్నాడు. క్లాసుకీ, మాస్టారికీ గూడా తన తెలివిలేటలు చూపించా లనుకున్నాడు. ఆలోచించాడు.

కానీ పుండి ‘వైశాల్యాన్ని చదరపుఫర్లాంగుల లోకి మార్చుకుని పొడుగునుగూడా ఫర్లాంగులలోకి మార్చి ఆవచ్చిన పొడుగుచేత వచ్చిన వైశాల్యాన్ని భాగిస్తే వెడల్పు ఎన్ని ఫర్లాంగులో తేలుతుందండీ.’

‘ఏరా అంటేనా గౌడా?’

‘అవునండీ!’

‘అయితే ఇద్దరూ చకచకా చేసి చూపించండి’ అని వీళ్లతో చెప్పి, మాస్టారు బోర్డుమీద మరొక లెక్క చేసి మిగతావాళ్లని చెయ్యమన్నాడు.

ఆయన క్లాసువంక తిరగడంతోటే క్రీమన్నారాయణ కూర్చునిఉన్నవాడు అనంతం గానంచున్నాడు.

ఈ మాట మాస్టారికి కోపం వచ్చింది. కాని ఆయన తమయించుకుని ‘ఏరా గౌడా! నవ్వు కూర్చుని లెక్కచేసి చూపించరా’ అన్నాడు.

క్రీమన్నారాయణకు పట్టరాని ఉక్రోశం వచ్చింది. గౌడ తల వంచుకుని నవ్వుతూ లెక్క చేస్తున్నాడు.

క్రీమన్నారాయణఅలోచన అంతా లెక్కమీద లేదు. ఈ మాస్టార్ని తిరిగి అవమానం చెయ్యక మెల్లగా అని అతని బుజ్జి లెక్కలేనన్ని పన్నాగాలు పన్నుతోంది.

క్లాసులో మిగతావాళ్లు చాలామంది రెండోలెక్క చేసేవారు. కొందరికీ సంజేహాలు వస్తే ఆ సంజేహాలు పోగొట్టేందుకు అనవైన ప్రశ్నలు వేసి వాళ్లచేతనే సమాధానాలు చెప్పించారు మాస్టారు. క్రీమన్నారాయణ బుజ్జిలో ఇవేమీ దూరడమే లేదు. గౌడమాత్రం మొదటి లెక్క చేసి మాస్టారిదగ్గకు వచ్చాడు. ఆ లెక్క చేసిన విధానం చూసి మాస్టారు చాలా సంతోషించారు. ‘గౌడా! నీకు లెక్కల్లో ఫస్టుమార్కు వస్తుంది. నవ్వు కొంచెం క్రద్ధగా చదివితే చాలు!’ అని వాణ్ని ఉబ్బు వేసి ‘నవ్వు ఇకనంచీ ఆ అన్నయ్యపక్కన కూర్చో

బోకు. ఇక్కడ కూర్చోని మొదటిపెంచీలో చోటు చూపించారు. లెక్కచేసినవాళ్లందరికీ పుస్తకంలా అభ్యాసంలా కొన్ని లెక్కలు గుర్తుపెట్టించి వాటి నన్నిటిని క్లాసులో చెయ్యమని, ఇంకా చెయ్యని వాళ్లదగ్గరకు బయలుదేరారు. దామెదర్ లెక్కల పుస్తకం తెచ్చేఉందికాని అతను బల్లకింద చెయ్యిపెట్టి పేరుసెనక్కాయలు తింటున్నాడు. మాస్టారు కుర్చీ లోంచి లేచారనగానే చేతులు దులుపుకుని ఏమీ ఎరగ నట్లు రెండోలెక్క చెయ్యడం మొదలుపెట్టాడు. అత నిదివఱకు రెండుమాడుమాట్లు ఆయనచేతిలో గట్టి దెబ్బలు తిని చదువుమీద శ్రద్ధకొంచడం మొదలు పెట్టాడు. మాస్టా రతన్ని చూసేమాడనట్లు ఊరు కున్నారు. మాడోవరసలో నరసింహారావు మాస్టారి రాకను గమనించలేనంత తన్మయత్వంతో 'హోరాగ్రే సర చక్రవర్తి'అని ఒక పుస్తకం గోడకొనుకుని చదువు తున్నాడు. మాస్టారు మరోరెండడుగులు వేసేసరికి 'చక్రవర్తి' ఎందుకనో పుస్తకం దిసి ఉలిక్కిపడి నుంచు న్నాడు. వాడి కంఠారు చూచేటప్పటికి మాస్టారికి జాలి వేసింది.

'పుస్తకం పూర్తిఅయినదా చక్రవర్తిగారూ' అన్నారు మాస్టారు.

ఈమాట విన్న కొందరు కుత్తాళ్ళు ఘటన నవ్వారు.

మాస్టారు ఏం చేస్తారో అని నరసింహారావు గడ గడ లాడిపోతున్నాడు.

ఆయనా పుస్తకం అతని చేతిలోనుంచి తీసుకుని 'ఎక్కడ సంపాదించావోయ్ ఈ పుస్తకం?' అన్నారు.

నరసింహారావు తడబడిపోతూ 'మా పేటలో లైబ్రరీలోదండి' అన్నాడు.

'నువ్వు లైబ్రరీగూడా వెళ్తా వన్నమాట! బాగుంది. అయితే మీ లైబ్రరీలో ఇవ్వేనా పుస్త కాలు, ఇంతకన్నా మంచివి ఉంటాయా?'

నరసింహారావుకు కొంచెం ధైర్యం వచ్చింది.

'లేకేనుండి? 'బర్బారాణి', 'నేనే నీ మొగుడు', 'రంకుల రాటం' ఇట్లాంటి గొప్పగొప్ప పుస్తకాలు చాలా ఉన్నాయండి.'

'ను వ్వివన్నీ చదివావా?'

'చదివా నండి'

అతనికి పుస్తకాలు చదవాలన్న కోరికా, పట్టు దలా ఉన్నందుకు మాస్టారికి సంకోచంవేసింది కాని ఇట్లాంటివే 'గొప్పగొప్పపుస్తకాలు' అనుకుంటున్నం దుకు ఆయనమనస్సుకు కద్దం వేసింది.

'అయితే ఈ పుస్తకం నా కొకమాటు ఇయ్యి! ప్రస్తుతం నువ్వు ఆలెక్క వేసి చూపించు. క్లాసు అయితర్యాత నాదగ్గఱకు ఒకమాటు రా! నీకు సర దాగా ఉంటే నా దగ్గర చాలా పుస్తకాలు ఉన్నాయి, ఇస్తాను, చదువుకుగాని' అని నాలుగోవరసలోకి వెళ్ళి పోయారు మాస్టారు.

నరసింహారావు స్టూడెంట్పోయాడు. మాస్టారు తన్ను వేళాకోళంచేస్తున్నారో, నిజంగానే అంటు న్నారో గ్రహించలేకపోయాడు. భయంభయంగా లెక్క చెయ్యడం మొదలుపెట్టాడు.

నాలుగోవరసలో శ్రీమన్నారాయణ పుస్త కంలో లెక్క చెయ్యడం మానేసి మాస్టారి బొమ్మ వేస్తు న్నాడు. పోలికలగూడా వుడిరాయి. కాని ఆయన్ని అవమానం చెయ్యాలన్న కుదృష్టి ఉండడంవల్ల దానికి లేనిపోని అలంకారాలన్నీ పెట్టడంతో ఆది అయ్య వారుమాత్రం కాలేదు.

మాస్టారు దగ్గరకు వచ్చేటప్పటికి శ్రీమన్నారా యణ అందరిమీదరి కంగారుపడి పుస్తకం ముయ్యలేదు. మాస్టారు పుస్తకంతీసుకుని చూచారు. ఒక్కసారి క్లాసం తటికి ఆ బొమ్మ చూపించి 'ఇ వెనరి బొమ్మరా?' అని ప్రశ్న వేశారు. ముందుపెంచీలో కూర్చున్న గౌడ 'శ్రీమన్నారాయణదండి' అన్నాడు. క్లాసు అంతా ఒక్కరూటు గొట్టుమన్నారు. శ్రీమన్నారాయణకు వాణ్ని చాచగొట్టేదామన్నంత కోపంవచ్చింది. కాని పక్కనమాస్టారున్నారు. ఏం చెయ్యాలడు? మాస్టారు వాడి ముఖం చూచి 'అంత కోపం ఎందుకురా? వాడికి

తోచింది వాడు చెప్పాడు. నువ్వు కేశావు కాబట్టి నీది. పోనీ ను వెళ్ళవరి దంటావో చెప్పి? అన్నారూ క్లాసులంతా మళ్ళీ గొట్టుకున్నారు. దీంతో శ్రీమన్నారాయణను మరింత కోపం వచ్చింది. ఏం చెప్పడానికి తోచలేదు.

మాస్టరుగూడా ఆలోచిస్తున్నారు, ఏంజేయించేస్తే బాగుపడతాడా అని. తెలివిలేటలు లేకపోయాయా అంటే ఆ లోప మేమీ లేదు. ఇంటిదగ్గట చదువుకు తగిన నాతావరణం లేదా అంటే అది కాదు. తండ్రి పెద్ద పేరుమోగిన జిల్లామనసలు. తల్లికూడా చదువుకున్నదే! తక్కిన పిల్లలందరూ వీడికంటే పెద్దవాళ్ళు బాగా చదువుకుని అభివృద్ధిలో ఉన్నవాళ్ళేట! మరి వీడికి విపరీతప్రవృత్తి ఏమిటి? వీడికి చదువువూడ ఎందుకు ఆసక్తి లేకపోవాలి? ఈ చదువులో అనేక లోపాలు ఉండవచ్చుగాక! ఉన్న అవకాశాల్లో ఈ చదువే విద్యార్థుల మనస్సును ఆకర్షించేటట్లు తాను చెయ్యగలుగుతూనే ఉన్నాడే! ఎన్ని చేసినా వీడు మాత్రం మారడం లేదు.

ఇంతలో మాస్టరు ఆలోచన ఆపి 'ఏమోయ్ శ్రీమన్నారాయణా! ఏ మంటావో? అన్నారు.

శ్రీమన్నారాయణ ఉలిక్కిపడ్డట్టు చటుక్కున పుస్తకం మూసేశాడు. అటూ ఇటూ కూర్చున్న వజ్రాశ్వు పొంగినట్లున్న నవ్వు ఆపుకోలేకా, మాస్టా కేమంటారో అన్న భయంతో బయటికి నవ్వులేకా, ఉక్కిరి బిక్కిరి ఆవుతున్నారు. మాస్టరు వాళ్ళని గమనించారు గాని, అంతలో ఏ మాలోచన తోచిందో ఏమో, శ్రీమన్నారాయణను బోర్డుదగ్గరకుతీసుకుపోయి రంగు గుడ్డుకుక్కులు ఇచ్చి 'నువ్వు ప్రస్తుతం లెక్కలు చెయ్యవద్దగాని బోర్డువూడ నీ ఇష్టంవచ్చిన చక్కని బొమ్మ గియ్యి. ఏం? అన్నారు. శ్రీమన్నారాయణ పుస్తకంలో ఏం చేశాడో మాస్టారికి, అతనికి, అతని పక్కనన్న విద్యార్థులకూ తప్ప ఎవ్వరికీ తెలియదు. మాస్టా రిలా అనేటప్పటికీ ఆ పక్కనన్న విద్యార్థులు 'ఇదెక్కడి మాస్టరురా' అని ఆశ్చర్యపడిపోయారు. మరే మాస్టరునూ ఆ పూట వాడు చేసిన పనికి పట్టరాని కోపం వచ్చి చావగొట్టేవాడు. ఈయనకూ కోపం

వస్తుంది. ఈయనా అప్పడప్పుడు విద్యార్థులను కొడ్తాడు. జైవధప్రాయంగా ఉపయోగించే ఆ తాడనోపాయంతో ఆ విద్యార్థి స్వక్రమగతిలో పడతా డన్న ఆభిప్రాయం కలిగితేనే ఆపని జరుగుతుంది.

శ్రీమన్నారాయణ బొమ్మ గీస్తూనేఉన్నాడు. తక్కిన విద్యార్థులు లెక్కలు చేసుకుంటున్నారు.

ఇంతలో గంట కొట్టారు. మాస్టరు లేచి క్లాసు దాటి గుమ్మరావంతట అడుగుబెడుతూ 'శ్రీమన్నారాయణా! బడి విడిచిపెట్టాక నాదగ్గరకు ఒక మాటురా' అని చెప్పి వెళ్ళిపోయాడు.

శ్రీమన్నారాయణ తచేకదీక్షతో తాను పుస్తకంలో గీసిన బొమ్మే మరింత అందంగా బోర్డువూడ వేశాడు. ఇంచాకా మాస్టారికి సమాధానం చెప్పకుండా పుస్తకంలో ఏంపని చేశాడో ఆపనే అందరికీ తెలిసేటందుకు బోర్డువూడ స్పష్టంగా ప్రకటించాడు.

ఇంకెవరు పొరపాటుపడగలరు?

గుండ్రని ఆమరాలతో ఆ బొమ్మకింద 'లెక్కల టీచరు' అని చెక్కేశాడు.

'లెక్కల టీచరు' గారు ఆ పూటంతా శ్రీమన్నారాయణను గురించే ఆలోచించారు, శ్రీమన్నారాయణను చదువంటే ఉన్న ఈ ఆశ్రద్ధకు కారణ మేమిటా అని. ఒక్క లెక్కలలోనే గాదు, ఎందులోనూ అతనికి తెలియకపోవడం లేదు. కాని దేన్నీ అతడు చదవనేచదువడు. చదువు కావాలన్న అన్న లేకపోవడమేకాక ఎందుకన్న నిర్లక్ష్యంగా ఉన్నది. ఈ నిర్లక్ష్యం పోగొట్టడానికి ఏం చెయ్యాలి? ఇదీ ఆయన సమస్య.

ఆయన సుమారు ఆరేళ్ళ జట్టి ఉపాధ్యాయ వృత్తిలో ఉండి వివిధమనఃప్రకృత్తుల్ని ప్రత్యక్షమను భవంతో పరిశీలించాడు. తాను చదువుకున్న మనస్తత్వ శాస్త్రాన్ని వృథాపోనియ్యకుండా ఆ విజ్ఞానం అభివృద్ధి పొందించుకోవడంతోపాటు ఆచరణలోగూడా పెట్టి అనేక క్లిష్టమనస్తత్వాల్నే సరిదిద్దగలిగాడు. అంచేత ఆయనంటే భయంకన్నా గౌరవమే ఎక్కువ పాత

విద్యార్థులకు, అల్లరికుష్టవాళ్ళకు ఆయనంటే హడలు. చదువుకునే కుష్టవాళ్ళకు ఆయన దేవుడు. ఎంత అల్లరి వాడైనా ఆయనవగ్గర ఒక ఏడాది ఉండేటప్పటికి నిజమైన విద్యార్థి అయిపోతాడు. ఇంత అనుభవమూ కూడా శ్రీమన్నారాయణనియంలో ఈ సంవత్సరం ఈ తరగతిలో ఎందుకూ పనికిరాలేదు.

అసలు మొత్తానికి ఈ సంవత్సరం ఈ తరగతిలో చాలామంది విద్యార్థులు ఆయనకు మొదట్లో పెద్ద సమస్యలుగానే కన్పించారు. వాళ్ళందరూ శ్రీమన్నారాయణపోషాట బయటనూళ్ళలోనంచి వచ్చి ఆయన చేరారు. వాళ్ళందరినీ వివిధవిధాలుగా తా నెట్లాగో లొంగదీసి చదువంటే శ్రద్ధవుట్టిచి వాళ్ళచేత అన్ని విషయాల్లోనూ సరియైన కృషి చేయించగలుగుతున్నాడు. కాని ఈ శ్రీమన్నారాయణ ఇంతవఱకు లొంగలేదు. వీళ్ళేం చేస్తే లొంగుతాడో బోధపడడమూ లేదు.

ఆయన సాధారణంగా ఎవ్వరినీ కొట్టడు. ఒక విషయం తెలియలేదని విద్యార్థికి తెలిసేటట్లు చెప్పడానికి ఎంత కష్టమైనా ప్రయత్నించి చేస్తాడేకాని విసుక్కొని చిరాకుపడి కోపించి ఇంతవరకూ ఎన్నడూ కొట్టలేదు. అక్లాసులో దామోదర్ ఒకమాటు చెబ్బుతన్నాడు. అంతే! దానితో వాడు లెక్కల్లో క్లాసంతటికీ మూడవవాడుగా ఉంటున్నాడు. ఆయనే క్లాసు టీచరు కాబట్టి తక్కిన విషయాలు గూడా కనుక్కుంటూ ఉంటాడు. తక్కిన మాస్టర్లందరూ అప్పటి నుంచీ దామోదర్ చూపుతున్న శ్రద్ధకు ఆశ్చర్యపడి పోయారు. మొదట్లో ఎందుకూ పనికిరాదనుకొన్న ఈ దామోదర్ యిట్లా ఎందుకు మారిపోయాడో ఇప్పటి ఎవ్వరికీ తెలియదు, నాడికీ లెక్కలటీచరుకూ తప్ప, రాజగోపాల్ చెబ్బలు తినలేదుగాని ఒకసారి చీవాట్లు తిన్నాడు. ఆ చీవాట్లు అతని నునక్కును ఎంత కలత పెట్టాయో, అప్రాట అతనికి ఎంత బాధ కలిగించాయో అతనికే తెలియాలి. కాని ఆ నాటినుంచీ ఈ నాటి వరకూ అతడు చదువు విషయంలో మాత్రం అశ్రద్ధ చెయ్యనే చెయ్యడంలేదు. కాని అల్లరిలో అమోఘం.

ఒక్క లెక్కలటీచరు గారి క్లాసులో మాత్రం చెయ్యడు. ఆయనే అప్పడప్పుడు ఏమోయ్! రాజగోపాల్! నవ్వు గూడా చచ్చుబడి పోతే క్లాసులో ప్రాణమే లేదోయ్! చదువుకు చదువు ఉండాలి, అల్లరికి అల్లరి ఉండాలి. పెద్దవాళ్లు అమృత అల్లరి ఎవ్వరూ చెయ్యరు. ఇప్పుడన్నా చెయ్యకపోతే ఎట్లా చెప్పి? అంటూవుంటారు. ఏమన్నా ఆయనక్లాసులో మాత్రం అత నెన్నడూ చదువు తప్ప మరో విషయం ఎత్తుకోడు. గొడ చెబ్బలు తిన్నాడు, చీవాట్లు తిన్నాడు. దాని కనుగుణంగా మరనూ మరొకడు, ఇంచుమించు క్రమగతిలోనే ఉన్నాడు. కాని అప్పుడప్పుడు మల్లీ వెనకడుగు వేస్తూ ఉంటాడు.

ఇట్లాగే ఇంచుమించు తక్కినవాళ్ళందరూ కూడా ఆయన అనుకున్న దారిలో పడ్డారు. ఇక ఎటు వచ్చి ఆయనదృష్టి పడితూ ఏ మాత్రమూ మార్పు పొందనివాడు శ్రీమన్నారాయణ! అయితే అత నింత వఱకు ఆయనచేతిలో చెబ్బలు మాత్రం తినలేదు. ఆ ఉపాయం కూడా ప్రయోగిస్తే ఏమైనా మారుతాడో ఏమో!

ఈరోజుల్లో విద్యార్థుల లబధివాళ్ళల్లో చాలా మందికి వాళ్లు ఎందుకు బడికి వస్తున్నారో వాళ్ళకే తెలియదు. పంపించే తల్లిదండ్రుల్లో ముప్పాతిక మందికి తమ పిల్లలు పెద్దవాళ్ళయి ఉద్యోగాలు సంపాదిస్తారన్న ఆశ తప్ప మఱొకటిలేదు. మిగతా పాతికమంది మిక్కిలి సంపన్నమైనవారై తమతమ పిల్లల్ని అదుపాజ్ఞలో పెట్టుకోలేక బడికైనా పోతే పిల్ల ఇబ్బంది కొంత తగ్గుతుందని పంపుతూ వుంటారు. చదువు కేవలం విజ్ఞానం కోసం, మానవునకు దాన్ని ఆర్జించడం అవశ్యక ద్రవ్యం అన్న అభిప్రాయంతో తల్లిదండ్రులూ విద్యార్థులూ ఏకోన్మఖులై బడిని ఉపయోగించుకునే వారు ఎక్కడో నూటికి ఒకటి అరా ఉంటారేమో! ఒకవేళ అట్లాంటివాళ్లు కొంత ఎక్కువే ఉన్నా వాళ్లకా విషయంలో తోడ్పడే పాఠశాలలు అసలే లేవు. ఉపాధ్యాయులకు సరియైన అవకాశాలయినవక పోవడం వల్లగో, ఇచ్చినా ఉపయోగించుకోగల తాహతు

తేనివాళ్లు ఉపాధ్యాయ వర్గంలో చెలామణి అవుతూ ఉండడం వల్ల నేమి ఈనాడు భారత విద్యార్థి లోకానికి జరుగుతూఉన్న అపకారం ఇంతా అంతా కాదు. ఆనలే మన దేశం బానిసదేశం. అందులో నిరుపేద సిఠి, ఈస్టిలో చదువుకోడానికి వచ్చే కొద్దిమందికి మనం అన్యాయం చేస్తే దీని ఫలితం తరతరాలా మన దేశంలో భావిప్రజలు అనభవిం చవలసి వస్తుంది. తన జీవితంలో తనకు తెలిసినంతవరకు తా నట్లాంటి అన్యాయానికి పాల్పడగూడదు.

శ్రీమన్నారాయణ ఎందుకు చదువుకోవడం లేదు? అతడు అతని తల్లిదండ్రులకు కడపారి బిడ్డ. అందుచేత గారాబం ఎక్కువ. చదువుకున్న కుటుంబం లో పుట్టాడు గదా, ఇంటికి దగ్గర చదువుకు తగిన వాతావరణం ఉన్నదిగదా, చెప్పితే, బోధపరిస్తే దారికి వస్తాడేమో అన్న ఉద్దేశంతో తా నిద్రపాటు అనేక పర్యాయాలు చెప్పడం అయింది. ప్రత్యేకంగా అతన్ని దగ్గర కూర్చోబెట్టుకొని కథలు కబుర్లు చెప్పి, ఇల్లాంటి వనేక విషయాలు సువ్రు చదువుకోవచ్చు, వాటిని చదువుకోడానికి భాష పరిజ్ఞానం కావాలి, అంచేత తెలుగు, ఇంగ్లీషు శ్రద్ధగా చదువు అని చిలకకి చెప్పినట్లు చెప్పాడు. అతనికి అందుబాటులో ఉండే చిన్నచిన్న పుస్తకాలు అనేకం లైబ్రరీలో నుంచి తీసి ఇచ్చాడు. లెక్కలు, వైశ్య ఇట్లాంటివి మూలమూత్రాలైనా తెలియకపోతే భావిజీవితంలో కలిగే కష్టనష్టాలన్నీ వివరించి చెప్పాడు. అన్నయ్యల ఆదర్శం చూపించి సువ్రు వాళ్ళకంటే ఎందుకు తక్కువైపోవాల్సి అని పొరుగుం కలిగించాడు. అయినా అభం లేకపోయింది. ఇప్పుడేం చెయ్యాలి? ఇతని తెలివి తేటలు చదువుగాని, మరొక వ్యాసంగం గాని ఏదైనా విరాజితాత్మకమైన కార్యక్రమంలో పడితే దేశానికి తప్పక ఉపయోగిస్తాయి. ఈ ఉత్సాహాన్ని, ఈ యువకర్తాన్ని పసికంబంలో ఆనకట్టవేసి క్రమ గతిలో నడిపించకపోతే ఇదంతా ఏమోసంభావో, దొంగతనంలోనో పరిణతి పొంది లోకాపకారకం అయి పోతుంది. ఇతన్ని లాంగిడయ్యడానికి ఒకే ఒక మార్గం ఉన్నది. ఇంకా ఉపేక్షపహించి ప్రయోజనం లేదు.

అతని కేవలంగానైనా చదువుమీద శ్రద్ధ కలిగించడమే ముఖ్యలక్ష్యమయితే దాన్ని సాధించడానికి చెబుతైనా ఇచ్చి తీరవలసిందే!

ఇంతలో ఒంటిగంట పెల్లు కొట్టివేశారు.

పిల్లలందరూ ఎక్కడి వాళ్ళక్కడికి వెళ్ళి పోతున్నారు. లెక్కల మాస్టరు ఉపాధ్యాయుల గదిలో శ్రీమన్నారాయణకోసం పావుగంటపైగా ఎదురుచూచి ఇవే అలోచనలతో ఇంటికి వెళ్లిపోయారు.

శ్రీమన్నారాయణ ఆపాధ్యాయుల బడికి వెళ్లాడో లేదో కాని లెక్కలమాస్టరు అతన్ని కలుసు కోవడం మాత్రం పడలేదు.

మర్నాడు లెక్కల క్లాసులోకి శ్రీమన్నారాయణ వచ్చాడు. అతన్ని ప్రత్యేకం పిలిచి 'వాళ్లందరూ ఒకటి. నవ్వొక్కడివి ఒకటి' నీ కివ్వాలిటినంపీ ప్రత్యేకంగా లెక్కలు చెప్తాను. పుస్తకం తెచ్చుకో!' అన్నారు. శ్రీమన్నారాయణ వెళ్లి పుస్తకం తెచ్చుకున్నాడు. మాస్టరు ఒక మాదిరిలెక్కల చెప్పి అట్లాంటి లెక్కలు అరదజనుచూపించి వాటిని చెయ్యమన్నారు. శ్రీమన్నారాయణ చేస్తున్నట్లు కూర్చుండగా లెక్కల మాస్టరు తక్కిన క్లా సంతకూ క్రొత్తపాఠం చెప్పారు.

పీరియదు ఇంకా పదినిమిషాలు ఉందనగా శ్రీమన్నారాయణదగ్గరకు వచ్చారు. పుస్తకం చూశారు. రెండు లెక్కలు లైటు చేశాడు. ఇకామీద పుస్తకంలో లెక్కలు చెయ్యలేదు. నిన్నటిమాదిరి బొమ్మలూ చెయ్యలేదు. క్లాసులో తన స్నేహితులకూ, బళ్ళో తనకు అత్యంతం ఇబ్బులైన మాష్టర్లకూ తాను పెట్టుకున్న మద్దుపేగన్నీ ఒక్కొక్కటి అతిసుండంగా అలంకరించి వ్రాశాడు. ఆమీద పెన్నెలూ, పెన్నూ రెండూ జోడించి విచ్చిగితలు గీస్తున్నాడు. ఆ సీటిలో పుస్తకం మాస్టరీచేతిలోకి వచ్చింది.

మాస్టరు తాపీగా శ్రీమన్నారాయణనుఖంపంక చూచాడు. అతను మెల్లగా భయంపటిస్తూ లేచి నిల్చున్నాడు.

‘ఏమిటి దంతా?’

సమాధానం లేదు.

‘నిన్ను చెయ్యమన్న చేమిటి?’

‘తెక్కలు సారీ’

‘ఎందుకు మానేశావ్?’

సమాధానం లేదు. మాస్టారు కోపాన్ని ప్రకటించలేదు. కాని చెంపమీద ఒక్కచెబ్బ వేశారు. పాపం! గట్టిగానే తగిలించేమా - కళ్లవెంబడి నీళ్లు పెట్టేశాడు. కాని, లోపల్లోపల అహంకారం మాత్రం బాగా ప్రవ్వలింది.

‘నన్నెందుకు కొట్టాలండీ మీరు?’

‘ఎందుకు కొట్టానో నీకు తెలియదూ’ అంటూ మాస్టారు మళ్ళీ ఇంకోటి చండో చెంపమీద వేశారు.

దీంతో శ్రీమన్నారాయణ తప్పుకుండా అణిగిపోతాడనుకున్నార మాస్టారు.

కాని, శ్రీమన్నారాయణ అవినీతిగొంతుతో ‘మీరూ తెలుస్తుందిలేండి’ అంటూ సరాసరి చెల్లిపోయాడు బయటికి.

క్లాసులో పిల్లలందరూ ఏమాతనదో తెలియక రోమాంచంతో నిర్భాంతపోయి మాస్తున్నారు.

తెక్కలమాస్టారు మాత్రం ఏమాత్రమూ కళ్లవళ పడకుండా మర్నాటికి విద్యార్థులు చేసుకురావలసిన అభ్యాసం చూపించి, అంతలో వెళ్లి కొట్టడంవల్ల చెల్లిపోయారు.

తెక్కలమాస్టారి చేతిలో చెబ్బలిన్నవాడు ప్రతివాడూ అణిగిపోయినవాడేగాని ఇల్లా ఎదిరిందిన వాడెవడూ ఇంతవరకూ ఆస్కారంలేదు. శ్రీమన్నారాయణ ఈపని చెయ్యడంతో క్లాసులో చాలామందికి— అందులో ఇదివఱకు ఆయనచేత చెబ్బలుతిన్న కొత్త కుష్టువాళ్లకు వాడొక మహావీరుడిలాగ కనిపించాడు.

తర్వాత పిరియదు తెలుగు, ఆయన ఆవాడు సెలవు. అంతేత ఇంకా వేరేమాస్తరు ఎవరూ రాలేదు. మానిటరే క్లాసు అల్లరిచెయ్యకుండా మాస్తున్నాడు. పావుగంటనేయైంది. తెక్కల మాస్టారు పాద్యావ్తరుగదిలోకి వెళ్లి వచ్చారన్న వార్త అప్పడే ఎల్లా అందిందో

అందింది. కుష్టువాళ్లంతా లోపల్లోపల గుసగుసలాడుతున్నారు. ఇంతలో శ్రీమన్నారాయణ రానే వచ్చాడు సవ్యకుంటూ. వచ్చీరావడంతోలే ‘ఒరేయ్ గాడా! నువ్వు పోయి గుమ్మందగ్గరి నుంచోరా, ఎవరైనా వస్తుంటే లోపలికి వచ్చేయ్’ అన్నాడు. శ్రీమన్నారాయణ అంటే ఎవ్వరికీ గౌరవం లేదుకాని ఎంత పెద్ద కుష్టాశిక్షనా భయంమాత్రం ఉన్నది. గాడ మారు మాట్లాడకుండా వెళ్లి నిలబడ్డాడు. శ్రీమన్నారాయణ క్లాసుకంతకూ హితబోధ చెయ్యడం మొదలుపెట్టాడు.

‘మెట్టరంకాయ’ ఇవ్వాళ తన్నుకొట్టాడు. రేపు ఇంకొకరినీ కొట్టినప్పుడు, ఇదివఱకు ఎంతమందినో కొట్టాడు. ఇల్లా అందరినీ కొట్టుకూశంటే విద్యార్థులు చేతకాని దద్దుర్లుగా పడిపోతారేనా? అసలు మాస్తరుకు విద్యార్థిని కొట్టేందుకు హక్కులేదు. మాస్తర్గి ఇచ్చే జీతాలు విద్యార్థులు కట్టే సామ్యం. అంటే విద్యార్థికింద మాస్తరు జీతంగా డన్నమాట. జీతంగాను యజమానిని కొట్టవలసింటే ఎంత అమర్యాదో తెలుసుకోలేకపోతున్నారు విద్యార్థులు. ప్రిన్సిపల్లందరూ ఏకమెనట్టుంటే ఈ ‘మెట్టరంకాయ’ని అవమానం చెయ్యవలసిగాక వాడికి ఉద్యోగం కూడా లేకుండా చేసి పారెయ్యవచ్చు. వాళ్ళంతట వాళ్లేమీ చెయ్యక పోయినా సరే తాను చేసేపనికి అడ్డురాకుండా ఉంటే చాలు వీడికి బుద్ధిచెప్పేపని తనది.

ఇల్లా ఉపన్యాసం సాగిపోతోంది. కొందరికి శ్రీమన్నారాయణతోటి చాలా అసహ్యం చేసింది. వాళ్ళందరికీ తెక్కలజీవరు అంటే అపరిమితమైన గౌరవం. ఆయన తక్కిన మాస్తర్లవలె పాతం తెలియక పోతే కొట్టడు. ఎన్నిసార్లు అడిగినా విసుక్కొట్టడు. అడగాలి, తెలుసుకోవాలి అన్న శ్రద్ధ ఉంటే చాలు నెత్తి కెక్కించుకుంటాడు. పాతం చెప్పడంకూడా చాలా సగ్గాగా చెప్తాడు. చాలామంది చెప్పకుంటే నిగుగుపుట్టే తెక్కలు ఈయన చెప్పడంలే ఎంతో హుమరుగా ఉంటుంది. రోజు ఉంటే బాసండునురా అని కూడా అనిపిస్తుంది. అట్లాంటి జీవరును పట్టుకుని వీడిట్లా కూర్చుంటే వాళ్లకు దుర్భరమైపోతోంది. కాని అట్లాంటివాళ్లు

క్లాసులో నలభైమందికి పంజ్రెండుమందికూడా లేరు. ఒక్క అరడజనుమందికి శ్రీమన్నారాయణతో సంపూర్ణాంకికారం కుదిరిపోయింది. ఆ అరడజనుమందీ వీలు చిక్కితే లెక్కలటేచరును పట్టుకుని కొట్టాలన్న నిశ్చయానికిగూడా వచ్చారు. తక్కినవాళ్లల్లో చాలామందికి ఈయనబాధ అయితే తప్పించుకోవాలని ఉన్నదికాని వీడి ప్రసంగం మరెవరైనా వింటే క్లాసంతటినీ ఏం చేస్తారో అన్న భయంతో దిక్కులు చూస్తున్నారు.

ఇంతలో గొడ చటుక్కున లోపలికి వచ్చే శాడు.

శ్రీమన్నారాయణ తన చోట్లో తాను ఏమీ ఎరగనట్లు కూర్చున్నాడు. రెండునిమిషాలనేపు క్లాసు అంతా ఆతినిక్కబంగా ఉంది. శ్రీమన్నారాయణ గుమ్మంవైపు చూచి 'నాదగ్గర వేశాకోశా లాడతావా?' అని గొడను పిలువిన ఒక్క చటుపు చరిచాడు. ఆ దెబ్బ మోత ఇంకా ఆగలేదు, కాని హిప్పరిమాస్టరు లోపలికివచ్చేకారు. శ్రీమన్నారాయణ గొడను కొట్టింది ఆయన చూచాడకూడా! కాని ఆయన ఆవిషయంలో ఏమీ జోక్యం కలిగించుకోలేదు.

౪

ఆరోజున లెక్కలటేచరు మనస్సులో చాలా బాధపడ్డాడు. శ్రీమన్నారాయణను బాగుచెయ్యాలన్న ఉద్దేశంతో అతన్ని కొట్టక ముందు ఎంత బాధపడ్డాడో దానికి కెట్టింపు అనుభవించాడు, అతని విషయంలో ఏం చెయ్యాలి తోచక, హెడ్మాస్టరు చెప్పినదానికి ఆయనేమీ లెక్కచెయ్యనేలేదు. నిబంధనప్రకారం విద్యార్థిని జరిమానా పేసిగాని, క్లాసులోనుంచి బైబురు పంపించి గాని మామూలుమాస్టరు క్షీంపవచ్చు. దెబ్బలు కొట్టి శిక్షించడానికి ఒక్క హెడ్మాస్టరుకే అధికారం ఉంది. వాణ్ని పీక్షి కొట్టినా పర్యటేనుగాని జిల్లామునసబు కొడుకును కొట్టితే! ఒకవేళ ఆయన ఏమైనా చర్య తీసుకునే సందర్భంలో హెడ్మాస్టరు తనకేమీ సహాయం కారి కాలేదు. ఇది ఆరేళ్ల అనిభవం ఉండి విద్యార్థిని కొట్టడం తప్పుగా భావించి తప్పనిసరియైతే దాన్ని ప్రయోగిస్తాడన్న విశ్వాసం విద్యార్థులకే కలిగించిన

ఉపాధ్యాయుణ్ని తన గదిలోకి పిలిపించి హెడ్మాస్టరు చెప్పింది.

లెక్కలటేచరు మనస్సులో పడ్డ బాధ అంతా శ్రీమన్నారాయణను ఎట్లా బాగుచెయ్యడమో అనేగాని దీన్నిగురించి కానేకాదు. వాణ్ని మళ్ళీ కలుసుకుందా మునున్నాడుగాని ఆయనకు అతను కనబడనేలేదు. హెడ్మాస్టరు ఆయనతో చెప్పిన విషయం ఎట్లా ఉపహించాడో ఏమో వాడుమాత్రం పట్టకగ్గాలు లేకుండా విద్యార్థులలో మూట్లతో ఉన్నంతనేపూ రెచ్చిపోయాడు. అవును, జిల్లామునసబు కొడుకాయో! ఏంచేసినా చెయ్యగలడు. తక్కినమాస్టరుకూఅదేభేదం. నా జేంచేసినా ఏమీ అనరు. దారినబోయే తనదాన్ని ఆహ్వానించుకునే ఈయనకుతప్ప వాడి విషయం ఇతర క్షీం పట్టింది కి!

తండ్రి ఊళ్ళో లేకపోవడంకల్ల శ్రీ మన్నారాయణ జరిగిన విషయానికి అనేకఅబద్ధాలు జోడించి తల్లితో చెప్పాడు. వినయవతియైన ఆ శిల్పినుండి శ్రీమన్నారాయణ దౌర్మగ్యానికి ఆసరా ఏమీ లభించక పోగా చీవాట్లుగూడా తగిలాయి. అయినా అతని దౌర్వ్యంమాత్రం చప్పుబడలేదు.

మర్నాడు ఉదయం మొదటి పీరియడే లెక్కలు.

శ్రీమన్నారాయణ చాలా హుషారుగా బకి వెళ్ళాడు. క్లాసులోకి వెళ్లడంతోలే తాను చెయ్యదలచుకున్న పని పిల్లల కందరికీ చెప్పాడు. కొందఱు అట్లా చెయ్యడం మంచిని కా దన్నారు. మాస్టాకి కోపం వచ్చి అందరినీ పట్టుకు కొట్టుతాతేమో అన్నారు కొందరు. శ్రీమన్నారాయణతో పూర్తిగా ఏకీభవించిన పెద్ద కుర్రాళ్లు, అందరినీ కొట్టడం మాటలా ఏమిటోయ్! నిన్న ఒకణ్ని కొట్టిసండుకే చీవాట్లు తిన్నాడు. ఇవ్వాళ ఏమీ చెయ్యలేదు. మనస్సులో కుల్లికుల్లి చస్తాడు. వాణ్ని అట్లా ఏడిపించాల్సిందే! లేకుంటే వాడి కంఠ పొగరా! ఈ దెబ్బతో మళ్ళీ ఎనణ్ని చెయ్యిచేసు కొడు. చేసుకున్నాడా, ఇంకే ముంది, బతే జల్సా! స్కూలు స్కూలు అంతా మనరూము దగ్గరకే వస్తుంది. శ్రీమన్నారాయణా! నీ పని నువ్వు చెయ్యి! పీళ్ళి

మన్నా పాక్కారంటే తగిన శాస్త్రీ చేసే బాధ్యత
మాది' అని అతనికి హుమారు ఇచ్చారు, ధైర్యము
చెప్పారు. ఇక శ్రీమన్నారాయణు పట్టకేసంత సంతో
షం కలిగింది. తక్కిన కుర్రాళ్లు కుక్కిన పేలల్లే నోరు
కదపలేదు.

రెండోబెల్లు పూర్తికాక ముందే శ్రీమన్నారా
యణ తాను చెయ్యదలచుకొన్న పని చేసేశాడు. వాళ్ళ
క్లాసు గది ఒకమూల ఉండడంవల్ల వా డానాడు చేసిన
పని తక్కిన మాస్టర్ల కెరెకీ మానే ఆనకాశం కలగక
పోయింది.

మాడో బెల్లు కూడా కొట్టారు. లెక్కల
మాస్టరు మామూలుగా సుద్దుకుక్కలూ, నల్లరూ పుచ్చు
కొని పాతం చెప్పే మనస్థితితో సరాసరి క్లాసులోకి
వచ్చి కుర్చీలో కూర్చుని హాజరుపట్టి వెయ్యడానికి
పూనుకున్నారు. కేర్లు పిలుస్తుంటే ఆక్కడక్కడ
కొంచెం గుసగుసలూ, నవ్వులూ వివచచ్చాయి. మాస్టరు
తల ఎత్తేటప్పటికి అంతా నిశ్శబ్ద మయిపోయింది. హాజరు
పట్టి వెయ్యడం మర్యాదక శ్రీమన్నారాయణు పుస్తకం
తెప్పున్నార మాస్టరు. జంకు గొంతు లేకుండా
శ్రీమన్నారాయణ పుస్తకం తెచ్చాడు.

'నిన్ను చెయ్యి లెక్కలు పూర్తి చేశావా?'

'లేదండి'

'ఇండుకే నిన్ను కొట్టింది, ఇవ్వాలే మళ్ళీ కొట్టు
తున్నదీని' అంటూ మాస్టరు గట్టి రెంపకాయ ఒకటి
అంటించారు.

శ్రీమన్నారాయణు కళ్ళల్లో నీళ్ళే కాదు,
కాలికింద కేలకూడా గిరిగితా తిరిగిపోయింది. హెడ్డా
ష్టరు చెప్పినా ఈయన ఇట్లా ఎట్లా కొట్టగలుగు
తున్నాడో అతని కేమీ బోధపడలేదు. వెంటనే అత
నికి హెడ్డాష్టరు చెప్పారని తాను విన్నది అబద్ధమని
తోచింది. ఆయనగూడా ఈయనతో కలిస్తే ఇక తన
అట లేమీ సాగ వనిపించింది. ఈ సందర్భంలో అమృ
తెట్టిన చీవాట్లు జ్ఞాపకం వచ్చాయి. దాంతో శ్రీమన్నా
రాయణ మనిషి సగానికి సగం అయిపోయాడు. అగ
కున్న దొకటి, అయి దింకొకటి! ఇంకం చెయ్య
గలడు?

'ఇప్పుడైనా చేస్తావా, మఱిొకటి కావాలా?'

కళ్ళకిష్ట రుచుచుకుంటూ 'చేస్తానండి' అని
ఎట్లా అనగలిగినాడో ఏమోకాని ఆనందం మాత్రం
అన్నాడు. హెడ్డా షిష్ట పుస్తకాన్ని తనబడుతున్న
చేతుల్తో అందుకొని తన చోట్లో లెక్కలు చెయ్యి
డానికి కూర్చున్నాడు. కానీ అతని గుండెలు ఇకముం
డేం జరుగుతుందో అని గుడ్డలు గుడ్డలు మంటున్నాయి.

అతనితో ఏకీభవించిన అరడజనుమంది కుర్రాళ్ళూ
అంతకుముందే అలాగారిపోయే పుస్తకాలు తెరుచుకొని
సిద్ధంగా కూర్చున్నారు. నాయకుడు లాంఛిపోయిన
సెక్షన్లతో అయింది వాళ్ళ ప!

మాస్టరు కొత్తపాతం చెప్పడానికి బోర్డుకంకకు
తిరిగారు.

మాడగా ఆయనకు అమితమైన ఆక్లిర్యము,
బాధా ఒక్కంటుగా కలిగింది. ఆయన మళ్ళీ క్లాసు
వైపు తిరిగి, చేతిలో డప్పురు బల్లవిడ పడవేసి కుర్చీలో
కూర్చుండి పోయాడు. ఒక్కసారి సరుటివిడ చెయ్యి
వేసుకొని ఒక్క సెకండుకాబోలు ఏదో ఆలోచిం
చాడు. కాని ఆయన తన మనస్సులో కలిగిన ఏభావాన్నీ
ముఖమిడ ప్రకటించలేదు. చిరునవ్వు నవ్వుతూ
'ఇవ్వాలే మీరు పాతం కావ్వన! ఈ ఓరియడు కులూ
సాగా కాలక్షేపం చేద్దాము. అయితే దానికల్ల కూడా
మనకు కొంత ఉపయోగం ఉండాలి. అంచేత ఏవో
ఒక విషయాన్నీ గురించి మనలో మనం చర్చించు కుం
దాము. ఈ సభకు నేను అధ్యక్షుణ్ణిగా ఉండను, నేను
గూడా ఒక సభ్యుణ్ణిగా మీతోపాటు కూర్చుంటాను.
మీరందరూ కలిసి ఒక విద్యార్థి పేరు చెప్పండి. అతన్ని
అధ్యక్షుణ్ణిగా ఎన్నుకుందాము. విషయం మాత్రం నేను
చెప్తాను. దాన్ని గురించి అందరూ ఎవరికీ తోచింది
వారు మీకు మాస్టరుయన నేను యిక్కడ ఉన్నానని
గానీ, ఇది బడి అనిగానీ సంకోచించకుండా మీ మన
స్సులో ఉన్నదికన్నట్లు చెప్పే సయాళి! ఏమంటారు?
మును అధ్యక్షుని పేరు చెప్పండి!' అన్నారు.

ఈమాటలు చాలామంది విద్యార్థులు చెవుల్లో
పడ్డాయన్న మాటేగాని వాళ్ళకు నిజంగా అవి విస
బడనేలేదు. - ఈయన ప్రవర్తనకు వాళ్ళంత నిశ్చే

తనవలె పోయి తామున్న చక్కడో కూడా తెలియని స్థితిలో పడిపోయారు. విన్న ఒకరిద్దరు పెద్దకుర్రాళ్ళూ కూడా 'ఇది ఇంకెందుకో పెద్ద ఎత్తు చేస్తున్నాడురా బాబోయ్' అని అనుకొని నోరు మెదపకుండా తలలు వంచుకు కూర్చున్నారు. ఇదంతా తనమీదే విరుచుకు పడుతుంది, తప్పదు అని శ్రీమన్నారాయణ అణువణువు నా గజజలాడిపోతున్నాడు.

ఎవరి పేరో ఒకరిపేరు చెప్పమని నవ్వు నవ్వని ప్రతివాణ్ణి అడుగుతూ అయిదు నిమిషాలు గడిపారు మాస్తారు, కాని ఎవ్వరూ చెప్పలేదు.

'అయితే అదికూడా నేనే చెప్తాను. ఈ సభకు శ్రీమన్నారాయణ అధ్యక్షత వహిస్తే చాలా బాగుంటుంది. మీ అందరికీ అంగీకారమేనా?'

దీంతో క్లాసులో ప్రతివాడికీ మరీ హడలెత్తింది. ఆయన మనస్సులోతు గ్రహించే శక్తి ఆ పిల్లల కేం ఉంటుంది పాపం!

'నేను నా తరపునా, ఫోర్టు ఫారం విద్యార్థులందరి తరపునా, శ్రీ శ్రీమన్నారాయణ గారిని అధ్యక్షత వహించమనిందిగా ప్రార్థిస్తున్నాను'.

శ్రీమన్నారాయణ కూర్చునే తల వంచేసుకున్నాడు. 'మీరు మఱింకవిధంగా చెయ్యడానికి బిల్లు లేదు! మా ప్రార్థనను అంగీకరించక తప్పదు' అంటూ ముద్ద రతన్ని రెండుచేతుల్లోనూ లేవదీసి తీసుకువచ్చి కుర్చీలో కూర్చోబెట్టారు. శ్రీమన్నారాయణకు తరుముకొని తరుముకొని దుఃఖము వస్తోంది, ఒకపక్క కొద్దిగా సంతోషం లాంటి దేవోగూడా కలుగుతోంది. కుర్చీలో కూర్చున్నాడన్న మాటేగాని ఇంతకూ తలయెత్త లేక పోతున్నాడు.

'ఈనాడు మనకు చర్చనీయాంశం ఈ బోర్డు మీద ఉన్నదానికి సంబంధించిందే! అంచేత దాన్ని అధ్యక్షులవారు సభకంతకూ ఒకమాట చదివి వినిపిస్తారు.' అని అంటూ చిట్టచివరి పంక్తిలో విద్యార్థులపక్క బల్ల మీద కూర్చున్నారు.

శ్రీమన్నారాయణ ఇంకా తల ఎత్తి లేదు. అతని కేం చెయ్యాలో ఏమీ తోచడంలేదు.

అధ్యక్షులవారు ఆలస్యం చేస్తే వీల్లేదు. మనకున్న వ్యవధి చాలా తక్కువ' అని మాస్తారు మళ్ళీ హెచ్చరించారు.

ఇప్పటికి క్లాసులో చాలామందికి దిక్కు తెలియనితనం పోయి జరుగుతున్న దేదో తెలుసుకునే స్థితి వచ్చింది.

'ఇంకా లేవరేం అధ్యక్షుల వారు?' అని మాస్తారు ఇంకోమాట అనడంతో క్లాసు అంతా ఒక్కమాట నవ్వారు. దాంతో శ్రీమన్నారాయణకు లేవక తప్పిందికాదు. కాని అతను బోర్డువంకకు చూడ లేక పోతున్నాడు.

'అవసరమని తోస్తే అధ్యక్షుల వారు దాన్ని చదవడానికి ఎవరి సహాయమైనా పుచ్చుకోవచ్చు. పోనీ నన్ను చెయ్యరుంటారా?'

శ్రీమన్నారాయణ చచ్చేటంత సిగ్గుతో అంగీకారనూచకంగా తల ఆడించి వంచేసుకున్నాడు.

మాస్తారు చదివారు.

లేక్కల మాస్తారూ!

మీరు మమ్మల్ని ఇకముందు కొట్టినట్లయితే మేము మమ్మల్ని కొట్టగలము.

ఫోర్టు ఫారమ్ విద్యార్థులు'

దీన్ని చదివేసి మాస్తారు ఊరుకోలేదు.

ఇల్లా ఉన్న విషయాన్ని గూర్చి సభ్యులు మాట్లాడలేకపోయే అని నాకు అనుమానం కలగుతోంది. దీన్ని కొంచెం స్పష్టంచేసి మరొక విధంగా చెప్తాను. 'ఈ ధ్యాయుడు విద్యార్థిని కొట్టవచ్చునా, కొట్టగూడదా? విషయాన్ని ఈ విధంగా నిర్ణయించుకుంటే అందరికీ అందుబాటులో ఉంటుం దనుకుంటాను. కాని మరొక విషయం మనవి చెయ్యాలి. అధ్యక్షులవారు కేవలం ముఖానం వహించి అంతపని నాచేతే చేయిస్తున్నారు, ఇకమీద నేనేమీ చెయ్యరు కాబట్టి అధ్యక్షుల వారు ఉత్సాహంతో ఈ సభను కొనసాగిస్తారని ఆశిస్తున్నాను'.

ఈ మాటలు విని క్లాసుంతా మళ్ళీ ఒక మాటలు గొల్లమని నవ్వారు. ఈ మాటలు శ్రీమన్నారాయణకు

గూడా నవ్వువచ్చింది. అతని కిప్పటికి పోయిన ధైర్యం కూడా క్రమక్రమంగా వచ్చి చేరుకుంది.

శ్రీమన్నారాయణ లేచి నిల్చుని 'ఈ విషయం లో ముందు మాస్టరు వచ్చి మాట్లాడితే బాగుంటుందనుకుంటాను' అంటూ సగంసగం మాటలు మింగుతూ అన్నాడు.

'ఇప్పుడు నేను మాస్టర్ని కాను. నేనూ మీలో ఒకణ్ణి. కాని అసలు ప్రస్తావన తెచ్చింది మీరు కాబట్టి, మీవచ్చు అంతా విన్నాక సభ పూర్తిచేసి తర్వాత నా ఉద్దేశాలు నేను చెప్తాను' అని ఊరుకున్నారు మాస్టరు.

తర్వాత విద్యార్థులు ఒకరొకరే చచ్చారు. కొందరేమీ చెప్పలేక 'అగ్యుట్! సోదరులారా! ఇవాళ విషయం ఉపాధ్యాయుడు విద్యార్థిని కొట్టవచ్చునా కొట్టగూడదా' అనునది. నా అభిప్రాయం కొట్టగూడదు అని. ఇంతటితో 'నేను విరమిస్తున్నాను' అని మాత్రం చెప్పి వెళ్లిపోయారు. మరికొందరు ఎంత బలవంతం చేసినా వాళ్ల చోటుల్లోనుంచే కదలలేదు. చివరికి కొట్టవచ్చునని ఇద్దరున్నూ, కొట్టగూడదని నలుగురున్నూ వాళ్లకు వాళ్లకు తోచిన కారణాలతో కొంచెం నేపు మాట్లాడారు. కొట్టగూడదని చెప్పినవాళ్లు ఇంచుమించు ఇదివరకు శ్రీమన్నారాయణ క్లాసులో చెప్పిన ఉపన్యాసపు సారాంశమే చెలిబుచ్చారు. కాని వాళ్లందరూ కూడా లెక్కల మాస్టరు చాలా బాగా చెప్తారనీ, కొట్టడం మానేస్తే ఇంకా చాలా బాగుంటుందనీ సలహా యిచ్చారు. కొట్టవచ్చునని చెప్పినవాళ్లు మాస్టరు లెక్కలమాస్టరు లాంటివాడైతేనే కొట్టవచ్చునన్నారు. అంటే వాళ్ల ఉద్దేశ్యం చెప్పినపాఠం చదవక ఆశ్రద్దచేస్తే తప్పకుండా కొట్టవచ్చునని. సభను ముగిస్తూ శ్రీమన్నారాయణకూడా రెండు ముక్కలు చెప్పాడు. 'ఏమీ చేతకాని నన్ను మాస్టరు అగ్గితుండ్నిగా ఉంచున్నారు. ఇందులో నే నేమైనా తప్పులు చేసిఉంటే వాటినిన్నిటిని ఆయన తమిస్తారని అనుకుంటున్నాను,' అని తన చోటులోకి పోయి కూర్చున్నాడు.

ఇంతలో మొదటి పీరియడు అయిపోయింది. తర్వాత పీరియడు మూస్తూ రింకా రాలేదు. లెక్క

మాస్టరు క్లాసును మానిటరు కప్పగించి హెడ్మాస్టరు దగ్గరికి వెళ్ళారు.

క్లాసులో అందరూ తల కొకవిధంగా అనుకున్నారు. హెడ్మాస్టరుతో కొందరిమీద రిపోర్టు చేస్తాడనీ, శ్రీమన్నారాయణను ఒగ్గింపించి పంపించేస్తాడనీ ఇట్లాగే ఏవో అనుకున్నారు. శ్రీమన్నారాయణమాత్రం ఆయనటు వెళ్లింటే తడవుగా డెస్టరు పుచ్చుకుని బోర్డుండా పట్టంగా చెరిపేశాడు. 'ఇంత మాత్రానికేనా అన్నికబుర్లు' అని వేరొకకోణం చేసిన ఒక రిద్దరి ముఖాలకూ ఆ డెస్టరుతో వెల్లవేశాడు కూడా.

ఇంతలో మళ్లీ లెక్కల మాస్టరు వచ్చారు.

ఆయన కుర్చీలో కూర్చుని చెప్పిన మాట తివి:

'ఇవాళ ఈ పీరియడుకూడా నేనే తీసుకుంటాను. ఈ విషయం చెప్పిరావడానికే నేను హెడ్మాస్టరుదగ్గరకు వెళ్ళాను.

నేను ఉపాధ్యాయవృత్తిలో ప్రవేశించి ఇప్పటికి ఆరు సంవత్సరాలైంది. అప్పటినుంచీ ఇప్పటి వరకూ నాప్రయత్నం అంతా నిజమైన ఉపాధ్యాయుణ్ణిగా పనిచేయడానికే! కాని, నిజమైన ఉపాధ్యాయుడంటే ఎవరు? తనదగ్గఱకు వచ్చిన ప్రతివిద్యార్థికి చదువుమీద శ్రద్ధకలిగించి చదివించగలిగినవాడే నిజమైన ఉపాధ్యాయుడు. ఉపాధ్యాయుడు విద్యార్థి ఇచ్చే జీతంవల్ల బ్రతుకుతున్నాడన్న మాటలో యథార్థం లేకపోలేదు. కాని మీ రందరూ ఒక విషయం గ్రహించాలి. మీరు యజమానలు, ఉపాధ్యాయులు మీ సేవకులు. మీ యజమాన్యం మీ తల్లిదండ్రుల దగ్గఱనుండి దబ్బుతీసుకు వచ్చి ఇచ్చేవణ్ణిగాని ఆమైన మీసేవకుల చేత ఏంపని చేయించుకోవాలో, ఎట్లా చేయించుకోవాలో మీకు తెలియదు. క్లాసులో అందరికీ ఒక విధంగా చదువురారు. చాలామంది ఉపాధ్యాయులు పిరియడు కింత అని పాఠం చెప్పి ఎవడికి వచ్చినా రాకపోయినా తమదారిని తాము పోతూఉంటారు. అట్లాంటి వాళ్లను చూచి మీరు చాలా మంచివాళ్లనుకుంటూ ఉంటారు. బహుదలోకివెళ్లి కొట్టువాడు పుచ్చుకుంకాయలు ఇస్తే పుచ్చుకొని మీరు మాస్టరు మీకు తెలిసేటట్లుపాఠం చెప్పకపోతే లెక్కచెయ్యరేం? మీ రెండు కిక్కిడి

వస్తున్నాలో, మీరు ఖర్చుపెట్టే సామూహికాలమా, వీటివిలువ దేవుంటోమో భావిచింతలు ఈవయస్సులో మీరుచేసే పనులమీద ఎంత ఆధారపడిఉన్నాయో మీకు బోధిగా తెలియదు. మిమ్మల్ని చూస్తే నాకు కోపం రావడం లేదుగాని బాలిషేనోంది. నా సంగతి నాకంటే గూడా మీకే ఎక్కువ తెలుసు. నే నెప్పుడైనా ఎవరిని ఎందుకు కొట్టానో మీకు తెలియంది కాదు. నా ఆశ ఒక్కటే! మీలో ప్రతిఒక్కరికిగూడా చదువు విలువ తెలియాలి, దానియందు ఆసక్తి కలగాలి, అభ్యసించాలి, అభివృద్ధి పొందాలి. స్వప్నలో ప్రతివాడికి కూడా ఏచదువుగాని చెప్పేవిధంగా చెప్పితే రాకుండా ఉండడానికి వీలేదని నా పరమమైన విశ్వాసం. అంచేతనే నేను నాకు తెలిసినంతలో ఒక్కొక్కవిద్యార్థికి ఒక్కొక్కవిధంగా చెప్పతూఉంటాను. మూడువందల దేవులకు పైగా బానిసత్వం అనభివృద్ధుల మన దేశం బాగుపడాలంటే ప్రతియవకుడూ నిజమైన విద్యావంతుడు కావాలి. ముద్రగల చేత మార్కులు వేయించుకుని పాస్యయ్యా, కాపీలుకొట్టి పాస్యయ్యా మీరు లోకాన్నే కాక మిమ్మల్నిగూడా మోసంచేసుకుంటున్నారు. ఇప్పుడు మన శ్రీమన్నారాయణ విషయమే చూడండి. ఎక్కడో ధర్మభారమే పాస్యయినట్టి ఇక్కడ చేరాడు. అత నెట్లా పాస్యదయ్యాడో అతనికి తెలియాలి. ఇప్పటికి నాలుగునెలలైంది ఈబిల్లో చేరి వచ్చినదగ్గరనుచీ నా అభిప్రాయాలన్నీ అతనితో చెప్పతూనేఉన్నాను. తెలివగలవాడుగదా, చెప్పితే చాలు అన్న ఉద్దేశంతో ఎన్నెన్నివిధాల చెప్పానో, నాకంటే మీ అందరికీ అతను చెప్పితేనే బాగుంటుంది. అతనికి చదువుమీద ఆసక్తి కలగాని అనేకపుస్తకాలు తీసిఇచ్చాను. కాని అతను వాటిని చదవలేదు సరిగదా కొన్నిటిని చించి గూడా తెచ్చాడు. అతని విషయంలో ప్రతిరోజూ క్లాసులో ఏం చెప్పుతున్నానో, ఏం చేస్తున్నానో అనంతా మీ అందరికీ తెలుసు. ఇన్నిరోజులబట్టి ఆలోచించిఆలోచించి అతనికి శ్రద్ధ కలిగించేందుకు మరేక పాఠ్యమూ తోచక నిన్ను మొదటిమారు చెయ్యిచేసుకున్నాను. దానికి ఫలితంగా ఆతడు ఏవిధంగా ప్రవర్తించాడో మీకు తెలుసు. అత నెట్లా అన్నందుకు నాకేమీ కష్టం కలగలేదు. కాని అతడేంచేస్తే మార్పు

పొందుతాడో తెలియక చాలా బాధపడ్డాను. ఇవాళ క్లాసులోకి వచ్చేటప్పటికి మీ రీపని చేశారు. ఇది ఎవరుచేశారన్న ప్రశ్నతో నాకేమీ అవసరంలేదు. అది క్లాసులో బోర్డుమీద ప్రాసెక్యూట్ కౌంట్రీ క్లాసంతా ఆ విషయాన్ని అంగీకరించినట్లే లేక. అంచేత మీ రందరూ ఒక్కవిషయంమూత్రం తెలుసుకోవాలని నా ప్రార్థన. నే నీఉద్యోగం చేస్తున్నది తుజ్జువాళ్లను కొట్టడానికికాదు—తుజ్జువాళ్లకు చదువుచెప్పడానికి. చదువు కోవడానికి ఇష్టంలేనివాళ్లు ఇక్కడికిరావడానికి వీలేదు. వాళ్లకు తెలియక వాళ్లు వస్తే వాళ్లకుగూడా చదువు చెప్పిరలసిన బాధ్యత నామీద ఉన్నది. ఆ లక్ష్యం సాధించడానికి అవసరమైతే దెబ్బలుకొట్టడానికిగూడా నా బాధ్యతవస్తే నాకు హక్కుఉంది. నా ఉద్యోగం ఉంటుందా ఊడుతుందా అన్నదాంలో నాకేమీ సంబంధంలేదు. ఉద్యోగంలో నేను ఉన్నంతవరకూ నాధర్మం నేను నిర్వహించవలసిందే!

మీ రందరూ మీ మనస్సుల్లో ఉన్న అభిప్రాయాల్ని నిర్భయంగా ప్రకటించగలిగినందుకు మీ అందరూ ధన్యవాదాలు.

నేను చేసినవనికి మీ అందరికీ ఇంకా కోపంగా ఉండి నన్ను కొట్టదలచుకున్నట్లుంటే నిరభ్యంతరంగా కొట్టవచ్చు.

ఈ ఉపన్యాసం వింటున్నంతసేపూ శ్రీమన్నారాయణ నిలువునా నీతైపోతూనేఉన్నాడు. ఉపన్యాసం పూర్తికావడంతోనే చెక్కిచెక్కి ఏడుస్తూ 'తుమించండి మాస్టారు!' అంటూ ఆయనకాళ్లమీద పడ్డాడు.

అంతే! ఆనాటినుంచి ఆ స్కూల్లో అన్ని విషయాల్లోనూ ఆ క్లాసే ప్రథమం. ఆ క్లాసంతటిలోకి శ్రీమన్నారాయణే మొదటివాడు.

ఇప్పుడు లెక్కలమాస్టరు కొట్టవంలేదు. నెల కొకనాడైనా క్లాసుకు సంబంధించిన ఏదో విషయాన్ని పురస్కరించుకుని విందులూ బహుమతులూ ఏర్పాటు చేస్తున్నారు.

దీన్ని గురించి అపారాధ తియ్యడంలో నిమగ్నమైన పెద్దలు లేకపోలేదు. కాని ఎవరు నిజమైన ఉపాధ్యాయులో శ్రీమన్నారాయణకే తెలుసు.

రాజరాజు తనలో

= శ్రీ మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి =

గౌరవ మారగ గాఁ డెఱుఁగు కన్నెకు

వన్నెలఁ దీర్చుచున్నావు

తీరిచి దిద్ది లక్షణవతిం బొనరించిన

దిట్ట నన్నెభ

ట్టారకు సాధుజీవన తటంబున

దీవ్యసుధాస్రవంతి బా

ల్యాఱుఁగఁ జేయు తీయితలం

పాకఁ జేవో యెడంద ముంపఁగన్.

తఁకిన కన్నులం దొక వ్యథాభర

మూటలువాఱ, వా తెఱన్

వడఁకులు గ్రమ్ము భావమున

నల్లని మబ్బులు చిమ్మ, నేడియో

నొడుఁగరాని శోకమున నోవుచునన్న

తెనుంగువాణి, మేల్

తొడపులు లేనిదాని వెగతోఁ గని

రాజనరేంద్రుఁ డార్చుఁడై,

తెరువునెడి పాడువడిన జాతీయవాణి

యఱగొఱల్ గని కడుఁ గనికరము నూని

తరఁగ తంపఱ తెఱఁగనఁ దలఁపు లిటులు

పఱవె లోలోన భావనాంబరము విరియ.

“అనిబడంబగు వాఙ్మయముగ్గుల

దేశాచారముల్ జాతిజీ

వనముఁ దిన్ననిదారి దిద్దుటకుఁ

జేవో కావు; యడ్డేశ వృ

ద్ది నవీనంబుగ వాంఛ నేయుదుమొ,

తద్దేశీయ భాషాభివృ

ద్ది నితాంతంబున జూడఁగా వలయు.

నాదిక్ సాధుమార్గంబునన్.

తీపు లొలికించి నేఁ డుండి రేపు పోవు

రాజ్యమును నమ్ముకొని, యత్తురమ్ముకొని

కాశ్యతత్వము మఱచి భాషాస్రవంతి

కాదరువు నీని యెఁగిమిని కేసి యశము ?

తెగులు పడిపోయి నెడియొ నై దిక్కుకంటె

రగులుకొని పోవుచుండె ధార్మ్యముల దాడి

మిగిలి పొగచూతె బాసలో సొగసుఁడనము

కలదె యీ చీకటిని దాఁటి వెఱుంగగనుట ?

దొరనై యుంటిని, గంటి వాఙ్మయపు

లోఁతుల్, భారతీమాతచేఁ

బరిహాసంబుల నందుచుంటి నిటు

లబ్ధా ! నైఘ దుర్వాప బం

ధుర దంష్ట్రా వికటాట్టహాసములఁ

జేతుల్ చాచె; నానైఁ స్రుధా

భర మేచెం గనుదమ్ములం దసిగొ

కాపం విత్తువో ! కారదా !

అమృతప్రాయము నీ కటాక్షురుచి

కమ్మా ! దోయిలింబట్టి నా

రము, రారమ్ము జ్వలత్కృతాను శిఖ

లార్చ న్నేర్పుమై మా ప్రభు

త్వము పండింపుము; నీ దయాతీత్యము

నన్నీంపు; మాకాంతదే

శము నీ శోసర మఱ్ఱుసాఁచుకొనె

విశ్వాసంబు నిండారగన్.

నకు లర్పింతుము బిడ్డలందు

నభిమానం బుంచుమమ్మా ! కృత

జ్ఞత చూపింతు మభిజ్ఞ కేళురుల

కాశాస్యంబు లిమ్మా ! నిరా

కృతిఁ జూపించితి మిన్నినాభు
లిది సైరింపంగదమ్మా! సర
స్వతి! దేశస్థులకుం గృహమతి
సుపజ్ఞాభిక్ష నందింపుమా!

భందస్సుందరమైన పద్యకవితా
సారస్వతంబన్న మా
డెంద మ్మా! సముద్రమై పారతి
గొండ్లిజేయు నానందని
వ్యందంబై; ససితేని పాటలకు
లానైయున్న నీ కాకళా
భౌందర్య మ్మెటు గూరు భారతి!
భవిష్య మ్మెంచి దుఃఖించెదన్.

ఏలలో, జోలలు, పల్లెపాటలు,
పదా, లేవేనా మున్నైన గే
యాన్ మేలిమిమాలి డాంగిళాని
యవ్యక్తంబుగా నుంటి, వి
న్నాకులో; సీసము, లక్కలో,
రగడలుం, దర్శిజలన్, మంజరలో
నీ లీలాభవనంబులే? తెలుగువాణీ!
చాలు నీ దుస్థితలో.

అని మరయును:—

అదిరా! తెల్లవెలంది కిద్ది యొక

నిద్రావస్థ: ఆ నిద్రనుం

దుడి యధ్ధాయముగా నవశ్యముగ
సెంతున్ నేటి మా జీవితం

బిది; నిద్రించిన మమ్ము మేల్కొలుప
మేమే కామె? నిద్రాణా

రద మేల్కొల్పెద వింక, మేల్కొన్నెద

మాంసతృప్త్యు లుంపిల్లంగన్.

మతము, స్మితియు, గౌరవంబు,

గుణసంపల్లబ్ధి, బాతీయ జీ

వితమున్, సర్వము వాఙ్మయాభ్యుదయ గుప్తిం

తెంపుదీపించు; భా

రతి కన్నీటికిఁ గాలువలో పాడుచు

నిర్భాగ్యత్వ మీ నేలలో

శ్రుతిమించెన్, మఱి దీని ద్రుంఛంగల

నేర్పుం దీర్పు చూ కబ్బుతన్!

సాగనులు చిల్కరించు గడుసుందర

మందిన యూడికావ్యపుం

జగిలిగి తూర్పులోన నిలికెన్

రవివంశయతో విశాలతా

ప్రసూత నేటిదాఁక నికరంబుగ;

నెన్నొ గతించె నట్లములో

యుగయుగములో గతించినవియున్,

మఱి మానె నాఁటి వెన్నెలో!

వేదములు వేలువేలుగ వింగడించి

చూపిన మనీషివరుండు వ్యాసుండు లేక

కాలగర్భపుఁ గటిక చీకటులు సోకి

నీరజిలిపోదె మన పురాభారతంబు?

అని చింతించి తెలుంగుచేడు

హృదయం బార్ద్రంబుగా, వేడిగాఁ

గను సిట్టారిది భారదాచరణ

సాక్షాత్కారముం గాంచెనో

యన నొక్కించుక సేపు ప్రాసుపడి

సద్యస్సంభవంబైన భా

వన యేకో చపలాసదృశ్యముయ్య

రేచన్ లేచె నొక్కమృడిన్.

(నా "అంధ్ర పురాణము" చాతుర్వర్ణ్యము నుండి)

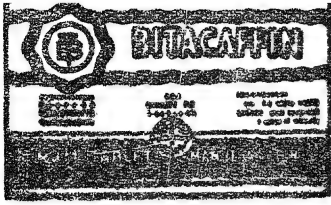
2000 ఏళ్లకు ముందు..

పూర్వపువారు చందనమును పరిశుద్ధతకు పర్యాయపదముగా నిర్ణయించినారు. వేటివారు మోటారులలో "రోల్స్ రాయిస్"ను ఉత్తమమయినదని చెప్పినట్లు, మంచివస్తువుల ప్రసంగములో చందనమును శ్రేష్ఠమయినదానిగా ప్రశంసించుదురు. చందనము, మధురపరిమళము, చలువగుణము కలిగియుండుటవలన చందనతైలము పౌండర్యాలంకార వస్తువులలో ముఖ్యముగా ఉపయోగింపబడుచున్నది. అశోకునికాలమున యధార్థముగా లింగీకరింపబడిన విషయము నేడుకూడ యథార్థమే!

శాం డ ల్ న బ్బు

'పరిశుద్ధతకు ప్రసిద్ధమైనది చందనమే'
మైనూరు గవర్న మెంటు ప్రాడర్టు.

బిటా కే ఫిన్

(తలనొప్పి చిల్లలు)

అన్ని నొప్పలను, జ్వరములను కుదుర్చును. తలనొప్పి, పంటినొప్పి, కాళ్లనొప్పి, నిద్ర లేకుండుట, కీళ్లనొప్పలు, మలేరియా, స్త్రీల బహిష్కారనొప్పలు, అలసట, వగైరా అన్నిటికీ గ్యారంటీగా పనిచేయును. వాడు కొను విధము పొట్టములో నుండును.

పొట్టం 3 చిల్లలు 1 అణా.

బిటాలా క్సు

చాక్ లెట్ ఛేది చిల్లలు.

సుఖవిరేచనావధము

ఇవి సుఖ విరేచనము కలిగించి మలబద్ధమును పోగొట్టి మంచి జీర్ణ క్షేమినిచ్చును. పొట్టం 2 చిల్లలు 1 అణా.

అన్ని చోట్ల దొరుకును.

Stockists: M/S DADHA & Co.,
P. T. Madras.

Manufactured by
BOMBAY TABLET MFG. CO.,
P. O. Box 2092, BOMBAY. 2

“తాత్కాలికంగా ఉపశమనము కలిగించే మందులను వాడడం చాలా వెట్టితనం.”

అప్యటికల్స్ మందు వెంటనే గుణ విచ్ఛిన్నమై గాక, ఉబ్బిన వ్యాధియొక్క మూలకారణములను రూపుమాపి శాశ్వతంగా నయము చేయునది పురోహిత్ వారి శ్వాస హరి మాత్రమే. శ్వాసహరిని వాడుట ప్రారంభించిన వెంటనే, దగ్గుపోయి, శ్వాస ధారాళమగుటయే గాక, జీర్ణ కోశము, ఊపిరితిత్తులు క్రమేణ బలపడి, ఉబ్బి సము పూర్తిగా తగ్గిపోవును.

ఉబ్బినను, ఊపిరి సలువకుండుట, నడుమునొప్పి, గొంతుకలో నసకలిగించు దగ్గు, మొదలగు గుండెజబ్బు గల శ్వాసహరి (నీలిరంగుపూర్వకేట్టు)ను వాడుదు. మల బద్ధకము, పులితేపులు, వీటితో బాధపడు ఉబ్బిన వ్యాధిగ్రస్తులగువారు శ్వాసహరి కొంపొందు (ఎరుపు రంగు పూర్వకేట్టు)ను వాడుదు.

అందర కెమిస్టులకద్దరు, 8, 6, 12 బొమ్మలు పైజాలో 8-6-0, 5-12-0, 10-0-0లు ధరలుగలిగినవి లభించును మద్రాసు స్టాక్ టెబులు :

మెస్సర్స్ : అప్పా & కో, నైసాబజార్ రోడ్,
,, శ్రీ క్రిష్ణన్ బ్రదర్స్, తంబుచెట్టివీధి,
,, అమృత రత్నాకర ఫార్మసీ, గోవిందపు నాయక్ వీధి,
,, పండాల్ & కో, హైదరాబాదు, సికిందరాబాదు.

తయారుచేయువారు
పురోహిత్ ఫార్మసీ
కొల్కత్తా పూరు.

PUROHIT
SHWAS-HARI

నేటి ఆహార సమస్య

— శ్రీ డి. వేంకటేశ్వర్లు —

మన జీవనాధారము ఆహారము. మనకు ప్రస్తుతం ఆహారానికి చాలా చిక్కుగా వుంది. అయిదారు సంవత్సరాల్లోకితం యంత చిక్కులేదు. ఎవ్వడూ మన దేశంలో పంట మనకు సరిపోకపోవడమువల్ల ఇతర దేశాలనుంచి ఆహారపదార్థాలు దిగుమతికొనడమేమిట. యుద్ధసంవత్సరాలలో దిగుమతులు తగ్గడంవల్లా, మన రాజకీయపరిస్థితులవల్లా ఆహారానికి మరీ చిక్కులు వచ్చాయి. మనం యంతవరకూ ఎన్నో కరువులు పాలైనాము. దేశంలో ఏదో ఒక మూల కరువులు సంభవిస్తూనే వున్నాయి. మొన్న మొన్నటి బెంగాలకరువులో రెండు మూడులక్షలమంది చనిపోయారు. ఎన్నో రెట్లమంది తిండిలేక మలమల మాడిపోతూ చావు బ్రతుకులమగ్న కలకత్తాపీఠంబలి తిరిగారు. ఇదేమయింట్లో వ్యాపారస్తులు బాగుపడారు. లక్షాధికారులు కోటివ్వరు లయ్యారు. ఆహారపుకంట్రోలుచేరు చెప్పి కొందరధి కారులుకూడ డబ్బుచేసుకున్నారు.

మన దేశంలో యీపరిస్థితులేర్పడడానికి కారణము నిన్నటివరకూ మనలను పాలిస్తూన్న ప్రభుత్వము దేశసౌభాగ్యమును శ్రద్ధతీసుకొనకపోవుటయే. ప్రతి కరువుతరువాతా దాని కారణాలు కనుగొనుటకో, కరువు యికముందు రాకుండు మార్గములు నూచించుటకో ఇంగ్లండునుంచి మన దేశానికి చాలా కమిటీలు వచ్చాయి. ఆ కమిటీలు దేశ మన్నిదిక్కులూ చూచి పెద్ద పెద్ద సాక్ష్యాలు సంపాదించి ప్రోత్సహమయిన పుస్తకాలు తయారుచేశాయి. ఈ పుస్తకాలలో కరువునివారణ నూతన లేమీ లేవు; వున్నా వాటిని మన ప్రభుత్వం పాటించలేదు.

మన ముఖ్యకృత్తి వ్యవసాయము. ౧౦౦ కి ౭౦ మందియొక్క జీవనాధారము వ్యవసాయమే. కాని ఇక్కడ కరువులూ వరుసగా వచ్చాయి. ఈ యుద్ధకాలంలోకూడా సాక్ష్యాత్వదేశాలలో ఎక్కడా కాటకాలు రాలేదు. ఇంగ్లీషుప్రజల ముఖ్యకృత్తి వ్యవసాయము కాకపోయినా, వారు తిండికి మనంత యిబ్బంది

పడలేదు; మన దేశంలోమాదిరి అక్కడ కరువులు రాలేదు. యుద్ధం రాగానే బ్రిటిష్ ప్రభుత్వము మొత్తం కావలసిన తిండిపదార్థాలెంతో ఎంచి, దేశంలో వీలైనంత పండించడానికి తగిన ప్రయత్నాలు చేసి, మిగతా దానిని అవ్యదేశాలనుంచి దిగుమతిచేసి ఏర్పాట్లు చేసి, కరువురాకుండా చేసుకున్నారు. చంటిపిల్లలకు, బిడ్డల తల్లులకు, గర్భిణీస్త్రీలకు పాలు వుచితంగా యిచ్చారు. పారిశ్రామిక కేంద్రాలలో చౌకభోజనవసతు లేర్పరిచారు. ఇన్నివిధాలుగా ఆహారము ప్రజలకు అందజేయడంవల్ల యుద్ధమునకు పూర్వంకంటే యుద్ధకాలంలో ప్రజలు ఆరోగ్యవంతు లయ్యారు. సగటున పిల్లలు రెండుమూడంకొలది పొడుగు ఎదిగారు.

ప్రస్తుతం మన జనాభా నుమారు ౪౦ కోట్లు. ఈతెక్కిన మన జనాభా ఇంకముందుకూడా పెరిగితే, ౧౯౬౦ నాటికి ౫౦ కోట్లు, ౧౯౭౦ నాటికి ౬౫ కోట్లు అవుతుంది. ఇంతమందికి ఆహారము మన దేశంలో లేదు కాబట్టి, భూకంపమునంటి విపత్తు ఏదో వచ్చి భూభారాన్ని తగ్గిస్తుందనీ, లేకపోతే కృత్రిమముగా నైనా మన జనసంఖ్యను కట్టుబాటులోవుంచడము చాలా అవసరమనీ అనేకుల అభిప్రాయము. కాని ఈ అభిప్రాయము నిరర్థకము. తగినంత తిండిగనక చూపగలిగితే, మన అధిక జనసంఖ్యే మనకు చాలా ఉపకరిస్తుంది; మనము మిగతా దేశాలకంటే ముందుకు రాగలుగుతాము. కాబట్టి మన ములోచించవలసినది దేశంలో జనాన్ని తగ్గించే విధానము కాదు; దేశంలో పంటలు ఎలా ఎక్కువగా పండించగలమా అని.

సరియైన ఆహారము

మనం తినే ఆహారము పిండిపదార్థాలు (Carbohydrates), కొవ్వుపదార్థాలు (Fats and oils), ధాతువులు (Minerals), వైటమినులు (Vitamins) ప్రోటీనులు (Proteins) మొదలగున వన్నిటితో కూడివుండాలి. వీటిలో ప్రతిదానికీని ఒక నిర్ణయ

కార్యం వుంది. పిండిపదార్థాలు మనకు కావలసిన వేడిని అందిస్తేనాయి. పని చెయ్యాలంటే ప్రతియంత్రానికి శక్తిని ఏదోఒకరూపంలో అందించేయ్యాలిగదా! బొగ్గుద్వారా రైల్వేయింజనుకు, పెట్రోలుద్వారా మోటారుకారుకు, విద్యుచ్ఛక్తిద్వారా ఎలక్ట్రిక్ లైటుకు శక్తిని అందిస్తేన్నాము. ఇదేవిధంగా మనకు కావలసిన శక్తిని పిండిపదార్థాలద్వారా యిస్తున్నాము. మనకు రోజుకు అధమము ౨,౮౦౦ కేలరీల వేడిని యిచ్చే ఆహారము కావాలి. ౨,౮౦౦ కేలరీలు అంటే సుమారు పానబొగ్గుకు అంటిస్తే వచ్చే వేడి ఎంతో అంతటిది. మిగతావి—కొవ్వుపదార్థాలు, ధాతువులు, వైటమినులు—కూడా చాలా ముఖ్యము. వాటిలో ఏది లేకపోయినా, మనిషి జబ్బుల పాలవుతాడు. మనం తీసుకునే తిండిలో ఇవన్నీ సరిఅయిన పంపకములో వుండాలి. అలా వున్నదే సరియైన ఆహారము (Balanced diet).

ఒక శాస్త్రజ్ఞుని ప్రకారము మనకు సరియైన ఆహారము తినాలంటే మనం రోజూ తినవలసినది : బియ్యము (అన్నము) ౧౦ ఔన్సులు, గోధుమన్నము ౬, పప్పుపదార్థాలు (Pulses) ౪, పంచదార ౨, పాలు ౧౦, చేపలు, మాంసము ౪, కూరగాయలు ౫, ఆకుకూరలు ౫, కొవ్వుపదార్థాలు ౨, పళ్ళు ౩ ఔన్సులు, ఒకటిరెండు కోడిగుడ్డు, కాకాహారాలు చేపలు, కోడిగుడ్డు, మాంసములకు బదులు అధికంగా పాలు తాగి.

ఈ విధంగా మన దేశంలో అందరూ సరియైన ఆహారము తినాలంటే మనకు సాగుకు కావలసిన వస్తువులు : బియ్యము, గోధుమలు ౭౫౦, పప్పుపదార్థాలు ౧౬౦, పాలు ౪౦౦, పంచదార, బెల్లం ౮౦, చేపలు మాంసము ౧౬౦, కూరలు, పండ్లు ౪౦౦ లక్షల టన్నులు; కోడి గుడ్డు ౧౫౦ లక్షలు.

ప్రస్తుత పరిస్థితి

మనకు న్యాయంగా రావలసిన ౨,౮౦౦ కేలరీల లోనూ సగటున ౧,౭౦౦ కేలరీల ఆహారముమాత్రమే ప్రస్తుతం దొరుకుతోంది. అంటే, మనలో కొందరి కేనా కడుపునిండా (౨,౮౦౦ కేలరీల సరియైన) భోజనము పెట్టేటటుయితే, ౪౦ కోట్ల జనాభాలోనూ సుమారు ౧౫ కోట్లమంది లేక ౧౦౦ మందిలో ౪౦ మంది చనిపోవలసినమంది.

ప్రస్తుతం మన దేశంలో ముఖ్యమైన ఆహారపదార్థాల ఉత్పత్తి :

బియ్యము, గోధుమలు మొ.	౬౦౦	లక్షల టన్నులు.
పప్పుపదార్థాలు	౭౫	"
కొవ్వుపదార్థాలు	౧౯	"
పండ్లు	౬౦	"
కూరగాయలు	౯౦	"
పాలు	౨౩౦	"
మాంసము, చేపలు, కోడిగుడ్డు	౧౫	"

ఉత్పత్తి అయ్యే పదార్థాలు మనకందరికీ చాలక పోవడంవల్ల జరిగే దేమిటంటే, చాలామంది కావలసిన కేలరీల తిండి తింటారు కాని, అది సరియైనది కాక పోవడమువల్ల కొన్ని జబ్బులకు లొంగిపోతున్నారు. ఇంకా కొందరు జీవించడానికి కావలసిన కేలరీల తిండి కూడా లేక చావు బతుకులమధ్య వున్నారు. ఈ పరిస్థితులలో చావుల సంఖ్య ఎక్కువగా వుండకతప్పదు. అందులో ఆదివారిలోనూ, పిల్లలలోనూ మరీ ఎక్కువ. ఇక ప్రస్తుతం మనమున్న పరిస్థితి. మన సగటు జీవితపరిమాణము ౨౭ సం. లు మాత్రమే. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలో ౬౦ సం. లు. అలాగే చంటిపిల్లల చావుకూడా మన దేశంలో చాలా ఎక్కువ.

రానున్న మార్పులు

ప్రస్తుతపరిస్థితులను మార్చుచేసి, దేశంలో అందరికీ అన్ని రోజులూ రెండుపూట భోజనము పెట్టేందుకు తిండి పదార్థాల ఉత్పత్తి ఎన్నో రైట్లు పెరగాలి; ఎన్నో డెడ్లన్నీలు పూర్తికావాలి; అనేక రంగాలలో కార్యక్రమాన్ని నడపాలి.

వ్యవసాయాన్ని గురించి ముందు చూద్దాము. మన దేశంలో వున్న భూమిలో నాలుగోవంతు మాత్రమే ప్రస్తుతం సాగుబడిచేయబడుతున్నది. మిగతా దానిలో కొంత చవిటిభూమి. దానిని కొద్దిభుద్భుతో వ్యవసాయయోగ్యముగా చెయ్యవచ్చు. కాని చాలా భూమి నీటిసదుపాయం లేక వుపయోగింపబడటం లేదు. ఈ భూములను సాగుబాటలలోనికి తీసుకొనిరావడానికి ఆనకట్టను కట్టి, నదులలో నీటిపారుదలను వశముచేసుకొని, కాలువలద్వారా నీటిని వ్యవసాయయోగ్యమైన ప్రతి ఎకరపుభూమికి అందించేయ్యాలి. వ్యవసాయాని

కి విధంగా నీటిని, పరిశ్రమలకు విద్యుచ్ఛక్తిని యిచ్చే ప్రాజెక్టులను (Multipurpose Projects) నిర్వహించడానికి ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి. పెంగాలుకు దామోదర్ స్కీము, బీహారుకు కోసి, సోను స్కీములు, ఓరిస్సాకు మహానది, మన తెలంగాణ జిల్లాలకు గోదావరి, తుంగభద్రా, మాచికోడ్ స్కీములు ఎంతో ఉపకరిస్తాయి. మన గోదావరి స్కీముకు (రామపాదసాగర) ౮౬ కోట్ల రూపాయలు ఖర్చవుతుంది. వీటికల్ల మనకు తగినంత ఆహారము దొరకడమే కాకుండా, పారిశ్రామికాభివృద్ధికూడా కలుగుతుంది. ప్రతిపట్టణమునకూ, పల్లెకూడా విద్యుద్దీపములు రాగిలవు. రైల్వేలనుకూడా విద్యుచ్ఛక్తివల్ల నడుపుటకు వీలవుతుంది.

ఇంకో ముఖ్య విషయం. మన కృషి సాధారణములో చాలా మార్పులు రావాలి. తయారు ఎరువుల (Artificial Fertilisers) విలక్షణము గుర్తించి, విరివిగా వాడాలి. అదే భూమిలో వందలాది సంవత్సరాలుగా పంటలు పండిస్తూ వుండడంవల్ల భూసారము తగ్గిపోయింది. పోయిన ధాతువులను ఎరువులద్వారా మళ్ళీ భూమికి అందజేయాలి. ఈ ఎరువులలో ముఖ్యమైనది సల్ఫేట్ (Ammonium Sulphate). దీనిని చౌకగా తయారుచేసి విధానము ౩౦ సంవత్సరాలనుంచీ తెలుసును. భూమికి దాని ఆవశ్యకతకూడా బాగా గుర్తించబడింది. కాని దీనిని మన ప్రభుత్వము రెండుమూడు సంవత్సరములక్రితమే గుర్తించింది. బీహారులో సింగ్రి అనేచోట దీనిని తయారుచెయ్యడానికి ఒక ఫ్యాక్రవర్న్ మెంటువారు కడుతున్నారు. అది ఒక సంవత్సరము లోపుగా సాగుకు ౧౦ లక్షల టన్నుల సల్ఫేటును తయారుచేస్తుంది.

వరి, గోధుమపంట లేకాకుండా దుంపలపంటలు కూడా అభివృద్ధిచెయ్యాలి. వాటిలో ముఖ్యంగా చెప్పవలసింది బంగాళాదుంప. ఈ దుంపల పంటకు ఎక్కువ నీటిసదుపాయం అక్కరలేదు. ఎకరం ఒక్కంటికి పంటకూడా ఎక్కువ. దుంప పదార్థాలే కాకుండా, కొన్ని కొత్తపంటలు మనదేశంలో పండించాలి. వాటిలో చెప్పదగ్గది సోయాబీనులు. సోయాబీనులు చైనాలో చాలా ఎక్కువగా పండిస్తారు. ఈ మధ్య రష్యాలోనూ, ఆమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములలోనూకూడా సోయాబీనులను పండిస్తున్నారు. సోయాబీనులలో బియ్యములోకంటే చాలా

ఎక్కువగా కొవ్వుపదార్థాలు, ప్రోటీనులు, లైటమినులు వున్నాయి. సోయాబీనుపిండిని ఆనేకవిధములుగా వుపయోగించవచ్చు: గోధుమపిండివలె కొట్టెలు, ఫలహారములకేకాక, సోయాబీనుపాలు తయారుచేసి మామూలుగా పాలు వుపయోగించే అన్నివిధానానూ వుపయోగించవచ్చు. చైనా, సోయాబీనులు పారిశ్రామికంగాకూడా చాలా ముఖ్యము. ఇది చైనావారి ఇంద్రజాలపుపంట (Magic Crop). దీనిని మన దేశంలో పెంచడానికి ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి.

తరువాత మనం కూరగాయలూ, పండ్లను గురించికూడా చూడాలి. ప్రస్తుతం మన దేశంలో కూరగాయలపంట ౯౦ లక్షల టన్నులు. అందులో ౬౦ లక్షల టన్నులు బంగాళాదుంపలను, మిగతావి మామూలుకూరలు, ఆకుకూరలు. చలికాలపున కొండప్రదేశాలలో కొన్ని చోట్ల కేబేజీ, కాలిఫ్లవర్ పంట వున్నది. పండ్లు పండించే భూమి ప్రస్తుతం ౧౦ లక్షల ఎకరాలు. అందులో ౧౧ లక్షల ఎకరాల మామిడి, కిడ్నీ లక్షల ఎకరాల ఆరటి, ఒకలక్షల ఎకరాల లోపుగా నిమ్మ, నారింజ, బల్లాయికి వుపయోగించబడుతోంది. మొత్తం పండ్లపంట ౬౦ లక్షల టన్నులు. కూరగాయలపంట, పండ్లపంట ఎన్నో రెట్లు ఎక్కువచెయ్యాలి. వాటిని పండించడమేకాకుండా, దామటకు చలిగదులు (Cold Storage Houses), మారప్రకారము పంపేందుకు పండ్లఫ్యాక్రరీలు (Fruit canning Works) కూడా సాపేచాలి.

తరువాత పాలసంగతి చూద్దాము. మనదేశంలో ప్రస్తుతపు ఉత్పత్తి ౨౩౦ లక్షల టన్నులు. అంటే సగటున జనకు దొరికేపాలు ౫ డ్రా. కాని మనకు కావలసినది ౧౦ డ్రా. చైనా, మన దేశంలో చాలామంది కాకాహారులు కొబ్బిటి సగటున మరొక ౫ డ్రా. ల పాలు కావలసివస్తుంది. అందుచేత మన పాల పరిశ్రమ నాలుగయిరెట్లకు పెగా పెరగాలి.

ఈ విధంగానే మాంసపరిశ్రమ, చేపలపరిశ్రమ కూడా అభివృద్ధికొవాలి. ఇవన్నీ అభివృద్ధిపొందేవరకూ మనదేశంలో అందరికీ తగినంత తిండి వుండదు. తగినంత తిండి దొరకనంతకాలమూ మన మేరంగములోనూ ముందింజ చెయ్యలేము. ఈ ఆహారసమస్య రానున్న అయిదారు సంవత్సరములలోనూ తప్పక తేల్చుబడునని ఆశిస్తున్నాము.

వేద మూర్తులు'

[నాటిక]

శ్రీ ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛస్త్రి

౧-వ దృశ్యం

[నాయంత్రం నాలుగంటల వేళ. వైశాఖమాసం.
 ప్రవేశం పీనపాటి బ్రహ్మనాథులుగారు. ప్రయాణం
 చేసి అలవిచ్చినట్లు కనబడుతున్నారు. భువభువ
 లాడుతూ వచ్చి...నాపల్లె ఉన్న చాపమీద అంగ
 వస్త్రంతో కొట్టి...చదిలబడి...]

బ్రహ్మ—(కోపంగా) వేషలు వేస్తాడు...
 వేషలు... నా దగ్గర... — ఇలాటివాళ్లని...
 కోటిమందిని చూశాను, కోటిమందిని...

(లోపలికి చూసి) ఇంట్లో ఒక్కరూ కనపడ
లేం... పెరట్లో దిగమనిపోయారు గావున... కాస్త
వేసగి అందుకునే చాలు... ఇంట్లో కూచోలేరు, గాలి
కావాలి, గాలి, దొంగ దెనడేవా దూరి ఇల్లు చక్క
పెట్టుకుపోలే... ఇంక అంత వాయువే...

ఇదిగో...నిన్నే...ఇంట్లో ఉన్నావా? ఎక్కడేనా అలాగిపోయావా? ... పాదప్రక్షాళనానికి... పెద్ద చెంబుతో నీళ్ళూ...ఇంత మంచితిరమూ తగలెయ్యి...

అబ్బబ్బ—ఎడ లెలా మండిపోతున్నాయి—
ఇప్పటివాళ్ల బుద్ధులూగనే.....

వేషాలు...నా దగ్గర...

గుడ్డొచ్చి (వెటకారపు నవ్వు) పిల్లని బెదిరించినట్లు.....

(అపలనుంచి సన్నంగా)

—కనునా...

—తెస్తున్నా...

• బ్రహ్మ—ఓయీ రామచంద్ర ప్రభూ! అంత
వరకూ అణిగిఉంటారా—అట్లుకూ ఆనగానే వస్తు
దండీ ఎంత తెనీలుగై నా... వెనకటికి... గడ్డివోచని
అట్లుకూ అంటే... లేదీ ఆహింస: ఊరికే ఆన్నారా
మహర్షయి— 'హమాత్ దశమా...'

(సుభద్రమ్మ గారు—అవధానులు గారి భార్య ప్రవేశం)

సభ—అప్పుడే...వచ్చారూ కొత్తపేటనాని? ఎంత ఎంతవడ్డారూ! పన్న తొందరేగాని పింటిసుఖం చూసుకోరమ్మ ఈ మనిషి...మందు బోలెడు పెల్లి పన్న...అమ్మాయి సత్యవతీ, పిల్లలూ ఖులాసాగా ఉన్నారా? పెరిపిల్లి...ఇక్కడ ఉన్నప్పుడు పాకు లాడ్లుమే గాని అత్తారంటికి వెడితే ఒక్క ఉత్తరం ముక్కినా రాయించదు. బద్దంమనిషి...అతను ఇంటి దగ్గరే ఉన్నాడా? అల్లుడు శేఖరం...లోపల లేనా ఉండుడు! పెకిమాతం అవోలా.....

బ్రహ్మ—(చక్రమని) వాడిపే రెత్తకు...నా
దగ్గర...వేపాలు...వేస్తాడు...వేపాలు...నాదగ్గర...
వేపాలు...

సుభ—(తెల్లబోయి) అదేమిటండీ?... అదేదో
ఘనా... జటూ... పట్టుకున్నార... వేనా లేమిటండీ...
నా మొహం... ఉత్సాహం నాటకాల్లో సరదాగాబోలు...
సరదా కొద్దీ దేవునినా వేశాడేమో ... అయితే
మనశ్శాంతి.....

బ్రహ్మ—(విసుక్తా) నీ మొహం... నా మొద్దు
బానూ.

సుభ—చాల్లెద్దురూ—ఏమిటా మాటలూ...
కుభం మళ్లే.....

(ప్రవేశం—వామనయాజులు. అవధానులుగారి
తమ్ముడు. ఒక పొడుంపట్టు ధ్వనిప్రధాన కాశ్యంలా
పీల్చి చెయ్యి దులుపుతూ...వచ్చి)

యాజులు—ఎంత నేపయంది పేటనుండి వచ్చి?
ఏమిటమ్మా వది నా...విశేషాలు...?

సుభ—(ముఖావగా)నూ అన్నయ్య నడగండి.

యాజులు—పేటలో...కేఖరం...అమ్మాయి
పిల్లలూ అంతా సుఖంగా ఉన్నారా? అన్నయ్యో,
పిల్లల్ని తీసుకుని నాలుగురోజులు...ముందుగా రమ్మ
నకపోయావా? నిండుగానూ చేదోడుగానూ ఉండును.

బ్రహ్మ—అఖ్యరేమ, ఎవ్వడూ రానక్కర్లేదు
నా యింటికి, ఒస్తే వాళ్లు ముఖం చూడను.

యాజులా! చూడు. ప్రేమానుభంధాలు...పెట్టు
కున్న కొద్దీ మనం అడిగిపోతాం. తెగ్గోసిపారెయ్యాలి.
నా కొడుకు పెళ్లి జరక్కపోయినప్పుడు చూస్తాను, వీ
రెవరూవచ్చి ఉద్ధరించక్కరలేదు. ఏమిటో...అడవి—
దేవులొడుకుంది గదా...అని కదిలాను. గారి...

సుభ—ఏమిటో...ఏం చెప్పను. అంతా అయో
మయంగా ఉంది నాకు...

యాజులు—చెప్పేదేమిటి వది నా? అన్నయ్య
మనస్సుకి ఏదో కష్టం కలిగింది. లేకపోతే పిల్లలపై...
పంచప్రాణాలుగదూ అతనికి.....కాకపోయినా ఆ
కేఖరం...ఉన్నాడే...చెప్పొద్దూ...కొంచెం...

బ్రహ్మ—కొంచెం అంటావే? మెల్లి గా...ఆ
తలవిసురు కెక్కడేనా వాద్దుంది?...విను, నైలు దిగి
కొత్తపేట వెళ్లేసరికి పదిగంటల పొడైకింది.

యాజులు—ఆ, ఏం జరిగింది...?

బ్రహ్మ—అపశేంగా ...గుమ్మంలో అడుగు
పెట్టాను. ఒక పద్యాలా...రాగాలా...పాటలా...
వాళ్ల మొహాలూ...కచేరి సావడి ఎగిరిపోతోంది. పడక
కుర్చీలమీదా...కొయ్యకుర్చీల మీదా ఏడెనమండు
గురు ప్రముఖులు, కూచున్నారు. ఏ కులమో తెలీదు

గదా—క్రాపింగు జుట్టులు, ఊకిట్టులు...తెల్లార
కుండా త్రాంబూలాలూ. మధ్య ఒకవాళ్లతో ఈయన. ఒక
పుస్తకం చదువుతున్నాడు. వీరంతా విరగబడి ఒకటే
నవ్వులు...

సుభ—అతను రాసిందేదో స్నేహితులకి విని
పిస్తున్నాడు గాబోలండీ... ఈ కాలపువాళ్ల దంతా
అదో...వరస...

బ్రహ్మ—అఘోరించాడు లే. వెయ్యిమాట్లు
చిలకీ చిప్పినట్లు చెప్పాను. “వైదికపాళ్లకి కవిత్యం
ఏమిటోయ్, ఏదైనా నాలుగురాళ్లు సంపాదించేమార్గం
చూడు. ఈ కళిత్యాలు...పత్రికలూ తిండి పెడ
తాయో?” అని. ఋషికుల్యలు మా నాన్నగారు అనే
వారు. కవిత్యం చెప్పేవాళ్ల చేతిలో కానీ ఉండదని
శ్రీ మహావిష్ణువు శపించాట్ట. చూస్తున్నాం గదూ...
నెలా వచ్చేటప్పటికి గిలగిలలాడుతూ ఉంటాడు.

సుభ—పోనిద్దురూ...ఒకరికి ఈడు తియ్య
కుండా గౌరవంగా కాలక్షేపం చేస్తున్నాడు.
మన్నేమీ అడగడం లేదుగదా...

బ్రహ్మ—అ...డ...గడం లేదు. పొడుచు
గొచ్చింది...అభిమానం...వైమోద గుడ్డతో వోవే
పోయేవాణ్ణి తీసుకొచ్చి కన్యాదానం చేశాను. ఇంకేం
చెయ్యాలి? డబ్బులివయంలో మాత్రం పిటకరాయి
లాంటి ముండాకొడుకుని...నా దగ్గర తీసెయ్యి...ఆ
శమభివలు...నట్టింట్ల బుట్టినవాళ్లకే దిక్కులేదు నా
గీత దాటితే...నడింగా వచ్చినవాళ్ల కొచ్చిందా?

సుభ—కానియ్యండి. నా కెందుకు—

యాజులు—మీ రుండండి వది నా—వాటికేం
గాని...తర్వాత ఏం జరిగింది? కేఖరం చూశాడా?

బ్రహ్మ—అదే విశేషం. నీ కేమేనా వెర్రా
ఏమిటోయ్—మందుకుచూస్తాడు, కళ్లు నెత్తినఉన్నాక.
పుస్తకం అడ్డంపెట్టుకున్నాడు. తిక్కిన కుంకలు శేష్
...అద్భుతం? అని తల ఊపుతూఉంటే...ఈయన ఒళ్లు
విరుచుకు చదువుతున్నాడు.

యాజులు—(ఎరగనట్టు) వాళ్లకూడా చదువు
కున్నవాళ్లే గాబోలు—

బ్రహ్మ—ఏదీకారు, అన్నీ నాటకం మొహాలు...
ఒకడి మొహాన్నీ చదువుకున్న వచ్చున్న ఎక్కడా లేదు.
బాగా కుదిరింది జట్టు, ఊరికీ ఘోషించిందా వేదం,
ఈ బాపతంతా పంక్తి బాహ్యులని...

యాజులు—బాగానే ఉంది, తరత్రలేదే?

సుభ—మీరు వచ్చినట్టు చూడలేదేమో... లేక
పోతే శేఖరం అంత అమర్థమిదా?

బ్రహ్మ—తెనులు! వీడు చూస్తే ఎంత, చూడక
పోతే ఎంత? సుందరాజుల్లా... ముక్కద్దాలూ తప్ప
ఇల్లుకొడితే తప్పకు మెంతులు లేవు... ఎవడు నిలబడ
తాడో నిలబడమనూ ఈ ప్రాంతంలో నా దగ్గర...
పీసపాటి బ్రహ్మవధాన్లు అంటే శ్రౌతస్మార్తాల్లా...
మనమాట మనం అనగూడదు గాని... దండం బెట్టి తప్పు
కోవలసిందే... గ్రాసానికి లోటా... పాతికకరాల
నుజ్జేత్రఖండక. గుమ్మం దిక్కురలేదు... వీడి లక్ష్మ్యం
నా కేమిటి? పిల్ల ఉంది గజక...

సుభ—(నవ్వి) పోనీండి. అందుకే వెళ్లారు...
పిల్ల కనపడిందా? సత్యం ఏమింది?... కులాసాగా
ఉందా?

బ్రహ్మ—(అసం తృప్తిగా) అఱ, అంతా
బాగానే ఉన్నారు... సావిత్రిని ఇంట్లోకి వెళ్లారు.
అమ్మయిని చూడమని. అప్పుడే వంటయిపోయింది.
ఆశ్చర్యపడిపోయాను. అమ్మయి ఎలా తేలిందని! పక్క
పాపిడిజడా... మడత చీరా... కుర్చీలో కూచుని ఏదో
సవలో గివలో చదువుతోంది... నాకు కంపర మెత్తి
పోయింది. వట్టి కిరస్తానం!!... నా యింట బుట్టిన పిల్ల
... చట్టపగలు... తెల్లచీర కట్టుకుని... పుస్తకం చదవ
డమే... బాగా తయారుచేశాడు. మహాసభావుడు...
అగ్నిష్టమం చేసిన కొంపలో పుట్టిన పిల్లని... అన్నీ
మలకూట్లా నట్టింట్లోకి ఆహ్వానిస్తాడు గదా. ఎలాంటి
కుటుంబంలో పుట్టాడు—దర్బా నారంటే... ఆరేయ
సారు షేయాల్లో ఓహో అనిపించుకున్నార... అలాంటి
చోట పుట్టి... నాటకాల జట్టు... ముత్తగడ్డలవాళ్లు...
సభలు... చట్టుబండలు... ఈ గాంధీ... ఉన్నాడే...
మన కందుకు... గాని... స్వరాజ్యం తెస్తారట వీరంతా
... సన్యాసుల్లాగు కావాలి జేందాలూ... వీళ్లూ...

యాజులు—అఱ, స్వరాజ్యం అంటే జ్ఞాపకం
ఒచ్చింది... ఈ మధ్య శేఖరం కూలాళ్ళ మీదా...
గుడ్డాళ్ళమీదా కవిత్యం ప్రారంభించాట్లు... ఏ ప్రభు
వునో ఆశ్రయస్తే లాభిస్తుంది గాని... ఈ బైరాగజట్టును
పట్టుకుంటే ఏమొస్తుందయ్యో తెలియక అడుగుతాను.

బ్రహ్మ—జోగీ జోగీ రాసుకుంటే... బూడిడ
రాలిందిట... మజేరాయజిం గారు ఎంత దొడ్డ
ప్రభువు! మొన్న నా చెండుకో కబురంపితే ఈ ప్రబు
ధుడు... నా కిప్పుడు అన్నట్లు.

జమిందార్లకి కుక్కలమీదండే ప్రీతి కవుల
మీద ఉండదుట, బయలుదేరాడు మొనగాడు, ప్రభు
వున్న ఆక్షేపించడానికి, శ్రీవారికి లోటా? కో అంటే
కోటిమంది. 'కర్తవ్య మహా దా శ్రయ హ'...
పని కొచ్చే లక్షణం... ఒక్కటి లేదు... ఎందుకూ...

సుభ—(విగుగ్గా) సతే... అల్లుడి ఆకర్షనశాలు
అలాఉంచండి. ఇంకే... అమ్మయిని పెల్లకి పిలి
చారా? లేదా?

బ్రహ్మ—నాయిష్టం ఒచ్చినట్టు చేశాను. నా
యింట్లో ఆడివీనుగు నోరెత్తితే నేనొప్పకొను, నా
మాట అలా జరిగిపోవసిందే...

యాజులు—(నెమ్మదిగా) అదిగాదయ్యో...
అమ్మయి ఏమింది?... పంపుతా డందా? ఎప్పుడొస్తా
నంది?

బ్రహ్మ—(విగువుగా) నాధర్యం ఏదైతే ఉందో
అది నేను నెరవేర్చాను. తర్వాత నాకు పూచీ లేదు.
భోంచేసి వెళ్ళింది. అ... వ్య... (నేటిమీద చేయి
అడ్డం పెట్టుకున్న చప్పుడు) ఆ కొంపలో నాకు భోజ
నమా? మడిగట్టుకు ఒండుతా నంది, వెలిబాగుల్ని. దాని
మడి నాకు పని కొస్తుందా! దేవతార్చన చేసుకొనే
ముండాకొడుకుని... బద్దన్నాను... ఆయనతో గూడా
చెప్పాలిట... అ... య... న. అదృష్టంకొద్దీ దొరికాడు
... ఒక్కనిమీద అక్కడ ఉండనన్నాను... గిర్రన
తిరిగి చక్కానచ్చాను.

సుభ—(నిశ్చేష్టితురాలై) ఇదా మీరు చేసు
కొచ్చిన పని? (బాలికా) పాపం-వెరిపిల్ల - తమ్ముడు

‘వెళ్ళి అని ఎంత సరదాపడింది! ఇంకలా వస్తుందీ? ఇంకది రానట్టే మరిదిగారూ!

బ్రహ్మ—(ఉగ్రుడై) రానక్కర్లేదు, వస్తే మాటాడడానికే వీలులేదు. తెలిసిందా... మాటాడారో ఎవరైనా, తలకాయ గోడకు కొట్టకు చచ్చిపోతాను... పో... వెళ్లు... నా కన్నపడకు.....

..... ఒరేయ్ సీతాపతి, సీతాపతి!.....

గడుల్లో మణిగిపోతారు, ఒక్కరూ కనపడరు.

సీతాపతి—(ప్రవేశం) ఏం... నాన్నా... చదువుకుంటున్నాను.

బ్రహ్మ—(వెక్కిరింపుగా) అంటుకుపోతోంది... చదువు... ఉన్నాయి ఫైవలు రెండుమాట్లు దండయాత్ర అయింది. ఈ మాటు ఏమవుతుందో... ఆ పంచాంగం ఇలా పడేయ్యి...

(సీతాపతి పంచాంగం తెచ్చి చూస్తాడు)

బ్రహ్మ—ఏం అలా పెట్టావు మొహం?... ఉన్నాయి... తానునాలు... తెలివీ... తేటా మాత్రం తూన్యం... అయినట్లుబట్టి... ఒక సంధ్యానందనూ... నమకచుమకాలా? కొంపపరపతి నాతో ఆఖరు.....

సీతా—(ఉడుకుబోతులనంగా) అస్తమానం... తిట్టకపోతే... పోనీ, ఈ చదువు మనిపించేయ్యి గూడమా...

బ్రహ్మ—ఏమిటి? ఏమన్నావో... ఈ చదువు మనిపిస్తే... ఎండిస్తాడూరా... రెండువేలు... నీ విఘ్నేశ్వరపూజ మొహానికి... దయచెయ్యి..... ఇంగ్లీషు ముక్కుప్రయోజనం కుర్రనాగమ్మ వీడికేం... చెబును...?

ఉగ్ర, యాజులూ! ఇలా చూడు, చనితి... వెళ్లగా పంచమి, వర్జ్యం గూడా వెళ్లిపోయింది... ఆ సంగతి మాటాడుకుందాం... ఏమన్నారూ వారు?

యాజులు—అంత ఇచ్చుకోలేమనీ... అయిదునందలు దయపించి తగ్గమనీ... ఆడబడులు అంధనాలు ఎలాగా ఇస్తామనీ వైష్ణవగారితో కలుగుతారు.

బ్రహ్మ—(చుర్రన లేచి) రెండు సంచులకూ గవ్వ తగ్గమనీ తక్షణం కలుగువించేయ్యి, ఆడబడుచు

లకు ఇవ్వకపోతే... మానెయ్యమను. వాళ్లకిస్తే నాబట్టో ఏమే... ఒరుగుతుందా... ఆసలు... నా తాతగారని...

తండ్రిగారి కట్నాలు పుచ్చుకు ఎరుగుదురా? బ్రహ్మరులు... తాలాన్ని బట్టి మారకతప్పదుమనీ... కనక పుచ్చుకోవలసివచ్చింది. ఆ కుర్రకుంకని బియ్యేదాకా చదివించాలా? ఎక్కణ్ణుంచి తెస్తాను?

యాజులు—ఒప్పుకుంటారు. ఊరికే మాట వేసి చూశారు ఏం పలుకుతుందో అని...

బ్రహ్మ—ఏం? తీవునిగడిసిందా ఒప్పుకోక— హస్తాస్తా! తపస్సుచేస్తే దొరుకుతుందీ నా సంబంధం? పిల్లను చూసిందంటే పిల్లాణ్ణి తోక్కిపెట్టి... ఒప్పించాను. అది మన కుటుంబగౌరవం కాదన్నాను. అంతే. నేచెప్పినట్టూ... చారికి... ఏమి...

యాజులు—అలా అలా... తక్షణం. మన కాట్టై వ్యధి లేదు. తగ్గిన పట్లగూడా చరచరా చూసుకోవాలి...

బ్రహ్మ—ఎంత? మనం తలుచుకుంటే. నవ్వురేపు పట్నం వెళ్లు. ఇక్కడ పండిల్లూ పాకలూ నేను చూస్తాను. బంధువుల మీలుతుకీ రామదీక్షితల్ని పంపుతాను.

యాజులు—అయితే బాబాబజం త్రిలకు చెప్పిస్తాను. కానీ... మనవాళ్లు... బాండు...

బ్రహ్మ—పెట్టించయ్యా. ఫూనావారింట్లో వెళ్లంటే దేవదుండుభులు మోగాలి... చిన్న సన్నాయి గూడా తగిలించు కానలిస్తే... అయితే—లాభ సాటిగా చూడుమా. పడిపోతాం.

యాజులు—అన్నయ్యా, ఆ మాట చెప్పాలా నాకు?

బ్రహ్మ—పడ సంధ్యాకాలమయింది.

౨-వ దృశ్యం

[ఉదయం. చంద్రశేఖరంగారి ఇల్లు. శేఖరం పడకపర్వతా కూచుని ఏదో పుస్తకం చదువుకుంటున్నాడు. సవినవేషం. తెలివి కనపడే ముఖం... చిన్న కొడుకు నుండరం... పాతాత్తుగా వీధిలోంచి పరిగెత్తుకుంటూవచ్చి...]

నుందరం—నాన్నా, నాన్నా! అమ్మ నిన్ను నేం...తాతయ్యగారి నూతిలో...

చంద్ర—అలా, అమ్మా? నూతిలో పడిందా? ఏమి బీదారుణం? బతికిందా?...చప్పు.

నుందరం—పడిపడగానే వెంటనే వెంకట్రావు బాబయ్య ఉరికి తీశాడు. ఇప్పుడు నెమ్మదిగా...పడుకుని ఉంది.

చంద్ర—(తేరుకుని) అమ్మయ్యా...బతికింది గదా...ఎంత సాహసం చేసింది!

నుందరం—నాన్నా! నేనేం...నిజంగా హాదిలి పోయాను.

చంద్ర—పిచ్చిమనిషి—శతవిధాల చెప్పాను—'నిన్నుక్కడ ఎవరూ తిన్నగా చూడరు. మీ అమ్మమాట నెగ్గును. మీ నాన్న కళ్ళొట్టకును. మాటపట్టింపేగాని...మని పేగుగదా అని చూడడు. అగౌరవం భరించలేవు.' అని ఎంత చెప్పినా వినుచే...మాచెల్లెల్ని చూడాలనీ, అమ్మ ఏడుస్తుందనీ, తమ్ముకు చెల్లెళ్ళోసం ఎన్నాళ్లనుందో ఉబ్బిళ్లారుతున్నాననీ, మాయింట్లో నాకు అడ్డేపటనీ మొండిపట్టు పట్టి నీన్న తీసుకువెళ్లింది—అనుభవించింది—పాపం ఎంత బాధపడిందో అమాయకురాలు...

ఏం జరిగింది నుందరం?

నుందరం—నిన్న సాయంత్రానికి పాతపేట వెళ్లాలి అమ్మా, నేనూను. వీధిలో అరుగుమీద కూచుని తాతయ్య పందిళ్లు వేయిస్తున్నాడు. అమ్మ చరచర బండిధిగి గుమ్మంలోకి వెళ్లి 'నాన్నా, చెల్లిపన్నన్నీ అయినట్టేనీ' అని తాతయ్యని పలకరించింది. తాతయ్య ఇటువేపు చూడకుండానే...వెళ్లు వెళ్లు. ఇంట్లో మీ అమ్మ ఉంది. అని అరుగు దిగి ఎక్కడికో వెళ్లిపోయాడు. అమ్మ తెల్లబోయింది. లోపలికి వెళ్లాం. అమ్మమ్మ గుడ్డనిండా నీళ్లుపెట్టుకుని చూస్తూ ఊరుకుంది. మామయ్య గదిలోంచి ఇరవలికి రాతడు. పిన్ని కనబడనే లేదు. అమ్మ గబగబా కాళ్లు కడుక్కుకస్తానని పెట్టెలోకి వెళ్లింది. దళివుని చప్పునయింది. అంతా పెట్టెలో పరిగెత్తాం. బాబయ్య దిగి తీశాడు.

చంద్ర—బాగానే ఉంది. అన్నయ్య ఏదీ? భద్రం, భద్రం!!

భద్రం—(ప్రవేశించి) ఏం నాన్నా...? ఇదగో నుందరం—పాతపేటనుంచి ఎప్పుడొచ్చాదా?

చంద్ర—నిన్నానా సంగతి? భద్రం—ఏమిటి? చంద్ర—మీ అమ్మ...నూతిలో పడిందట. చప్పున వెంకట్రావు ఉరికి తీశాడట. చూశానా పుట్టింటి సాభాగ్యం.....?

భద్రం—అసలు అమ్మను వెళ్లనివ్వరాదు. తాతయ్య వచ్చి...అప్పాకుండా ఒకపూట ఉండి... సలక్షణంగా మిమ్మల్ని చెల్లికి పిలవనప్పుడు...అమ్మ వెళ్లడంలో ఏం సవలుంది? పొరపాటుచేశారు...ఎంత ప్రమాదం దాటింది?

చంద్ర—(వెగటుగా నవ్వి) మానుగారి శరీరానికి ముసలితనం వస్తూన్న కొద్దీ అహంకారానికి మాత్రం యశవం పొందుతోంది. ఎందుకూ...వేదాలు చదివారు. ఉపనిషత్తులు ఒప్పుకొంటారు. ఒక్కముక్క లోపలికి ఇంకలేదు.

నిజంగా చూస్తే...జాతి అధఃపతనానికి విదేశ నాగరికతకాదు. ఈ శుష్కచాంద్రులకు ఎక్కువ తోడ్పడ్డారు...

భద్రం—చైతా...ఇంటికి వస్తే మీరు మాటాడరనీ...ఊరి అగౌరవపరిచారనీ, మిగిలినానికి మితిలేదనీ యాగిట...విన్నారా?

చంద్ర—మొన్నకు మొన్న మామగారు ఎప్పుడు వచ్చారో ఎప్పుడు వెళ్లారో...చైతావశీగానాకు తెలియదునుమా. మీ అమ్మ చెబితే...అశ్చర్యం వేసింది!

భద్రం—అయిన మామ మనకుచూపిన ఆదరాభిమానాలేమిటి? పోనిస్తూ...ఇంటికి వెడితే కొంటికిక్కి పెట్టెట్టు మాట్లాడమేగాని...ఒక్కనాడు మీతో మన స్వారా మాట్లాడాడా?...చెయ్యనివ్వండి యాగీ...లోకం మిమ్మల్ని ఎరుగును.

చంద్ర—పోగిద్దూ. ఏచేసినా పెద్దవాడు. వేద
కృష్ణ. అందుకు గాదుగాని.. అంతవాడు అబద్ధాలు
చాటించడమా అని నా విచారం.

భద్రం—(ఎంతటిగా) ఒక్క నమకపారాయ
ణతో అన్నీ చెల్లు. ఆయనకేపటి మహానుభావుడు...
మనకు భయం... ఏమైనా ఉంటే గింటే.....

చంద్ర—(వచ్చి) పృథ్వీ తాతయ్యకి అలా అన
గూడదు. అంతి దురుసు పనికిరారు నాన్నా...

భద్రం—(కోపంగా) యోగ్యులగ్ని పనికిరారు.
నిజమే. ఇక్కడ అదిగాదు మార్గం.....ఒకే
సుందరం! శే...తాతయ్యగారింటికి వెళుకాం నా
హోల్డూ...పెట్టే పద్ధతిని నా నుంచి మరల.

చంద్ర—భద్రం! ఏమిటిది?

భద్రం—ఏమీ లేదు. అమ్మ ఇంకొక్కడ ఒక్క
గత్యం ఉండడానికి వీలేదు. సుందరం నాతో వచ్చి
తక్షణం అమ్మను తీసుకుంటాను. కేనోకనా పట్నం
చెప్పి నాలుగుగోడలు లంకి...మామయ్య పెళ్ళికి వెళు
తాను. నన్నొకరు పెలవకట్టలేను.

చంద్ర—నీ ఉద్దేశం బోసకట్టోరు భద్రం!

భద్రం—మామయ్య పెళ్ళి ఎలా జరుగుతుందో...
చూస్తాను...

చంద్ర—అంటే?

భద్రం—తుమిందండి. ఇప్పుడు నన్ను దగ్గర
సుందరం, రా. గైలు చాటివోతుంది. (సుందరింతో
బయలుదేరి తోవలో)

భద్రం—(గొంతు కొంచెం శబ్దం) చూడు,
సుందరం! నేను చెప్పిట్లా జ్ఞాపకం ఉంది. కో.
అక్కడికి వెళ్ళినప్పుడు... ఏ...వృత్తి నాన్న పక్షం;
నేను తాతయ్యపక్షం. ప్రతిగాటా అలాగే మాట్లా
డుటాకంటాం. వంటకే నవ్వు నాన్న తీసుకు
రమ్మన్నాడని అమ్మను తీసుకు చిక్కా రా. నేను...
అంతే నాపని చూస్తాను.

సుందరం—సరే. ఫద.

3-వ దృశ్యం

[వెళ్ళినారి విడిచి. దీపాలచేత. వెళ్ళికి ముందు
జరిగే పం గానూ...బాకా ఎత్తి సాయలు చెవులు
ఖాళును నేలా ఒకసారి క్షితి ఊకకున్నాడు. సన్నాయి
డోల చప్పుకుతో విరిగిపో చుట్టగా మోస లాంటిది
వాదావడిగా ... ప్రహ్వరహాలుగారు విడిచిలోంచి
పరిశీలించి వచ్చి...]

[చోక్క—అఁ అఁ, నెమ్మరిగా...పరిశీలించి
రానీయండి బద్ధ...

యాజులూ, యాజులూ!.....ఒక్కరూ సమ
యానికి కనపడరు...

అనంత! మాతగ్నూ...ఆ బరఖాయి...సావిట్లో
... ఒకే నిలయా, వినిపిస్తూ లేచిరా!

శతవిధాల ముస్తున్నా...ఒక్కడికి చురకు
లేదు.

రామ్మూర్తి! ఆనీవాల కంజాయివు...క్రిస్టో...
ఏదో ఏక్కచాలిం లేదు...ఆ లైలు క్షయవరం...
నవ్వ చుట్టలు తుచ్చుకోవాలి నువ్వు! ఆ క్షయవరం
ఏడి...ఎగిరిపోయాడు అప్పుడే ఎక్కడికో...ట్టి
త్యాస్త్రాః కేత ఉగ్ధంతే. రహణయ్య! నీ బద్ధకం
తిగిలెయ్య! ఆ అవలితి లేమిటా?...లే, ఆ ఎదురు
సన్నాహానికి ఏకావాలో చూస్తే తిప్పించివా...

ఇదో...శాస్తులు బాకాగారు! దయచెయ్యండి
దయచెయ్యండి. సుదీనిం. శ్రమ అనాకోమండా దయ
చేకారు.

అయితే...నీతమ్మక్కయ్యా. కళ్ళిటి పిల్లగా
ఏరి...ఇదో...మాటలోకి వచ్చారు. అక్కయ్యా!
లోలకి పవండి...లోపల మీ వరం...ఇదో...
నిన్నే...అక్కచేతున్నానా? అఁ, రుక్మిణీ, నీ ముగుడు
రాలేదుగా...చరే...అతిని కూతురు పెళ్ళికి నేనూ
ఇలాగే చేస్తాను...వాస్తవా...గడి సుందరపు...
పద లోపలికి. చాలా ఎంపడిపోచ్చారు. (సన్నాయి
అనుకుంది.)

(ప్రవేశం : సుభద్రమ్మగారు)

కుభ—పట్నంనుంచి ... కర్నూరదండెలా...
పువ్వలూ...బట్టలూ ఇంకా ఏమీ రాలేదు....

బ్రహ్మ—(ధీమాగా) అన్నీ వస్తాయి. దివ్యచక్రో
రంగా అరణ్యమెంటుచేశా...చందలకొద్దీ పెల్లిళ్లు కేతి
మీద నడిపిన మండలకొడుకుని....నాకు చెప్పావీ
నవ్వు! గడిచులోనో గంటలలోనో అన్నీ పట్టుకుని...
భద్రం కారులొంది దిగుతాను.

కుభ—(చింతగా) ఎవరూ? మన చెద పిల్ల
గారి...భద్రమేనా?

బ్రహ్మ—ఒక్క చెబ్బని...తండ్రికి వాడికి పోలిక
ఉందీ? బంగారంలాంటి కుర్రాడు. వాడి యోగ్యతే
మేలు. కోపమెచ్చి తల్లి వెడతూఉంటే...ఏమన్నాడు?
'వెళ్లనీంకి తాతయ్యా! నాన్న రాకపోతే దిగడించా?
నే నుంటాను. నాన్న మీ మనస్సు కనిపెట్టలేక
పోయాడు. ఇలాంటివన్నీ సహజపడకపోతే....ఎం
దుకూ మేముతా ఉండీ? ఏం కానాగా చెప్పండి.
పట్నం వెళ్లి నిమిషంగా రెస్తాను. అని చేతిలో పని
అందుకు వెళ్లాడు. అదీ బుద్ధులై!

కుభ—(చింతపూరితంగా) వాడి మొహం....
పులుసు చేదు...ముక్కులు తీసి...ఏమిటో ఎంత వైభ
వం జరిగితే ఏమిటి? ఎంతమంది వస్తే ఏమిటి?...నట్టింటి
పెద్దాడొక్కడే పోలికట్టుకుని పండిట్ల కనబడకపోయాక...
ఏంకేస్తాను...చేసిన పూజ అలాంటిది.

బ్రహ్మ—నిన్న ఆ చవటమాలే అనొద్దన్నాను.
కట్టుకన్నా నాడు రాలిగాయి అయ్యాక...మద్దుతుచుట్టు
ఎలా జరుగుతాయో అంటు...

కుభ—కన్న వాళ్ళూ అంటే అయితే...

బ్రహ్మ—నోరు మయ్యి. అట్టే నాకు పిపాళం
త్రించక లోపలికెళ్లి...నీపని చూడు.

(కొరహంస్ మోగుతుంది)

అదిగో...భద్రం వచ్చిపట్టున్నాడు...చచ్చావా
...బాబూ! ఏం బస్సులో రాలేయా? ఇంతాలస్యం
అయిందే?...సరే...ఒకే కానీ! ఈసామాను లోపల
పెట్టు

భద్రం—(ప్రవేశించి) అబ్బబ్బ...ఏమి ఎండలు
పెచ్చేస్తున్నాయ్! అసలు.....బస్సులోనే ఒద్దామను
కున్నాను. బతుకులేరావు. తోవలో మాతో కాశీజీలో
చగువుకొనే ఒక అబ్బాయి కనిపించాడు. అతనికి స్వంత
కారుంది. మాటల ఫోణిగా సీతాపతిగా మయ్య
పెల్లికి వెడుకున్నానని చెప్పాను. అతను గూఢాచార
య్యను ఎరుగను. తొలిరోజు ఇద్దరూ ముక్కల పైసలు
చదివారు. ఈ సంగతి విని ఆలిడూ సరదాపడి స్వంత
కారులో వెదదామని బయలుదేరాడు. తోవలో కారు
కొంచెం బ్రబల—అంటే కొద్దిగా ఇబ్బంది పెట్టింది.
ఎట్లాగో కొట్టుకు ఒక్కేకాం...

బ్రహ్మ—భేష్! రాజబుద్ధి నీది...అయితే...

సీతాపతి—(చప్పన వచ్చి) భద్రం! వచ్చావు?
నీ కోసమే ఎదురు చూస్తున్నాను. రెచ్చావా? చెప్పిన
వన్నీ...ప్రకాశరావా? ఏడీ, కారులో ఉన్నాడా?

బ్రహ్మ—ఆరే, పరిగెత్తు. కారుదగ్గి కో, పట్ట
కారుదగ్గికో—ఏమి టాలొందర! ఏమి టాలొంగారు?
ఏదో మాటాడుతూంటే...ఎక్కడో వట్టిమొద్దు...

సీతా—(చిన్నబోయి) నాకెందుకు లెండి.
కానియ్యండి.

బ్రహ్మ—శాబూ భద్రం! ఆ గోతం....
వెండిసామాను సందుకు పెట్టి...నీ ఒడ్డిలో ఉంచి బాగ
ర్తగా చూడు.

భద్రం—వెయ్యికళ్ళతో చూస్తాను. ఇన్నిసార్లు
చెప్పాలా తాతయ్యా?

బ్రహ్మ—ఒకేయ్, నీ తెలివితో కేతంకం ఉంటే
మీమామయ్య బాగుపడిపోను. చూడు, పట్టిబుద్ధానతారం.
ఎంతసేపూ జుట్టు సరిరించుకుంటూ....మాట నను
కుంటూ.. ఏం ము:షి?...
సరే. లేవండి రివ్ గా...ఆ ఒచ్చినాయనకి ఏం
కావాలో చూడు...రస్తా...పెళ్ళివారింటికి ఒకటిబురు
చెయ్యాలి... (వెడతాడు)

భద్రం—మామయ్య...మాట...ఇలా రా...

సీతా—(సందేహిస్తూ) నాన్న తిడతాడేమో.

భద్రా—(నిర్లక్ష్యంగా) అంత చూడిపోతూంటావు గనకనే నిన్నయన చలివిడిచుద్దూ చేసి కూచో పెట్టాడు. రా! మాటాడక—

సీతా—పద—

బ్రహ్మ—లేవండి. లేవండి. పెళ్ళివారింటికి వెడదాం. లగ్నం సమీపిస్తోంది. అనంతం! విశ్వనాథ! నారాయణ! రణరంగు! ఏం బద్ధకాలా! ...యాజులా! ఆసీతాపతిని త్వగగా కేసి తీసుకురా... చరచర మంగళాన్నానాలు కానాలి. ఇదిగో...నిశ్చే... ఆచనాల్లాతా గబగబ తెనులండి నాన్నక... భద్రం ఏడి!.....

యాజులు—(ఖింగాగవన్ని) అన్నయ్యా... సీతాపతినిక్కడా కనిపించడంలేదు...భద్రంకాడా కన పడదు.....

బ్రహ్మ—(శెల్లబోయి) ఆఁ, చూడవోయ్... చల్ల గాలికి ఎక్కడో ఒరిగిఉంటారు. లేవు—

యాజులు—లేవన్నయ్యా. విడిదంతా గాలిం చేశాం. ఏమిటో అంతా ఇంద్రబాలంలా ఉంది.

సభ—(చరచరా వచ్చి) ఇదిగో...మిమ్మల్నే... మీపెట్టెమీద ఇదేదో ఉత్తంలా ఉంది చూడండి...

బ్రహ్మ—ఉత్తరమా.....ఏమి బీదారుణం? యాజులా, కళ్ళతోడు దగ్గిరేదు. చరువు—

యాజులు—సామాసం. ఇవి సాక్షాత్తూ సీతాపతి అక్షరాశీ...

బ్రహ్మ—ఏమిటోయ్...ఏమిటో చరువు...

యాజులు—ఏనో...కొంపములక ఉం. "శ్రీ వేదమూర్తులై బ్రహ్మశ్రీ... నాన్నగారికి—సీతాపతి కృతానేక నమస్కారములు....."

బ్రహ్మ—ఏ....డి....సి....నట్టే ఉందిలే... మర్యాద...ఉరి, తర్వాతి...

యాజులు—"విస్తరించి వ్రాయడం అనవసరం. ఇంతరహా మీరు పన్ను చేకరిస్తే కొట్టుకుంటున్నాను. పుణ్యశ్రీకు భద్రం వచ్చి కన్ను తెరిచాడు. రెండువేల రూపాయలు మీరు కరించి పవేళ్ళ కొరకం మంగుళుని నాకు కట్టిపెట్టానని కంతా సిద్ధం చేశారు. పిల్లని పెళ్ళికొడుగు చూసుకోవడం మన సాంప్రదాయానికి విరుద్ధమని నన్ను అణిచి పెట్టారు. నిజమే అనుకున్నాను...కాని భద్రం రాగానే ఈసంగతంతా చెప్పి, చాటుగా పిల్లని చూపించాడు. వా తల తిరిగిపోయింది...నేనూ, భద్రం మాన్నే హితుడి కారులొ వెదుతున్నాం. మీరు మిమ్మల్ని వెనుక్కునే సమయానికి మేము మీరు ఏళ్ళైతే మరణంలా ఉంటాం. పట్టుకోదానికి ప్రయత్నించి శ్రమపడకండి.

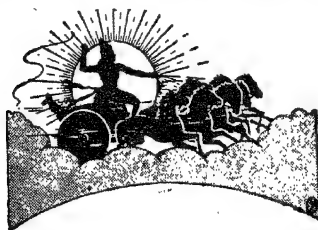
మిత్రస్థిగాని, విశ్వంగాని నా కక్కరలేదు. స్వేచ్ఛగా బతకదలిచాను. సెలవు."

బ్రహ్మ—(పెద్దనిట్టాగ్న విడిచి) ఏమిటి.... భద్రమా?...వాడేనా ఈ ద్రోహమంతా...

భద్రం కాదురా...నీకు నాపాలిటి వీరభద్రుడై పోయాడు. తండ్రికని తీగవుతో దానికి వచ్చాడు. సరే... పదండి. ఎంతదూరం వెళితారో...చూస్తాను...చర్యం ఒరిపిస్తా...ఎవరనుకుంటున్నా....

యాజులా...ఇంకెండుకూ...బద్ధ కట్టించు.

యాజులు—ఎంతవని చేశా! విశ్వాస ఘాతుకుడు...లేవండి. సామాను స్వధండి.

పర్వతాలమధ్య పరివరింతలు

శ్రీ రా. వే. మ. గం. రామారావు

మిన్నతో మన్నో, మన్నతో మిన్నో,
నన్ను చూచే కాబోలు నవ్వులాడేయి
నవ్వులో నున్నాయి అగ్ని హోతాలు,
నాకెక్కులో నున్నాయి రక్తాల పీల్చులు
ఈ రక్త శృంగార, మీ క్రొత్త భావ,
కప్పి వెలిబుచ్చి ముసుగుద్దల క్రకృతి
యోష.

ఆ ఘోరలో నేను తాళలేకనుపోతే,
ఉదకమూడనినీ ఉగము లుగిమేయి.
చలిగలి చీరక నడికి పోయాను
వడగాలి ధాకకు అడవిపోయాను
నా జన్మతీరిని నవ్వుకొన్నాను.

నా నవ్వు కా నవ్వు కొక్కింతదూరవే;
శబ్దాల నొక్కింత స్వరభేదమున్ననూ;
శబ్దగాదాలలో నవ్వుతాళాలలో
సంగీత రాగాన సాగిపోవచ్చు.

కాని కావేళ్ళకు అవిరెండు ఒకటి;
అర్థాంతలోనున్న శతయోజనాల
దపులో సామీప్య సంస్కృతి మెట్లు ?
నేను నేనే, నాది నాదే;
—ఆహంభావలో అనంతమనునేను;
విశ్వాతో నాకు విద్యోగ సున్న

ఐనా,
పొంగిపొంగి నేను పుంకరించిన సాంపు,
విశ్వమే నేనందు విర్రగీసిన తూగు,
తలచి కొన్నాను, విడిచి కొన్నాను.
తలపులే తన్నేయి నాతా;
పిలుపులే పిసికేయి నా మెక.

కాలిపోయాను, సమసిపోయాను
విశ్వ కల్యాణంపు విన్యాసములోన
అణువైన కానట్టి నా ధ్వంస మొకలెక్క!
—నాపిలువైన ఎవరైన వింటారో!

కానిండు, కానిండు—నా మాటెక్కడోడి;
కైలాసమున్నది, బడబాగ్ని యున్నది;
సింహిక్కు ఉన్నది, విషవాయువున్నది;
తాజ్మహాలున్నది, పిరమిడ్లు లున్నవి;
అమిరికా యున్నది, ఏట పుబంబుంది;
సంగీత మున్నది, సాహిత్య మున్నది;
గాంధీజీ యున్నాడు, ప్రాణియున్నాడు;
సూర్యుడున్నాడు చుక్కలున్నాయి;
—నిత్య కల్యాణం, పచ్చతోరణం!

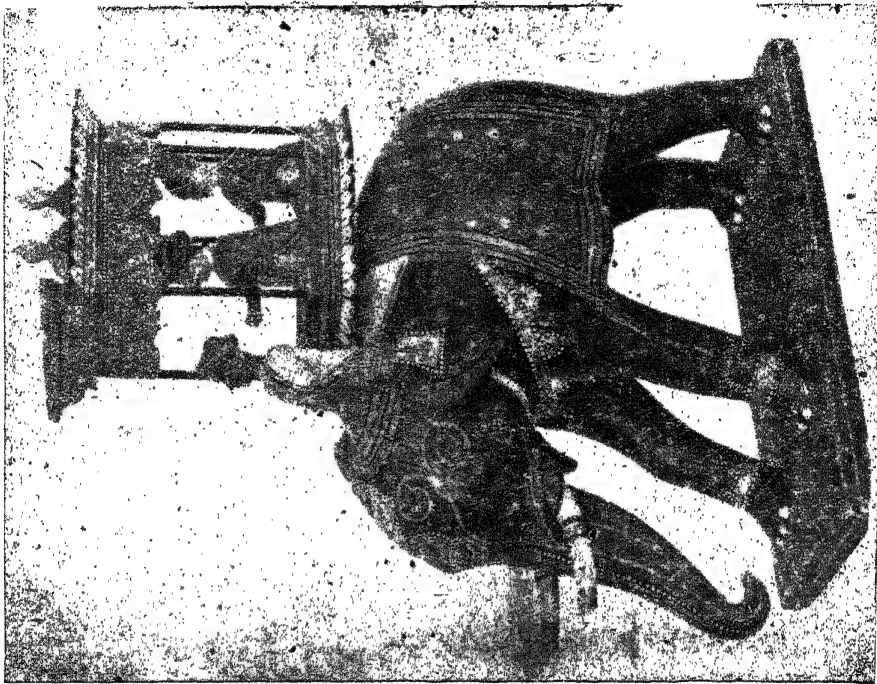

1. దేవతా విగ్రహాలు, తదితర ప్రతిమలు 2 వన్నెనన్నెల నెమలి, కోడిపుంజులు

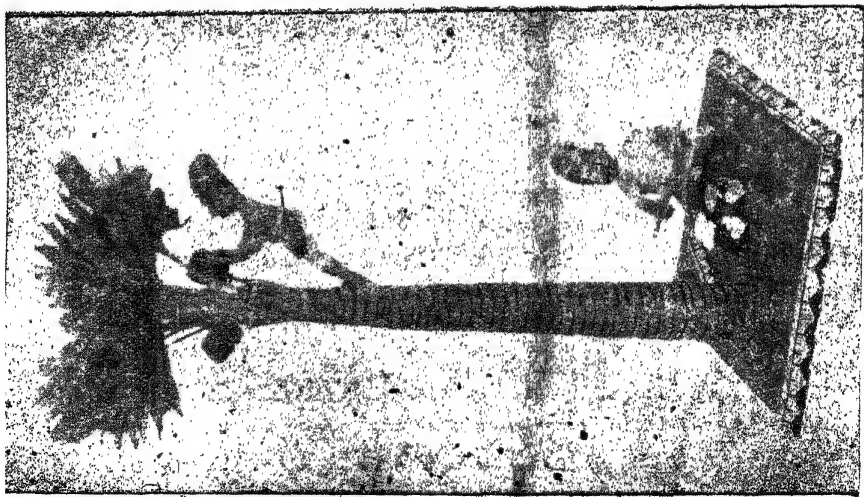

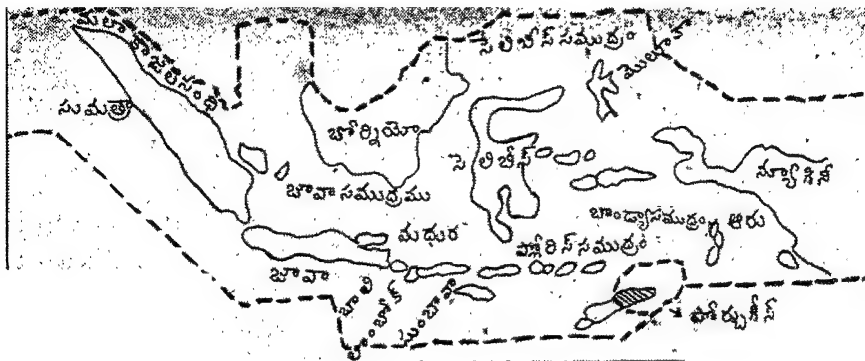
ఆంధ్రుల జానపదకళా సౌందర్యానికి
మచ్చుపంక్తులైన కొన్ని కొండపల్లి బొమ్మలు

గజారోహణము

తాళారోహణము

ఇండోనీషియన్లు : వారి ఆచార వచనాలు

= డా. అల్పయ్య వై. హెల్మీ =

ఏకరీ ఇండోనీషియన్లు? ఏదేశంవారు వీరు? ఆ దేశ
పెక్కడఉన్నది? వీరి ఆచారవ్యవహారాలెవటి?
వీరి జీవిత క్రమమెట్టిది? ఆశయాలూ, ఆభిరుచులూ
ఎలాంటివి?

—ఈమధ్య తరుచు చెవిసీ, కంటాపడుకూపున్న
ఈ జనాంగాన్ని గురించి చాలామందికి ఈ స్రక్మలు
ఉదయించడం సహజం. నిజంగా ఎంతోమందికి వీరిని
గురించి ఆశ్చర్యకేసులు తెలియవన్నా తప్పలేదు.
కాబట్టి నా యెరిగినది మనవిచేస్తున్నాను.

ఇండోనీషియా అన్నది నైఋతి పసిఫిక్కులోని
ఒకానొక ద్వీపసముదాయానికి పేరు. ఆ ద్వీపసము
దాయం ఆక్రమించుకొనివున్న భూభాగ, జలభాగా
లను మొత్తంగా లెక్కగడితే అమెరికా సంయుక్త
రాష్ట్రాలంత వైశాల్యం కలుగుతుంది. భూభాగమే
2,32,00,00 చదరపుమైళ్లుంటుంది. అది భూమధ్యరేఖ
వీధి పడమరనుండి తూర్పుకు సుమారు ౪౬ డిగ్రీ

అక్షాంశమేరనూ, ఉత్తర దక్షిణాలుగా ౬ మొదలు ౧౧
డిగ్రీల రేఖాంశమేరనూ విస్తరించివుంటుంది. ౧౯౪౧
యుద్ధానికి పూర్వం అది డచ్చివారి ఏలుబడిలో
వుండేది.

ఇండోనీషియా అన్న ఈ పేరు భారతదేశమని
అర్థమిచ్చే 'ఇండోస్', ద్వీపమని అర్థమిచ్చే 'నీస్' అనే
రెండు గ్రీకుపదాలనుంచి వచ్చింది. కాగా, దీనికి
'భారతీయద్వీపాలు' అన్నది ప్రతిపదార్థమని చెప్పినట్లు
యింది. ఈ సముదాయంలో సుమత్రా, జావా,
బోర్నియో (బ్రిటిషుప్రాంతాలు మినహాయించి), సెలె
నీస్ అనే పెద్దద్వీపాలున్ను, బాలీ, లంబోకో,
సుంబావా, ఫ్లోర్డెస్ మొదలైన చిన్న ద్వీపాలున్ను,
ఒక్కమాటలో చెప్పవలసినదే, మొలూకాలూ,
న్యూగిని పడమటిభాగాలలో సహితమైన "పెద్దా
చిన్నా సుండాద్వీపాలు" చేరివున్నాయి.

ఈ దేశంలోవాడెవరూ ఒకేకుంగ్రాంతలకు—
ఇండోనీషియన్ (మలే) వంశానికి—చెందినవారైనా,

కొండలు, పర్వతాలు, అడవులు, నదులు, సున్నులు; సముద్రము మొదలైన రకరకాల భౌతిక పరిస్థితుల సన్నికళకారణంగా అనేక వర్గాలుగానూ, తెగలుగానూ, కుటుంబాలుగానూ విభక్తమైవున్నాడు. ఇందు మూలన ఏమయిందంటే, ఒకే కులవారాలకు సంఘీభావన కలిగియున్నాడని అర్థమవుతుంది. అలాగే సాంఘిక సంస్కృతి సంస్కారాలకు అనుగుణంగా అనేక రంగుల కెగలుగా మారిపోవలసివచ్చింది. పరాయివారు ఈ దేశానికి వెళ్లి పొలుకుచుంటూ పనులించి చూడడం పడినప్పుడు అక్కడి రకరకాల జనాలను చూచి వారు అశ్చర్యభరితం కావడం, సుమత్రాలో మరీకృతాన ఉన్న వారు భారతీయుల గొప్పతనం దగ్గరనుంచి దూరమైపోయిపోయారు. దానికి కొద్దిగా దీక్షాజ్ఞాన ఉన్న వారు చూసినచోటానికి మరీకృతానలోకి వెళ్లి చూడాలని అనుకుంటారు. దానిని చూసి మరీకృతాన పడవట్టకన్న నిగూఢస్వరూపిని స్త్రీలను చూడటానికే తేజస్వీయంగా దరివాళుగా జనానుస్థితిలోనే పరివర్తనం కలిగివుంటారు. సుమత్రా దక్షిణాన వాస్తవ్యులు కానీయుల తండ్రిని కానివుంటారు. చూడటానికే ఇన్ని స్త్రీలను కిరిగా కనిపిస్తూన్నా. జాతిమొత్తానికి ప్రత్యేకమైన ఒక సామాన్యలక్షణముగలవారి అందరిలోనూ ఏకగ్రీవిని చూడగలిగింది వుంటుంది.

పాశ్చాత్యులవెళ్లి అగ్రప్రకారంగా పర్యటించి సంస్కారాలు కలిగినవారు కాకపోయినప్పటికీ ఇంకా నీషిగుల్లలో ఆత్యంత సంఖ్యకుండు మామూలు వాగ రికతనీయ పోయిపోయారు. వారు గొప్ప వాగరికతకలవారే. కాదనడాని కంఠనాత్ర గు వీలులేదు. యూరోపులో మధ్యయుగాలవాటి పరమాంధకార కళాబాణానానా పేరు తమిది అని కష్టపడిన ప్రత్యేక కళాసంస్కృతిలను బాహ్యంగా తీర్చిదిద్దాని ఉండినారు. జావా, సుమత్రాలోని ౮, ౯ కళాబాణానాటి ప్రాచీన స్మారకాలను కొంచెం పరకాయించి చూడండి. అనేకాంశాల యూరోపులో నిర్మితమైన దేవులను అవి తలదన్నీచిగా ఉంటాయి. జావానీయ కలితకూన సరిగ్గా అజ్ఞానం. అందులో కష్టం అవేమనూ, సముద్ర నాణ్యత, అందమూ చందమూ నిండి

తోడిసాగుదూరావుంటాయి. కెట్టలోపలికెళ్లన తన మాత్రపు పొదురు వెళ్లులలో కత్తిరించుకొని, ఒక్కొక్క చదునూ ఒక్కొక్క ప్రభుగా ఉండేట్టు వాటిని సదులుగా మిడిచి, వాటిపైన నాటుకొనితొ గ్రానైట్పెట్టిన బాపకు వేరు వేరు తంపాల రచనలు—విధ విధాల ప్రాముఖ్యంగా రచనలు సుమత్రాలో అస్పటికే ఎంతో ప్రసిద్ధిచెందినవున్నవి. చెప్పి బెళ్ళుచూడనేకాక వెదుళ్ళు బాదా, వెదుగుబల్లబాదా కూడా గ్రానైట్ అల వాటుకున్నట్టు నిర్మించుట కనిపిస్తున్నవి. ఆ గ్రానైట్ ప్రాంతానూ ఎంతో ముగ్గులగా, స్పష్టంగా గ్రాయ బడినవి. ఇండోనేషియాలో అంబోలోనూ ముఖ్యంగా జావానీయులు, బలకున, లంపొంగలలో (చివరి రెండూ సుమత్రాలో భాగాలు) నడువనూ గ్రానైటునే తేల్చినవారి సత్కృత్యాదా చిరకాలముంచి ఎక్కడగానే ఉంటున్నవి. బహుశా యూరోపులో అనేక దేశాల్లో కూడా అంతసంఖ్య ఉండేది కాదేమో అని నైతం అనిపిస్తుంది.

సంగీతంలోనూ ఇండోనేషియను ఎన్నడూ వెనకబడినవారుకారు. బా, జావాలోయుల సంగీతం బహుఅభివృద్ధిచెందింది. వారి నాట్యానీత్యాల గొప్ప దరం సంగీత సరసం. అది ఏ నాడో రూఢిప్రామాణ్యం విషయం. యుగయుగాల క్రిందటనే ఉత్పత్తిమైయున్న ఈ ప్రాచీన జావా-బాలీ సంగీతం అసలు మూల మత్రాల్లోనే పాశ్చాత్య సంగీతాని అత్యంత విభిన్నమైన బాపకు. నేటివరకూ చూచినాకూడా అంబోలో పాశ్చాత్యప్రభావం ఈవర్గాలమైనా తలచుకుంది లేదు. తమ సంగీత నాట్యాలను అస్పష్టమైనా అవ సంతోషితులైనవారికానికీ తీసుకురావలసివచ్చినప్పుడు కూడా బాలీ గాయకులు అపూర్వమైన సాంకేతికతలతో అనుసరించేవారు. తాళ, స్వరమేళాల సమయంలో ఇండోనేషియా చాలా పట్టణాలవారు తోడిననవులతోగాని, ప్రకృతితోగాని, పరమాత్మతోగాని సమైక్యతభావం పాటించుకొనడమంటే అనాక మహావీర్యంగా పరిగెత్తారు వారు. ఈ సమైక్యత భావం మస్లిం పంతులపర్యాల రూపమైన గెండు గొప్ప సందర్భాల్లో బాగా కష్టమవుతుంటుంది.

ఆ సందర్భాలేవంటారా?—రమధాన్ ఉపవాసమానా సంతరమున్న, యాత్రాకాలంలోనన్ను. (ఇండోసీషియన్లలో చాలామంది ఇస్లాం మతావలంబకులు) ఈ సందర్భాల్లో, పరస్పరాభినందనలు చెప్పకొన్నతరువాత, ఇండోసీషియన్లు ఏమరకుండా ఈ విన్నపం చేస్తూవుంటారు: “ఇదివరలో నేను నీ విషయంలో ఏదైనా తప్పుచేసేగాని, ఎంచుగాని ఉన్నట్టుయితే నన్ను తుమిస్తావని గట్టిగా నమ్ముతున్నాను”. మిశ్రులైనా సరే అమిశ్రులైనా సరే ఎరినైనా కాని తుమార్చణ కోరడం మరచిపోవుట అన్నది ఇండోసీషియన్లు ఈ సందింతుకానే విషయంలో ముఖ్యమయింది. ఈ సామరస్య సమైక్యతాభావ కలిమివల్లనే, క్రైస్తవులు, బ్రాహ్మణులు, బౌద్ధులు మొదలైన ఇతర మతాల వారెందరో ఉన్నప్పటికీ, ఇండోసీషియన్లలో మత సంఘర్షణ లన్నవి పేరు కై నా తలచూపలేదు, క్రొవ్వనూ, మొరకుతనమూ, దురభ్యాసాలూ—అనే ఇవి ఇండోసీషియన్ల పాలికి పరమ హేయాలు.

ఇంతేకాదు, ఇండోసీషియన్లు కళావిపాసువులు కూడా. అది వారి సహజస్వత్వి. మామూలు పల్లె జానులుకూడా సంగీత, వాస్తుశిల్పాల్లో ఏది మంచి అభిరుచో ఏదికాదో ఇట్టే బోల్చుగలుగుతారు. ౭-వ శతాబ్దానికి ఇండోసీషియన్లలో ఎన్నో సుందరదేవాలయాలు వెలసినవున్నవి. ౮ నుంచి ౧౮వ శతాబ్దం వరకూగల కాలం జానా నుమత్రాలపాలికి మహోత్సవమైన కళాయుగం. బాబిలో ఇప్పటికీన్ని ఆ ప్రాచీన సంప్రదానాలు సజీవంగా నిలిచివున్నవి. ఇక్కడి వారికి వస్తువిన్యాసంలో, అలంకార సంవిధానంలో వివేచనతో కూడిన మేళజ్ఞానం పుట్టుకతోనే అబ్బి పుంటుంది. వారు ఏది తీర్చిదిద్దినా అందులో కళికి త్వరూ, కళాశీలితా గోచరిస్తూవుంటుంది.

వ్యాఘ్రానుక్రీడల విషయంలోనూ వారిది అందజేసిన చెయ్యి. అటలంబే వారిపాలికి గొప్పకళ. ఆ అటల్లో ఎంత ప్రమాదం నిశ్చిప్తమైఉంటే వాటి కంతకంత ఎక్కువనెల. ఈ అటల్లో ఎక్కువ వ్యాప్తి గాంచింది, గుడ్డాలమీద జింకలపేట. ముష్టియుద్ధంకూడా వారికి మరొక అభిమానక్రీడ. వీటికితోడు ఇప్పటివచ్చు

పాశ్చాత్య సంస్కరణల్ల ఫుట్ బాల్, టెన్నిస్, బాస్కెట్ బాల్ మొదలైన పరదేశీ ఆటలకూడా విస్తారంగా వ్యాప్తి పొందుతున్నది.

ఇండోసీషియన్ ఇండ్లు సాధారణంగా కొయ్యతో (ఆందులోనూ విశేషించి టేబులొయ్యతో) నిర్మింపబడినవి. జానాలో వీటిని నెదుర్లతో నిర్మించు కొంటావుంటారు. ఇవి శాశ్వతంగా ఉండడంకాత్రమే కాక చాలా సౌకర్యంగానూ వుంటాయి. వీరి గ్రామాలు వీలయినంతమట్టుకు సర్వసామాన్యంగా ఏ నదులతీరానో, ఏ కొలనగట్టులందో నిర్మింపబడడం మామూలయిపోయింది. స్నానసానాలకూ, రవానారాకపోకలకూ అనుకూలంగా ఉంటుందనేదే ఇందలి ఉద్దేశ్యం.

ఇండోసీషియన్ల తెగల్లో ఆచార వ్యవహారస్వత్వి ప్రతిపాదితమైన ఒక గొప్ప సంప్రదాయం ఇక్కడ వేర్వేర్వేరింది. ధనవంతులూ, బలవంతులూ అయినవారు బీదలూ, దుష్టులూ అయినవారికి విధిగా సహాయపడుతూ వుండవలెను. గ్రామపెద్దలు వారి విషయమై చాలా ఎక్కువ బాధ్యత తీసుకొంటారు. బీదా బిడ్డివారిలో కలిగే తగవుతగాదాలను తీర్చడంలోనూ, వారికి కావలసిన సౌకర్యాలను వీలయినంతగా సమకూర్చడంలోనూ వారు మహోర్ధ్వ హస్తారు.

సొంత ఆస్తులమీద అద్యతీయమైన హక్కు చలాయించడమనేది అక్కడలేదు. తూర్పుసీమలోని చాలామంది జనంతలనే, తమకు కలిగినదేదో దాన్ని తోడిడిశ్చలతోపాటు సరిసమానంగా పంచుకోవలెనన్న సమదృష్టి వారికి రూఢమైపోయింది. ఉదాహరణకు: ఒక వరిపాలంఖామందు ఉన్నాడనుకొండి. సాగు కయ్యే ఖర్చు వెచ్చాలూ, శిస్తుకీస్తులూ భరించేవాడు తానొక్కడే అయినా పంటకంటామణిగావట్టుకు సర్వసమానంగా అందరికీ హక్కుభుక్తాలిస్తాడు. అందరికీ భాగాలు పంచుతాడు.

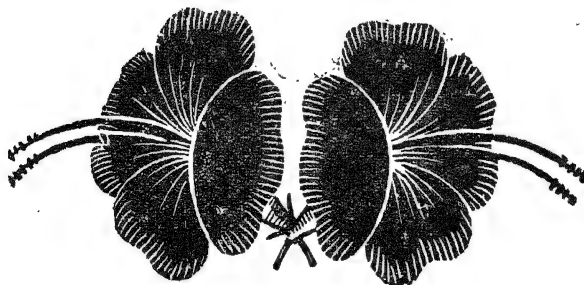
వరిసాగుకు సన్నాహాలు ప్రారంభించేముందరనే గ్రామస్థులంతా కలిసి, ఒకచోట సమావేశమై, వారిలో వారికి ఆ వ్యవసాయ విషయంలో ఉన్న అభిప్రాయ భేదాలను తీర్చుకోవడం ఈ ద్వీపాల్లో చాలావోట్లు

అచారంగా వున్నది. ఇందులకు గైగులకు, భూ
ఖామంశులకు ఉన్న విభేదాలు తీరిపోయి, ఏ తగా
దాలూ లేకుండా తరువాతి కార్యక్రమం సమ్యంగా
జరుగుటకు కలవుతున్నది.

ఉత్తరీ ఎవరింటి ఏమి జరిగినా అది సంఘంవారి
సందర్శి ఆకర్షించి తీరింపజేస్తూనే. గ్రామాంతరా
ల్లాని నిష్కల్మషమృదములైన ప్రజలు సంఘంలోని
ప్రతీవాని కష్టశుఖాలూ మనస్ఫూర్తిగా గమనిస్తూ
ఉంటారు. ఎవరింటిపై నా ఒకరియింటి వివాహం జరి
గిందనుకొండి: సు ఘమం తా ఆ ఉత్సరంలో
పాల్గొన్నదన్నమాటే. సంఘంలోని ప్రతివ్యక్తి
ఆ ఉత్సవానికి సంబంధించిన సమస్త సాంప్రదాయక
కార్యకలాపాల్లానూ వరునిపక్షంలో త్రికరణపద్ధిగా
తోడ్పడి తీరవలసిందే. వధువు ఇంకొక ఊరిదయింట్లో
యితే సంఘంలోని ప్రతిఒడరి 'మా ఊరి కొడుకు,
మా ఊరికొడుకు' అంటూ వెళ్లి ఆ కొత్తపనువుతో పరి
చయం చేసుకొంటుంది. ఇలా పరిచయం చేసుకొని
అమెతో మాటా పుకూ ఆడడానికని సాయంకాలం
వేళల్లో కొన్ని గంటలు ప్రత్యేకిస్తూ వుంటారు.

ఇండోనీషియన్లు ఇంత నాగరికతగలవారగదా
మరి—అయినా వారిలో చాలామంది మాధుర్యాసరకు
లున్నారు. దక్షిణ సుమత్రాలో శుక్రవారంపూట
ప్రయాణంచేయడం సిద్ధం. అంత అరసరమైన పనే
దున్నా తటస్థిస్తే శాంతిహోమాదికం చేసుకొనిగాని
వెళ్లడానికి వీలులేదు. అలాగే మరికొన్ని ప్రాంతాల్లో
శుభారంభాలకు మంగళవారం అంత మంగళప్రదం
కాదు. ఇలాగే ఇంకా ఎన్నోపిచ్చినమ్మకాలు వారిలో
పాదుకొని ఉన్నాయి.

ఇండోనీషియన్లు మనలాగే బియ్యంపన్నం తినే
జాతికి చెందుతారు. వారు రెండుపూటలూ బియ్య
పన్నమే తింటారు. కూరలుచేసుకొంటారు. కూరలతో
బాటు చేపలూ, మాంసమూకూడా వ్యంజనాల్లో ఉప
యోగిస్తూవుంటారు. పోపుసామగ్రి విస్తారంగా పండే
దేశంవారు కాబట్టి, తగ్గుకపు జీవితగ్రహణానికి
చెందినవారు కాబట్టి వారు తమ కూరపులుసులను
కారంగా చేసుకోవడానికి మనుతపడుతూవుంటారు.
అయితే కామగూరలను వండుకొనేటప్పుడుసూత్రం
వారు మిగతాకాయలుగాని, పిరియలుగాని శుభండానే
వండుకోవడంకూడా కద్దు. అటువంటి కారంలేని కూర
లను వారు 'సాయూయ' అంటారు.

ఆంధ్రుల జానపద శిల్పకళాప్రసంగం

౨. కొండపలిబొమలు

= శ్రీ సుదాంశు కుమారయ్య =

మన దేశంలోని కళాకారులు భారతీయకళను కృత్రికరీతిచుటకు ఆలంబిస్తూ వచ్చిన ప్రాతిపదిక పద్ధతులనుగరించి, అందులో నే నేనూ వ్రానాణిగుడను కాకపోయినప్పటికీ, పనికట్టుకొని ఏదో నాకుతోచిన రీతిని నాకుతోచినది చెప్పబూనుకొన్నందుకు పాతకులు నన్ను తుమిస్తారని ఆశిస్తున్నాను. భారతీయ కళా ప్రసంగంలో నా ఓపినంతమట్టుకు నే చేసిన పరిశోధనల సందర్భంలో నా అంతరాత్మకు తట్టినేదో దాన్నే నేను వ్రాస్తున్నాను. జానపదకళాశిల్పాలను కరతలా మలకంగా అర్థంచేసుకొని ఆకళించుకొనుటకు నాకు తోచ్చుచేసినంతకంటే పలురెట్లుగా అవి నా పాతకులకు తోడ్పడతాయని నా ఆశ.

మానవజీవుల రెండుపద్ధతుల్లో రెండుభాగాలుగా ఆత్మకృత్రికరచేసకుంటూ చరిస్తూవుంటాయి. (౧) అంతరింగంలోని "అభిప్రాయం" "ముఖసీమ"లనే ద్యోతకమవుతూ వుంటుంది. ముఖకండరాల సహాయంతో వెలికివచ్చి ముఖసీమలో ఒక విచిత్రదృశ్యాన్ని సృష్టించేది "భావన" (అంతర్ముఖలోనే ఆగ్రాచించుట) అనే ఒకానొక ప్రకృతి. దాన్నే మనము "భావము" అనేపేర పిలుస్తాము. ఈ భావం మనస్సులోని అంతరిక సందేశాన్ని మనకు తెలియజెప్పజూపుంటుంది. దాన్ని శాంతము, కరుణము, బీభత్సము, హాస్యము మొదలైన లోఘ్నిది రసాలుగా విభజించవచ్చు. చిరుసవ్యుగాని, పెనసవ్యుగాని మానవశరీరంలోని మరి యే యితర అంగంగాలలోనూ కృత్రికంకావడానికి వల్లపడుటలేదు. ఆ హకుల్ల ఒక్క ముఖసీమకే ఉన్నది. సాధారణంగా మనం ఇతరులు మోట్లాడగా వివేటపప్పుడు ఆ మోట్లాడే

కృత్రికముఖంలోని కవలికల సహాయంతో వాని ఆ మాటలనూ, వాటి అసలు అంతరాధ్యాత్మి ఉన్నదన్నట్టుగా అర్థంచేసుకోవలెననే ఉద్దేశ్యంతో మన కండ్లను నేరుగా ఆ కృత్రికముఖమీదికి కేంద్రీకరించి చూస్తూ వుంటాము. "మాటలు" అనేవి అసలు కళాకారుల కృత్రికిందికి రానేరావు. కాగా, లోపలిభావానికి సంపూర్ణంగా, స్పష్టంగా, నిర్ధారణగా నిర్దిష్టరూప వివర్య జాలిన భావముకంటే కళాకారులకు మిగిలిన సాధనోపాయం. (౨) ముఖం మినహాయించి మానవశరీరంలోని మిగిలిన అంగాలన్నీ శక్తియొక్క స్వరూపాన్ని మనకు వెల్లడిస్తూవుంటాయి. వస్తువులూ, వస్తువులూ గల వ్యవహారాల నిర్వహణకై ఉచిత శక్తినిపత్తితో వాటిని ఎత్తడమూ, కదిలించడమూ జరుపుతూవుంటుంది. ఈ కృతహారాలకు శక్తి బదలాయంపులో, లేదా వలసలో అవసరమైవుంటుంది. అదే భంగి, లేక భంగిమ.

భారత దేశంలో నాగరిక కవితాకారులవలెనే నాగరిక కళాకారులూహాడ ముఖ్యంగా నవరమకళ-భావ కళనే భావిస్తూవచ్చినారు. కాని జానపదకళాకారులు మాత్రం జానపదప్రజలవలెనే తాము పుట్టి పెరిగిన ఆ ఒక్క సర్వసాధారణ భంగిమనే అనగాహనచేసుకుని, శక్తియొక్క వలసలతో, నింపి "భంగి" విద్యును, శక్తి విద్యును మాత్రమే వెల్లడింపజాలిన పనినే ముఖ్యంగా నిర్వహిస్తూవచ్చినారు. మనదేశీయమైన నాగరికకళను నిద్రపైమైపట్టి నలరూజ శివునియొక్కా, ధ్యానిబుద్ధుని యొక్కా విప్రహారణ ఉదాహరణకు తీసుకొని చూద్దాము. అలా చూచినప్పుడు వాటిలోని భంగి భావానుగుణంగా రూపొందివున్నట్టు మనము చూడే

గలుగుతాము. కాని, కొండపల్లి బొమ్మలతాలూకు ఈ నిద్యులను ఎదిరి గ్రహవాన్ని—“భంగి” విద్యను ప్రదర్శిస్తాయి. మఖభూవాలు శూన్యమై, అవి మనకు లోపలి అంతరంగాన్నేమీ చూపడంలేదు. లోనన్న రహస్యాలను చెప్పబూనడమూలేదు. మరేమంటే, వలసపోయిన శ్రేష్ఠులకు సంబంధించిన ఏవో కొన్ని ప్రశ్నకమైన అంతును స్వరూపాలను అవి మనకు చూపెట్టతాయి. ఈ బొమ్మల్లో పక్షులు, పురుషులు, స్త్రీలు, చెట్లు మొదలైనవి శక్తి ఒక్కటి మాత్రమే ప్రసాదించబోలిన “హందాతన”లో విలీనపడివుంటుంది చూడవచ్చు. తిరువాన్కూరు, మైసూరు రాష్ట్రాలలోని చందనపు బొమ్మల్లోనూ, దంతపు బొమ్మల్లోనూ పున్నట్టు ఈ బొమ్మల్లో శృంగార ప్రకృతియేమీ మనకు కనబడదు. ఆదిరసమైన శృంగారాన్ని ప్రధానాంశంగా పరిగణించే “భావ” విద్యాప్రకారం కానేకాదు కాబట్టి ఈ కొండపల్లి బొమ్మలు అసలు నిజమైన జానపదకళాఖండాల్ని విషయం గట్టిగా స్పష్టపడుతున్నది. మరి యిప్పుడు కళలో ఈ “హందాతన” వన్నేదేమిటో కొంచెం గమనిద్దాము. హందాతన మనేది పరినిష్ఠితత్వం వల్లనూ, విజయంవల్లనూ సాధింపబడే ఒక గుణవిశేషం. భారత జాతీయ సైనికుల సజాముల నందుకొంటూ, సైనిక దుస్తుల్లో ఉన్న సుబాను చంద్రబోసు, కెప్టెన్ లక్ష్మీల ఘోటాలను మీలో చాలామంది చూచేవుంటారు. అవి భావవిహ్వల నేమీ ప్రదర్శించవలెదు. ఒక విజయ భంగిమను, తుడికమైన ఒక కథవాన్ని మాత్రమే వాటిలో మనం చూడగలుగుతాము. అలాగే మన ఘోలు, చెట్లు, పక్షులు, పక్షులు మొదలైనవాటి జీవిత క్రమంలో ఇటువంటి విజయక్షణాలు సకృత్తుగా ఎప్పుడోకాని తటస్థపడేవికావు. కొండపల్లి వాడైన ఈ జానపదకళాకారులు బహుశెలివిటెలు కలవారు కాబట్టి ఆ ఆపురూప సన్నివేశాలను, కలిగిన అవకాశాన్నికొలుపాకుండా, అప్పటికప్పుడు తమ బొమ్మల్లో పట్టి ఉంచగలిగినారు. ఇంతేకాదు. ఆ బొమ్మలు ఆ కళాకారులకుగల బలమైన పరిశీలనశక్తిని కూడా చూపజాలివున్నవి. కొండపల్లికళాకారులు మతిరాగలకు ఆస్పద మివ్వకుండా ఉండగలందులకై గంభీరభావా

లతోగుంభితమైన ముఖాద్రలను తప్పనిసరిగా తప్పించుకొంటూనే వచ్చినారు. వైగా, వారు ముఘోలు విషయంలోనూ, జంతువుల విషయంలోనూ విషవిధాలయిన దేహభంగిమలను కల్పిస్తున్నవారు. ఆ భంగిమలు శక్తివాహకములైన గొప్ప లక్షణాలతో ఒప్పుతూ వచ్చినవి. ఒక్కొక్కప్పుడు ఈ జానపద కళలో నాగరికకళాప్రతిబింబాలకూడ వచ్చి పడడమున్నూ లేకపోలేదు. నిద్యం కావలెనే కొండపల్లి దశావతారాల బొమ్మలు చూడవచ్చు. ఈ బొమ్మల సంప్రదాయం గంవ శతాబ్దానాటి దక్షిణదేశపు గంవ ప్రతిమ లంత ప్రాచీనమనడంలో సంశయంపలనేలేదు. వాటిలో గంవ శతాబ్దానాటి అలంకారాల తీరులూ ముద్రలే సాక్షాత్తు కనిపిస్తుంటాయి. సీతారాముల బొమ్మల్లోకూడ ఈ నాగరిక కళావాసనలు చిమ్ముతావుంటాయి. సీతారాముల ఎడమభుజాలను గంవ శతాబ్దానాటి స్త్రీ పురుష ప్రతిమల శిల్పంతో పోల్చినాస్తే ఈ సంగతి ఎరిగక నా గమనానికి రాకమానదు. ఇంతలోనే, అంటే ఇలా నాగరిక కళాప్రభావం పీటిమీద కనబడినంతమౌత్రంచేతనే ఇవి నాగరిక కళాప్రసూతి అని చెప్పగూడదు. ఎందుకంటే, భారత దేశంలో జానపద కళాశిల్పాలు, సద్భావ మాతృపాత్ర నిర్వహిస్తున్నవని, అది మరిమరిగా ఎన్నో కాలికళలకు జన్మ ఇస్తున్నది. ఆ కాలికళలు కాలధర్మం చెందిపోయినప్పుడు జానపద కళ వాటిని, చనిపోయినవారి అస్థికలను భూమాత వహించినట్లుగా చేతుల్లోకి తీసుకొని, తల్లివలె తిరిగి దాన్ని ఆ తిరువాతి నాగరిక కళారూప నిర్వచనకు బాధ్యురాలిని చేస్తూ వచ్చింది. కాగా, భారతీయ కళాచరిత్రలో ఈ కొండపల్లి అవతారాల బొమ్మలు విచిత్రమైన స్థానమేర్పరచుకొన్నాయి.

కొండపల్లి సీమలోని తక్కిన బొమ్మల్లో కాలికళయొక్క ప్రభావమేమీ కనబడడంలేదు. వాటిని రెండు రకాలుగా విభజించవచ్చు: ఒకటి పశుపక్షులు; రెండు స్త్రీ పురుషుల గ్రామజీవనం. ఈ బొమ్మలన్నీ బహు నిరాడంబరంగా, బహు నాజాకుగా తీర్చిదిద్దబడినవి. దక్షిణదేశ దేవాలయశిల్పాల్లో కనిపించే ఆడంబ

రాలు వీటిలో కొనరావు. ప్రతిగూ శిల్పకళాస్రపు నూత్రల అనుసరణ కోరికపూర్వకం ఇది పోలేను. కొంప పల్లి తాలూకుకు కొయ్యబొమ్మలతో మనాయాసం గా జరిపేటట్లు. వాటిలాగానే ఇంట్లో భారతదేశంలోని బొమ్మలూ బొమ్మలూ గ్రామాలకు జీవంత్యంపదాయాలను రూపొందించుతూ ఉంటాయి.

ఈ కొంపపల్లి బొమ్మలలో నిశ్చితమైనట్లు కర్ణ నాగం బొమ్మ నేనింకా ఇప్పుడే బాగా అభివృద్ధి చెందుతున్నాయి. అందులకు ఇప్పుడే ఈ బొమ్మలలోని కర్ణ నాగం విశేషమగుచుంది నాటి ప్రాయం కెల్ల కిందపం భాగ్యంకాదు. కాని ఒక్క సంగతిని తెలియజేయాలి. ఈ బొమ్మలలో కొంపపల్లి సాంప్రదాయక కళాకారులు అనుసరించే పద్ధతులను కర్ణ నాగం అనుసరించి వారి సాంకేతికతను ఎక్కువగా అనుసరించుకున్నాడు. నాగం కళాకారులలోని వీటిమీద అంతగా వచ్చి పడలేదు. అయితే, జానపద చిత్రాలలోని ఆంధ్ర సాంప్రదాయాలతో దగ్గరిమట్టికి కలిగివున్నట్లు మరల ఇది గమనించాలి.

ఈనాటి ముగించేయందర బెంగాలులో కీ. శే. జి. యస్. దస్తుమహాశయుని ప్రాంతంబున దివిదినాభివృద్ధిగా కొనసాగుతున్న జానపద కళారంగాలకు చుట్టూ సంగ్రహంగా ఏకరపు పెట్టెలలో తిప్పేయవలసివచ్చింది. వైగా అది ఆంధ్రదేశంలోనూ అటువంటి ఒక ఉద్యమం ఏ కళాభివృద్ధి ధర్మానో బయటపడేదానికి దోహదం కల్పించినా కల్పించవచ్చునని నానాక ఆశ. శకపాతే, ఆంధ్రదేశంలోని ఈ ప్రజాశిల్పకళ అలసపాలనలకు అంతరించినా? అలా పొనివ్వాలని దేనా? తల్లికళ తీసివేస్తూనే మన పిల్లలకు జనజీవాల కల్పించడం మన కవశ్యకతలకు కాదా?

జానపద కళాశిల్పాలయొక్క, నాట్యకళలయొక్క విలువ కీ. శే. జి. యస్. దత్తు, వి. సి. యస్. గారు పెట్టెమొదటగా కనిపెట్టారు. ౧౯౭౯

జనపదంలో వారు ఇంట్లాంటి వాటిని లండన్లోని రాయల్ ఆర్ట్స్ కళాశాలలో జరిగిన అభిలక్షణ ఇంట్లాంటి జానపద నాట్యకళలను తిలకించే అవకాశం వారికి తలపెట్టినట్లుగా కలిగింది. ఆ దేశంలోని సాంస్కృతిక పరిణామాలలో గొప్పగొప్పవారంతా ఆ జీవంత్యం ఉద్యమంలో ఎలాంటి ఉత్సాహంతో తోడ్పడుతూ వున్నారో అది ఇంట్లాంటి దత్తు గారు అక్కరించుకోగలిగినారు. ఆనాడు వారు చూచిన ఆ జానపద నాట్యాలూ, విన్న పదాలూ, పాటలూ ఆయనకు వెంటనే తనవల్ల గ్రామంలోని, ఆయనపట్ల గ్రామాలలోని అటవీలను స్ఫూర్తి తెచ్చినవి. అంతేకాదు. ఏ అంశంలో చూడబోయినా తనదేకాదు అటవీలను ఆ ఇంట్లాంటి అటవీలకుంటే ఎంతో గొప్పవిగా కూడా పాడబట్టినవి. అంతేకాదు ఆయనలో ఒక ఆదేశం. ఇంద్రజాలక్ష్మియవలె వుట్టుకొనివచ్చినది. దానితో ఆయనకు అదిరకన్నాదూరేని ఆత్మాభిమానమూ, తన జాతీయ సాంప్రదాయాల యెడల, జాతీయ కళల యెడల అభిమానం వచ్చినవి. ఆ ప్రదర్శన కాలంలో కూర్చున్న వారు కూర్చున్నట్లుగానే తన దేశానికి తిరిగివచ్చిన మరుక్షణమే అటువంటి ఒక జీవంత్యం దగ్గరే ఉన్నట్లుగా ఉపక్రమించి తీరవలెనని స్థిరపరచుకుంటున్నాడు. సంగ్రహంబు ఉన్నప్పుడు కర్ణ నాగం సామాజికమవుతుంటే అన్యథా ఎందుకు జరుగును? ఇప్పుడు కాదప్పుడు ఈ ఉద్యమం లేదీయవలెనన్నట్లుదలతో, అతను లండన్లోని తిరిగి స్వదేశానికి వచ్చి కొన్నాళ్లకే ౧౯౭౯ నవంబరులో మైసూరుకు అనే ఊరిలో బెంగాలు జానపద నాట్యసంఘం ఒక సంఘం నెలకొల్పినాడు. అదే మరొకనాళ్లకు— ౧౯౭౭లో బెంగాలు గ్రామీణ ఆయనకే సంగ్రహం సంఘంగా (Rural Heritage Preservation Society) గా మారింది. దత్తుగారి పర్యవేక్షణకింద ఈ సంఘంవారు గ్రామగ్రామానికి తిరిగి అక్కడ శిల్పకళలలో ఉన్న ప్రతి జానపదకళనూ పరిశీలించి, పల్లెపాటలూ, పల్లెబారి కళాశిల్పాలనూ సేకరించుకొనిపోయి జీవంత్యం చేస్తున్నవారు. ఈ విషయంలో వారు చేసినది ఇంత అంత కాదు. ఇలాగ

ఎక్కడెక్కడనుచో ప్రాచీనజానపద కళాఖండా లను కష్టపడి సేకరించుకొనివచ్చి, నలుగురికి తన కృషి చూపవలెననీ, నలుగురికీ ఈ ప్రాచీనకళలో ఆభిరుచి కల్పించవలెననీ కలకత్తా నగరంలో ౧౯౩౨ సంవత్సరం మార్చిలో ఒక పెద్ద జానపద కళాప్రదర్శనంకూడా ఏర్పాటుచేసి, జయప్రదంగా నిర్వహించినాడు. ఇటు వంటి ప్రదర్శనం భారతదేశంలో జరగడానికి ఇదే ప్రథమం. అదే సందర్భంలో ఈ కళలోని విశిష్టతనూ, విలువనూ దర్శకలోకానికి వెల్లడించుటకు అనేక యత్నాలు చేయబడినవి. అటుతర్వాత ౧౯౩౨ ఏప్రిల్ లోనూ, ౧౯౩౩ సెప్టెంబరులోనూ దత్తుగారు కలకత్తా విశ్వకళాపరిషత్తులో జానపద కళలమీదా, జాతీయ సంస్కృతికి వాటికిగల సంబంధమీదా చక్కని ఉపన్యాసాలిచ్చినారు. ఆ తర్వాత ప్రతాపారీ ఉద్యమం (దీని స్థాపకుడు తానే) ద్వారా పెంగాలులోని అనేకమంది యువతీ యువకులను చేరదీసి వారికి ఈ

జానపద కళాసంప్రదాయాలతో పరిచయం కల్పించి వారినికూడా ఈ ఉద్యమంలోకి లాగుకొనినాడు.

అటువంటి సేవాజీవి దురదృష్టవశాత్తూ పెం గాలు రాష్ట్రం ౧౯౪౧ జూనులో కోలుబావలసినప్పిండి కాని, ఆయన ఉపక్రమించిన ఉద్యమం మాత్రం అమోఘంగా సాగుతూనే ఉన్నది.

ఈ మహనీయునిలాగానే అదే ఆదర్శంతో ఆంధ్రదేశంలోని కళాకారులూ, కళాభిమానులూ ముం దుకువచ్చి, తమదేశంలో కొనసాగిరితో నామమాత్రం గా నిలిచివున్న జానపద కళాశిల్పాలను అవి నామ రూపహీనంగా మారిపోకముందే జీర్ణోద్ధారంచేసి, జాతీయ వికాసంతో వాటి విలువను ఒక్క ఆంధ్ర లోకానికేకాక యావద్భారతానికి చాటే ప్రయత్నాలు ఎందుకుచేయరా అనీ, ఇకనైనా తప్పక చేస్తారనీ, తమజాతి ప్రాచీనప్రతిష్ఠను శాశ్వత బ్రహ్మ కల్పంగా నిలువగలరనీ నేను మరీమరీ ఆశిస్తున్నాను.

కలగంప

కలలో 'పాకిస్థాన్'

ఆ రాత్రి నేను నా పక్కదగ్గరకు వెళ్లి కూర్చునే సరికి గడియారము టంకు టంకుమని ౧౧ గంటలు కొట్టింది. ఆపురింతలు అల్లకల్లోలముచేయుట మొదలు పెట్టింది. పగలంతా ఎక్కడ శ్రమపడుటకల్ల గాబోలు వెంటనే నిద్రకన్నులమీద కలియబడుతున్నాయి. అంతే.

భారతదేశాన్ని హిందూస్థాన్, పాకిస్థాన్ అనే రెండుభాగాలుగా విభజించారట. పంజాబు, బెంగాల్ మొదలగు రాష్ట్రాలలో రెండేసి మంత్రివర్గాలు స్థాపించారట. కేంద్రంలో రెండు మంత్రివర్గాలు ఏర్పడ్డాయి. జిన్నాగారు తన మంతుపట్టు నెరవేరిందనే సంతులితమైనదృష్టితో వార్తాపత్రికలనిండా ప్రకటనలు చేశాడు. తన ప్రయత్నం నెరవేరింది. ఇక తన ప్రజలు హాయిగా, సుఖంగా, స్వేచ్ఛావిహారంగా, స్వతంత్ర వాయువులు పీల్చుస్తూ నిరాటంకంగా, నిరపాయంగా, నిర్విఘ్నంగా జీవిస్తారనే సంగతి షాతిశయాలతో జిన్నాగారు తమ పాకిస్థాన్ రాష్ట్రాలలో వేదికలపై పువ్వుసాలు దంచుతున్నారు. ప్రజలు ఆఖండంగా సంతోషాతిశయాలతో పూలమాలలతో ఆయనను ముంచెత్తేస్తున్నారు. పాకిస్థానను గూర్చిన పట్టుదల, త్యాగం కొనియాడుతూ మాలానా లంతా "జిన్నా సాహెబ్ జిందాబాద్" అంటూ కవితాల్లు కదంకొక్కిస్తున్నారు. జిన్నా సాహేబుగారు వంగి వంగి నడుమును సాగదీసుకొంటూ 'ఈ స్వరాజ్యసృష్టికి నేనేగదా బ్రహ్మ' అని లోలోన వుడికి పూగిపోతున్నాడట.

నాలుగుమాసాలు గడచినవట. ఇంకేముంది? పాకిస్థాన్ లో కలకలం బయలుదేరింది, అమాయకబీద ప్రజల "అన్నమో ఆల్లా" అను కోరికధ్వనులు మిన్ను

మట్టాయి. కారణాలు పత్రికల్లో శరపరంపరగాగుప్పించి వేస్తున్నారు.

ధాన్యం హిందూస్థాన్ లో అధికోత్పత్తి. మానె గింజలు పాకిస్థానంలో లాజ్జు. పంచదారకు హిందూస్థాన్ ది వైచెయ్యి. ప్రత్తి హిందూస్థాన్ లో ఎక్కువ. జనుము పాకిస్థాన్ లో కొంచెము ఎక్కువ. ముడిఇనుము, మాంసాన్ని హిందూస్థానంలో మెచ్చు. హిందువు లధికసంఖ్యాకంగా వున్న భాగంలోని ఆదాయం అర కోట్లరూపాయలు మినహాయిస్తే 3౬ కోట్లరూపాయల. హిందూస్థానపు ఆదాయం అర కోట్లు. పాకిస్థాన్ లో నుంచి హిందూఖండపు ఆదాయం అర కోట్లు. జమ్మూ ౧౨౦ కోట్లు. పాకిస్థానపు ఆదాయం కృశించటమే కాకుండా ఎదుగు, బొడుగులేని ఆదాయం, భూమికిస్తు లాంటిది, కాయిరీసుంకం ఆదాయపుపన్ను లాంటిది, వృద్ధికాదగిన పుత్రపత్ని ఎక్కువగా లేదు. మహమ్మదీయులు అధికసంఖ్యాకాక్షున్న పంజాబ్, కాశ్మీరం, బెలూచిస్తానం, సింధు, తూర్పుబెంగాలులలో ఖనిజ సంపద లేనీలేదు. వ్యవసాయాదాయం అభివృద్ధి చెందాలంటే హిందూస్థానంలో తయారైన వస్తువు లెన్నో దిగుమతికావాలి. దేశప్రజలమీద మరియొక దేశప్రజలు, రాష్ట్రప్రజలమీద మరియొక రాష్ట్రప్రజలు ఆధారపడ నలసిఉండుట తప్పదు. అందుచేత పాకిస్థాన్ ప్రజలు అధికంగా, వైతికంగా, షారియామీకంగా, ఆహార రీత్యా చాలా చెనుకబడి మలమల మాడుతున్నారు.

హిందూస్థాన్ నుండి యే షెధమైన సహాయమూ, సహకారమూ జిన్నాగారు కోరలేదట. వైచెయ్యి హిందువులు ఆరాధించే భామని రెండుభాగాలుగా చేయనున్నాడట. లేకపోతే పాకిస్థాన్ లో మూర్ఖుడు తిరగకుండా ఆకాశమునకు అడ్డంగా గోడకట్టేవిధం

యేమైనావుండా అని కాస్త్రపరిశోధకులతో చర్చిస్తూ న్నాడట.

కరువుకాటకంగా చాలామంది ప్రజలు మరణించారట. అన్ని విషయాల్లోనూ సహాయం పొందలేకపోయింది. గంపెడాళితో ఉన్న జిన్నాకు టిక్కెట్, ఆఫ్ ఫున్ ఫాన్, ఇరాకులు సహాయంచేయుటకు నిరాకరించాయట.

హిందూస్థానమంతా పాకీస్తాన్ చేర్చామనే దురాశకు, అమానుషచర్యకు ఇక స్వస్తి చెప్పాడట.

ఇప్పుడు పాకీస్తాన్ రాష్ట్రాల్లో జిన్నాగారి వాద్యం చేసాడు వొక్కడూలేదు. చుట్టూ నాయకులంతా ప్రజల ఆశీర్వాదాలు తీసుకోలేక జిన్నాగారి దగ్గరకు వచ్చి కష్టనిష్ఠురాలు మొర చెట్టి గడ్డంపూవు కున్నారట. అంతలో ఆయన చంద్రమాన్ కుర్చీలో పరిచిపోయి, జ్యోతీలకు జ్ఞప్తికి రాక “మయ్యా మొగ్గ” అంటూ తన పరివాంతో గాంధీజీ దగ్గకు సంప్రదింపులకు బయలుదేరారట. నెహ్రూకూడా గాంధీగారి ఆశ్రయికి విచ్చేశాడట. అందరూ రాజీకి వచ్చారట. ప్రజాస్వామ్యసద్గుణమైన భారతదేశమంతా ఎన్నికలు పెట్టుటకు అంగీరిస్తూ కుదిర్చిందని వచ్చారట.

ఎన్నికలు సక్రమంగా గడిచాయి. జవహర్ పండితుని స్వతంత్ర భారతదేశపు రిపబ్లిక్కుకు ప్రభుత్వం ఏర్పడింది. ఎన్నుకొన్నారట. నెహ్రూపండితుని పూల మాలతోనించి స్వతంత్రస్వర్ణభంమిద పూచేసిస్తూంటే భారతదేశ భాగ్యవిధాత మహాత్మాగాంధీ సారథ్యం చేస్తున్నాడట.

ఎక్కడచూచినా కరతాళధ్వనులు, సంగీతాలు, జైతేలు, జిందాబాదులు, జోహార్లు అనేకజ్ఞాలు విపరీతంగా చెవులు చిల్లులుపడేట్లు మారుమోసమై ఉన్న ఆ ఆనందంతో నేను పూలమాలలు తీసుకొని నెహ్రూ పండితునకు, గాంధీజీకి వేడుకానికి బయలుదేరానట.

ఇంతలో ఒకపిల్లి మీద దుమికింది. నేను కుల్లి పడితే దీని మంచంమీద నుండి కిందపడిపోతూ, అంతగానే తమయించుకొని, ఆ విధంగా జరిగితే చాలా బాగుండుదాకాని, “జిన్నా తన మంతుపట్టు విడుస్తాడా?” అని

అనుకుంటున్నా. ఇంతలో పనిమనిషి తలుపుతట్టింది. తలుపు తెరిచి చూచేసరికి లో...కం...తె...ల్ల... వాటిం...ది.

శాన్న కృష్ణ

శ్రీమతి బత్తుల కామాక్షమ్మగారికి సత్కారము

రాజమండ్రిలోని వైకృతనాంధ్రపాఠశకు కారకు రాతై, వారికి అయి ఆంధ్రులవలె సంస్కృత కళాశాలకు అత్యంతవని అంతరసాధారణముగా నిర్వహించినట్టిన్ని, రాజమండ్రి ఆవరి తెలివీజ్ఞులు, ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయంవారి సెనేటు, ఎకడెమిక్ కౌన్సిల్ లో సభ్యురాలు, రాజమండ్రి పురపాలక సంఘసభ్యురాలు ఇత్యది గౌరవోద్యురాలు కొన్ని సమర్థుల పాటు నిర్వహించినట్టిన్ని, కేవలగారి స్వల్ప టాకం కణ ప్రవాహాన్ని, రాజమండ్రి చునినీవాటివారు ఒకప్పుడు జరిపిన చరిత్రావేషములలో రజితకాన్నీ ఇంకా ఇలాంటి అనేక బహుగణాలను అంగకొన్నట్టిన్ని ఉభయభాషాప్రవీణ శ్రీమతి బత్తుల కామాక్షమ్మగారికి గత నెల ౧౮ తేదీనాడు రాజమండ్రి పురవాసులు మానవైభవంగా వచ్చి పూర్తిఉత్సవం జరిపి, ఘనమైన నిధి సమర్పించి గొప్పగా స్మరించిరి. కామాక్షమ్మగారు గావించి సంఘసేవను, ఆమె జీవిత విశేషమును ఉగ్రదీక్షా ఆమె శిష్యురాలు ఉభయభాషాప్రవీణ ఉటకున లక్ష్యకాంతమ్మగారు రచించిన ఒక రచననుండి (భారతీయవైశ్య) కొన్ని భాగముల నీదినున ఉల్లేఖిస్తున్నాము :

“లోకంలో కొందరు ఫుట్టంతలోనే గొప్పవాళ్లుగా ఉంటారు. కొందరు ఫుట్టెరియ్యారే స్వప్రయత్నంచేరి గొప్పవాళ్లుగా జాతారు. ఇందులో ఫుట్టంతలోనే గొప్పవాళ్లుగా ఉండేవారు మాకు ఆదర్శప్రాయులే. కావారి జీవితచరిత్రలో నానక ప్రయత్నానికి, ప్రబలమైన కృషికి అల్లే ప్రాధాన్యం కనబడుతుంది. వారు కారణజన్ములు. ఇక ఫుట్టెరియ్యారే స్వప్రయత్నంచేరి గొప్పవని పొంది ఆదర్శప్రాయులు

లైనవారి చరిత్రలకలన మానవశక్తు ప్రజ్ఞాపారమితం
కొనబడుతుంది. మా పిన్ని కామాక్షమ్మగారు ఈ
రెండవ శ్రేణికి చెందిన ధన్యజ్ఞిని. చిన్నతనంలో ఆమె
అందువలన సామాన్య విశ్రాంతివు.

ఆమె ధనసంపన్నమై ఉన్నతస్థితికి చెందిన
నాల్గోవారి కుటుంబంలో ఏలోటూలేని పరిస్థితులలో
పెరింగి. విషవటికి జ్ఞానమెరిగినతర్వాత, తన అనాథ
స్థితి నగం చేసుకొన్నతర్వాత, ఆమె ప్రతిక్షణమూ
తన జీవిత సాంకేయికతను తన పరిసరాలతో మానసి
కంగా ప్రబలమైన బోరాటం సమీపింది. "అయ్యో! నా
జీవితం ఇలా నాయన గోడలయ్యేవా వ్యర్థం కావల
సిందేనా? ఏ ధాన్యా నేను దేశానికిగా, అనయ
పక్షం ఒక సంఘానికిగా నేను నేనచేతున్నానని
ఆరాటపడేసి. కొన్నాళ్ళ కల్లాగతేనేం ఈ తీవ్ర
సంఘర్షణలునుండి ఆమె నిశ్చితార్థప్రాయం సంఘనన
అనేది తప్తకాంచనంలాగా నిలువబడి నిశ్చలరూపం
చాటింది.

ఆ పరిస్థితిలో శ్రీ నాగం రామలింగయ్యగారు
ఆమె అభిప్రాయాలకు దోహదమిచ్చి వైఖరి నేనా
సదనం స్థాపిస్తానని అభిప్రాయపడ్డారు. ఆది మొదలు
ఆమె సదనసంస్థాపన జరిగేవరకు నిరసించేది. నీరు
త్రాగలేను" ఏకా వంకనో ఆమె మద్రాసునుండి వడి
పడివచ్చి, ఎన్ని తీవ్రప్రతిబంధకాలున్నా లెక్కచేయక
అనుకొన్న మహారాష్ట్ర సదనము స్థాపించి తన
ఈక్ష్మికం, పట్టుదల నెరవేర్చుకొన్నది.

ఇతే ఈ విషయం లో కామాక్షమ్మగారిని
గురించి విశిష్టంగా చెప్పవలసింది ఒకటివున్నది. ఆంధ్ర
దేశములో సాధారణంగా వున్న బాలవీరంశువులు ఆత్మ
శృల్లో, పుట్టిశృల్లో సుస్థాపితమైన అదేవమార్గమని
నమ్మి అన్నగార్లు, వడినగార్లు, అత్తగార్లు, మామగారు
నానాబాబులు పెట్టూ ఉన్నా నోరు కదపలేనిస్థితిలో
వుంటారు. స్వతంత్ర పురుషుడు ఒకవేళ వారికి
ఏమైనా కొన్ని భావాలంటూ కలిగితే, అని అజ్ఞాన
తమసచ్చాగులు ఈవరూనే వుంటాయి. అప్పుట్లో
ఏదో గురువులవత్తు వెళ్లాలని, వాళ్ల పాదసేవలు చేయ

ాలని, నుతం అని, పురాణం అని, హరికథలని, అక్కడకు
వెళ్లాలని ముచ్చటపడేవారే కాని, విద్యాభ్యాసం వారికి
లభలేకపోతూ వుండేవారు. అట్లాంటి అలోచనల
దాగైనా బోయవారు కాదు. ఒకవేళ ఎవరయినా
సాహసించినా కుటుంబపెద్దలు వాళ్ళుగొంతుక పిసికి
పాతనీవారు.

ఇతే, శ్రీరతి కామాక్షమ్మగారి పరిస్థితి మా
త్రయ అలాంటివారు. అప్పుట్లోనే నాగోవారి కుటుం
బము చాలా ధనసంపన్నమైందే కాక చాలా విజ్ఞాన
వంతులమైనవారు. కామాక్షమ్మగారు మద్రాసులో
తన మేనమామగారయిన శ్రీ నాగం లక్ష్మీకాంతంగారి
యింట్లో పెరిగే. ప్రాచీనమైన బాధలు ఆమెకు లేనే
లేవు. ఆమె అపుత్రపుత్రుల రాజయండి దిద్ది పురుషము
కూడా ఉండేది. అపుడే శ్రీమా నాయుగారు నాగం
కృష్ణారావుగారు గౌతమీ గ్రంథాలయము కొత్తగా
తెరిచి, స్త్రీకోసం ఇంటింటికి పుస్తకాలు పంపించి
స్త్రీల్లో విద్యాభిజ్ఞులను ప్రచారం చేసేవారు. మా
పిన్నికూడా ఈ ప్రచారానికి ఆకర్షితురాలయి పుస్త
కాలయాద పుస్తకాలు తెచ్చింది గౌతమీ గ్రంథాలయం
లోని పుస్తకాలన్నీ తిరుగవేసి. ఆలోచించిన
ఆమె వికేతలింగంగారి చరిత్ర చదవడం, నేనావీబాలు
మనస్సుగా నాలుకోవడం జరిగాయి. ఇంకితే చెప్ప
వచ్చేదేమోలే, సామాన్య సంసారాలలోకల కామా
క్షమ్మగారికి చిన్నతనంలో అందరు బాలవీరంశువులకు
వలె కష్టాలు లేకపోయినా ఆమెగో నేనాశ్రీ, స్వాతంత్ర్యం
స్వర్ణహాస రరులకొన్నాయేకాని, మామూలు కథా
కాలక్షేపాలకు ఆమె మనస్సుగా మొదటనుండి తావు
యేర్పడలేదు. ఆమెగోని ఈ విశిష్టరూపే, ఆంధ్ర
దేశంగా ప్రప్రథమ స్త్రీవిద్యా జాతీయసంస్థకు కారణ
భూతమయింది.

సదన సంస్థాపన జరిగింది. జరిగినతరువాత తన
పని అయిపోయిందిని ఆమె ఊరుకున్నారా? లేదు.
అపుడు మళ్ళీ చదువును మొదలుపెట్టి ఉత్తమభాషా
ప్రవీణ పరిక్షలు ఉత్తీర్ణ పొందింది. అందుగో
అపుడు మళ్ళీ మొదలుపెట్టి కుటుంబాని నేర్పుకొన్నది.
అపుడు మళ్ళీ మొదలుపెట్టి హిందీచదివింది. ఇంగ్లీషు

చనింది. ఏయినా ఒక కొత్తప్రయత్నం ఉన్నది అంటే ఆమె ముందు చేపట్టి చనియానే కిగాని నిద్ర పోయేది కాదు. అంతిమో ఆగినదా తాను పరీక్షాగోల్డగానే తన పిల్లలంతా ఆ పరీక్షకు సదవాలని ఆమె ముఖాలు సదవాన్ని, ఆంధ్రమునతీ సంస్కృత కళాశాలగా మార్చేందకు జేట్టివట్టు వివేకుండా సాధించింది.

నిరాడంబరత

సక ఇట్లా సదన పరిపాలనలో ఆమె వెనుకా ముందూ పడతూ ఆరికితూ, అభివృద్ధి సాగించుకు పోతుంటే కౌగూతుమ్మగారంటే ఎలా వుంటుందో, పెద్దప్రేమింకాలట. ఆమె ముత్యో నమ్మి దుశుంధో లేవో అని చాలామంది దూరదూరాలంకి వచ్చేవారు. వారు కచ్చేటమ్మకు ఎంత సహించితో కచ్చేనానో ఆమెతో మాట్లాడి వెళ్ళేటమ్మకు అంత సంకోచం తోను, సంప్రేమింకా వచ్చేవారు. దానికి కారణం ఆమె నిరాడంబరత. ఎంత అధికాగాలువచ్చినా, ఎంత నిరుపేదలూ వచ్చినా ఆమె సహనంగా తన సహృదయో వారి నెనుక్కని వాళ్ళ ఇంటితోబుట్టువుల్లాగ వాళ్ళతో ఆహ్వానం గా మాట్లాడి వచ్చినవారి పంటుచేసి పంపేది.

ఇక తన సదనంలో ఉండే పిల్లలను ఆరీంచ టంలోను, అతిథి ఆదరణ వివేకాల్లాను నూ పిన్నని చెప్పే ంకొకరిని చెప్పాలి. తిట్లకంటేకూడా ఎక్కువగా ఆమె పిల్లలను పోషించుకొంటుంది. కట్టి గోజులలో యెన్నివూళ్ళు సంచారముచేసినా పిల్లలకు యే దయనా అపదించిందంటే చాలా ఆమె నాళ్ళనుంచ దగ్గరనంచి కదలనైనా కదలకు. దానితోడూ ఆమెకు ఎక్కడెక్కడి మూలవైద్యాలో తెలుసు. ఆమెది అమృతహస్తం—ఏమో ఆమెవు నూడిలే చెప్పలేను కాని లేదా ఆమె నైద్యం చేసేదంటే ఎంత మొండి కోగమైనా తిరిగి తీరవలసిందే.

ఆమె చిన్నపిల్లలలో చిన్నపిల్ల. పెద్దగానే పెద్ద. పిల్లలందరినో ఆమె అట్టలు అడ్డుకుంటా. ఉత్సాహంతో పరకళ్ళు తొక్కుకుంది. అయినా ఆమెగో ఒక గొప్ప గుణం ఉన్నది. ఏపిల్లల నెట్లా శిక్షణలో పెట్టాలో ఆ విద్య ఆమెకే తెలుసునవాలి. ప్రేమించినపుడు ప్రేమించి లాంటిచేది. అట్లాఅని అవినయన్ని సహించేదికాదు. వెంటనే శిక్షించవలసిందే కఠినంగా శిక్షించ

దానికి మొహమాటపడేదికాదు. మళ్ళీ ఉత్తరక్షణం తోనే ఆ పిల్లలనేపిలిచి అట్టి ప్రేమతో బుజ్జగించి నాళ్ళు సంతోషంగా పూనుకొనేటట్లు వాళ్ళదేరి ప్రులు చేయించేది.

సదన పరిపాలనలో ఆమె అనుగడక్కి ఎన్నో ఆపత్తులను ఎదుర్కొనేది. మహామహా ఆర్థికసంపత్తి, సాధన సామగ్రి స్తోమక, బలసంపది కలవారితో ఒక్క గృహం నివ్వసించుకోవడామే చాలా కష్టసాధ్యమన కాగ్గం కదా! అటువంటిపుడు వందలమంది సంఖ్య ఉన్న ఆపిల్లల సంస్థకు పరిపాలించడం ఎంతోష్టమో చెప్పవలసిందే.

ఆమెది భూలా పుష్టము. భగవంతుడి పుణ్యవలన ఆమె సంక్యం సన్మార్గంలో ప్రవహించి శాంతి పలపందింది. ఎన్నోష్టాను వచ్చినా ఎదుర్కొని కానివికూడా ఎదురెదురుగా కాని వనకుక్క అడుగు పెట్టడం ఆమె స్యభావంలో ఎరగను. కష్టాను వచ్చిన కొలదీ ఆమె పనిలో రాటుదేరింది. కష్టాను వచ్చిన కొలదీ ఆమెపట్టుదల/ ప్రబలమైనది. కష్టాను వచ్చిన కొలదీ ఆమెకు ఓర్పు, తాత్పర్యంగా అతిశయించింది.

కష్టాను వచ్చినకొలదీ అభివృద్ధిగర్వంలో ఆమె చగచగా పైకి సాగిపోయి విజయచెపట్టి ఆ సంతోషం పూర్తిగా అనభవించింది.

కాగ్యసాధనపట్ల ఆమెగూర్వతాధికార్థాలు పాటించ లేదు. ఒక్కొక్కపుడు దాసీపని చెయ్యవలసివచ్చినా ఆమె కంగిపోలేదు. ఆంధ్ర యూగవృట్టి సెనేటు మెంబరుపదవి వచ్చినపుడు "ఆచారీ" అని పొంగిపోలేదు. రెండూ ఆమె సహనంగానే భావించి అనభవించింది. సదనబాలికల సౌకర్యాలకోసం సేను సెనేటుకు, సిండి కేటుకు మెంబరుగా వెళ్తూ ఉన్నానని త్రివిధాధిగా ఆమె భావించి అలాగే అపదాన్ని నివ్వసించింది. అంతకంటే అతిశయం పడలేదు. అదీ భావంతో సద నంలో పిల్లలకు పరిచర్యచేయడంలో ఆమె ఎన్నడూ నీచపడలేదు.

జట్టి మహానుభావురాలిని, సంఘసేవాధురీణను, పరోపకారశీలను, నిరాడంబర వ్యక్తిని, వ్యూగుల స్యభా వను, విజ్ఞానసామును సన్మానించి తెలుపడేటం తిన్న తానే సన్మానించుకొన్నది.

విమర్శనము

౧. కవిత్వము

౨. దీక్షితా హిత

౩. పద్మావతీచారణ చక్రవర్తి

౪. రత్నాకరము

మొదటి మూడూ పద్యవాటికలు; రత్నాకరము గీతికాసంవాదము. శ్రీ శివశంకరకావ్యైకగారి రచనలు సాహితీమిత్ర ప్రచురణలు.

శ్రీ శివశంకరకావ్యైకగారు అంటే ఇప్పుటి తెలుగు చురుకులకు 'ఫలానా'ని పుచ్చయ్య చెయ్యి నక్కరలేదు.

కావ్యైకగారి పేరు ఉచ్చరించగానే సాహితీ సమితి, పూర్వయ్యే, అన్నివిధములైనా ఆచార్యులులా మట్లాడే ఆయన పేర్పు, బోలెడు కథలు వరసగా జ్ఞాపకంస్తాయి. నక్కాహిస్మి ప్రసక్తిగా అయిన్ని విడిచి మట్లాడడం దుర్లభం.

పక్షగా, కవిగా, పండితులుగా ప్రసిద్ధులు. ఈయన ఖండికావ్యాం, కథలు కన్న ఇటీవల పద్యవాటికలు చాలా వ్రాశారు. లోకానికి ఈయన ఖండికావ్యాలివాదా, కథలివాదా మోజాయితే—ఈయనకు తన పద్యవాటికలివాది కల్లునాన అభిమానం.

ఇదొక చిత్రమైన సన్నివేశం!

వేదములలోనూ, ఉపనిషత్తులలోనూ ఉన్న గొందరిద్దమైన వాకోవాక్యములు (సంభాషణలు) తప్పిస్తే లోకా సంస్కృతవాగ్విశ్మయంగా నాటకమంతా పద్యాలతో నిడిచే రచనలు కనబడవు.

సుప్రసిద్ధసంస్కృత నాటకగమయితలు భాష, కాలిదాస, భవభూతి, హర్షదేవాదుల నాటకాల్లో పద్యాలుంటాయి. అయితే అవి చమత్కారమూ, భావావేశమూ, రసస్ఫుర్తి కలగవలసిన చోటమూత్రమే

ఉండి తక్కిన సాధారణసంభాషణలంతా స్వల్పమైన వచనంలో సాగుతుంది.

ఇప్పుటి సారస్వతపమాణోచనాపరులలో ఒక వైపు తీవ్రంగా ఉన్న వాదం ఏమంటే—నాటకంలో ఆసలు పద్యాలే పనికిరావు. నాటకమునాన్నీ, సహజ త్యాగిని ఈ పద్యాలు చంపుతున్నాయి. పద్యం రాగానే సంగీతం వస్తుంది. దానితో నాటకంలో ఉద్దేశించిన స్వల్పవేగసౌందర్యం, రసానుభూతి, సంగీతం చాటున మాటుపడి, నాటకప్రయోజనం ధ్వంసమై పోతున్నది కనుక వచననాటకాలయిప్ప ఇంకొకరకం ఈ తరంగిణి పట్టిరావు అని గట్టిపడ్డారు.

గొందోవైపువారు కొందరు నాటకమంతా పద్యాలతోనే నిర్వచనంగా ఎందుకు గ్రాయమోనూ, సాంస్కృతికంగా ఇదొక క్రాంతి శ్రమ ఎందుకు కారాను అని పట్టుబట్టి నాటకాలు పద్యాల్లోనే వ్రాస్తున్నారు.

రెండు శ్రేణికి ప్రతినిధి శివశంకరకావ్యైకగారు. ఈయన విషయం ౧౦ వాటికలు పద్యాలతోనే వ్రాశారు ఈయన్ను అనుసరించిన ఒకర్లు రచయితలుగూడా ఉన్నారు. కానీ, ఈ పద్యవాటికలకు రావలసినంత ప్రశస్తి రావడంలేదు.

కారణం—నే నిట్లా అనుకుంటాను.

సారస్వతకావ్యాలలో అన్నిటికంటే నాటకం ఎక్కువ జీవిత సమీపకరి. కనుక దానిలో జీవితప్రతిఫలనరూపమైన సహజత్యాగిని ప్రజలు మిగిలి పట్టి పుగా చూస్తారు. కవులుగూడా ఈ దృష్టితోనే శ్రేణి కావ్యాల్లో ఉపయోగించని ప్రాకృతం వాక్యాల బట్టి వాడవలసి గన్పించింది. సామాన్యసంభాషణలకు పద్యాలు వాడవలసినా చాలవరకు జాగ్రత్తపడి, బావావేశమును బట్టి పద్యములు లుంచారు. ఒక రకం అసానపతితములైన పద్యాలుంటే—నటులు వాటిని తీసివేసి ఇంకా తవితానికి చేరువగా లేదదానికి ప్రయత్నించడం కద్దు.

ఈ సందర్భంలో—

పద్యనాటిక రంగస్థలమీద పెడితే—మామూలు మాటలకుగూడా నూటిమాటికి వచ్చేపద్యాలు ప్రజలకు వికృతంగా ఎద్యెట్టుగా కనబడకతప్పదు. దానితో ప్రదర్శనం రక్షింపటం కష్టం.

అంతేకాకుండా ఛాందోబద్ధమైన నాట్యసరణి సాధారణవచనంలా శ్రేణులకు అవగాహన కాదు. ఈ కారణాలిల్ల పద్యనాటికలు ప్రజలకు దూరమైపోవడానికి చాలా వీలున్నది. కాబట్టి ఇం పేరునను నాటికలై నా శ్రేయికావ్యాలులే స్థిరంగా కూర్చుని చదువుకోదానికి ఎక్కువ ఉపయోగిస్తాయి.

‘కవిశిష్యు’ నాటికలోని ప్రతిపాద్యరిమయం విల్లణివీరుని కథ. విల్లణియ అనే సంస్కృత కావ్యంలోని కథను శాస్త్రిగారు మార్చినారు. అసలు కథలో— కవినీ రాజకుమారిని, రాజకుమారిని కవిగానిచూచే అవకాశం ఇవ్వకుండా రాజాద్వర్తీమగ్నతెంకన్నంది కొంతకాలం జరుగుగా హతాత్తుగా తెంకవలసినం తెలుసుకున్న ద్వయాప్రేయసీరియలొకారు. తిర్వాత రాజుకు తెలియనం, దండవిధి. కవిదిత్తపత్తి తెలిసి రాజు కవికి పుత్రిక నిచ్చి వివాహంచెయ్యి జరుగుతుంది.

శాస్త్రిగారు యవనీకౌశ్యతంతం మార్పడంలో ఏమినిణంబూచినారోగాని, దానిల్లనే ఎక్కువ నాటకత్వం పరిశుద్ధమై ఉండునని నాటలంపు.

రాజుశ్రీప్రేమ ప్రమతికసితంకాక హతాత్తుగా న్నుమైపోవంబిల్ల రచనార్ధి కొంత తేలిపడ్డది. ముగ్ధుని యామిని రెండువంకంగా ప్రవర్తించిన విధిం చూడగా కులపాలికాసహజమైన జ్ఞానంకోచాల మధ్యం సడలి, రాజకుమారి, కవిగారూ కూడ తొండరపడికట్టు కనబడుతుంది. ఇంకొక నాయకుని ముగ్ధత్వం చట్టును మదిలిపడం ఆస్వాద్యం కాదేమో!

‘కప్రేయ’లోని కొందరు పాత్రలు చట్టన సంస్కృత నాట్యలూ, శ్లోకాలూ మట్టాడుతుంటారు!

“అలమలం కవచరా! ఆచార్యతమా”

“కంకారణం కవచరణ్య దిరస్మితోఽసి భీతిర్ను కిం తవ”

కవిముఖానూ, తక్కిన కొన్ని పాత్రలముఖాననూ కేలల్లోకములే ఉన్నవి.

మణిప్రవాళాల్లాగె తెలుగు కావ్యంలో ఈ సంస్కృతం కలగలపు చెయ్యింలోని బౌద్ధిత్వం ఏమిటో తెలియదు. ఇది కేలం తెలుగు పదాలకు అర్థంకాదు. సంస్కృత పండితులకు ఈ రకంచదివే కుతూహలం ఉండదు. ఇక సరిగ్గా శాస్త్రిగారివంటి సంస్కాగులు కొందరుమాత్రం చదవడమే దీని ప్రయోజనమా? దీనిల్ల కావ్యప్రయోజనం కోరి సంకుచితం చేసేవట్టుయింది. ఆ నాట్యా-కూ, శ్లోకాలూ తెలుగు చెయ్యడం కవి తొలగించుకోలేని బాధ్యత అయి ఉన్నది.

ఇందులో సాధారణంగా కావ్యల్లో కనిపించని వింతమాటలున్నవి.

౧. కురుపరో (కురియకో అనటకు).

౨. శిక్ష=వంశనం (పాణినీయంలో విద్యాభ్యాసం).

౩. ఎల్లట (ఎల్లండి).

౪. పాండరపటవాసభాతి (ఇనార్థంలో భాతి సంస్కృతమా?)

౫. ఇత్యదులు.

౬. ‘దీక్షితసుహిత’లో తీసుకున్న కథ చక్కనిది. అప్పయ్య దీక్షితులవారి పుత్రిక మంగళాంబ తండ్రిగారి శిష్యుడు చంద్రహాసిని ప్రేమించి మృతయై మిచ్చి, తుదికు తండ్రిగారు, విభింశువైన తనకు వివాహం సమ్మతి. చక్కగా, లోలోపలి ఆసురాగ కృతంతో ఇద్దరూ బాంపడి తుదికు చేరుపడతారు.

కవిప్రేయంలేనే ఇందులోకూడ మంగళాంబ చంద్రహాసిని కలుసుకొన్నట్టు చూడగా ముగ్ధప్రేమ క్రమంగా రచనాశక్తి మారక తలవలిలంపుగా శృంగారంపై ముప్పుకు వర్ణం అనహావ మనవిస్తున్నది. ఇందులోకూడా పాత్రలు ఉండుండి సంస్కృతం మాటాడ్డం ఉన్నది. ఇందులో వింతమాటలు—అనవ (రితంబువు), బ్రాహ్మణం (బ్రాహ్మణ్యుని యర్థము), యోచించు (యోజించు) ఇత్యాదులు.

‘పద్మావతీ చరణచారణ చక్రవర్తి’ గీతగోవింద కర్త జయదేవకవిప్రుని సన్మానితం.

గౌడలక్ష్మణుని భూకాంతుడు జయదేవకవిని సగౌరవంగా సభికు రావించి విద్వాంసుల సమక్షాన గీతగోవిందమును వి ఆసించి సన్మానించి గజాలోహణోత్సవం జరపడం, కవిభాష్య పద్మావతి భర్త ప్రతిభకు, ప్రేమకు ముదితురాలై అంతిమపురస్కారాలంకారాలతో అలంకరించుకొని నాట్యం చెయ్యడం ఇందలి ప్రధాన ఇతివృత్తం.

సంభాషణలు, పాత్రపాదజా సాఫుగా నడిచాయి. కవిప్రేయార్ద్రహృదయం, స్త్రీ గౌరవం బాగా చిత్రితములై నాయి. ఇహూడా సంస్కృతకవిచరిత్ర వివా, ఇందుగాని సంభాషణలకు గీర్వాణవాసన తగలలేదు. అయితే మురారికి ‘కష్టా వేద్యగా’ అనే ఖ్యాతి కాన్పి కాన్పి గారు అక్షరాలా తెలిగించి ఆసంగతి స్మరించకపోవడం మరపుచేతనే అనుకుంటాను.

ఇక-ఇందులో మైసాటికల్లో ఉన్నంతమాత్రమైనా నాటకీయసన్నివేశవినివేశవం లేదు. కనక నాటికాదృష్టితో చూస్తే ఇది పద్యసంభాషణ పరం పరగా కనిపిస్తుందిగాని ఘటనాచాతుర్యముందర నాటకం అనిపించదు.

‘కౌత్సకము’ లోపాత్రలు నలుగురే ఉన్నందు వల్లనూ, కదలిక తక్కువగా ఉన్నందువల్లనూ కాన్పి గారు దీనిని గీతికాసం వాన మనిఉంటారు.

భ్రమరిక అనే ఒక యువతి వివాహిత అయినా అత్తగారిల్లం చే అన్యధురకే ఒకసారి తమ బంధువులింట ఆస్మికంగా చూచిన త్రిణిచను డివీ ఒక యువకుణ్ణి ప్రేమిస్తుంది. తన ప్రేమకథ కాలత అనే చెలిమికలెనో ఈమె చెప్పితే ఉత్తరభాగంలో త్రిణిచనుడు ధూర్జటి అనే తన మిత్రునితో చెబుతాడు.

సంభాషణ సరళంగా, శృంగారకథాసహజమైన ఈ పద్మావతీతో చల్లగా సాగుతుంది. అంతకన్న దీనినిగురించి చెప్పవలసిన విశేషం లేదు.

కుదిమూట : శ్రీ శివశంకరకాన్పిగారు రెండు మూడు మంచి వధునాటికలు వ్రాశారు. ‘నడి

వేప నుణచును కలిగి
యన్న కేరళా వేపనబ్బు,
చర్మమును రక్షించి,
దేహస్వచ్ఛతకు కాంతి
నిచ్చును. చక్కని చర్మ
ఆస్వాదానికి ఇదే తగిన
సబ్బు.

MANUFACTURERS :—
ERALASOAPINSTITUTE
...CALICUT...

FAS-KS-4

మాన్యస్వామిగారు :
కేరళ సోప్ ఇన్స్టిట్యూట్,
కాలికట్.

సంహారం 'శ్రీ విరోధి' చదువదగ్గరి. ప్రద్యున్నానికి గూడా 'భసందు'గా ఉంటాయి. ఆయన పృథ్వీ కొన్ని చిన్న భుజులు తెలుగు పాతకులు అదంగా చదవకపోలేదు.

నిజం చెప్పలేనంత శాస్త్రీగారి ఈ పద్యవాటి కలు ఇప్పటికేరానికి ఎదురిత అనకరప్పుడు.

ఈ నాటికారచనలో గూడా శాస్త్రీగారికి మురారీధోంజి పట్టుబడిందిగాని భావకాలిదాసమార్గం కాదు.

భాషలో, భావవిభ్రంబు శాస్త్రీగారి సంస్కృతపక్షపాతం ఈ నాటికల్లోంచి ఎంతఅయినా ఉదాహరించవచ్చు.

భాషలో, కల్పనలో జీవితాని కెంత దగ్గరగా ఒకటి నాటకకల్పంలో అంత విజయం.

భావశబ్దంలో, పదప్రాసీమలో ఎంతఉన్నత శీత మెక్కితే కావ్యానికంత మెరుగుకదా.

శాస్త్రీగారు లోకాన్ని చూచి తమ మార్గ మేది న కువుగా నిర్ణయించుకొనినాని ప్రజ్ఞావంతులనే నా నను.

'ఆనందవర్ధన'

చిత్రాంగద

నరకచనాశి (క/ర జీకర్ సామిపీథి, మైలా పూరు, మద్రాసు) వారి లిప్తిప్రచురణ. వెల రూ. ౧౦-౦.

ఈ గ్రంథమాలికవారు ఇంతకుముందు రెండు మంది కథానికా సంపుటలు ప్రచురించారు.

ఇప్పుడు నాటిక—

ఈ నాటికకు ఆడికవి శ్రీ రవీంద్రనాథ తాగూరు.

ఆయన వంగమాతృకకు శ్రీ మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావుగారి అనువాదం ఇది.

భారతంలోని చిత్రాంగద కథకు రచనీయమైన కావ్యరూప మిచ్చి, రవీంద్రకవి, ఈ నాటికను రచించి నట్లు కనబడుతుంది.

దీనికి కవి నాటిక అని పేగుపెట్టినా దీనిలోని గంభీరమూ, సుందరమూ అయిన కవితా ధోంజి దీన్ని లోకానికి కావ్యంగానే చూపిస్తుంది.

ముంగు పుగవభావపూరిత అయిన చిత్రాంగదలో, మనుభవసంత కవీయంకల్ల క్రమంగా వికసింపిన శ్రీశ్రీ, లావణ్యగరిమలు అమె పృథ్వీయంలో కాకావ్యాన్ని తొలచి ప్రేమమాన్యుని నింపడం, అర్జునుని ప్రేమించి, ఎగుటికి వచ్చిన అత్తన్న గుర్తింపక మాటలాడడం ఇందులోని ఘటనాచతుర్యాలకు ఉదాహరణలు.

సుపరిచితమైన రవికవి కవితా మాధుర్యాలను గురించి ఇప్పుడు ప్రసంగం ఎత్తుకోవడం అనవసరమైన అవసరం. అనువాదంగురించి ఒక మాట.

మనకు సరిగ్గా ఇంగ్లీషు 'బాంక్ వెర్షన్'గాంటి, వచనానికి బాగా దగ్గర న రచన లేదు. కనుక 'ఎంత కంటే శుద్ధ'అనుకున్న గీతపద్యంగూడా సంభాషణల పెరుగుగా ఉండి, సంగీతం ఎక్కువై అసహజంగా కనబడుతుంది.

శ్రీ విశ్వేశ్వరరావుగారు దీన్ని వచనంలోనే చక్కగా రెలిగిస్తే ఇంతకన్న అస్వాద్యం అగునేమో ఆలోచించదగ్గ విషయం.

ఈయన తెలుగులో చెయ్యితిగిన రచయిత కావడంకల్ల ఈయనఅనువాదం విశిష్టం అనడాని కభ్యంతరం ఏమాత్రంలేదు. కాని ఈయన, మన పూర్వాంశికపులు సంస్కృతానువాదాలలో అలంబించిన స్వాతంత్ర్యం తీసుకుని తాగూరు భావాలను తేటతెలుగులో ప్రస్తావించిమాటిలే కనిపిస్తున్నాన్ని ఇంకా ఎక్కువమంది సమీపించుల్లి ఉంటార పాతకులు—

ఈ అనువాదంలో యథావిధిగా ఉన్న పెంకలో సంస్కృతం, అతిశయోక్తికి తగ్గించితే గ్రంథానికి ఇంకా శోభ కలిగిఉండును. అయితే మొత్తంమీద—చదివి అస్వాదించదగిన నాటిక.

'ఆనందవర్ధన'

గ్రంథ స్వీకారము

భారతదేశము : ఆర్థిక వ్యవహారాలు

రచన : శ్రీ కాశీవాసుని పూర్ణమలికార్జునుడు గారు. ప్రచురణ : కళాపీఠం, బెజవాడ. వెల : రూపాయిన్నర.

(శ్రీ) ధన్వంతరి చరిత్రము

పద్యకావ్యము. రచన : ఓ.టి. సూర్యవారా యణ శాస్త్రిగారు. వింజనం, యూనానాపాట్టు, కూ. గో. జిల్లా. వెల : రూపాయిన్నర.

భారత స్త్రీ

మానంకాలు రూపకము. రచన : గుగ్గిలాల వెంకటస్వామిగారు. ప్రచురణ : ప్లాండ్ల ఏజన్సీస్, మద్రాసు. వెల : రూపాయి.

మహాదేవి అక్కగారి వచనములు

అనువాదము : జి. టి. అక్బరుల్లా షీఖ్‌లు గారు. ప్రచురణ : వీక్షణ సాహిత్య భాండారము, కిర్. చిక్కపేట, బెంగళూరు. వెల : ౧౨ అ.

కాంగ్రెసు వైద్యదళము : మలయా యాత్ర

రచన : చింతిపాటి శివరామశాస్త్రిగారు. ప్రచురణ : శ్రీ హరినాథమురి, తెనాలి. వెల : రూపాయిన్నర.

బ్రహ్మచర్యము

అనువాదము : శ్రీ శుద్ధచైతన్యస్వామి. ప్రచురణ : జనోపకాశి ప్రెస్, ప్రొద్దుటూరు.

స్వరాజ్య సాధనము

రచన : డి.బి. అచ్యుత రామారావుగారు. ప్రచురణ : శరస్వతీ గ్రంథమంలి, కాకరవరం, వెల : రూపాయి.

కలరా

రచయిత : వేమవరపు వెంకటసుబ్బ శర్మగారు, కపిలేశ్వరపురము, తి. గో. జిల్లా. వెల : ౮ అ.

౧. గ్రంథాలయములు : రిజిస్ట్రేషను

౨. సభలు సమావేశములు

మొదటిది పోతూరి నాగభూషణగారి రచన. రెండవది గావీపర్ల హరిసహస్రత్వమరావుగారిది. రెంటి కిని ప్రకాశములు : దేశవిజయంబు, బెజవాడ. వెలలు : ౬ అ.; రూపాయిరూపలా.

రే డి యో

రచన : యల్. కె. విశ్వనాథంగారు, గుంటూరు. వెల : ౪ అ.

మౌగళ ప్రభాతము

గాంధీగారి రచనకు హరే సమద్రము నరసింగ రావుగారి (అనంతపురము) అనువాదము. వెల : ౧౦ అ.

౧. పద్మావతీచరణచారణచక్రవర్తి (పద్యనాటిక. ద్వితీయముద్రణము. ౧౨ అ.)

౨. రత్నాకరము

(గీతికానువాదము. ౧౨ అ.)

౩. దీక్షిత దుహిత

(పద్యనాటిక. రూపాయ పావలా.)

౪. కవిప్రియ

(శ్లోకాభి. పద్యనాటిక. రూపాయిన్నర) ఈ నాలుగున్న సాహితీ సమితివారి ప్రచురణలు. శ్రీ శివశంకరశాస్త్రిగారి రచనలు.

భారతాభ్యుదయము

శ్రీ విద్యారణ్య చరిత్రము. యక్షగానము. రచయిత : భీమవరపు సాంబశివశర్మగారు ప్రకాశములు. శ్రీరామా యక్ డిపో, సికిందరాబాదు. ౮ అ.

కర్ణముందరి

విల్లగా నాటిక కాంధానువాదము. అనువాదములు : శిరోమణి కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి, మాదిరాజు విశ్వనాథ రావుగార్లు. ప్రాప్తిసానము : విజయ్ యుక్ డిపో, వనపర్తి (నైజాము). ౧ రూ.

న ల ప్ర వా న ము

తొమ్మిది దంకముల నాటకము. గ్రంథకర్త : మహాపాత్యాయ ముదిగొండ నాగలింగ కావ్యిగారు. ప్రకాశకులు : సుందరరాం అండ్ సన్స్, తెనాలి. రూపాయి పూర్వ.

వి ద్యాధిని

సాంఘిక నాటకం. గ్రంథకర్త : ఎ.సురుర్తి రాఘవరావుగారు. తారా పబ్లికేషన్స్, మద్రాసు ౪౦౨ ఆ.

ప్ర జా రా జ్యం

౧౪ రంగాల ఏకాంక నాటకం. రచయితలు : జాస్తి వెంకటనరసయ్య, ధూళిపాళ వెంకటసుబ్రహ్మణ్యముగార్లు, చిలకలూరి పేట, గుంటూరుజిల్లా. ౧౦ ఆ.

సా మ్రా జ్య ము

టాయిఫీషర్ ఆంగ్లరచనకు అనువాదం. అనువాదకులు : పండితరాధ్యుల నాగేశ్వరరావు గారు. పెరంబూరు (మద్రాసు) సంస్కృతి గ్రంథ మండలి ప్రచురణ. ౧ రూ.

నే టి న మ న్య లు

గాంధీ మహాత్ముని రచనకు తత్వానందస్వామి అనువాదము. శ్రీగుగ్గామాన్ బుక్ డిపో, బెజవాడ. రూపాయి పూర్వ.

న న్న మహా వ్రతములు

గాంధీ మహాత్ముని రచనకు బుంజు సూర్య ప్రకాశకావ్యిగారి అనువాదము. సుందరరాం అండ్ సన్స్, తెనాలి. ౬ ఆ.

ఆరోగ్య ప్రభాకరము

శ్రీ రాఘవేంద్రస్వామి (శ్రీ యోగాశ్రమం వసుచేలై) రచన, తెనాలి సుందరరాం అండ్ సన్స్ ప్రచురణ. ౯ పైసల తపాలాబిళ్ళలు పంపిన మాత్రాన ఆశ్రమములకు, గ్రంథాలములకు, భజన మందిరాలకు, ఇత్యాది స్వల్పము ఉచితం.

జాతీయ దన రా గీతములు

జాస్తి వెంకట నరసయ్య, ధూళిపాళ వెంకట సుబ్రహ్మణ్యముగార్లు రచన. తెనాలి విశ్వజ్ఞమండలి ప్రచురణ. ౨ ఆ.

ప్రత్యేక సంచికలు

బరంపురం నుంచి 'వెనుగు' ఉగాది కిరణము, మద్రాసునుంచి 'ధంకా' సంవత్సరాది సంచిక, 'సూర్య ప్రభ' సంచికలకు కూడా సాదరంతో స్వీకరించినాము. ప్రత్యేక వ్యాసాలతోనూ, చిత్రాలతోనూ ఇవి వాటి వాటి ఆదర్శమునంగా చక్కగా తయారై ముచ్చటగా ఉన్నాయి.

లిప్టన్స్

అంతే అర్థం

మంచి తో

ఓ! టీయేలేకపోతే...

పెద్దపెద్ద...లు యివ్వడానికి ఇక
నా శక్తికానే కాదు. ఆహారపదార్థాలు
దొరకటం కష్టం; వైగా కావలసినన్ని కట్టుబాట్లు. అదృష్టవేడి
బొగుండలువల్ల, సంతోషదాయకమైన పూర్వపు టీపార్టీ
లుమూలం చెక్కుచెదరకుండా ఉన్నై. గృహస్థురాలు
తమ స్నేహితులకు ఒకకప్పు చక్కని టీ యిచ్చి, విరోధా
నందం యికా అనుభవమూ నే ఉన్నాను. మంచి టీ

మంచి టీ తయారుపెనే విధం.

1. విారు టీని కెటియలో కావవద్దు. కావ
టానికి టీపూత్రం ఉపయోగించండి.
2. విారు పొడి టీ వేసేటప్పుడు టీ పూత్ర వేచుగాను,
పొడిగాను ఉండాలి.
3. ఒక్కొక్క కప్పు టీకి ఒక్కొక్క టీన్నూ క్రొత్త
ఎండు టీ అవన వేయండి. పూత్రకుగాను ఒక న్నూను
అధికంగా వేయండి.
4. ఎప్పుడూ అప్పుడు కాగుతూ ఉన్న నీటిని ఉప
యోగించండి. కొంతసేపటికి ముందుకావిన నీటిని
గాని, తక్కువగా కాగిన నీటినిగాని, చుర్రొక్కన
గా కాగిన నీటినిగాని ఉపయోగించరాదు. నీరు
తెరితే కాగినట్లు; తెరికముందు పనికిరాదు.
5. టీ అవ వేడినీటిలో ఉంచవలసిన కాలం అయిదు
నిమిషాలకు తక్కువగా ఉండరాదు.
6. టీ పూత్రలో ఉండగానే పంచదార, చానూ
కలపవద్దు. కప్పులలోపోసిన కర్రవారనే పాలు,
పంచదార చేర్చండి.

ఏ వేళైనా టీ పేజీ

ఇండియన్ టీ మార్కెట్ ఎక్స్ పాన్షన్ పన్ బోర్డువారి ప్రకటన.